

Från alfa till Antigone

Det klassiska Greklands språk och kultur

Staffan Edmar

Från alfa till Antigone är främst tänkt för dig som önskar bedriva studier på egen hand i språk och kulturhistoria. Många ord i svenskan och andra moderna språk kommer från grekiskan. Du får lära dig hur våra lånord från grekiskan är bildade och vad de egentligen betyder. Det grekiska alfabetet, som fortfarande används i Grekland, lär du dig lätt med hjälp av de gemensamma kulturorden. De grekiska texter som tas upp i boken är grekiska ordspråk eller kända uttryck och enklare meningar för att belysa grammatiska företeelser. Du får också läsa fabler av Aisopos, kortare utdrag ur Nya testamentet (t.ex. Den barmhärtige samariten) och delar av dialogen mellan de två systrarna i inledningsscenen till Sofokles Antigone. Boken ger en introduktion till viktigare perioder i Greklands historia under antiken och till platser av kulturell och historisk betydelse, t.ex. Aten, Delfi och Olympia. Du får veta mer om Odysseus hemfärd från Troja och om Sokratesgestalten. Till boken har fogats en mikrogrammatik och en alfabetisk ordlista. Facit till uppgifter finns i ett separat häfte (ISBN 978- 91-633-8434-9; tillhandahålls av www.adlibris.com).

Omslagsbild: *Teatern i Epidauros, uppförd ca 330 f.Kr. Den är en av den antika världens mest välbevarade teatrar*

Foto Désirée Edmar där ej annat anges

Förlag Edmar Editor AB, S:t Göransgatan 100, 112 45 Stockholm

Distribution av pappersboken: Adlibris.com

ISBN 978-91-637-3492-2 (e-boken)

©Staffan Edmar 2013

Detta verk tillhandahålls under licensen *Creative Commons Erkännande - Icke kommersiell - Inga bearbetningar 2.5*. Upphovsmannen tillåter icke-kommersiell kopiering och vidaredistribution, så länge verket förblir oförändrat, samt att Staffan Edmar anges som upphovsman. Inga andra rättigheter ges till verket utan förbehålls upphovsmannen och verkets rättighetsinnehavare.

Staffan

Edmar

Från alfa till Antigone

Det klassiska Greklands
språk och kultur

Det första steget

1.1	Det grekiska alfabetet.	1
1.2	Språkterminologi i korthet	5
1.3	Den minoiska kulturen ca 2400-ca 1400 f.Kr.	9
1.4	Presens infinitiv <i>i aktivum</i>	11
1.5	Presens <i>i aktivum</i>	12
1.6	Imperativ <i>i aktivum</i>	12
1.7	Bestämda artikeln och första och andra deklinationerna <i>i singularis</i>	13
1.8	Några räkneord	18
1.9	Personliga pronomen, <i>1:a och 2:a person</i>	19
1.10	Bestämda artikeln och första och andra deklinationerna <i>i pluralis</i>	20
1.11	Possessiva pronomen	21
1.12	Den mykenska kulturen ca 1600-ca 1100 f.Kr.	23
1.13	Presens εἰμί 'jag är'	27
1.14	Personligt pronomen, <i>3:e person</i>	28
1.15	Relativt pronomen	28
1.16	Θάλαττα. Πολίτης. Genus i första och andra deklinationerna	30
1.17	Trojanska kriget	31
1.18	Ur Iliaden: Hektors och Andromaches avsked	37

Det andra steget

2.1	Geometrisk och arkaisk tid. Den klassiska tidens början	41
2.2	Presens och dess infinitiv <i>i medium-passivum</i>	42
2.3	Imperfekt <i>i aktivum</i>	46
2.4	Imperfekt εἶχον 'jag hade'	47
2.5	Imperfekt ἦν 'jag var'	47
2.6	Den klassiska tiden 480-323 f.Kr.	51
2.7	Tematisk aorist <i>i aktivum och medium</i> . Imperfekt <i>i medium-passivum</i>	53
2.8	Μέγας 'stor'. Πολύς 'mycken'	56
2.9	Instrumental dativ	56
2.10	Något om grekisk tempelarkitektur	59
2.11	Tredje deklinationens stammar på konsonant (ej stammar på -σ)	62
2.12	Presens particip ὢν, οὔσα, ὄν	64
2.13	Presens particip i övrigt och den tematiska aoristens particip	65
2.14	Några grekiska prepositioner med genitiv, dativ och akkusativ	66
2.15	Den trånga porten (Matt. 7:13-14)	67
2.16	Strider mellan perser och greker 490-480 f.Kr.	68
2.17	Odyseus hemfärd från Troja	73
2.18	Ur Odysséen: Odyseus och Nausikaas möte på stranden	79

Det tredje steget

3.1	Avljud	88
3.2	Delfi, Apollons hemvist	89
3.3	Futurum och dess infinitiv och particip <i>i aktivum och medium</i>	93
3.4	Sigmatisk aorist och dess infinitiv <i>i aktivum och medium</i>	96
3.5	Demonstrativa pronomen	100
3.6	Repetition av γίγας och θάλαττα	101

3.7	Den sigmatiska aoristens particip <i>i aktivum och medium</i>	101
3.8	Participen som satsförkortning	102
3.9	Kontraktion hos vissa verb	104
3.10	Den hellenistiska tiden 323-31 f.Kr.	109
3.11	Τίς, τί vem, vilken, vad?	110
3.12	Tredje deklinationens stammar på -ς (ἄνθος, -ους, σαφής, -ές)	113
3.13	Alexander den store i öknen	116
3.14	Sokratesgestalten	118

Det fjärde steget

4.1	Räkneord	121
4.2	Xenofons Anabasis	122
4.3	Ur Anabasis, dikt av Gustaf Fröding	126
4.4	Komparation av adjektiv och adverb	129
4.5	Infinitivens funktioner	133
4.6	Tredje deklinationens halv vokaliska stammar (πόλις och πῆχυσ)	134
4.7	Lejonet och räven. De två säckarna. Två fabler	136
4.8	Fristående genitiv	137
4.9	Tredje deklinationens stammar på diftong (βασιλεύς, ναῦς, βοῦς)	138
4.10	Rotaorist	142
4.11	Kilo/mille. Hekto/centum	142
4.12	Två vetenskapsmän vid biblioteket i Alexandria	144
4.13	Herodotos, Kroisos och Solon - vad är lycka?	145
4.14	Tukydides, Perikles tal över de stupade atenarna	149

Det femte steget

5.1	Vid Kap Sunion, dikt av Hjalmar Gullberg	154
5.2	Medium och passivum. Aoristtyper	157
5.3	Aorist <i>i passivum</i> och dess infinitiv	158
5.4	Aorist particip <i>i passivum</i>	159
5.5	Futurum <i>i passivum</i>	160
5.6	Räven och druvorna. Fabel	161
5.7	Perfekt och dess infinitiv och particip <i>i aktivum och medium-passivum</i>	162
5.8	Pluskvamperfekt	163
5.9	Temaformer för ett grekiskt verb	164
5.10	Konjunktiv <i>i presens och aorist</i>	166
5.11	Optativ <i>i presens och aorist</i>	169
5.12	Översättning av aorist	169
5.13	Presens, imperfekt och futurum av fyra μι- verb	171
5.14	κ- aorister för tre μι-verb	173
5.15	Hunden och köttstycket. Fabel	174
5.16	Den barmhärtige samariten (Luk. 10: 30-35)	175
5.17	En sådan seger till ...	177
5.18	Sofokles Antigone	178
5.19	Det grekiska dramat	195

Grekiska prefix och basmorfer

		197
--	--	-----

Alfabetisk ordlista

		200
--	--	-----

Grammatiskt register. Mikrogrammatik.

		218
--	--	-----

Förord

Att enbart läsa grekiska texter och ord i översättning kan jämföras med att lära känna ett främmande land utan att besöka det. Man hör andra berätta om det, man läser böcker om det, man ser filmer därifrån. Men som varje utlandsresenär vet är inte det detsamma som att resa till landet självt.

Denna grundkurs i klassisk grekiska *Från alfa till Antigone*. *Det klassiska Greklands språk och kultur* har ett dubbelt mål: ett språkligt och ett kulturhistoriskt. Den är främst tänkt för dem som önskar bedriva studier på egen hand men kan självfallet även komma i fråga vid lärarledd undervisning vid universitet, gymnasieskolans högskoleförberedande program eller studieförbundens kursverksamhet.

Du får lära dig läsa och skriva det grekiska alfabetet som är det som används än idag i Grekland. Många ord i svenskan och andra moderna språk kommer från den klassiska grekiskan. Du får lära känna vad våra många lånord från grekiskan egentligen betyder, t.ex. förstavelsen *a-*, *an-* som betyder *o-*, *icke*: *ateist*, *anarki* (en *ateist* tror inte på någon gud; i en *anarki* finns ingen ledning), *poly-* som betyder *mycket*, *många*: *polygami*, *polygrip* (*polygami* är månggifte; en *polygrip* är en tång med många grepplägen). Andra exempel är *dynamit* (*dynamis*=kraft), *gynekolog* (*gyne/k*=kvinna), *politik* (*pólis*=stat, stad), *termos* (*thermos*=varm).

400-talet f.Kr. var i Grekland en kulturhistoriskt intressant tid. Då blomstrade *dramatiken* (*drama* är ett grekiskt ord). *Teater*, *scen*, *tragedi* och *komed* är också grekiska ord. Dramats personer hämtades vanligen från den grekiska mytologin. Dessa gestalter återkommer ständigt i Europas konst och litteratur.

De grekiska texter som tas upp i kursen är grekiska ordspråk eller kända uttryck, enkla meningar för att belysa grammatiska företeelser, vidare fabler av Aisopos, kortare utdrag ur Nya testamentet (t.ex. Den barmhärtige samariten) samt delar av dialogen mellan de två systrarna i inledningsscenen till Sofokles *Antigone*.

Studiet av grammatiken har i denna grundkurs begränsats till vanligare språkföreteelser. Ett grammatiskt register för denna bok har ställts samman på s. 218. För den som vill lära mer görs

hänvisningar till paragrafer i såväl Severin Solders, Grekisk skolgrammatik (S) som Jerker Blomqvist & Poul Ole Jastrup, Grekisk grammatik (BJ).

Kursen ger viss introduktion till platser av historisk och kulturell betydelse, t.ex. Aten, Delfi och Olympia. Vidare görs översikter av viktigare perioder i Greklands historia under antiken. Den som vill få ytterligare kunskaper om grekisk historia bör skaffa Alf Henrikson, Antikens historier. I den finns också en särskild avdelning om den grekisk-romerska mytologins gudar och hjältar.

Till kursen har fogats en mikrogrammatik och en mindre alfabetisk ordlista. Önskar någon en större ordbok, rekommenderas Abridged Greek-English Lexicon (authors H. G. Liddell & R. Scott) eller The Pocket Oxford Classical Greek Dictionary (edited by J. Morwood & J. Taylor).

Ett stort tack riktas till Anders Ohlsson, Hans Nyman och Lars-Olof Sjöberg, som tålmodigt har biträtt med korrekturläsning och värdefulla förslag, samt till Bertil Grandinson, som initierat kursens alfabetiska ordlista.

I den andra upplagan har vissa delar omarbetats. Vidare har antalet tillämpningsexempel ökats. Facit till kursens olika uppgifter finns utgivet i ett separat häfte (ISBN 978-91-633- 8434-9).

Stockholm sommaren 2013

Staffan Edmar

e-postadress: staffan.edmar@telia.com

Webbtips:

www.theacropolismuseum.gr

DET FÖRSTA STEGET

1.1 Det grekiska alfabetet.

Alfabetet

Ordet alfabet är bildat av namnen på de två första tecknen i den grekiska bokstavsraden: *alfa*, *beta*. Nedan redovisas de grekiska bokstäverna, såväl de stora som de små (S 1, BJ 12).

De grekiska bokstäverna och deras uttal

	<i>Uttal</i>	<i>Namn</i>		<i>Uttal</i>	<i>Namn</i>
A α	a	Alfa	N ν	n	Ny
B β	b	Beta	Ξ ξ	ks	Xi
Γ γ	g	Gamma	O ο	kort å	Omikron
Δ δ	d	Delta	Π π	p	Pi
E ε	e	Epsilon	P ρ	r	Rho
Z ζ	ds, ts	Zeta	Σ σ, ς	s	Sigma
H η	ä	Eta	T τ	t	Tau
Θ θ	t*	Theta	Υ υ	y	Ypsilon
I ι	i	Iota	Φ φ	f	Phi
K κ	k	Kappa	X χ	k**	Chi
Λ λ	l	La(m)bda	Ψ ψ	ps	Psi
M μ	m	My	Ω ω	långt å	Omega
ου	tyskt u		ηυ	äu el. äv	
αι	aj		οι	oj	
ει	ej		υι	yj	
ευ	eu el. ev		αυ	au el. av	

* **Θ** θ kan också enligt nygrekisk förebild uttalas som *th* (engelskans *thing*)

** **X** χ kan också enligt nygrekisk förebild uttalas som tyskans *ch* i *dich* före mjuk vokal och i *Bach* i andra fall.

1 För s-ljud används formen ς i slutet av ord, i övrigt σ.

2 γ uttalas före k-ljud (γ, κ, χ, ξ) som ng-ljud: ἄγγελος.

3 Bokstäverna α, η och ω förekommer med ett litet ι skrivet under. Det är ett ι som så småningom försvunnit ur uttalet. I skrift sätts det *under* liten bokstav (iota subscriptum) men *efter* stor bokstav (iota adscriptum).

4 Utöver dessa bokstäver har grekiskan även haft halv vokaler **F** (digamma = eng. w) och **j** (jod = j). Ur attiskan har båda dessa språkljud försvunnit ganska tidigt, se s. 94, 134 och 138.

Spiritus

H-ljudet förekommer endast i ord som börjar med vokal. Det tecknas som ett omvänt komma ' kallat **spiritus asper (sträv utandning)**. Exempel: ' **Ἰππόλυτος** och **εὐρηκα** (difftong har tecknen på den andra komponenten). Det uttalas som **h**.

Alla ord som börjar med vokal utan h-ljud får ett rättvänt komma ' kallat **spiritus lenis (len utandning)**. Exempel: ' **Ἀκρόπολις** och **ἄστρονομία**. Det uttalas inte.

När samma vokal får både spiritus och accent, sätts spiritus *före* akut och gravis men *under* cirkumflex. Spiritus asper sätts ut på bokstaven **ρ** (rho) när denna bokstav börjar ett ord: **ῥήτωρ**.

Accent

En nybörjare bör känna sig glad över att de grekiska orden har accent utsatt i texten. Av den ser man på vilken stavelse man ska lägga betoningen. De grekiska accenterna är av tre slag

akut (')

cirkumflex (^)

grav (`)

Nedanstående accent regler finns (S 2, BJ 18-21):

1. **Akut** kan stå på vilken som helst av de tre sista stavelserna. På *antepenultima* (tredje stavelsen från slutet) kan akut stå endast om *ultima* (sista stavelsen) är kort. Om *ultima* är lång, kan *antepenultima* inte längre ha accenten utan den flyttas i stället ett steg åt höger till *penultima* (näst sista stavelsen). Alltså: i nominativ **διδάσκαλος** (ultima kort) 'lärare' men i genitiv **διδασκάλου** (ultima lång) 'lärares'.

2. I fortlöpande tal/text **försvagas akut på ultima till grav** (...τὸ καλὸν δένδρον). Framför skiljetecken bibehålles akut.

3. **Cirkumflex** är möjlig endast över lång vokal i *penultima* (näst sista stavelsen) eller *ultima* (sista stavelsen). Cirkumflex är obligatorisk på en lång, betonad *penultima*, om *ultima* är kort (**φεῦγε**) och på en lång, betonad *ultima* i genitiv och dativ (jfr kasusböjningen **ἄγρός, ἀγροῦ, ἀγρῶ, ἀγρόν**).

Enklitiska och proklitiska ord

Observera att vissa grekiska ord saknar accent:

1. **Enklitiska ord** ansluter sig så intimt till det föregående ordet att orden läses samman. Det kan vara fråga om ett enstavigt eller tvåstavigt pronomen eller annat kortord - t.ex. vissa presensformer av **εἰμί** - som är 'lutat mot' det föregående ordet (ἐγκλίνειν luta emot). Om det föregående ordet har accent på ultima, räcker dess accent till även för ett enklitiskt ord om två stavelse, t.ex. **τιμαί τινες** 'några hedersbetygelser'. Om det föregående ordet har accent på penultima eller antepenultima gäller särskilda regler (kan av den intresserade studeras i grammatiken S 2 eller BJ 18-21).

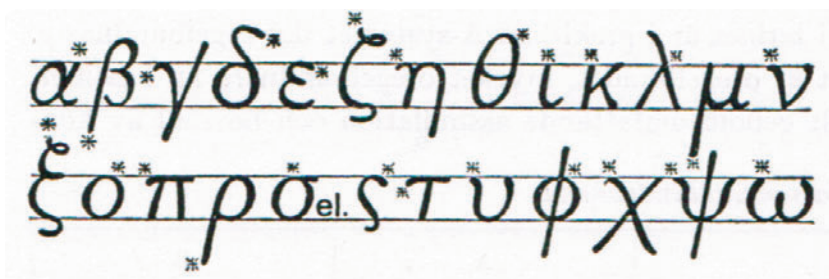
2. **Proklitiska ord** ansluter sig så nära till det efterföljande ordet att de inte får egen accent. Ofta förekommande proklitiska ord är de fyra bestämda artiklarna **ὁ, ἡ, οἱ, αἱ**, negationen **οὐ** och prepositionerna **ἐν, ἐκ** och **εἰς**.

Interpunktion

Kolon och semikolon betecknas med en punkt upptill (·) och frågetecken med vårt semikolon (;) men komma och punkt som i svenskan.

Skrivning av små bokstäver

Nedan visas hur man kan skriva de små grekiska bokstäverna. Skrivsättet är det som är vanligt i England. Andra varianter av vissa bokstäver kan förekomma. Asterisken anger vad pennstrecket börjar.

Uppgift 1

a) Läs först de grekiska orden (morfemen) högt!

b) Skriv dem sedan på ett papper!

Grekiska ord eller morfem	Morfemen i sv. ord	Betydelse
βιβλίον	bibli(o)	bok, jfr <i>biblio-tek</i>
βίος	bi(o)	liv, jfr <i>bio-log</i> , <i>bio-grafi</i>
δῆμος	dem(o)	folk, jfr <i>demo-krati</i>
φίλος	fil(o)	vän, att älska, jfr <i>filo-log</i> , <i>filo-sof</i> , <i>homo-fil</i>
φόβος	fob	fruktan, jfr <i>fobi</i>
φωνή	fon	ljud, jfr <i>tele-fon</i>
γεν-	gen	härkomst, art, att alstra(s) jfr, <i>hetero-gen</i>
γή	ge(o)	jord, jfr <i>geo-logi</i>
γωνία	gon	hörn, jfr <i>tri-gono-metri</i> , <i>poly-gon</i>
γραφ-	graf	skrift, jfr <i>grafo-log</i> , <i>orto-grafi</i> , <i>auto-graf</i>
γυνή, γυναικός	gyn(eko)	kvinna, jfr <i>gyneko-log</i> , <i>andro-gyn</i> , <i>misogyn</i>
ἕτερος	heter(o)	annan, olik, jfr <i>hetero-sexuell</i>
ὁμός	hom(o)	sam(ma), lik, jfr <i>homo-sexuell</i>
ἵππος	hipp(o)	häst, jfr <i>hippo-log</i> , <i>Phil-ippus</i> (Filip)
κόσμος	kosmo	värdsalltet, rymden, jfr <i>kosmo-polit</i>
κράτος	krat(o)	styrka, välde, jfr <i>demo-krati</i>
λογ-	log	ord, lära, förnuft, jfr <i>mono-log</i> , <i>geo-log</i>
μανία	man	galenskap, jfr <i>man-isk</i> , <i>pyro-mani</i>
μέτρον	metr(o)	mått, att mäta, jfr <i>taxa-meter</i>
νόμος	nom	lag, att handha, jfr <i>agro-nom</i> , <i>astro-nom</i>
ὄνομα, ὀνόματος	onom(ato)	namn, jfr <i>onomato-poetisk</i>
ὄνυμα	onym	namn, jfr <i>an-onym</i> , <i>pseud-onym</i>
πρακτ-	prak(t)	handling, att handla, jfr <i>prakt-isk</i> ,
ψυχή	psyk(o)	själ, sinne, jfr <i>psyk-isk</i>
σκοπ-	skop	se, jfr <i>mikro-skop</i> , <i>tele-skop</i>
σοφός	sof	vis(het), jfr <i>filo-sof</i>
τομ-	tom	snitt, att skära jfr <i>a-tom</i> , <i>ana-tomi</i>
θε(τ)-	te(t)	uppställning, att ställa, jfr <i>biblio-te(k)</i>
θέα-	te(a)	skåda(nde), skådespel, jfr <i>tea-ter</i> , <i>te-ori</i>
θερμός	term(o)	varm, jfr <i>termos-flaska</i> , <i>termo-meter</i>
τῆλε	tele	i fjärran, jfr <i>tele-vision</i> eg. 'fjärrsyn'

1.2 Språkterminologi i korthet

Morfem, språkets byggstenar

Ett språks minsta betydelsebärande enheter brukar vi kalla morfem. Ordet *kamraterna* sönderfaller på ett naturligt sätt i tre delar: *kamrat-er-na*. Alla de tre delarna bidrar till ordets betydelse: *kamrat* ger huvudbetydelsen, *-er* säger oss att det är fråga om flera, *-na* att det gäller vissa bestämda eller förut nämnda kamrater. Ordet *kamraterna* motsvaras av tre morfem.

Vissa morfem uppbär ett ords huvudbetydelse (t. ex. *kamrat*) och kallas basmorfem. Andra morfem förekommer endast som tillägg till ett basmorfem (t. ex. *-er*, *-na*). Eftersom vi uppfattar *kamrat-er* och *kamrat-er-na* som böjda former av *kamrat*, kallas *-er* och *-na* böjningsmorfem eller böjningssuffix.

Basmorfemet *kamrat* ingår också i ordet *okamratlighet*. Här är det inte längre fråga om en böjningsform av ordet *kamrat* utan ett nytt ord som är bildat genom avledning. Morfemen *-lig* och *-het* är avledningsmorfem som används för att bilda adjektiv, resp. substantiv. Morfem, som måste stå efter (= till höger om) ett basmorfem, kallas suffix, t.ex. adjektivsuffixet *-lig* och substantivsuffixet *-het* i *kamratlighet*. Ett morfem, som placeras framför (= till vänster om) ett basmorfem, kallas prefix, såsom *o-* i *okamratlig*. Jämför följande:

O-	KAMRAT-	LIG-	HET-	EN
prefix	basmorfem	avledningssuffix	böjningssuffix	

I ordet *klasskamrat* ingår två basmorfem: *klass* och *kamrat*. Ett sådant ord kallas ett sammansatt ord. Ofta tilläggs som fogelement ett *-s-* mellan sammansättningsleden: *dag-s-nyheter*.

Med avledningssuffix bildar man inte bara adjektiv av substantiv (*kamrat-lig*) och substantiv av adjektiv (*kamratlig-het*) utan även substantiv av substantiv (*major-ska*), substantiv av verb (*förtro-ende*) och adjektiv av verb (*hör-bar*).

Ordklasser i svenskan och grekiskan

Substantiv är ord för personer, djur, saker eller begrepp, som herre (κύριος), häst (ἵππος), brev (ἐπιστολή) eller kunskap (σοφία). Ett svenskt substantiv utgår från en grundform, *nominativ*. Om man lägger ändelsen -s till substantivet, kallas formen för *genitiv*. Nominativ och genitiv är kasus. I språk som latin, klassisk grekiska, tyska och många andra finns flera kasus, t.ex. *dativ* och *akkusativ*.

Anmärkning. Spår av äldre kasusböjning i svenskan finns kvar i t.ex. uttryck som 'vara till hands', 'till havs' (prepositionen till styrde i fornsvenskan genitiv), 'gå man ur huse' (prepositionen ur styrde dativ).

Adjektivet betecknar egenskaper hos någon eller något, t.ex. liten (μικρός). Nästan alla adjektiv kan kompareras: modig (*positiv*), modigare (*komparativ*), modigast (*superlativ*).

Pronomen står ofta i stället för ett tidigare nämnt ord:

personliga, t.ex. jag (ἐγώ), du (σύ), vi (ἡμεῖς), ni (ὕμεις)

possessiva, t.ex. min (ἐμός), din (σός), vår (ἡμέτερος), er (ὕμέτερος)

reflexiva, t.ex. sig (ἐαυτόν)

relativa, t.ex. som, vilken (ὅς)

demonstrativa, t.ex. den, denna, den här, den där (ὅδε m.fl.)

interrogativa (frågende), t.ex. vem (τίς)

indefinita (obestämda), t.ex. någon (τίς)

Verb talar om vad någon gör eller vad som händer. Verb kan böjas för att ange tidsförhållanden, t.ex. nutid (jag ropa-r) och förfluten tid (ropa-de). En sammanfattande term för de verbformer, som uttrycker de olika tidsförhållandena, är **tempus**:

Presens talar om vad som händer nu: jag ropar.

Imperfekt (preteritum eller dåtid) talar om vad som hände tidigare vid en bestämd tidpunkt: jag ropade.

Perfekt talar om vad som har hänt tidigare någon gång: jag har ropat.

Pluskvamperfekt talar om vad som hade hänt: jag hade ropat.

Futurum talar om vad som skall/kommer att hända: jag skall ropa.

När det gäller **tema** - uppställning av ett verbs huvudformer - anger man i svenskan fyra huvudformer: infinitiv (att färga), imperfekt (färgade), supinum (färgat) och perfekt particip (färgad). För ett grekiskt verb anger man oftast fyra huvudformer: *presens*, *futurum*, *aorist* och *perfekt*.

Verbets **modus** är tre: *imperativ* uttrycker en befallning eller uppmaning (Spring!). *Konjunktiv* uttrycker något önskat eller tänkt (Leve konungen!). *Indikativ* innebär ett påstående och uttrycker ofta att det sagda är verkligt (Han lever fortfarande).

Adverb är i första hand en bestämning till verb (hon arbetade effektivt), till adjektiv (hon hade en ljus rosa klänning) eller till andra adverb (han sprang mycket snabbt). Adverb är också de frågande orden (exempelvis när, hur, var, vart, varifrån, hur mycket), nekande ord (inte, ej etc.) och konjunktionella uttryck (t. ex. varken ... eller, dels ... dels). Adverb kan inte böjas.

Prepositioner är korta oböjliga ord som ofta står tillsammans med ('styr') substantiv eller pronomen: i båten, till huset, till mig.

Konjunktioner är ord som binder samman ord eller satser. *Samordnande konjunktioner* binder samman satsdelar och satser av samma slag, t.ex. och, samt, men, eller. *Underordnande konjunktioner* inleder bisatser, t.ex. att, så att, för att, eftersom, när.

Satsen och dess delar

Mening är det som i skrift avslutas med stort skiljetecken som *punkt*, *semikolon*, *frågetecken* eller *utropstecken*.

Sats är en grupp ord som normalt innehåller *subjekt* och *predikat*. En sats som ensam kan vara en mening kallas **huvudsats**: Jag fick en fin present. En sats som inte ensam kan vara en mening, kallas **bisats**. Den kan normalt inte stå för sig själv: Pojken bygger modellflygplan, när han är ensam.

Predikatet i en sats talar om vad som händer eller vad någon gör/är: Flickan rider på sin vackra häst. Hon är duktig.

Subjektet i en sats talar om vem, vad eller vilka som gör/är något. Subjektet är ofta substantiv eller pronomen: Pojken hittar en hundralapp. Han blir förvånad.

Ackusativobjekt (eller direkt objekt) kallas den satsdel som anger föremålet för eller resultatet av predikatets verksamhet: Mannen reparerar huset. Verb som kan ha ackusativobjekt kallas **transitiva**: Pojkarna köper en båt. Verb som inte kan ha ackusativobjekt kallas **intransitiva**: Flickorna simmar snabbt.

Dativobjekt (eller indirekt objekt) är den satsdel som anger *åt vem, till vem, för vem (vad, vilka)* handlingen i satsen sker: Mannen bygger ett fritidshus åt sin familj.

Predikatsfyllnad är en *komplettering* av predikatet. Vissa verb kan inte vara predikat utan att man säger något mer om dem. Det gäller verb som vara, bliva, heta, kallas: Hon är en klok kvinna.

Passiva verbformer har ändelsen *–s*: Han *jagas*. Passiv form kan också bildas genom omskrivning med hjälpverbet *bliva* och perfekt particip av huvud verbet: Han blir jagad av ett lejon. Verb, som har passiv form men aktiv betydelse, kallas *deponens* (Han andas).

Agent bildas med prepositionen *av*. Det är agenten som utför handlingen i sats med ett passivt verb: 'Trädet fälls av en trädgårdsmästare'. Trädet gör ingenting. Det är passivt och verbet har passiv form.

Attribut är bestämningar till substantiv, t.ex. adjektivattribut (den höga masten), genitivattribut (vännens båt), prepositionsattribut (flickan från landet)

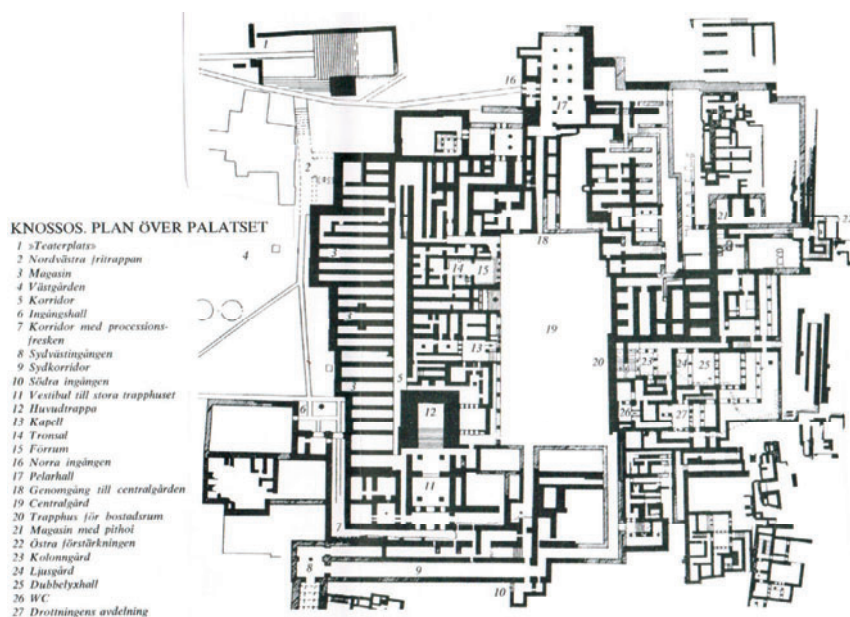
Adverbial är bestämningar till verb, adjektiv och adverb och hela satser. Det finns många slags adverbial, t.ex. rumsadverbial, tidsadverbial: Här simmade han. Pojken kom i går.

1.3 Den minoiska kulturen ca 2400-ca 1400 f.Kr.

Den brittiske arkeologen sir Arthur Evans inledde utgrävningar av Knossos år 1900 och gjorde spektakulära fynd av ett stort palats med målade fresker och vacker keramik. Evans kallade kulturen efter en mytologisk kung Minos för den minoiska och folket som levde där för minoer.

Palatset i Knossos uppfördes omkring år 2000 f.Kr. Efter en jordbävningsskatastrof återuppfördes palatset och fortsatte att existera till ca 1400 f.Kr.

Palatset omfattade enligt arkeologerna två till fem våningar höga byggnader, som var grupperade kring den drygt 50 meter långa centralgården (nr 19 nedan). Den ena flygeln innehöll framför allt lokaler för ceremoniel och religion, däribland tronrummet (nr 14) och pelarkryptorna. Omedelbart innanför den slutna fasaden låg stora magasin (nr 3), i vilka mängder av olja, spannmål och andra förnödenheter förvarades i manshöga förrådskärl, liksom alla slag av dyrbarheter i kistor under golvet.

Arthur Evans ofta kritiserade rekonstruktioner av palatset i Knossos var inte sällan helt nödvändiga för de framgrävda ruinernas stabilitet.

Foto TPOIA ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΜΠΟΡΙΚΗ Α.Ε.

Fresk från Knossos från ca 1500 f.Kr. Atleter (en man och två kvinnor) slår saltomortaler över en framstormande tjur.

I många av huvudbyggnadens rum var väggarna dekorerade med fresker eller målade stuckreliefer. De inre delarna av palatset erhöll luft och ljus genom ljusschakt och innergårdar. I palatsets omedelbara omgivning låg fristående byggnader och runt omkring en stor stad med stenlagda gator.

Minoerna hade en icke-alfabetisk skrift, som vi kallar Linear A. De utvecklade denna skrift omkring 2000 f.Kr. och använde den fram till 1400-talet f.Kr. Språket var icke-indoeuropeiskt. Hittills har ca 3000 lertavlor med Linear A påträffats men de är svårtolkade.

Under perioden 1400-1100 f.Kr. erövrades Kreta av greker från Mykene (se det följande avsnittet 1. 12). Resultatet av detta maktövertagande blev att minoisk och mykensk kultur smälte samman. Linear A kom att ersättas av en annan skrift, Linear B, som idag kan förstås tack vare amatörforskaren Michael Ventris tolkningar av tecknen på funna lertavlor. Han fann att inskrifterna var avfattade på en äldre form av grekiska.

De riktigt gamla grekiska myterna är påfallande ofta relaterade till händelser på Kreta. De arkeologiska upptäckterna på Kreta har bl.a. haft den följden att det nu är lättare att förklara den stora rikedomen på grekiska sagor och att förstå deras innebörd. Sagorna har utvecklat sig kring en kärna av historiska minnen och religiösa kulter från en tidrymd som är mycket lång.

Studiet av Kreta och dess kultur kan lämpligen ges större bredd genom läsning av avsnitt i Alf Henrikson, *Antikens historier I*, t.ex. *Sagorna om Theseus*, s. 283-284, den unge man som bl.a. dödade det tjurliknande vidundret Minotaurus i labyrinten.

1.4 Presens infinitiv i *aktivum*

Infinitiv av ett grekiskt verb bildas genom att det till verb-stammen på vokal eller konsonant läggs en ändelse **-ειν**:

λύ-ειν	(att) lösa, jfr ana-ly-s 'upplösning'
γράφ-ειν	(att) skriva
κλέπτ-ειν	(att) stjäla

REAGERA PÅ -ειν !

1.5 Presens *i aktivum*

Man behöver inte i en grekisk text sätta ut de personliga pronomen **ἐγώ** jag, **σύ** du, **ἡμεῖς** vi, **ὕμεῖς** ni (till 3:e person 'han hon, den, det, de' återkommer vi). På verbets personändelser (**-ω** 'jag', **-εις** 'du', **-ει** 'han/hon/den/det', **-ομεν** 'vi', **-ετε** 'ni', **-ουσι** 'de') kan du se vem eller vilka som är subjekt!

I högerspalten nedan kan du se personändelsernas beståndsdelar: dels en temavokal **ο** eller **ε** (= 'insatt' vokal, de syns tydligt i 1:a och 2:a pers. plur.), dels personsuffix i egentlig mening. Vänj dig vid att reagera på byggelementen stam, ändelser m.m.!

Stam λυ- 'lösa'	Temavokal+personsuffix vilka i vissa lägen dras samman
λύ-ω jag löser	(-ο)+ω jag
λύ-εις du löser	-ε+ις du
λύ-ει han/hon/den/det löser	-ε+ι han/hon/den/det
λύ-ομεν vi löser	-ο+μεν vi
λύ-ετε ni löser	-ε+τε ni
λύ-ουσι(ν)* de löser	-ο+ντι > -ονσι > -ουσι de

* Till böjningsformer på **-σι** fogas ibland av uttalssskäl ett kompletterande **ν** framför en efterföljande vokal eller i slutet av en sats (**ν** ἐφελκυστικόν).

Språkhistoriska förklaringar i denna kurs är inte nödvändiga för inläringen av vare sig grammatik eller ordförråd. Ofta, särskilt för speciellt intresserade, kan de dock underlätta inläringen genom att ge en djupare förståelse för ordens form och utveckling.

1.6 Imperativ *i aktivum*

Imperativ - den form av verbet som innebär en uppmaning eller befallning - är en lättlärd form. Den första formen, använd vid tilltal till en person ('du'), har ingen särskild ändelse utan slutar på temavokalen **-ε**: **λύ-ε** 'lös' (du), **γράφ-ε** 'skriv' (du).

Den andra formen, använd vid tilltal till flera personer ('ni'), har temavokalen **-ε-** mellan verbstam och imperativändelsen för flertal **-τε**: **λύ-ε-τε** 'lös' (ni), **γράφ-ε-τε** 'skriv' (ni).

1.7 Bestämda artikeln och första och andra deklinationerna *i singularis*

Den första deklinationen upptar i huvudsak substantiv med genus **femininum**. Vårt böjningsmönster för denna deklination kommer att vara substantivet **νίκ-η** 'seger', med formen för **genitiv** **νίκ-ης** (segers). Böjningsstammen, till vilken du lägger ändelser för olika kasus, får du genom att ta bort genitiv-ändelsen -ης. Böjningsstammen är alltså **νίκ-**.

Substantivens grundform, i vårt exempel **νίκη**, kallas **nominativ**. I detta kasus står subjektet i en sats (subjektet i en sats talar om vem, vad eller vilka som gör eller är något: Segern ger ära/Segern är stor).

I kasus **dativ** står dativobjektet (den satsdel som anger *till* eller *åt* eller *för* vem, vad eller vilka handlingen i satsen sker: 'Atenarna byggde ett tempel åt Segergudinnan Nike').

I kasus **ackusativ** står ackusativobjektet (den satsdel som anger föremålet för predikatets verksamhet: 'De firar segern').

Obestämd artikel finns inte i grekiskan. Däremot finns **bestämd artikel**, i femininum **ἡ**. 'Segern' i bestämd form heter **ἡ νίκη**. Notera att kasusändelserna för både bestämda artikeln och det valda böjningsmönstret **νίκη** i stort överensstämmer, se nedan!

1:a deklinationen

Singularis	Bestämd artikel	Femininum
Nominativ	ἡ	νίκ-η <i>seger</i>
Genitiv	τ-ῆς	νίκ-ης
Dativ	τ-ῇ*	νίκ-ῃ*
Akusativ	τ-ήν	νίκ-ην

* **ι** försvunnet ur uttalet. I skrift sätts det *under* liten bokstav: *iota subscriptum*.

Observera att **den första deklinationens ursprungliga stamvokal** på långt **α** är bevarad efter **ε**, **ι** och **ρ** och att böjningen för ett substantiv som **ἡμέρα** 'dag' blir: i singularis genitiv **ἡμέρας**, i dativ **ἡμέρᾳ** och i ackusativ **ἡμέραν**.

Uppgift 2

Nedan redovisas tre grekiska substantiv som tillhör den första deklinationen. Skriv böjningen av substantiven i singularis!

Svenska	Latin	Grekiska	Betydelse i grekiskan
butik, apotek	apothéca	ἀποθήκη	förrådsrum
kista	cista	κίστη	korg, kista
lyra	lyra	λύρα	lyra

o o o O o o o

Andra deklinationen omfattar substantiv som nästan undantagslöst är antingen **maskulinum** med nominativändelsen **-ος** (t.ex. ἵππ-ος 'häst') eller **neutrum** med nominativändelsen **-ον** (t.ex. δένδρ-ον 'träd'). Båda genuslagen - de tillhör ju samma deklination - har en gemensam genitivändelse **-ου**. Kasusändelserna i övrigt för både bestämda artikeln och de valda böjningsmönstren ἵππος och δένδρον överensstämmer i stort, se rutan nedan.

2:a deklinationen

Singularis	Bestämd artikel	Maskulinum	Bestämd artikel	Neutrum
Nominativ	ὁ	ἵππ-ος <i>hästen</i>	τὸ	δένδρ-ον <i>trädet</i>
Genitiv	τ-οῦ	ἵππ-ου	τ-οῦ	δένδρ-ου
Dativ	τ-ῷ*	ἵππ-ῳ*	τ-ῷ*	δένδρ-ῳ*
Ackusativ	τ-ὸν	ἵππ-ον	τὸ	δένδρ-ον

* **ι** försvunnet ur uttalet. I skrift sätts det *under* liten bokstav, *iota subscriptum*.

Det finns ytterligare en kasusform, nämligen **vokativ**. Den används vid tilltal och är alltid *lik nominativ utom i singularis för maskulina substantiv av andra deklinationen*, där kasussuffixet är **-ε**, t.ex. κύρι-ε (av κύριος herre)!

Adjektiv som tillhör första och andra deklinationerna böjs i princip på samma sätt som substantiven **νίκη**, **ἵππος** och **δένδρον**. Som åskådningsexempel får adjektivet **καλή**, **καλός**, **καλόν** 'vacker' tjäna.

Ett grekiskt adjektivattribut rättar sig efter sitt huvudord i fråga om genus, kasus och numerus (kongruens). I ordböcker

och ordlistor presenteras oftast adjektiv med genusföljden maskulinum, femininum och neutrum. Adjektiven kommer i denna kurs att presenteras med en sådan genusföljd:

Singularis	Maskulinum	Femininum	Neutrum
Nominativ	καλ-ός	καλ-ή	καλ-όν
Genitiv	καλ-οῦ	καλ-ῆς	καλ-οῦ
Dativ	καλ-ῷ*	καλ-ῇ*	καλ-ῷ
Ackusativ	καλ-όν	καλ-ήν	καλ-όν

* **ι** försvunnet ur uttalet. I skrift sätts det *under* liten bokstav, *iota subscriptum*.

Observera att den första deklinationens **stamvokal efter ε, ι** och **ρ** är ett långt **α** och att böjningen då för ett adjektiv i femininum som **μικρά** 'liten' blir: i singularis genitiv **μικρᾶς**, i dativ **μικρᾷ** och i ackusativ **μικράν**, jfr **ἡμέρα** s.13!

Anmärkning

Sammansatta adjektiv har i såväl maskulinum som femininum o-stam, t.ex. **ἄθάνατος, ἀθάνατος, ἀθάνατον** odödlig.

Uppgift 3

Nedan redovisas några grekiska substantiv som tillhör den andra deklinationen. Skriv böjningen av tre substantiv av varje genus i singularis! Repetera samtidigt accentreglerna. Vad händer med en akut accent på tredje stavelsen från slutet, om ordets sista stavelse genom kasusböjningen ersätts av en lång stavelse?

Svenska	Latin	Grekiska	Betydelse i grekiskan
tyrann	tyránnus	τύραννος	envåldshärskare
kamin	camínus	κάμινος	ugn
kaktus	cactus	κάκτος	kaktus
stadion	stádium	στάδιον	kapplöpningsbana
idol	idólum	εἶδωλον	av(guda)bild
bakterie	bactérium	βακτήριον	liten stav

Uppgift 4

Läs den grekiska texten högt och översätt sedan!

1 Τὴν σχολὴν στέργετε. 2 Ἐκ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον.*

Tän skolä'n stérgete. Ek tu karpú to déndron (ty. u).
*(jfr Matt. 7:19)

3 Ὁ χρόνος φεύγει. 4 Ὁ ἄνθρωπος ζῶον πολιτικόν ἐστίν.

Ho krónos feúgei. Ho ánthrōpos dsá'on politikón estin.

5 Ἡ ἡμέρα θερμὴ ἐστίν. 6 Τὸ τέκνον στέργω. 7 Γράφομεν

Hä häméra termá' estin. To téknon stérgå. Gráfomen

τὴν ἐπιστολὴν. 8 Μωρίαν φεύγεις. 9 Ἀγαθὴ τύχη.

tän epistolá'n. Márian feúgeis. Agatá' týká.

10 Τὸ θέατρον καλόν ἐστίν. 11 Ἡ νίκη τιμὴν φέρει.

Tó téatrón esti kalón. Hä níká timá'n férej.

12 Καὶ σύ, τέκνον. 13 Ἐν οἴνῳ ἀλήθεια.

Kaj sy, téknon. En ojná alá'teja.

1 ἡ σχολή, τῆς σχολῆς ledigheten, fritiden, jfr *skola* (= tid för intellektuell sysselsättning) - στέργω jag älskar

2 ἐκ *prep. med gen.* 'av' - ὁ καρπός, τοῦ καρποῦ frukten

3 ὁ χρόνος, τοῦ χρόνου tiden - φεύγω jag flyr, undflyr

4 ὁ ἄνθρωπος, τοῦ ἀνθρώπου människa(n) - τὸ ζῶον, τοῦ ζῴου djur - πολιτικός, -ή, -όν social - ἐστι(ν) 'är' *3:e pers. sing.*

5 ἡ ἡμέρα, τῆς ἡμέρας dagen - θερμός, -ή, -όν varm

6 τὸ τέκνον, τοῦ τέκνου barnet

7 ἡ ἐπιστολή, τῆς ἐπιστολῆς brevet - γράφω jag skriver

8 ἡ μωρία, τῆς μωρίας dårskapen, dumheten

9 ἀγαθός, -ή, -όν god - ἡ τύχη, τῆς τύχης ödet, lyckan
(*sättets dativ*, dvs. svensk preposition 'med', 'under')

10 τὸ θέατρον, τοῦ θεάτρου åskådarrummet, teatern

11 ἡ τιμή, τῆς τιμῆς hedern, äran - φέρω jag bär (med mig)

12 καί och, även (enligt traditionen Caesars ord till Brutus)

13 ἐν *prep. med dat.* 'i' - ὁ οἶνος, τοῦ οἴνου vinet - ἡ ἀλήθεια, τῆς ἀληθείας sanningen, *sagt av lyrikern Alkaios, jfr In vino veritas.*

Figuriner i dans. Minoisk tid.

Blå fågel bland berg, vildros och iris. Freske i Knossospalatset.

Denna fresk i Knossos döptes när den påträffats till 'Parisiskan'. Den tycktes innehålla allt av kvinnlig skönhet: stora ögon, lockigt hår, röda läppar och vacker näsa.

1.8 Några räkneord

Svenska	Grekiska	Latin	
1/2	ἡμι- (i sammansättningar)	semi- *	<i>hemisfär, hemicykel</i>
ett	εἷς, μία, ἓν	unus, a, um	
två	δύο	duo	
tre	τρῆς, τρία	tres, tria	<i>trilogi, trigonometri</i>
fyra	τέτταρες, -α	quattuor	<i>tetragon, tetrapak</i>
fem	πέντε	quinque	<i>pentameter, pentagon</i>
sex	ἕξ*	sex*	<i>hexameter</i>
sju	ἑπτά*	septem*	<i>heptagon</i>
åtta	ὀκτώ	octo	<i>oktogen</i>
nio	ἐννέα	novem	
tio	δέκα	decem	<i>dekad</i>
hundra	ἑκατόν	centum	<i>hektar (100x100km)</i>
tusen	χίλιοι, -αι, -α	mille	<i>kilo(gram), kilowatt</i>

*Ljudlag: spiritus asper framför grekisk vokal motsvaras i latinet av **s: semi, sex** etc.

1.9 Personliga pronomen, 1:a och 2:a person

Som nämnts i avsnitt 1.5 har grekiskan fyra **personliga pronomen**: **ἐγώ** jag, **σύ** du, **ἡμεῖς** vi, **ὁμεῖς** ni. Dessa kan, liksom i svenskan, böjas i olika kasus och fylla olika funktioner i en sats.

	Första person		Andra person	
	Singularis	Pluralis	Singularis	Pluralis
Nominativ	ἐγώ <i>jag</i>	ἡμεῖς <i>vi</i>	σύ <i>du</i>	ὁμεῖς <i>ni</i>
Genitiv	ἐμοῦ, μου <i>min</i>	ἡμῶν <i>vår</i>	σοῦ, σου <i>din</i>	ὁμῶν <i>er</i>
Dativ	ἐμοί, μοι <i>mig</i>	ἡμῖν <i>oss</i>	σοί, σοι <i>dig</i>	ὁμῖν <i>er</i>
Ackusativ	ἐμέ, με <i>mig</i>	ἡμᾶς <i>oss</i>	σέ, σε <i>dig</i>	ὁμᾶς <i>er</i>

Karta över det grekiska fastlandet, Egeiska havets övärld och Mindre Asien

Uppgift 5 Besvara följande frågor: Var ligger Attika, Peloponnesos, Arkadien, Lakonien, Beotien, Fokis? Öarna Euboea, Egina, Delos, Paros, Naxos, Sifnos? Orterna Athen, Delfi, Olympia, Korint, Sparta, Thebe, Troja, Argos, Epidauros, Pylos, Artemision, Knossos? Berget Olympos?

1.10 Bestämda artikeln och första och andra deklinationerna i pluralis

Böjningen av första deklinationens **substantiv** i pluralis framgår av tabblån nedan. Notera att **η** inte finns med i någon pluraländelse. Även böjningen av den bestämda artikeln i femininum pluralis framgår av rutan:

1:a deklinationen

Pluralis	Bestämd artikel	Femininum
Nominativ	αἱ	νῆκ-αι <i>segrarna</i>
Genitiv	τ-ῶν	νικ-ῶν*
Dativ	τ-αῖς	νίκ-αις
Ackusativ	τ-ὰς	νίκ-ας

*Genitiv pluralis har cirkumflex på ultima, därför att den ursprungliga formen **-άων** har kontraheras till **-ῶν**.

Kasusändelserna för både bestämda artikeln och de valda böjningsmönstren **ἵπποι** och **δένδρα** överensstämmer i stort, se nedan.

2:a deklinationen

Pluralis	Bestämd artikel	Maskulinum	Bestämd artikel	Neutrum
Nominativ	οἱ	ἵππ-οι <i>hästarna</i>	τ-ὰ	δένδρ-α <i>träden</i>
Genitiv	τ-ῶν	ἵππ-ων	τ-ῶν	δένδρ-ων
Dativ	τ-οῖς	ἵππ-οις	τ-οῖς	δένδρ-οις
Ackusativ	τ-οὺς	ἵππ-ους	τ-ὰ	δένδρ-α

Den som vill kan jämföra **ἵππ-οι** med lat. nom. *serv-i*, **ἵππ-οις** med lat. dat. *serv-is*, **ἵππ-ους** med lat. ack. *serv-os* och **δένδρ-α** med lat. *vin-a*.

Anmärkningar

Ändelsen **-α** i neutrum pluralis är egentligen en kollektivändelse, som uttrycker ett visst kvantum. Detta förhållande förklarar varför *predikatet till ett substantiv i neutrum pluralis står i singularis* (se t.ex. mening 5 i Uppgift 7).

Ordsluten **-αι** och **-οι** i pluralis nominativ (**ἀλήθειαι**, **κατάλογοι**) gäller för accentueringen som korta.

Adjektiv som tillhör första och andra deklinationerna böjs i pluralis på samma sätt som substantiven **ἵπποι**, **νῆκαι** och **δένδρα** ovan.

Pluralis	Maskulinum	Femininum	Neutrum
Nominativ	καλ-οί	καλ-αί	καλ-ά
Genitiv	καλ-ῶν	καλ-ῶν	καλ-ῶν
Dativ	καλ-οῖς	καλ-αῖς	καλ-οῖς
Ackusativ	καλ-οὺς	καλ-άς	καλ-ά

Uppgift 6

Nedan följer några grekiska vardagsord som tillhör första och andra deklinationerna. Skriv böjningen i pluralis av två substantiv av varje genus!

<i>Svenska</i>	<i>Latin</i>	<i>Grekiska</i>	<i>Betydelse i grekiskan</i>
fantasi	phantasia	φαντασία	uppenbarelse
krypta	crypta	κρυπτή	dolt rum
katalog	catálogus	κατάλογος	uppräkning
kub	cubus	κύβος	tärning
museum	muséum	μουσεῖον	plats helgad åt muserna
mysterium	mystérium	μυστήριον	hemlighet

1.11 Possessiva pronomen

Som adjektiv efter första och andra deklinationerna böjs possessiva pronomen **ἐμός**, **ἐμή**, **ἐμόν** 'min', **σός**, **σή**, **σόν** 'din', **ἡμέτερος**, **ἡμέτερα**, **ἡμέτερον** 'vår', **ὕμετερος**, **ὕμετερα**, **ὕμέτερον** 'er'. De föregås i grekiskan av bestämd artikel.

Genitivformerna av personliga pronomen kan också fungera som possessiva pronomen och har predikativ ställning (föregås inte av bestämd artikel): **ἡ νίκη μου** 'min seger'

Uppgift 7

Läs den grekiska texten högt och översätt sedan!

1 Αἱ Ἀθηναίαι ἐν τῇ Ἀττικῇ εἰσιν. 2 Ἡ νίκη σου
Haj Atá'naj en tä Attiká' ejsin. hä níká su (tyskt u)

ἡδονὴν δεινὴν μοι παρέχει. 3 Ὁ καιρὸς κρίνει φίλους.
hädonä'n dejnä'n moj parékei. Ho kajrós krínej filus (=ty. u).

4 Αἱ ἐλαίαι σκιὰν παρέχουσιν. 5 Ἐν τῷ παραδείσῳ ἐστὶν
Haj elájaj skián parékusin (tyskt u). En tā paradej'sá estín

δένδρα μακρά. 6 Ἡ ἄγνοια πολλάκις αἰτία τοῦ κακοῦ
déndra makrá. Hä áгноja pollákis ajtía tu kaku (u=tyskt u)

ἐστίν. 7 Οἱ κόροι τοὺς ἵππους ἐν τοῖς πεδίοις ἀθροίζουσιν.
estin. Hoj kóroj tus híppus en tojs pedíojs hatroj'dsusin (u=tyskt u).

1 Αἱ Ἀθηναίαι, τῶν Ἀθηναίων Athen, finns endast i plur., jfr
eng. *Athens* - ἐν *prep. med dativ*: 'i, på, vid' (proklitiskt ord)

ἡ Ἀττική, τῆς Ἀττικῆς Attika - εἰσιν 'är' 3:e pers. plur.

2 σου gen. sing. av 2:a pers. 'du' av de personliga pronomina,
står enklitiskt; genitivformen används här som possessiv genitiv:
'din' - ἡ ἡδονή, τῆς ἡδονῆς njutningen, glädjen - δεινός, -ή,
-όν ofantlig - μοι dat. sing. av 1:a pers. 'jag', dvs. 'mig', står
enklitiskt - παρέχω jag tillhandahåller, bereder

3 ὁ καιρὸς, τοῦ καιροῦ tillfället, 'nöden' - κρίνω jag dömer
(jfr kritik), här 'prövar' - ὁ φίλος, τοῦ φίλου vännen

4 ἡ ἐλαία, τῆς ἐλαίας olivträdet - ἡ σκιά, τῆς σκιᾶς skuggan

5 ὁ παράδεισος, τοῦ παραδείσου parken - τὸ δένδρον, τοῦ
δένδρου träd - μακρός, -ά, -όν stor

6 ἡ ἄγνοια, τῆς ἀγνοίας okunnigheten - πολλάκις adv. ofta
ἡ αἰτία, τῆς αἰτίας orsak (*med gen.* 'till') - τὸ κακόν, τοῦ
κακοῦ det onda, olyckliga, 'olyckan'

7 τὸ πεδίον, τοῦ πεδίου slätt - ἀθροίζω jag samlar - ὁ κόρος,
τοῦ κόρου pojke

1.12 Den mykenska kulturen ca 1600-ca 1100 f.Kr.

Ett av de stora fästena i Grekland under denna tidsperiod var palatset i **Mykene**, en väldig byggnad på ett bergskrön strax norr om staden Argos på Peloponnesos. Här växte den mykenska kulturen fram och här härskade, enligt Homeros, kung Agamemnon.

Resehandboks författaren Pausanias turistade där på 100-talet e.Kr. och betraktade Lejonporten och Atreus, Agamemnons och Klytaimnestras kupolgravar.

Utgrävningarna av Mykene påbörjades 1876 av Henrik Schliemann. I dag kan vi sammanfattningsvis konstatera följande.

Under 1300-talet f.Kr. befästes akropolen med kyklopiska murar, i genomsnitt 6 meter tjocka. Borgen utvidgades under följande århundrade och nu uppfördes 'Lejonporten' som huvudingång. På klippans krön uppfördes ett palats med muralmålningar. Ett annex till palatset har ansetts motsvara den beskrivning som Homeros ger av Odysseus palats på Itaka. Palatsets omfattande administration sköttes med hjälp av ett skriftspråk, linear B. Lertavlor med denna **grekiska** skrift har påträffats i Mykene, Tiryns, Pylos och Tebe samt något senare på Kreta. Fynd av mykensk keramik i östra medelhavsområdet och Egypten, liksom på Sicilien och i södra och mellersta Italien, tyder på att företrädare för den mykenska kulturen haft vidsträckta handelsförbindelser. Som tidigare nämnts erövrades Kreta med vapenmakt (avsnitt 1.3, s. 11).

I **Tiryns** finns ännu synliga lämningar av en mäktig borg, huvudsakligen uppförd ca 1400-1200 f.Kr. Till borgen hörde också ett palats beläget på klippans högsta punkt i söder. Huvudrummet var dekorerat med muralmålningar med bl.a. jaktscener, som nu finns i Nationalmuseet i Aten. I slutet 1200-talet raserades borgen och palatset, troligen av en jordbävning.

Det ska nämnas att i närheten av Tiryns ligger den vackra staden Nauplion, i vars museum flertalet av de fynd förvaras som härrör från de svenska utgrävningarna i Asine, Dendra, Midea och Berbati.

Den grekiska halvön utgör ett av naturen fattigt land. De fruktbara slätterna är inte många och skiljs åt av svåröverstigliga bergsryggar. I stället inbjuder de skyddade vikarna och de talrika öarna till sjöfart. Naturförhållandena gjorde därför grekerna till ett sjöfarande folk, splittrat i många stammar och stater.

Till bilden av Grekland vid mykensk tid hör att indoeropeiska greker vandrade in i landet i tre vågor. Den första vågen utgjordes av *joner*, sedan kom *eoler* och sist *dorer*, varje stam med sin dialekt. Jonerna slog sig ned i den mellersta delen av Mindre Asiens västkust, som efter dem kallades Jonien. En form av joniska kom också att talas på halvön Attika. Eolerna bosatte sig i Beotien och Tessalien i nordväst, medan dorerna kom att sätta sin prägel på södra delen av Peloponnesos, främst Lakonien och dess huvudstad Sparta. De homeriska hjältarnas språk var följaktligen en blandning av olika dialekter.

Minnena från den mykenska tiden har bevarats i *sagorna*, vilkas form dock har förändrats under senare tider. I dessa sagor innehade hjältarna ofta större styrka och högre klokhets än vanliga människor. Deras bragder bestod i att utrota vilda sagodjur eller att oskadliggöra rövare. De kallades *heróer* och dyrkades som lokala halvgudar. Varje stam, landskap och stad hade sin hjälte. Spartanerna dyrkade *Herakles* och atenarna *Teseus* (läs om deras stordåd i Alf Henrikson, *Antikens historier* I, s. 233 ff, resp. 281 ff).

Senare sammanfördes hjältesagorna till sagogrupper, i vilka hjältar från olika trakter samverkade. De viktigaste var berättelserna om *argonauternas färd* och om *trojanska kriget*.

Det är omkring 1200 som det homeriska **Troja** intas av grekerna och Mindre Asiens västkust koloniserar. Städer som **Efesos**, **Miletos** och **Smyrna** grundas.

Homeros, sannolikt en historisk person på 700-talet f.Kr., anses ha nedtecknat och skapat Iliaden och Odysséen med utgångspunkt i den levande folkdiktningen. Dessa epos inleder den grekiska - och västerländska - litteraturen.

I Mykene leder en dromos (en muromgärdad lång gång) fram till Atreus kupolgrav. Kupolen bildas genom överkragning av överliggande stenskiikt.

Lejonporten i Mykene. Över den tunga portöverliggaren står en trekantig reliefplatta med två lejon symmetriskt placerade på var sin sida av en kolonn med bas och kapitäl. Reliefens bredd är nedtill 3,30 meter. Lejon är symbol för styrka.

Borgen i Mykene har ett strategiskt läge med vid utsikt över nejden.

1.13 Presens εἰμί 'jag är'

Vi ska nu redovisa presens εἰμί 'jag är', med infinitiven εἶναι 'vara' (<ἐσ-ναι, jfr lat. es-se). Verbet tillhör μι-verbet, vilkas böjningsformer saknar temavokal. Observera att presensformerna utom εἶ är enklitiska i fortlöpande tal/text!

εἰμί jag är (<ἐσ-μι)

εἶ du är

ἐστί(ν)* han, hon, den, det är

ἐσμέν vi är

ἐστέ ni är

εἰσί(ν)* de är

*V av uttalsskäl framför efterföljande vokal eller i slutet av en sats

Uppgift 8

Översätt följande meningar!

1 'Εγώ εἰμι τὸ ἄλφα καὶ τὸ ὦ.

2 Σὺ εἶ Πέτρος. (Matt. 16:18)

3 'Ο κόρος ἐστὶν Ἑλληνικὸς κόρος. (κόρος, ὁ pojke).

4 'Ημεῖς ἐσμεν ἐν τῇ Ὀλυμπίᾳ. (ἐν prep. m. dat. 'i, på')

5 'Υμεῖς ἐστε ἐν τῇ ἀγορᾷ. (ἀγορά, ἡ torg).

6 'Εν τῷ οἴκῳ εἰσὶν. (οἶκος, ὁ hus).

Uppgift 9

Mänskliga karaktärsdrag hos grekiska gudar skämtsamt:

Zeus *Den allsmäktige, rättrådige fadern. Vänsterprassel*

Hera *Äktenskap och familj. Svartsjuk. Förföljer och plågar Zeus*

Zeus hustru *älskarinnor och deras barn med Z. men vågar aldrig ge sig på Z.*

Athena *Den intelligenta karriärkvinnan som går in för sitt kall*

Apollon *Stor kulturgud. Pilskjutare. Siargud*

Artemis *Jaktgudinna. Skygg jungfru*

Afrodite *Kärleksaffärer till tusen*

Hermes *Bevingad budbärare. Rörlig, listig. Handels gud. Själförare*

Hades *Mörkerets dunkle furste. Kuslig. Oberäknelig liksom döden själv*

Jämför sedan med vad som sägs på allvar i Alf Henrikson, Antikens historier I, t.ex. s. 225-229, 242, 258-259, 274-276!

1.14 Personliga pronomen, 3:e person

Som personligt pronomen för tredje person används i **nominativ** (*han, hon, den, det, de*) demonstrativa pronomen i klassisk grekiska (t.ex. ὅδε, ἥδε, τόδε 'denne, den här', böjs som artikeln).

Som **böjda former** av tredje personens personliga pronomen används **böjda former** av **αὐτός, -ή, -ό**, se nedanstående ruta jämte noten därunder.

Singularis	Maskulinum	Femininum	Neutrum
Nominativ	[ὅδε]	[ἥδε]	[τόδε]
Genitiv	αὐτ-οῦ <i>hans</i>	αὐτ-ῆς <i>hennes</i>	αὐτ-οῦ <i>dess</i>
Dativ	αὐτ-ῷ <i>honom</i>	αὐτ-ῇ <i>henne</i>	αὐτ-ῷ <i>den/det</i>
Ackusativ	αὐτ-όν <i>honon</i>	αὐτ-ήν <i>henne</i>	αὐτ-ό <i>den/det</i>
Pluralis			
Nominativ	[οἷδε]	[αἷδε]	[τάδε]
Genitiv	αὐτ-ῶν <i>deras</i>	αὐτ-ῶν <i>deras</i>	αὐτ-ῶν <i>deras</i>
Dativ	αὐτ-οῖς <i>dem</i>	αὐτ-αῖς <i>dem</i>	αὐτ-οῖς <i>dem</i>
Ackusativ	αὐτ-οὺς <i>dem</i>	αὐτ-άς <i>dem</i>	αὐτ-ά <i>dem</i>

Obs! **αὐτός, -ή, -ό** kan i vissa sammanhang också betyda 'själv' eller, tillsammans med bestämd artikel, '(den) samme', jfr ty. selbst/der selbe, fra. même/le même

1.15 Relativa pronomen

De relativa pronomina 'som, vilken, vilket' böjs i enlighet med tablån. Alla former har spiritus och accent. I genitiv och dativ singularis och pluralis är accenten cirkumflex, jfr **αὐτός** ovan.

Singularis	Maskulinum	Femininum	Neutrum
Nominativ	ὃς	ἥ	ὅ
Genitiv	οὗ	ῆς	οὗ
Dativ	ῷ	ῇ	ῷ
Ackusativ	όν	ήν	ό
Pluralis			
Nominativ	οἱ	αἱ	ἅ
Genitiv	ῶν	ῶν	ῶν
Dativ	οῖς	αῖς	οῖς
Ackusativ	οὓς	ἅς	ἅ

Uppgift 10

Läs den grekiska texten högt och översätt sedan

- 1 Τὰ φάρμακα τοῦ ἱατροῦ αὐτοῖς ὑγίειαν φέρει.
- 2 Τὸ δῶρον αὐτοῦ ἡμῖν φίλον ἐστίν.
- 3 Οἱ ἡμέτεροι φίλοι ὑμῖν συμφέρουσιν.
- 4 Στέργωμεν τὸν οἶκον, ὃν παρασκευάζομεν.
- 5 Ἐστὶν κόρος, ὃς κλέπτει.
- 6 Εἰσὶν ἄνθρωποι, οὓς σφόδρα θαυμάζομεν.

-
- 1 φάρμακον, φαρμάκου, τό giftet, läkemedlet, jfr farmakologi - ἱατρός, ἱατροῦ, ὁ läkaren - αὐτοῖς, se böjningsmönstret för αὐτός, ή, ό - ὑγία, ὑγείας, ή hälsan, jfr hygien – φέρω jag bär, bringar (subj. neutr pl.)
 - 2 δῶρον, δώρου, τό gåvan - φίλος, -η, -ον (adj.) kär
 - 3 φίλος, φίλου, ὁ (subst.) vän – συμφέρω jag bringar samman, hjälper (med dativ)
 - 4 στέργω jag älskar, tycker om - οἶκος, οἴκου, ὁ hus παρα-σκευάζω jag förbereder, ’bygger’
 - 5 κλέπτω jag stjäler
 - 6 θαυμάζω jag beundrar - σφόδρα (adverb) mycket

Uppgift 11

Komplettera dessa meningar med grekisk text (se 1:9, 11 och 14)

1 [Er seger:]
ἡδονήν δεινὴν παρέχει [åt oss:]
2 Τὰ φάρμακα τοῦ ἱατροῦ ὑγίειαν φέρει [åt henne:]
3 Τὸ δῶρον [Deras] φίλον [för er] ἐστίν.
4 Οἱ [Era] φίλοι συμφέρουσιν [mig (dativ)]

1.16 Θάλαττα. Πολίτης. Genus i första och andra deklinationerna

I 1:a deklinationen möter i den attiska dialekten stamvokal med långt **α** endast efter **ε**, **ι** och **ρ** (t.ex. **θύρα**), eljest övergår långt **α** till **η** (**νίκη**). Det finns emellertid substantiv med kort **α** i *sing. nominativ* och *ackusativ* och långt **α** i *sing. genitiv* och *dativ*. Om ett sådant substantiv saknar **ε**, **ι** eller **ρ** i stammen, blir långt **α** i *sing. genitiv* och *dativ* **η**: **θάλαττα**, **θαλάττης**, **θαλάττη**, **θάλατταν**.

I 1:a deklinationen finns maskulina substantiv som har följande böjningsmönster: i singularis **ὁ πολίτης** (jfr ἵππο-ς), **τοῦ πολίτου** (jfr ἵππ-ου), **τῷ πολίτῃ**, **τὸν πολίτην** 'medborgaren', i pluralis **οἱ πολῖται**, **τῶν πολιτῶν**, **τοῖς πολίταις**, **τοὺς πολίτας**.

I 2:a deklinationen finns ett antal feminina substantiv, t.ex. **ἡ ὁδός** 'vägen', **ἡ βίβλος** 'boken', liksom namn på kvinnliga personer och träd: **ἡ παρθένος** 'jungfrun', **ἡ πάπυρος** 'papyrsträdet'.

Uppgift 12 Repetera Första stegets grammatik!

Lös sedan följande uppgifter:

- 1 Hur skiljer sig dat. sing. av **νίκη** från nom. sing.?
- 2 Hur skiljer sig gen. sing. av **νίκη** från ack. plur.?
- 3 Vilka är temavokalerna?
- 4 Skriv böjningen av presens indikativ **φέρω** 'jag bär'?
- 5 Repetera accentreglerna, s. 2! Förklara sedan accenten i följande genitivformer: a) **ἄγγελος**, **ἀγγέλου** budbärare
b) **ποῖος**, **ποίου** hurudan c) **πομπή**, **πομπῆς**
- 6 Skriv böjningen i *singularis* av **ἡ τρίτη ἐλαία** 'det tredje olivträdet'!
- 7 Skriv böjningen i *pluralis* av **ἡ καλὴ στέγη** 'det vackra huset'!
- 8 Skriv böjningen i *singularis* av **ὁ μικρὸς κόρος** 'den lille pojken'!
- 9 Skriv böjningen i *pluralis* av **τὸ μακρὸν ἔργον** 'det stora arbetet'!

Uppgift 13 Läs om

1.17 Trojanska kriget

Kort sammanfattning byggd på Alf Henrikson, Antikens historier:

Staden Troja hette som bekant också Ilion. Där härskade kung Priamos, förmäld med drottning Hekuba och fader till en mängd söner och döttrar. Äldst bland de förra var Hektor, som med lysande tapperhet förde befälet över stadens försvarare, medan hans bror Paris, som hade gett upphov till kriget, vekligt höll sig hemma i sitt palats hos den sköna Helena.

Landskapet kring Troja och dess topografi tillhör också världslitteraturen. I stadens grannskap låg först och främst berget Ida. På ömse sidor om staden rann floderna Skamander och Simois, vilka inneslöt en slätt mellan staden och havet. Den kallades för den skamandriska slätten, och där utkämpades nu blodiga strider med växlande framgång varje dag i nio års tid. Något försök att storma Troja gjorde grekerna inte, och om någon egentlig belägring har Homeros heller ingenting att förtälja. Härarna ryckte helt enkelt ut på fältet varje morgon och höll drabbningar och envig tills skymningen föll. Grekerna som i de homeriska dikterna vanligen kallas achajer, ibland också danaer, hade gott om märkliga kämpar med skiftande specialiteter. En hette Stentor. Han hade en röst så ljudlig att han kunde överrösta femtio man. Från Kreta kom en tapper furste vid namn Idomeneus, från Argos, en ej mindre orädd krigare som hette Diomedes. Två av de mest framstående kämparna bar namnet Ajax. Achilles, tapprast bland de tappra, medförde sin oskiljaktige vän Patroklos.

Handlingen i denna väldiga hjältedikt på nära sextontusen rader hexameter kan refereras i största korthet: den handlar om Achilles' vrede och dess ödesdigra följder. En Apollons präst i Trojas grannskap hade blivit frånrövad sin dotter Kryseis som överlämnats till Agamemnon som hans personliga egendom. Till denne kom flickans far med guld och dyrbarheter för att friköpa sin dotter men blev högdraget avvisad och vände sig då till den gud han tjänade med bön om vedergällning. Apollon hörde sin tjänares bön, steg personligen ned till jorden och

började skjuta osynliga, pestbringande pilar in i grekernas läger. När pesten hade rasat i nio dagar vände sig Achilles till siaren Kalchas och frågade vad som borde göras, och Kalchas visste genast besked: Agamemnon måste återge Apollons präst hans dotter Kryseis. Agamemnon blev mycket förtörnad när Achilles meddelade honom detta. Han svarade att om han måste lämna ifrån sig Kryseis ville han hålla sig skadeslös genom att överta Achilles' vackra slavinna Briseis i hennes ställe. Så skedde också. Achilles som älskade Briseis högt blev naturligtvis ursinnig och djupt bedrövad. Han gick ner till havets strand och anropade sin moder Thetis att skaffa honom hämnd på Agamemnon, och därpå stängde han in sig i sitt tält med sin cittra och vägrade att ta del i kriget vidare. Thetis begav sig under tiden upp till Olympen och utverkade av Zeus att trojanerna skulle ha övertaget i striden till dess Agamemnon försonade sig med Achilles. Zeus utfärdade denna bestämmelse trots att Hera darrade av vrede så att hela Olympen skalv, står det.

Historien om Achilles' vrede bildar så att säga ränningen i den väv av krigiska episoder som utgör Iliadens innehåll. Diktens huvudperson är emellertid knappast Achilles utan snarare trojanen Hektor. Om dennes korta besök hos sin maka Andromache och sin lille son Astyanax under en paus i striden handlar det sannolikt mänskligaste och åtminstone i våra dagar mest beundrade avsnittet i Iliaden, och även i övrigt är det kring hans gestalt som sympatierna koncentreras. Hektor och trojanerna hade stora framgångar, trängde fram ända till grekernas skepp vid stranden och lyckades rentav sätta eld på en del av dessa. I detta grekernas trångmål gick Patroklos till Achilles och lånade dennes vapen och rustning. Med dessas hjälp lyckades han utföra många hjältedater och driva trojanerna på flykten men mötte omsider sitt öde i kampen med Hektor själv. Sorgen över vännens död fick Achilles att glömma sitt groll mot Agamemnon, och sedan han genom sin moder Thetis' försorg hade utrustats med en ny underbar rustning gick han trojanerna till mötes, sökte i stridsvimlet upp Hektor, dödade denne till hämnd för Patroklos och vanställde i sitt raseri hans lik genom att släpa det efter sin stridsvagn kring Trojas murar. Dikten slutar med att skildra Patroklos begravning och Hektors sista

Fortfarande imponerar Trojas befästningsmurar, som är över 3 000 år gamla.

Rödfigurigt dryckeskärl, ca 480 f.Kr. Bilden visar den gamle kung Priamos (till vänster) hos Achilles för att lösa ut sonen Hektors döda kropp (under soffan).

En besökare betraktar den ramp, på vilken enligt Schliemann den trojanska hästen förts in i Troja (det har senare visat sig att rampen är äldre än så). Just till vänster om rampen hittade Schliemann 'Priamos skatt'.

Del av diadem i hamrad guldplåt ur 'Priamos skatt' från Troja.

färd, sedan dennes döda kropp utlämnats till hans gamle fader kung Priamos som på gudarnas tillskyndan själv begav sig till sin fiendes tält.

Fortsättningen på berättelsen om trojanska kriget är känd från andra källor; knappast någon av antikens författare har förresten undgått att beröra och anspela på detta allbekanta stoff. Achilles stupade snart för en pil som avsköts av Paris och styrdes av Apollon mot hans häl, den enda punkt där han var sårbar. Berättarna är alltid noga med att tala om att detta skedde vid den Skajiska porten, där Achilles försökte tränga in i Troja. Efter begravningen bestämdes det att hans underbara rustning skulle tillfalla den som tapprast hade försvarat hans lik mot trojanerna. Odysseus och Ajax, Telamons son från Salamis, gjorde då anspråk på rustningen, som efter mycken tvekan tillerkändes Odysseus. Detta grämde Ajax till den grad att han fick ett anfall av vanvett: han störtade in i en betande boskapshjord med draget svärd och anställde ett fruktansvärt blodbad bland kreaturen, som han tog för sina fiender. När han kom till sina sinnen och såg vad han hade gjort greps han av skamkänsla och tog sitt eget liv genom att kasta sig på sitt svärd.

Kriget hade nu rasat i nio år, och det började gå upp för grekerna att enbart med våld kunde Troja knappast betvingas. Odysseus funderade då ut sin ryktbara krigslist: av tallar från berget Ida lät han tillverka en ofantlig trähäst som var ihålig och kunde rymma hundra beväpnade män. När den var färdig steg en utvald skara kämpar in i hästen under det att de övriga grekerna gick ombord på sina skepp och låtsades segla hem men gömde sig bland öarna i närheten. Håpna och glada trädde trojanerna ut ur sin stad och betraktade med undran den stora trähästen. De tillfångatog också en grekisk pojke som låg gömd i vassen vid floden Skamander. Han hette Sinon och var i själva verket i maskopi med Odysseus men sade sig ha flytt undan denne. Han lät förstå att trähästen var ett offer åt Pallas Athene och att grekerna hade byggt den så stor för att den inte skulle kunna föras in i Troja, som i så fall kunde väntas få åtnjuta gudinnans särskilda beskydd. Stort jubel utbröt bland trojanerna när de fick höra detta, och på tillskyndan av en opålitlig man vid namn Antenor började man överväga hur man

bäst skulle få in hästen i staden. En präst vid namn Laokoon framträdde då och varnade dessa optimister, påpekade det osannolika i att grekerna på allvar hade seglat sin kos och rådde trojanerna att strax bränna trähästen. Åtföljd av sina söner gick Laokoon därefter ner till havsstranden för att offra åt Poseidon. Strax framträdde ur vattnet två väldiga ormar som hastigt slingrade sig omkring de offrande, översprutade dem med sitt etter och hastigt dödade alla tre. Scenen är ju förevigad i den berömda Laokoongruppen i Vatikanen, en grekisk skulpturgrupp från romersk tid, återupptäckt under renässansen på 1500-talet och av stor betydelse för europeisk konstuppfattning och konstteori under århundraden.

Trojanerna betraktade förfärade Laokoons olycksöde och såg däri en gudarnas straffdom för hans misstro mot trähästen. De tog genast itu med att föra hästen in i staden. De satte rullar under den och försåg den med starka draglinor, varpå de rev ner en bit av sin stadsmur, ty att få in hästen genom någon av portarna var otänkbart. I högtidlig procession drog de därefter hästen upp till Pallas Athenes tempel mitt inne i Troja under sång och jubel. Där lämnade de den i kvällningen, och den listige Sinon smög sig då dit och öppnade den hemliga luckan i hästens buk, så att de hundra grekiska krigarna kunde ta sig ut. Med dragna svärd och brinnande facklor störtade nu dessa från hus till hus, blodbadet var obeskrivligt och eldsvådorna i staden blev signal till grekerna på skeppen att vända tillbaka och storma in i Troja genom hålet i muren. Främst i truppen från trähästen gick Achilles' son Neoptolemos, som slutligen trängde in i Priamos' palats och högg ner den försvarslöse gamle kungen. Troja brändes nu ner och förstördes i grund, sedan de segrande grekerna hade roffat åt sig ett omätligt byte. Stadens största dyrbarhet räddades dock undan dem, påstår romaren Vergilius, vars stora epos om trojanen Aeneas innehåller den mest kända och lästa skildringen av Trojas sista dagar. Dyrbarheten i fråga kallades för Palladium, varmed förstods en gyllene bild av Pallas (Athene) som en gång hade fallit ner från himlen. Vergilius säger att Aeneas fick med sig detta Palladium när han räddade sig ur det brinnande Troja med sin orkeslöse gamle fader Anchises på skuldrorna och sin lille son Ascanius vid handen.

Uppgift 14 Läs om

1.18 Hektors och Andromaches avsked

beskrivet i Iliadens sjätte sång (v. 369-502) och här översatt på originalets versmått av Daniel Brömster:

-
- Sedan han talat så, gick den vackert hjälmprydda Hektor
370 bort därifrån till det välbyggda, vackert inredda hemmet,
men han kunde ej finna den ljusa Andromache hemma.
Hon hade nämligen gått med sin son och en välsmickad tärna
bort till Ilions mur, där hon stod under gråtande klagan.
Eftersom han inte fann sin härliga maka i salen,
375 gick han till tärnornas rum och sade på tröskeln till dessa:
'Nå, tjänarinnor, berätta nu sanningen - var kan hon vara,
vart har väl ljushyllt Andromache gått från det sköna palatset?
Har hon måhända gått till sina svägerskor eller
kanske har hon gått till Athenas tempel, där alla
380 Trojas lockiga kvinnor försöker att blidka gudinnan?'
Honom svarade då den raska åldfrun med orden:
'Hektor, du har ju så ivrigt bett mig att säga vad sant är,
alltså - hon har inte gått till svägerskor eller till systrar, ej
heller till Athenas tempel, där alla vackert
385 flätade kvinnor söker att blidka den hemska gudinnan.
Nej, hon gick upp till Ilions stora torn, då hon erfor
att vårt folk var i trångmål på grund av achajernas mångfald.
Hon har nog hunnit fram till porten, ty liksom en galning
sprang hon sin väg med en tärna, som bar barnet i famnen.'
390 Så sade alltså åldfrun och Hektor sprang bort ur palatset
samma väg som han kommit tillbaka på vällagda gator.
Just som han nådde fram till den höga Skáiska porten,
där han tänkte ta vägen ut på den väldiga slätten,
kom den välprydda makan Andromache honom till mötes,
395 dottern till Eetion, en lysande konung på sin tid,
kung Eetion, som bott i det skogrika landet vid Plakos,
Thebe vid bergets fot var hans stad och folket kiliker.

Dennes dotter var gift med den starkt bepansrade Hektor.
Sålunda möttes de där och med henne var tjänarinnan,

- 400 bärande barnet i famnen, så lekande glatt i sin oskuld,
 älskade Hektorssonen, så ljus som en strålande stjärna.
 Honom kallade Hektor Skamandrios men alla andra
 Astyanax, ty hans fader var den som beskyddade Troja.
 Nu log alltså Hektor under tystnad åt sonen.
- 405 Så kom Andromache nära intill sin man under tårar
 i det hon grep hans hand och sade och yttrade detta:
 'Du är en galning — ditt mod kommer snart att leda till döden
 och inte har du förbarmande över din son eller mig som
 snart skall vara din änka. Achajerna tränger ju redan
- 410 framåt i avsikt att döda dig. Bäst skulle vara för mig att
 gömmas i jorden för evigt, om jag nu skulle dig mista.
 Ingen tröst har jag kvar, när du väl har mötts av ditt öde,
 endast sorgen finns kvar efter dig och mina föräldrar
 ty min far blev dödad av grekernas hjälte, Achilles,
- 415 som förstört hans vackra kilikiska huvudstad Thebe
 med dess skyhöga portar. Han högg också ned Eetion,
 men av respekt för den döde tog greken inte hans harnesk
 utan lät bränna hans kropp jämte vapen och utsmyckad
 rustning. Sedan uppförde han en kulle däröver som gravvård;
- 420 döttrar till Zeus med egiden planterade almar omkring den.
 Mina sju bröder i hemmet gick alla till Hades på samma
 dag, ty Achilles, den snabbfotat gudalike, högg ned dem
 alla på en gång, där de fredligt vaktade fotsläpande
 korna och även alla de vita glänsande fåren.
- 425 Drottning var mor i landet där borta vid skogklädda Plakos —
 henne förde han hit tillsammans med resten av bytet,
 fast han gav henne fri mot en omätlig summa av pengar.
 Men i sin faders palats blev hon träffad av Artemis pilar.
 Hektor, du är nu för mig både vördad moder och fader,
- 430 ja, även broder och mest av allt min blomstrande make.
 Ha nu förbarmande med din hustru och stanna i tornet,
 ta ej från barnet dess far och gör inte mig till din änka!'
- 440 Henne svarade då den vackert hjälmprydde Hektor:
 'Allt du har sagt mig, hustru, ligger mig varmt om mitt hjärta,
 men inför troerna och deras mantelsläpande kvinnor
 skulle jag skämmas förskräckligt, om jag höll mig borta från
 kampen.
- Samvetet bjuder mig också att alltid stå jämte de tappra
- 445 främst i trojanernas led och försvara min fars goda rykte -

- också i någon mån för att själv få ett gott eftermäle.
 Visst är jag medveten om i mitt inre, att dagen ska komma,
 då vårt Troja ska jämnas med marken och Priamos, kungen,
 fastän så skicklig med lansens tillsammans med folket ska falla.
- 450 Inte ligger väl Trojas vända mig varmast om hjärtat,
 inte min vördade moders eller kung Priamos' öde,
 inte tänker jag på mina många och modiga bröder,
 som nog blir fällda till marken av fientligt sinnade krigsmän.
 Nej, jag bekymrar mig mest för att någon av fiendehären
- 455 en gång ska föra dig gråtande bort och ta från dig din frihet.
 Kanske i Argos du tvingas att sköta en husmoders vävstol
 eller gå fram och tillbaka och hämta vatten från brunnen
 - Messeis eller Hypereias - motsträvig men därtill tvingad.
 Den som då ser dig gå där gråtande säger helt säkert:
- 460 Hon var hustru till Hektor, främst i trojanernas skara,
 hästarnas yppersta tämjare, i deras kamp omkring Troja.'
 Sådant ska sägas och då rives smärtorna upp i ditt sinne
 liksom saknaden av en man som kan avvärja trældom.
 Må jag få dö före dig och bli gömd under gravvårdens kulle,
- 465 innan man får höra skriet, när du släpas bort såsom fånge.'
 Sedan han sagt dessa ord sträckte Hektor ut handen mot
 sonen.
- Denne vek undan och sökte skydd i famnen hos amman,
 skrikande utav förfäran och vettskrämd vid synen av faderns
 blänkande rustning och den väldiga plymen av tagel,
- 470 hotfullt vajande överst på faderns hjälmprydda huvud.
 Båda föräldrarna lockades nu till att le emot sonen.
 Genast tog Hektor den glänsande hjälmen bort från sitt huvud,
 ställde den ner på marken och lyfte upp sonen i famnen,
 gav honom kyssar och lät honom sedan få gunga på armen,
- 475 medan han sände en bön till Zeus och övriga gudar:
 'Zeus och ni andra bland gudar gör nu så denne min gosse
 må bland trojaner bli känd för sitt mod och sin väldiga styrka
 liksom sin far och i Ilion härska som stormäktig konung,
 så må man säga om honom att han är bättre än fadern,
- 480 när han för hem ifrån kriget en rustning nedstänkt av blodet
 från en nedkämpad ovän till glädje för vördade modern.'
 Sedan lade han sonen i den älskade hustruns
 händer och hon tryckte barnet mot den doftande barmen,
 leende bakom tårar och Hektor sträckte nu ömsint
- 485 ut sina händer, smekande henne och yttrade sedan:

’Kärestan min, du får inte vara alltför bekymrad
- jag blir ej störtad till Hades förr än mitt öde bestämt det;
ty jag vill påstå, att ingen mänska kan undgå sitt öde,
vare sig feg eller tapper, när han väl har kommit till jorden.
490 Gå nu till hemmet och ägna dig åt dina vanliga sysslor!
Sköt du din vävstol och sländan. Befall tjänarinnorna gå till
sina vardagsplikter, men kriget är till för det manfolk,
som blivit fött här i Troja, och främst är det min egen uppgift.’

Sedan han sagt dessa ord satte Hektor den plym prydda hjälmen
495 på sig. Den älskade hustrun styrde stegen mot hemmet.
Ofta såg hon sig om och ständigt fällde hon tårar.
Ganska snart kom hon fram till det vackert inredda hem, som
Hektor, den mannförgörande, ägde och alla som fanns där
av tjänarinnor blev rörda till tårar av hennes förtvivlan.
500 Även om Hektor ej ännu var död, begräts han av alla;
ingen trodde att han skulle få komma hem ifrån kriget
och komma undan sitt öde att dö för achajernas händer.

DET ANDRA STEGET

2.1 Geometrisk och arkaisk tid.

Den klassiska tidens början

Vasdekorationerna domineras av geometriska mönster under perioden **1100-700 f.Kr.** Denna tidsperiod kallas därför **den geometriska**. De geometriska mönstren består oftast av lineära meandrar, hakkors, trianglar samt schackbrädes- och sicksack-mönster. Stiliserade djur förekommer och mot periodens slut framställs hela figurscener. Keramikerna tillämpar den för alla primitiva ytbilder gällande konventionen att varje del av kroppen tecknas från den sida som tydligast visar dess största utbredning: huvudet syns i profil, medan överkroppen är tagen framifrån med båda armarna synliga, benen är helt skilda åt. Efter omkring år 800 når den geometriska stilen sin fulla utveckling. De största och mest representativa vaserna härstammar från Atens begravningsplats vid Dipylon.

Iliaden och *Odysséen* får under 700-talet sin slutliga språkliga form genom *Homeros*. De allgrekiska *olympiska spelen* tar sin början enligt traditionen år 776 f.Kr.

Den s.k. **arkaiska (gamla) perioden** motsvaras i stort av tiden **700-480 f.Kr.** Under dessa år vidtar en grekisk kolonisation i främst de västra delarna av Medelhavet och många städer grundas nu av greker, t.ex. Syrakusa, Messina, Neapel, Taranto (Tarentum), Marseille (Massilia) och Nice (Nikaia). Konsten kännetecknas av orientaliskt inflytande och på keramiken finns en myckenhet av växter och djur från Orienten. Vidare är 500-talet en tid av ekonomisk uppgång.

Den klassiska tiden kan sägas börja år **480 f.Kr.** Framgångarna i perserkrigen, särskilt sjöslaget vid *Salamis* 480 f.Kr., gav atenarna högt anseende i den grekiska världen. Mannen bakom framgången vid Salamis var *Temistokles*. Inför hotet om nya persiska anfall slöt Aten år 477 f.Kr. ett förbund med grekiska stater på öarna och på Mindre Asiens västkust, det s.k. *attiska sjöförbundet*. Medlemsstaterna bidrog med skepp och trupper eller med ett årligt penningbelopp. I ett följande avsnitt (2.6) redovisas viktigare händelser under den klassiska tiden.

2.2 Presens och dess infinitiv i *medium-passivum*

Medium har i grekiskan nästan alltid samma former som passivum. Vad passivum är vet du redan, jfr s. 8. Vad innebär då medium?

Medium uttrycker i första hand en reflexiv handling (t.ex. 'jag tvättar mig'), vidare en reciprok handling (t.ex. 'vi slåss', 'vi slår varandra'). 'Mig' och 'varandra' är således här innebörden av medium. Slutligen kan medium betona att verbhandlingen utförs av subjektet personligen. I några fall existerar ett grekiskt verb bara i medium men med aktiv betydelse, ungefär som svenskans deponens av typ 'andas', 'hoppas'.

Medium (jfr lat. *medium* 'det som är mittemellan') kan sägas vara ett mellanting mellan aktivum och passivum.

I högerspalten nedan kan du se personändelsernas beståndsdelar: dels en temavokal **ε** eller **ο**, dels de olika personsuffixen.

Du bör nu lära in personändelserna för *presens medium-passivum*.

Stam λου- 'tvätta'	Personändelser inkl. temavokal
λού-ομαι jag tvättar (mig)/jag tvättas	-ο-μαι jag
λού-η* du tvättar (dig)/du tvättas	-η <-ε-αι <-ε-σαι* du
λού-εται han etc. tvättar (sig)/tvättas	-ε-ται han etc.
λου-όμεθα vi tvättar (oss)/vi tvättas	-ο-μεθα vi
λού-εσθε ni tvättar (er)/ni tvättas	-ε-σθε ni
λού-ονται de tvättar (sig)/de tvättas	-ο-νται de

***σ** faller bort; **ε** och **α** jämte **ι** kontraheras med resultatet **η** (obs iota sub-scriptum)

Presens *infinitiv medium-passivum* heter **λού-ε-σθαι** '(att) tvätta sig, tvättas', jfr presens *infinitiv aktivum* **λού-ειν** '(att) tvätta'.

REAGERA PÅ **-ε-σθαι** !

Medium-passivum finner du redovisat i grammatiken: S 58 och 63 eller BJ 144.

Akropolis från sydväst. Till vänster ingångsporten Propyléerna jämte Niketemplet, i mitten Erekteion och till höger Partenon. Nedanför syns rester av romerska och hellenistiska byggnadsverk. Foto Lars Karlsson

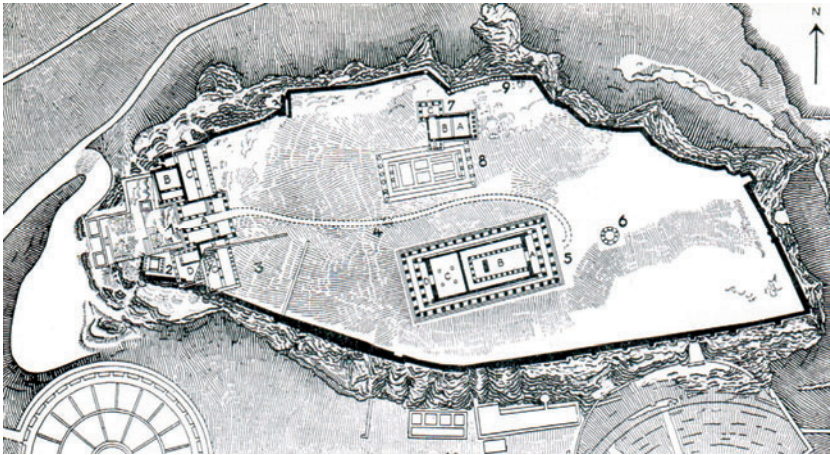
På Akropolis sydsluttning ligger Dionysosteatern inom det gamla Dionysostemplets område. Teatern var från början en cirkelrund dansplats, där körsånger till Dionysos ära (dityramber) och tragedier uppfördes inom kulten av Dionysos.

Herodes Atticus Odeion (byggnad för musikaliska framföranden) uppfördes i Aten under 160-talet e.Kr. (den äldsta kända ska ha uppförts i Aten under 400-talet f. Kr., med Perikles som byggherre). Denne Herodes hoppades att göra sitt namn odödligt genom donationer till staden. Hans Odeion hade 33 sittplatsrader och rymde ungefär 5 000 personer. I Aten lät Herodes också bygga om dess Stadion i marmor.

Partenon sett från det nya Akropolismuseet i Aten.

Plan över Akropolis med bl.a. 1 Propyléerna, 2 Niketemplet, 4 Atenastaty, 5 Partenon och 7 Erekteion.

Uppgift 1

Läs den grekiska texten högt och översätt sedan!

- 1 Κακὸν κακῶ ἔπεται.
- 2 Νῦν οἴκαδε ἔρχομαι.
- 3 Καθεζόμεθα ἐν τῇ σκιᾷ τῆς ἡμετέρας οἰκίας καὶ θαυμάζομεν τὴν καλὴν χώραν.
- 4 Ἡ δὲ σελήνη λάμπει, ὥστε καὶ γῇ καὶ θάλαττα φαίνονται λευκαί.
- 5 Ἡ Ἀττικὴ καλὴ ἡμῖν φαίνεται.

- 1 **κακόν**, οὐ, τό ett ont, olycka - **ἔπομαι** *medium* jag följer, *med dat.* 'på': något följer på något (uttrycket från komediförfattaren Menandros) *jfr svenska uttrycket:* En olycka kommer inte ensam.
- 2 **νῦν** nu - **οἴκα-δε** hem - **ἔρχομαι** *medium* jag går
- 3 **καθεζομαι** *medium* jag sätter mig, *jfr kateder* - **ἐν** *prep. m. dat.* 'i, vid' - **σκιᾶ**, **σκιᾶς**, **ἡ** skugga - **θαυμάζω** jag beundrar - **καλός**, **ή**, **όν** skön - **χώρα**, **ας**, **ή** land, landskap
- 4 **σελήνη**, **ης**, **ή** måne - **λάμπω** jag lyser - **ὥστε** så att **καί ... καί** både ... och - **γῇ**, **γῆς**, **ή** jord - **θάλαττα**, **ης**, **ή** (*böjning s. 30*) hav - **φαίνομαι** *medium* jag visar mig, *synes*, *jfr 'fenomen'* - **λευκός**, **ή**, **όν** vit, ljus, glänsande

2.3 Imperfekt i *aktivum*

Efter vår genomgång av presens kommer turen till imperfekt. Imperfekt är ett historiskt tempus och det används för att skildra något som skedde i det förflutna, när man vill beteckna att förloppet inte avslutats.

Imperfekt har särskilda personsuffix i aktivum, det är **-v, -ς, -, -μεν, -τε, -v**. Temavokalerne **ε** och **ο** tillkommer för alla personer på samma sätt som i presens indikativ. Men för att bilda imperfekt är det inte nog med temavokaler och personändelser för imperfekt. Ett särskilt element kommer till, typiskt för indikativ av alla historiska tempus: *augment* (av lat. *augmentum* 'utökning'). Om verbstammen börjar på konsonant, blir augmentet vokalen **ε**, som placeras framför verbstammen: **ε-λυ-ο-ν** 'jag löste' (av **λύ-ω** 'jag löser') och **ε-γραφ-ο-ν** 'jag skrev' (av **γράφ-ω** 'jag skriver'). Börjar verbstammen på vokal så förlängs helt enkelt denna vokal: **α** blir **η**, **ε** blir **η**, **ο** blir **ω**, t.ex. **ῥιδ-ο-ν** 'jag sjöng' (av **ῥιδ-ω** 'jag sjunger').

Personändelse inkl. temavokal	Augment + stam λυ- 'lösa' + personändelser	Jämför presens:
-ο-ν jag	ε-λυ-ον jag löste	λύ-ω
-ε-ς du	ε-λυ-ες du löste	λύ-εις
-ε(v)* han etc.	ε-λυ-ε(v)* han/hon/den/det löste	λύ-ει
-ο-μεν vi	ε-λύ-ομεν vi löste	λύ-ομεν
-ε-τε ni	ε-λύ-ετε ni löste	λύ-ετε
-ο-ν de	ε-λυ-ον de löste	λύ-ουσι

* Till temavokalen **-ε** i 3:e pers. sing. imperfekt fogas av uttalsskäl ett **v** framför efterföljande vokal och framför skiljetecken (**v** ἐφελκυστικόν)

Imperfekt av **ῥιδω** lyder **ῥιδ-ον, ῥιδ-ες, ῥιδ-ε, ῥιδ-ομεν, ῥιδ-ετε, ῥιδ-ον** ('jag sjöng, du sjöng', etc.)

REAGERA PÅ ε- och LÅNG BEGYNNELSEVOKAL !

Om ett verb är sammansatt med en preposition, t.ex. **ἀπό** och **βλέπω** 'se på', sätts augmentet mellan prepositionen och stammen. Vokalmöte undviks vanligen genom elision av första vokalen: **ἀπ-έ-βλεπον**.

2.4 Imperfekt εἶχον 'jag hade'

'Jag har' heter ἔχω. Verbets stam är egentligen *σεχ-. Imperfektum borde alltså heta *ε-σεχ-ον. Nu faller emellertid σ mellan två vokaler och de två ε som möts blir ει. Imperfektbildningen blir därför:

εἶχον	jag hade	εἶχομεν	vi hade
εἶχες	du hade	εἶχετε	ni hade
εἶχε(ν)*	han hade	εἶχον	de hade

* Till temavokalen -ε i 3:e pers. sing. imperfekt fogas av uttalskäl ett ν framför efterföljande vokal och framför skiljetecken (ν ἐφελευκυστικόν)

2.5 Imperfekt ἦν 'jag var'

Verbet εἶναι 'vara' har sin speciella böjning i imperfekt: ἦν jag var, ἦσθα du var, ἦν han/hon/den/det var, ἦμεν vi var, ἦτε ni var, ἦσαν de var. Lär in formerna!

Para ihop frågan i vänsterspalten med rätt svar från högerspalt (för facit se föregående sidor)!

1 Den arkaiska perioden?	a 2400-1400
2 Den klassiska tiden?	b ca 2000
3 Den minoiska kulturen?	c ca 1600-ca 1100
4 Den mykenska kulturen?	d ca 1200
5 När började man med olympiska spel?	e 1100-700
6 Geometrisk tid?	f 776
7 När ungefär levde Homeros?	g troligen 700-talet
8 När ungefär uppfördes Knossos?	h 700-480
9 När ungefär intogs Troja av grekerna?	i 480-323

Svenska vardagsord av grekiskt ursprung

Svenska	Latin	Grekiska	Betydelse i grekiskan
hyacint	hyacínthus	ὑάκινθος	'hyacint'
fasan	phasiánu	φασιανός	fasan
lin, linne	linum	λίνον	lin
persilja	petro-selínium	πετρο-σέλινον	sten-selleri
kamel	camélus	κάμελος	kamel
krokodil	crocodílus	κροκόδιλος	krokodil

Uppgift 2

Läs den grekiska texten högt och översätt sedan!

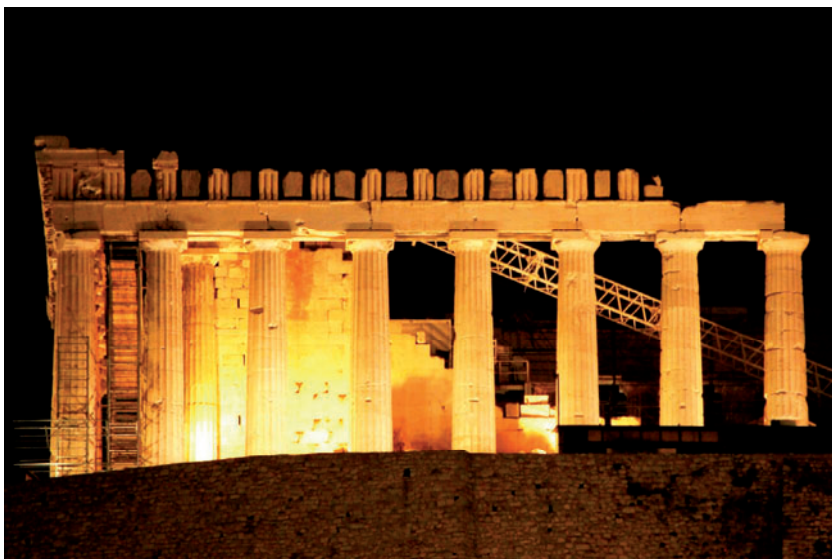
- 1 Οἱ Σπαρτιᾶται ἔμενον ἐν Θερμοπύλαις.
- 2 Οἱ Πέρσαι ἦσαν πολλοί.
- 3 Οὐκ ἔπρεπε τοῖς Σπαρτιάταις φεύγειν τὴν μάχην.
- 4 Ὁ ἄγγελος ἔφερεν* ἐπιστολὴν εἰς τὴν βουλὴν.
- 5 Ἐν δὲ τῇ ἐπιστολῇ Φίλιππος γράφει περὶ τῆς μάχης τῆς χαλεπῆς.
- 6 Οἱ πολέμιοι τὸ στρατόπεδον οὐκ ἐλάμβανον.
- 7 Οἱ Ἀθηναῖοι ἐορτὴν ἐν τῇ ἀγορᾷ ἤγον.
- 8 Ἐθαυμάζομεν τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων.

*ν (ν ἐφελκυστικόν) sätts ut framför en följande vokal och framför skiljetecken

- 1 Σπαρτιάτης, ου, ὁ spartan (*böjning se s. 30*) - μένω jag förblir, stannar kvar - ἐν *prep. m. dat.* 'i, vid' - Θερμοπύλαι, ὦν, αἱ passet Termopyle, ortnamn i plur. ('de varma portarna').
- 2 Πέρσης, ου, ὁ perser - ἦσαν (*se s. 47*) - πολλοί (*se s. 56*)
- 3 πρέπει (*opers. m. dat.*) det anstår - μάχη, ης ἡ strid - φεύγω jag undflyr
- 4 ἄγγελος, ου, ὁ budbärare - φέρω jag bär - ἐπιστολή, ἥς, ἡ brev - εἰς *prep m. ack.* 'till' - βουλή, ἥς, ἡ råd (sförsamling)
- 5 Φίλιππος, ου, ὁ Filip (eg. = 'hästvän') - γράφω jag skriver περὶ *prep. med gen.* 'om' - μάχη, ης, ἡ strid - χαλεπός, ἥ, ὄν svår, häftig: 'den häftiga striden' heter ἡ χαλεπὴ μάχη eller ἡ μάχη ἡ χαλεπή, jfr den store Karl och Karl den store, jfr S 94:1, BJ 225:2
- 6 λαμβάνω jag tager, intager - στρατόπεδον, ου, τό läger
- 7 ἐορτή, ἥς, ἡ fest - ἀγορά, ᾧς, ἡ torg - ἄγω jag för, 'firar'
- 8 δῆμος, ου, ὁ folk - θαυμάζω jag beundrar

Uppgift 3

Översätt: 1 Pojkarna var vänner. 2 Pojken var hans broder. 3 De firar en fest. 4 De skadas. 5 Fältherren räddas. 6 Vi sätter oss. 7 Ni älskade boken.

Vy av sydvästra delen av Partenon från takterrassen på Svenska institutet i Aten.

Partenonfrisen, som var ungefär 160 meter lång och 1 meter hög, löpte runt templets inre cella. Här en detalj som visar ryttargrupp i festtåget till Pallas Atenas ära.

Ett hörn av det östra gavelfältet. Det bärs upp av arkitraven med trighyfer och figurprydda metoper. Sammanlagt 96 metoper var skulpterade runt byggnaden (på nordsidan strider mellan greker och trojaner). En teckning från år 1674 visar att östra gavelfältet föreställde Atenas födelse med Zeus på en tron i centrum och till höger om honom Atena, som nyss fötts ur hans huvud. Man såg också Hefaistos som ilade bort med sin slägga i handen.

Närbild av den yttersta delen av gavelfältet.

2.6 Den klassiska tiden 480-323 f.Kr.

Aten blev som ledare av attiska sjöförbundet en mycket mäktig stat i Hellas. Men även Sparta gjorde anspråk på hegemonien över Grekland, vilket åstadkom spänningar mellan dessa två stater.

Från ca 460 till 429 f.Kr. är *Perikles* den ledande politikern i Aten. Atenarna når ca 450 f.Kr. en uppgörelse med perserna, varefter perserna erkänner de joniska koloniernas självständighet i Mindre Asien. Atens förbindelse med havet säkras genom att staden förbinds med hamnstaden Piraeus genom de s.k. långa murarna och några år senare sluts fred med Sparta.

På Akropolis uppförs flera tempel, av vilka *Partenon* är det förnämsta. Runt templets inre cella löper en fris, som föreställer det festtåg, som atenarna vart fjärde år anordnar till Pallas Atenas ära. I templet står gudinnans bild i guld och elfenben, ett verk av skulptören *Fidias*.

På Dionysosteatern, som är inhuggen i Akropolis sydsluttning, uppförs under detta århundrade skådespel av *Aiskylos* (t.ex. Agamemnon, Perserna), *Sofokles* (t.ex. Antigone, Kung Oidipus) och *Euripides* (t.ex. Medea, Backanterna). Den främste komedidiktaren är *Aristofanes* (t.ex. Grodorna, Lysistrate). Aten blir ett kulturellt centrum, dit många filosofer (t.ex. *Sokrates*, *Platon*, läs s.118-120), historiker (*Herodotos* och *Tukydid*es, läs s. 145-153) och läkare (t.ex. *Hippokrates*) söker sig. Bland bildhuggare kan nämnas *Polykleitos* med sin spjutbärare, som ansågs ha fått den manliga kroppens idealiska mått (kánon), och *Myron* med sin diskuskastare, där intresset är samlat kring själva rörelsen (se s. 53-54).

De grekiska stater, som inte tillhörde Atens sjöförbund, såg med oro hur Atens makt växte. De var rädda för att komma i samma beroendeställning som Atens bundsförvanter, dvs tvingas att betala förbundsskatt. Därför slöt sig många till Sparta. Till slut utmynnade detta i ett öppet krig år 431 f.Kr. mellan Aten och Sparta och deras förbundna. Denna kamp, som i historien går under namnet det *peloponnesiska kriget*, blev långvarigt. Kriget beskrivs i Tukydid's historia (känt är Perikles tal över de stupade, jfr s. 149) År 430 härjade pesten i Aten.

Perikles själv smittades och dog år 429. Först sedan Sparta skaffat sig en flotta och besegrat den atenska, var kriget avgjort. År 404 tvingades Aten att sluta fred, att utlämna hela sin flotta och att upplösa attiska sjöförbundet. Atens stormaktstid var nu förbi.

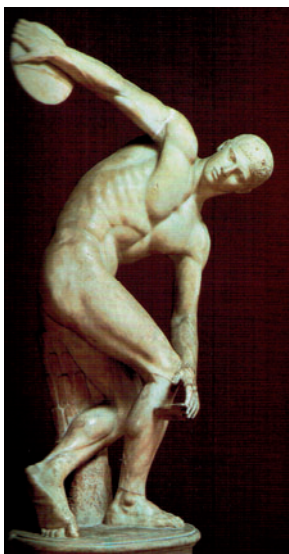
I mitten av 300-talet fick Makedonien en duglig och kraftfull regent i *Filip II*. Denne satte som sitt mål att ena det splittrade Grekland och göra sig själv till ledare. Den atenske talaren *Demostenes*, som fruktade ett makedoniskt förmyndarskap, vände sig mot kungen i ett antal tal (*de s.k. filippiska talen*). Till slut lyckades Demostenes organisera ett förbund av stater mot Filip, men i det krig, som utbröt, blev grekerna i grund besegrade vid Kaironeia år 338 f.Kr.

Filip, som ville samla Greklands krafter till ett krig mot perserna för att undantränga dem från Egeiska havet, behandlade sina motståndare med mildhet. På en kongress beslöt grekerna också att bilda ett militärförbund under Makedoniens ledning, riktat mot perserna. Medan Filip var sysselsatt med förberedelserna för kriget, blev han mördad år 336.

Filips son *Alexander den store* erövrade omkring år 330 *perserriket*, gick över Indus och skapade ett grekiskt världsvälde i Främre Orienten. Han grundade bl.a. staden Alexandria. Han dog emellertid år 323 f. Kr. i Babylon vid endast 32 års ålder.

Spjutbäraren. Marmorkopia av Polykleitos original. Ca 450 f.Kr.

Diskuskastaren. Marmorkopia av Myrons bronsoriginal. Ca 450 f.Kr.

2.7 Tematisk aorist och dess infinitiv *i aktivum och medium. Imperfekt i medium-passivum*

Aorist indikativ i huvudsats motsvarar franskans passé simple eller latinets historiska perfekt, som översätts med svenskt imperfekt (jfr latinets perfektformer *Veni, vidi, vici* 'Jag kom, jag såg, jag segrade'). Grekisk aorist används för att beteckna *inträdande* handling i förfluten tid, dvs. det konstateras att något inträffade (*aoristisk aspekt på handlingen*).

Aorist bildas i många fall med ett sigma fogat till stammen (aorist I). Sigmaaoristen behandlar vi dock senare (s. 96). I stället börjar vi med den s.k. *tematiska aoristen* (aorist II). Den utmärks av dels samma temavokaler och personändelser som imperfekt, dels en något förändrad verbstam. Den förändrade verbstammen kan innebära 1) stamväxling genom avljud [φεύγ-ω 'jag flyr'/ἔφυγον 'jag flydde', jfr de moderna språkens oregelbundna verb, t.ex. springa/sprang], 2) basmorfembyte i aorist II [λέγ-ω 'jag säger'/εἶπ-ον 'jag sade], 3) presensstam med suffix och aorist II utan suffix [t.ex. δάκν-ω 'jag biter'/ἔδακ-ον 'jag bet'].

Aorist indikativ har liksom imperfekt augment. Av verbet **φεύγω** 'jag flyr' redovisas nedan *imperfekt* (t.ex. stam **φευγ-**) och *tematisk aorist* (med förändrad stam **φυγ-**):

Jfr imperfekt: augment + presens-stam φευγ = 'vara stadd på flykt'	Tematisk aorist: augment + aoriststam φυγ = 'ta till flykten'
ἔ-φευγ-ον jag var stadd på flykt	ἔ-φυγ-ον jag tog till flykten
ἔ-φευγ-ες du var stadd på flykt	ἔ-φυγ-ες du tog till flykten
ἔ-φευγ-ε han. var stadd på flykt	ἔ-φυγ-ε han tog till flykten
ἔ-φεύγ-ομεν vi var stadda på flykt	ἔ-φύγ-ομεν vi tog till flykten
ἔ-φεύγ-ετε ni var stadda på flykt	ἔ-φύγ-ετε ni tog till flykten
ἔ-φευγ-ον de var stadda på flykt	ἔ-φυγ-ον de tog till flykten

Den *tematiska aoristens infinitiv aktivum* heter **φυγ-εῖν** 'ta till flykten' (notera accenten), att jämföra med *presens infinitiv aktivum* **φεύγ-ειν** 'vara stadd på flykt'.

REAGERA PÅ **AUGMENT** och **AORISTSTAM** !

Du har tidigare mött medium-passivum i presens (s. 42). Nu är det dags att studera personändelserna för *imperfekt medium-passivum* (t.ex. stam **λείπ-**) och *tematisk aorist medium* (stam **λίπ-**). Ändelserna för historiska tempus är andra än för presens medium-passivum. Lär i första hand in 3:e pers. sing. och plur. och jämför ändelserna i presens **-ται -νται** med ändelserna i imperfekt el. aorist II **-το, -ντο**!

Imperfekt medium-passivum: augment + presensstam λείπ- 'jag lämnade (mig)/ lämnades'	Aorist medium: augment + aoriststam λίπ- (med aoristisk aspekt) 'jag lämnade (mig)
ἔ-λειπ-ό-μην	ἔ-λίπ-ό-μην
ἔ-λείπ-ου <-ε-σο*	ἔ-λίπ-ου <-ε-σο*
ἔ-λείπ-ε-το	ἔ-λίπ-ε-το
ἔ-λειπ-ό-μεθα	ἔ-λίπ-ό-μεθα
ἔ-λείπ-ε-σθε	ἔ-λίπ-ε-σθε
ἔ-λείπ-ο-ντο	ἔ-λίπ-ο-ντο

* **σ** faller bort, **ε** och **ο** kontraheras med resultatet **ου**.

Aorist infinitiv medium heter **λίπ-έ-σθαι**, jämför med *presens infinitiv medium-passivum* **λείπ-ε-σθαι**. Observera: det är bara aorist indikativ som har augment, inte aorist infinitiv, imperativ eller particip (dessa senare former behandlas längre fram).

Uppgift 4

Läs den grekiska texten högt och översätt sedan!

- 1 Ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων καὶ οἱ ὀπλίται αὐτοῦ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν ἐχθρῶν ἦσαν.
- 2 Ὅτε δὲ ἐνταῦθα ἦσαν, οἱ ἐχθροὶ αὐτοὺς εἶδον καὶ κραυγῇ ἦλθον ἐπὶ τὸν στρατηγὸν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ.
- 3 Ὁ δὲ στρατηγὸς καὶ οἱ ὀπλίται αὐτοῦ τὰ ὄπλα ἔλαβον.
- 4 Ἡ μὲν μάχη δι' ὅλης τῆς ἡμέρας χαλεπὴ ἦν ἀλλὰ οἱ ἐχθροὶ ἔφυγον καὶ τὰ ὄπλα ἔλιπον.
- 5 Ἐτυχε δὲ τῆς νίκης ἡ στρατιὰ τῶν Ἀθηναίων.
- 6 Οἱ στρατιῶται, οἳ νόσον εἶχον, πρὸς τὸν ἱατρὸν ἔρχεσθαι ἐβούλοντο.
- 7 Ἐπέμποντο εἰς Ἀθήνας.
- 8 Ἡ Ἀττικὴ καλὴ αὐτοῖς ἐφαίνετο.
- 9 Ἐκαθέζοντο ἐν τῇ σκιᾷ.

-
- 1 στρατηγός, οὗ, ὁ fältherre - Ἀθηναῖος, ου, ὁ atenare ὀπλίτης, ου, ὁ soldat, hoplit (*böjning se s. 30*) - χώρα, ας, ἡ land - ἐχθρός, οὗ, ὁ fiende
 - 2 ὅτε *tidskonjunktion* då - δέ = 'och' *el. 'men'* - ἐνταῦθα där ὁράω 'jag ser', *tematisk aorist* εἶδον (aorist med basmorfem-byte, jfr eng. *go, went*) - κραυγῇ, ἥς, ἡ skrik; κραυγῇ *dat.instr.* med rop - ἐπὶ *prep. m. ack.* 'till, mot' - ἔρχομαι jag kommer, *tematisk aorist* ἦλθον. Verb kan i vissa tempus ha enbart mediala eller passiva former, jfr latinets deponenta verb. μετὰ *prep. m. gen.* 'tillsammans med' (μετ' = elision av α framför vokal) 'dem (som var) tillsammans med honom'
 - 3 ὄπλον, ου, τό (oftast i plur.) vapen - λαμβάνω jag tager *tematisk aorist* ἔλαβον
 - 4 μὲν behöver här inte översättas - μάχη, ης, ἡ strid - διὰ *prep. m. gen.* 'genom, med' - ὅλος, η, ον hel - ἡμέρα, ας, ἡ dag - χαλεπός, ἡ, ὄν svår, häftig - ἀλλὰ men
 - 5 τυγχάνω jag råkar på, uppnår, *m. gen., tematisk aorist* ἔτυχον - στρατιὰ, ᾤς, ἡ krigshär
 - 6 νόσος, ου, ἡ sjukdom - ἱατρός, οὗ, ὁ läkare - βούλομαι *alltid medium (deponens)* jag vill.

2.8 Μέγας 'stor'. Πολύς 'mycken'

Dessa adjektiv har i singularis maskulinum och neutrum, nominativ och ackusativ ('de fyra hörnen' i rutan) en *kortare* stam än de övriga formerna på **μεγάλ-** och **πολλ-** (som böjs som **καλός, ή, όν**):

	Maskulinum	Femininum	Neutrum
	Singularis		
N.	μέγας/πολύς	μεγάλη/πολλή	μέγα/πολύ
G.	μεγάλου/πολλοῦ	μεγάλης/πολλῆς	μεγάλου/πολλοῦ
D.	μεγάλῳ/πολλῷ	μεγάλῃ/πολλῇ	μεγάλῳ/πολλῷ
A.	μέγαν/πολύν	μεγάλην/πολλήν	μέγα/πολύ
	Pluralis		
N.	μεγάλοι/πολλοί	μεγάλαι/πολλαί	μεγάλα/πολλά
G.	μεγάλων/πολλῶν	μεγάλων/πολλῶν	μεγάλων/πολλῶν
D.	μεγάλοις/πολλοῖς	μεγάλαις/πολλαῖς	μεγάλοις/πολλοῖς
A.	μεγάλους/πολλούς	μεγάλας/πολλάς	μεγάλα/πολλά

Uppgift 5

1 'Απ' ἐχθρῶν πολλὰ μανθάνουσιν οἱ σοφοί. (ordspråk)

2 Μέγα βιβλίον, μέγα κακόν.

1 ἅπ' (elision av **ο** framför vokal) = ἅπό *prep. m. gen.* 'från, av'
ἐχθρός, ἐχθροῦ, ὁ ovän - μανθάνω jag lär mig
σοφός, οὔ, ὁ vis person, klok person

2 Efter Kallímakos, känd för sina korta epigram ca 300-250 f.Kr.

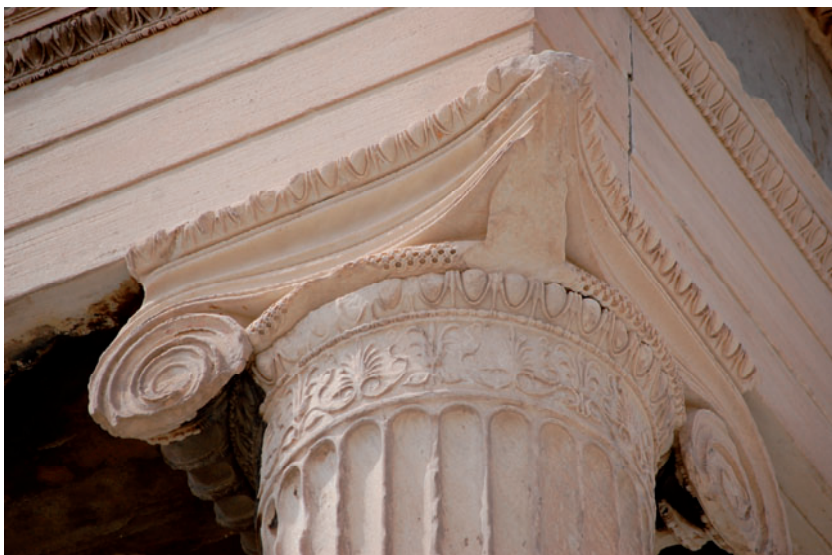
Märk megaton, megawatt, megahertz etc., där **μέγα** avser 6 nollor (en miljon)!

2.9 Instrumental dativ

Observera att dativ används även för att beteckna *medlet*:

ὁρῶ τοῖς ὀφθαλμοῖς 'jag ser med ögonen'

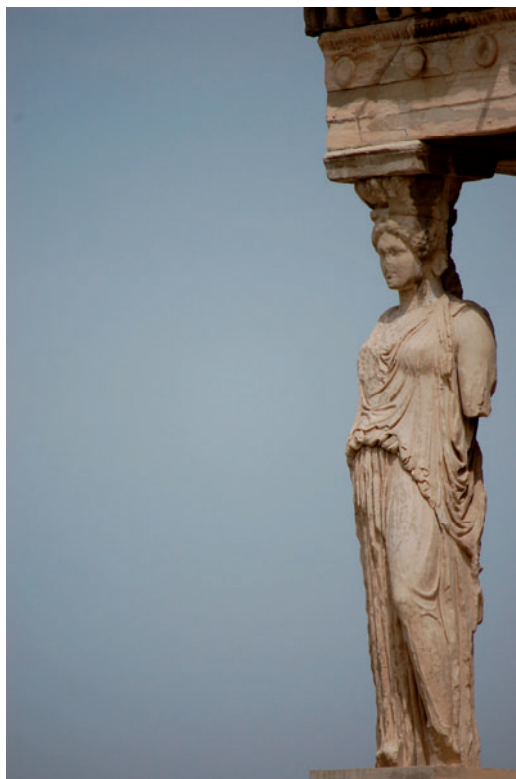
(ὀφθαλμός, οὔ, ὁ öga).

Joniskt kapital på Erekteion.

Sex kvinnostatyer, s.k. karyatider, bär upp taket till Erekteions karyatidhall (idag kopior, originalen är placerade i det nya Akropolismuseet). Erekteion uppfördes i jonisk stil och är ett unikt tempel till plan och upphuggnad, bl.a. beroende på klippgrundens utseende och att man tagit hänsyn till gamla kultplatser. I efterantik tid har Erekteion, liksom Partenon, fungerat bl.a. som kyrka.

Den yttersta karyatiden.

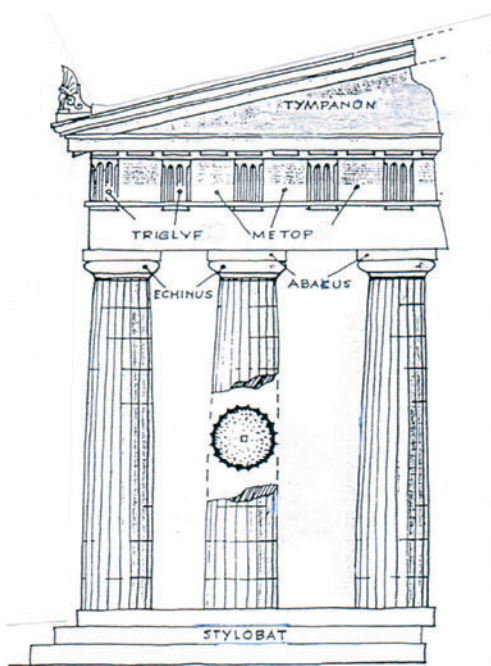

Hästar av marmor framför vagn, ca 570 f. Kr.

2.10 Något om grekisk tempelarkitektur

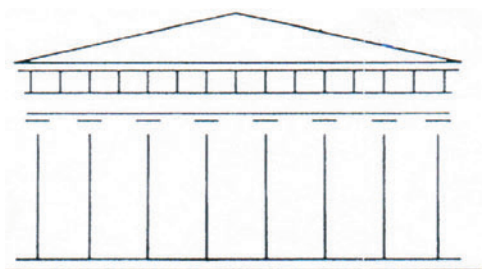
Ett av grekernas största bidrag till arkitekturen är tempelformen. På 600-500-talen dominerar den *doriska* kolonnordningen och på 400-talet utvecklas den *joniska* kolonnordningen. Den *korintiska* kolonnordningen från 300-talet och framåt är i huvudsak en dekorativ variant av den joniska. Den används inte så mycket av grekerna, men blir desto mer populär hos romarna, i synnerhet under kejsartiden.

Den arkaiska arkitekturen är i grunden en arkitektur för trämen omsatt i sten, med en snillrik kombination av 'bärande' och 'vilande' element som ger en ny och originell byggnadstyp av revolutionerande betydelse.

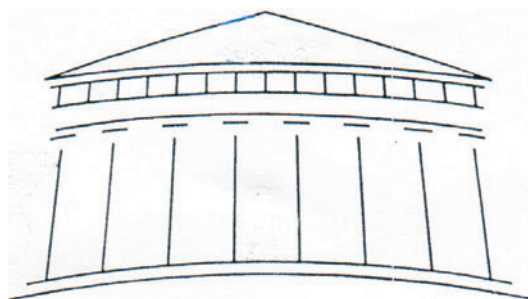

En rätlinjig kolonn ger en optisk illusion av en inåtbuktande linje. De doriska kolonnerna görs därför sällan rätlinjiga utan deras profil rundas lätt genom att deras skaft sväller nästan omärkligt nedifrån mot mitten och därefter avsmalnar från mitten till kapitälen (echinus 'kudde' och abakus 'kvadratisk platta'), allt för att vårt öga ska uppfatta kolonnen som rätlinjig.

Partenon, som byggs 447-433 f.Kr., anses vara det mest fulländade exemplet på dorisk tempelarkitektur. Kolonnerna består av element, kolonntrummor, som fogats samman med en tapp i mitten men utan murbruk. I de tidigare doriska templen är kolonnernas höjd fyra gånger diametern, i *Partenon* 5,5 gånger diametern. Det märkligaste är dock de förfinande optiska korrekionerna. För att ge ett intryck av lätthet och harmoni är de rätta linjerna svagt välvda. *Kolonnerna* har en ansvällning på mitten (*entasis*) och lutas inåt med 7 mm avvikning från lodaxeln. Trummornas fogar följer med i lutningen, liksom räfflorna i kolonnskäftet. *Stylobaten*, den underbyggnad templet står på, är omärkligt konvext välvd (se principalskiss B nedan) för att den av oss ska uppfattas som en plan yta (se A). Bjälklagets undersida har exakt samma mycket svagt konvexa välvning, så att samtliga kolonner blir lika höga.

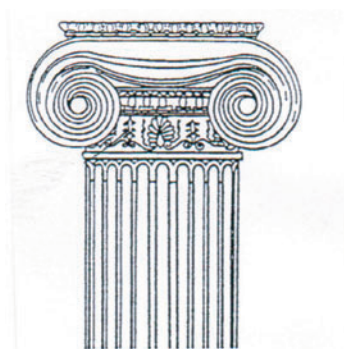

Tempelgavel som den ser ut för vårt öga (A)

Tempelgavel som den i själva verket är uppbyggd (B)

Jonerna var ett seglande folk som hade kontakt med både Egyptens och Asiens kulturer. De bosatte sig öster om Egeiska havet i Mindre Asien. I de joniska templen är proportionerna smäckrare, och kolonnerna är högre och står på större avstånd från varandra. Den joniska stilens märkligaste arkaiska tempel är *Artemistemplet i Efesos*, templet till 'efesiernas Diana', med en stylobat som är 55x109 m och förmodligen med dubbla rader av smäckra kolonner, sammantaget enligt naturforskaren Plinius 127 stycken. Kolonnernas höjd är i genomsnitt 8 gånger diametern, och genom de många kolonnerna med långa avstånd emellan gör byggnaden ett både rikare och lättare intryck än de doriska templen.

Det joniska kapitälet utgörs av spiralformade vindlingar synliga från två håll, s.k. konvoluter.

Det korintiska kapitälets grundform är en upp- och nervänd klocka med rader av skulpterade akantusblad.

Antikens marmorstatyer skiner vita på världens museer. Men det är ett missförstånd att de alltid varit utan färg. Sobra grekiska statyer har i själva verket varit grällt målade. När det gäller både de joniska och de doriska templen spelade färg också en stor roll. Metopfrisen ovanför kapitälerna var t.ex. ofta blå och röd och kolonnerna täckta med målad marmorstuck.

2.11 Tredje deklinationens stammar på konsonant (ej stammar på -σ)

Substantivstammar som slutar på **k-, p-, t-ljud** har i maskulinum och femininum nominativändelsen **-ς**. Det kan exemplifieras med **κλίμακ-ς > κλίμαξ** 'stege'. Genitivändelsen i tredje deklinationen är **-ος**: **κλίμακ-ος** 'stegens'.

Andra konsonantstammar, t.ex. stammar på **-οντ**, saknar ändelsen **-ς** i nominativ singularis, t.ex. **λεοντ > λέων** 'lejon', genitiv **λέοντ-ος** 'lejonets' (genom s.k. *kvantitativt avljud* förlängs i nominativ stammens **ο** till **ω**, se avljud s. 88. **τ** faller i grekiskan alltid bort i slutet av ord).

Om du tar bort genitivändelsen **-ος** från substantiv efter tredje deklinationen, återstår substantivets **böjningsstam** (t.ex. **κλίμακ-, λεοντ-**). Nedan redovisas övriga kasusändelser som läggs till böjningsstammen: i dat. **-ι** (jfr lat. *regē*), ack. **-α**, pluralis nom. **-ες** (jfr lat. *reges*), gen. **-ων** (jfr *regum*), dat. **-σι**, ack. **-ας**).

Singularis	Fem.	Sigmatisk nom. <i>stegen</i>	Mask.	Asigmatisk nom. <i>lejonet</i>
Nominativ	ἡ	κλίμαξ	ὁ	λέων
Genitiv	τῆς	κλίμακ-ος	τοῦ	λέοντ-ος
Dativ	τῇ	κλίμακ-ι	τῷ	λέοντ-ι
Ackusativ	τῇν	κλίμακ-α	τὸν	λέοντ-α
Pluralis		<i>stegarna</i>		<i>lejonen</i>
Nominativ	αἱ	κλίμακ-ες	οἱ	λέοντ-ες
Genitiv	τῶν	κλίμακ-ων	τῶν	λέοντ-ων
Dativ	ταῖς	κλίμαξι(ν)*	τοῖς	λέουσι(ν)**
Ackusativ	τάς	κλίμακ-ας	τοὺς	λέοντ-ας

* Till dativformen på **-σι** fogas ibland av uttalsskäl ett **ν** framför en efterföljande vokal eller i slutet av en sats

<λέοντ-σι: **τ framför **ς** assimileras till **ςς** och enkelskrivs sedan, **ν** framför **ς** faller med ersättningsförlängning av **ο** till **ου**

Observera: Substantiv med stam på **t-ljud** förlorar i nominativ singularis genom assimilation detta **t-ljud** framför nominativändelsen **-ς**: **ἔρως, ἔρωτος, ἔρωτι, ἔρωτα** ('kärlek'), **ἔρωτες, ἔρώτων, ἔρωσι, ἔρωτας**.

Några maskulina och feminina substantiv från 3:e deklinationen

Svenska	Latin	Grekiska	Betydelse i grekiskan
krater	crater, éris	κρατήρ, -ήρος	blandningskärl
aster	astrum	ἀστήρ, -έρος*	stjärna
arkitekt	architectus	ἀρχιτέκτων, -ονος*	över-byggmästare
lampa	lámpas, -adis	λαμπάς, -άδος**	fackla

*Kvantitativt avljud η/ ε resp. ω/ ο i stammen **λαμπάδς > λαμπάς,

Det finns vidare en stor och viktig grupp substantiv i **neutrum** med stam på **-τ**. Men då **-τ** i grekiskan alltid faller bort i slutet av ord, får vi av exempelvis stammen **στόματ-** nominativen **στόμα** 'mun'. I genitiv och dativ finns stammens **τ** däremot kvar: **στόματ-ος** och **στόματ-ι**. Ett substantiv i neutrum har i ackusativ alltid samma form som nominativen. Vidare möter i pluralis nominativ och ackusativ ändelsen **-α**.

Singularis	Neutr.	<i>munnen</i>
Nominativ	τὸ	στόμα
Genitiv	τοῦ	στόματ-ος
Dativ	τῷ	στόματ-ι
Ackusativ	τὸ	στόμα
Pluralis		<i>munnarna</i>
Nominativ	τὰ	στόματ-α
Genitiv	τῶν	στομάτ-ων
Dativ	τοῖς	στόμασι(ν)*
Ackusativ	τὰ	στόματ-α

*<στοματ-σι, se f.ö. not föregående sida!

Några neutrala substantiv från 3:e deklinationen

Svenska	Latin	Grekiska	Betydelse i grekiskan
schema	schema, -atis	σχῆμα, -ήματος	mönster, plan
diplom	diplóma, -atis	δίπλωμα, -ώματος	dubbelvikt
problem	probléma, -atis	πρόβλημα, -ήματος	uppgift
system	systemá, -atis	σύστημα, -ήματος	något sammanställt

Märk: Vid *enstaviga* böjningsstammar ligger betoningen på ändelsen i gen. och dat., både sing. och plur.: (jfr stam γυπ- 'gam': γύψ, γυπ-ός, γυπ-ί, γύπ-α, γύπ-ες, γυπ-ῶν, γυψ-ί, γύπ-ας).

Uppgift 6

Läs den grekiska texten högt och översätt sedan!

- 1 Ἡ χεὶρ ἔχει πέντε δακτύλους.
- 2 Ἐβλέπομεν τὸν ὄρνιθα ἐν τῷ δένδρῳ.
- 3 Οἱ ὀδόντες τῶν ἐλεφάντων λευκοὶ εἰσιν.
- 4 Λέοντες ἐσθίουσι σαρκός.
- 5 Οἱ κόρακες κρατεροὺς ὄνυχας ἔχουσιν.
- 6 Μία χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ. (ordspråk)
- 7 Ἄνδρα μοι ἔννεπε, Μοῦσα ...

-
- 1 χεῖρ, χειρός, ἡ hand - δάκτυλος, δακτύλου, ὁ finger
 - 2 βλέπω jag ser - ὄρνις, ιθος, ὁ, ἡ fågel
 - 3 ὀδούς, ὀδόντος, ὁ tand, (elefant)bete
ἐλέφας, ἐλέφαντος, ὁ elefant - λευκός, ἡ, ὄν vit
 - 4 ἐσθίω jag äter, *följs av gen.* - σάρξ, σαρκός, ἡ kött
 - 5 κόραξ, κόρακος, ὁ korp - κρατερός, η, ον stark
ὄνυξ, ὄνυχος, ὁ nagel, klo
 - 6 μία 'en', *fem. av εἷς* - χελιδὼν, χελιδόνος ἡ svala
ἔαρ, ἔαρος, τό vår - ποιέω jag gör; yttrande av Aristoteles
 - 7 ἀνὴρ, ἀνδρός, ὁ man - ἐννέπω jag berättar, sjunger om.
Så inleds Homeros andra epos, Odysséen, som fortsätter: ...
*som fick länge i skiftande öden/irra omkring, när han Troja förstört,
den heliga staden'. Läs mer om detta i slutet av Steg 2!*

2.12 Presens particip ῶν, οῦσα, ὄν

Presens particip *aktivum* används mycket i grekiskan och kan ofta översättas med en svensk bisats. Maskulinum och neutrum av participet böjs efter tredje deklinationen (ordtyp λέων, λέοντ-ος), medan femininum böjs som första deklinationens ordtyp θάλαττα, θαλάττης, θαλάττη, θάλατταν (ordslut på kort -α i nominativ och ackusativ singularis, medan de har långt -η i genitiv och dativ).

Så här ser presens particip ut av verbet εἶναι 'vara':
ὄν, οὔσα, ὄν 'varande, en som är'. I femininum tillfogas *ett för femininum utmärkande suffix -ja*: **οντ- ja. τj** blir **σ** och **ν** faller med förlängning av **ο** till **ου**. Resultatet blir **ουσ-**.

Singularis	Maskulinum	Femininum	Neutrum
Nominativ	ὄν	οὔσ-α	ὄν
Genitiv	ὄντ-ος	οὔσ-ης	ὄντ-ος
Dativ	ὄντ-ι	οὔσ-η	ὄντ-ι
Ackusativ	ὄντ-α	οὔσ-αν	ὄν
Pluralis			
Nominativ	ὄντ-ες	οὔσ-αι	ὄντ-α
Genitiv	ὄντ-ων	οὔσ-ῶν	ὄντ-ων
Dativ	οὔσι(ν)*	οὔσ-αις	οὔσι(ν)*
Ackusativ	ὄντ-ας	οὔσ-ας	ὄντ-α

* <οντ-σι: τ framför σ assimiliserar till σς och enkelskrivs sedan,
ν framför σ faller med ersättningsförlängning av ο till ου

2.13 Presens particip i övrigt och den tematiska aoristens particip

De som kan böja **ὄν, οὔσα, ὄν** kan också böja presens participet till **λείπω**: nominativ **λείπων, λείπουσα, λείπον**, genitiv **λείποντος, λειπούσης** etc. 'lämnande, en som lämnar'.

Singularis	Maskulinum	Femininum	Neutrum
Nominativ	λείπων	λείπουσ-α	λείπον
Genitiv	λείποντ-ος	λειπούσ-ης	λείποντ-ος
Dativ	λείποντ-ι	λειπούσ-η	λείποντ-ι
Ackusativ	λείποντ-α	λείπουσ-αν	λείπον
Pluralis			
Nominativ	λείποντ-ες	λείπουσ-αι	λείποντ-α
Genitiv	λείπόντ-ων	λειπουσ-ῶν	λείπόντ-ων
Dativ	λείπουσι(ν)	λειπούσ-αις	λείπουσι(ν)
Ackusativ	λείποντ-ας	λειπούσ-ας	λείποντ-α

Den tematiska aoristens particip aktivum heter i nominativ **λιπών, λιπούσα, λιπόν**, genitiv **λιπόντος, λιπούσης** etc. 'efter att ha lämnat' (= eng. Having left the room ...) och böjs, bortsett från accenten, som presens participet **λείπων**!

Presens particip i *medium-passivum* bildas på följande sätt: stammen följs av temavokalen **-ο-** och suffixet **-μενος**., **-μενη**, **-μενον**. Participet har samma böjning som ett adjektiv av typen **καλός, καλή, καλόν**. Av exempelvis verbet **φαίνομαι** 'jag visar mig, synes' heter presens particip medium-passivum **φαινόμενος, φαινομένη, φαινόμενον**, genitiv **φαινομένου, φαινομένης** etc. 'en som visar sig' (presens participet i medium neutrum **φαινόμενον** har gett eng. *phenomenon* och vårt *fenomen* 'något som visar sig').

Den tematiska *aoristens particip medium* heter helt logiskt i nominativ **λιπόμενος, λιπομένη, λιπόμενον**, genitiv **λιπομένου, λιπομένης** etc. 'Efter att ha lämnat (sig) ...').

2.14 Några grekiska prepositioner som följs av genitiv, dativ och ackusativ

Om kasus efter följande prepositioner gäller, att

- 1 **ἀπό, ἐκ/ἐξ, παρά, πρὸς** med genitiv betecknar *utgångspunkt* (från, av),
- 2 **ἐν, ἐπί, παρά, πρὸς** med dativ betecknar *befintlighet* (i, på, hos, vid) och
- 3 **εἰς, ἐπί, παρά, πρὸς** med ackusativ betecknar *riktning mot* (in i, mot, till).

Egennamn och familjenamn från grekiskan

Svenska	Grekiska	Betydelse i grekiskan
Andreas, Anders	ἄνθρωπος, ἄνδρος	man
Barbara, Barbro	βάρβαρος	icke-grek
Filip	φίλος-ἵππος	häst-vän
Georg, Göran, Jörgen	γε-οργός	jordbrukare
Monika	μοναχός	ensam
Petrus, Peter, Per	πέτρος	klippa
Stefan, Staffan	στέφανος	(seger)krans
Neander	νέος + ἄνθρωπος, ἄνδρος	ny man
Nikander	νίκη + ἄνθρωπος, ἄνδρος	segerrik man
Theander	θεός + ἄνθρωπος, ἄνδρος	Guds man

2.15 Den trånga porten

Uppgift 7 Läs grekiska texten högt och översätt sedan!

- 1 *Matt. 7:13-14* Εἰσεέλθατε διὰ τῆς στενῆς πύλης,
2 ὅτι πλατεῖα ἡ πύλη καὶ εὐρύχορος ἡ ὁδὸς
ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοὶ εἰσὶν
οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς,
3 ὅτι στενὴ ἡ πύλη καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς
ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν
οἱ εὐρίσκοντες αὐτήν.
4 *1:a Kor. 9:24* Οὐκ οἶδατε, ὅτι οἱ ἐν σταδίῳ τρέχοντες
πάντες μὲν τρέχουσι, εἷς δὲ λαμβάνει τὸ βραβεῖον;

Participkonstruktionerna kursiverade

- 1 **εἰς-έλθατε** gå in *aorist imperativ* - **διὰ, δι'** (α eliderat före vokal)
prep. m. gen. 'genom' - **στενός, ἡ, ὄν** trång - **πύλη, ης, ἡ** port
2 **ὅτι** *här: därför att* - 'är' underförstått vid adjektiven **πλατεῖα**
'vid' och **εὐρύχορος, -ον** 'bred' **ἀπ-άγω** jag leder (bort)
ἀπ-άγων, ἀπ-άγουσα, ἀπ-άγον *pres. part. 'ledande, som leder'*
är attributivt med bestämd art. - **ἀπώλεια, ἡ** undergång, fördärv
εἰς-έρχομαι jag går in: **εἰς-ερχόμενος, εἰς-ερχομένη,**
εἰς-ερχόμενον *pres. part. medium 'gående in, den som går in'*
3 **ὅτι** (och) därför att - **τεθλιμμένη** (*adjektiv i fem.*) smal
ζωή, ἡς, ἡ liv - **ὀλίγος, η, ον** liten, få - **εὐρίσκω** jag
finner, **εὐρίσκοντες** *pres. part. plur. nom. 'de finnande, de*
som finner'
4 **οἶδατε** vet ni ...? - **ὅτι** att - **στάδιον, σταδίου, τό**
rännarbana - **τρέχω** jag springer; **τρέχοντες** *pres. part. plur.*
nom. mask 'de springande, de som springer' - **πάντες** alla
(plur.) - **μέν... δέ** visserligen ... men; här behöver **μέν**
ej översättas - **εἷς** en (mask.) - **λαμβάνω** jag tager
βραβεῖον, ου, τό tävlingspris, segerkrans - Observera i
slutet av meningen det grekiska frågetecknet (;)

2.16 Strider mellan perser och greker 490-480 f. Kr.

Perserkungen Darius hade för avsikt att lägga under sig Grekland. År 490 f. Kr. landsteg en persisk flotta vid Maraton för att tåga mot Aten. Under ledning av Miltiades besegrade atenarna perserna, som måste fly till sina skepp. Grekland var räddat för den gången. Budbäraren Feidippides sprang de 42 kilometrarna från Maraton till Aten för att berätta om segern. Till minne av händelsen instiftades maratonloppet vid den första moderna olympiaden år 1896.

Men i början av år 480 satte sig en ny persisk här i rörelse mot Grekland och då under ledning av konung Xerxes. Sedan två bryggor hade slagits över Hellesponten, ryckte han och hans här mot söder på Balkanhalvön. Den persiska flottan seglade längs Makedoniens kust.

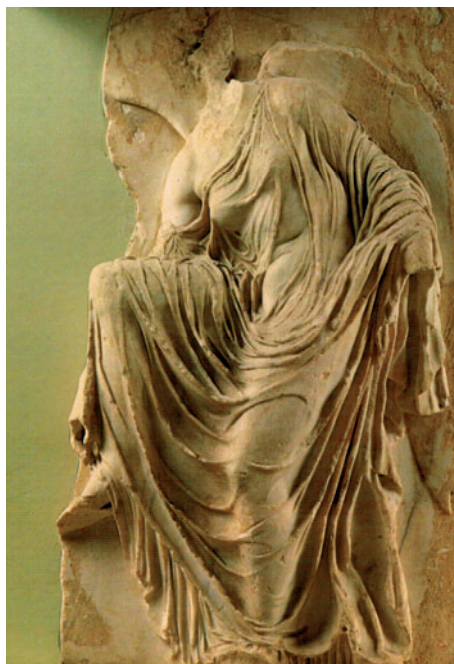
Enigheten beträffande försvaret var inte fullständig bland grekerna. Några av dem var beredda att underkasta sig. Så småningom fattade man beslutet att göra motstånd vid Termopylepasset. Den grekiska flottan lade sig för ankar vid udden Artemision på norra Euboia. Spartas kung Leonidas förde befälet över den hellenska landhären, som bestod av 7 300 greker. Vid Termopyle trotsade han länge den persiska övermakten, men när en förrädare, Efialtes, visat dem en väg på vilken de kunde falla grekerna i ryggen, skickade han bort alla utom 300 spartiatier och 700 tespier (Tespiai stad i Boiotien). De stupade alla vid Termopyle. Över dem skrev diktaren Simonides följande epigram, som på svenska lyder:

*Främling, säg spartanernas folk, att här du oss funnit
döda, emedan vi lytt / troget vad lagen oss bjöd.*

Perserna härjade därefter Mellangrekland. Men Temistokles lyckades få till stånd en avgörande drabbning till sjöss vid ön Salamis väster om Aten. Efter ett dramatiskt nederlag flydde Xerxes hals över huvud, bl. a. rädd för att bron över Hellesponten skulle rivas. De persiska trupper, som lämnats kvar på grekisk mark, besegrades år 479. Faran från öster var därmed avvärjd även för denna gång.

Hefaisteion (tempel till Hefaistos, smideskonstens och övrigt hantverks gud) uppfördes vid Athens Agora i snövit pentelisk marmor. Ovanför templets kolonner löper en fris med triglyfer och metoper. Östsidans metoper avbildar nio av Herakles tolv storverk och långsidornas metoper åtta av Teseus dåd.

Sandalbindande Nike på basen till Niketempel på Akropolis.

Kore från Akropolis, ca 530 f.Kr. Hon bär den typiska klädnaden för en dorisk kvinna vid denna tid (underst kiton, över den en peplos). Marmorn har tydliga spår av bemålning. Statyns höjd 1,18 meter.

Uppgift 8

Läs den grekiska texten högt och översätt sedan!

- 1 Οἱ Πέρσαι προσέπεσον τοῖς Ἑλλησι τοῖς Θερμο-
πύλας φυλάττουσιν.
 - 2 Οἱ βάρβαροι ἦσαν πολλοί.
 - 3 Οἱ δὲ Πέρσαι ὀρώντες ὀλίγους ὄντας τοὺς
Σπαρτιάτας πανταχόθεν ἐπῆλθον.
 - 4 Οἱ Ἑλληνες μεγάλη ἀνδρεία ἐμάχοντο τοῖς τοῦ
Ξέρξου Πέρσαις καὶ οὐκ εἶχον φόβον αὐτῶν.
 - 5 Ἐπίστευον γὰρ Λεονίδα ἄλλ' Ἐφιάλτης ὁ προδότης
ἤγε πολλοὺς τῶν Περσῶν κατὰ κρυπτὴν ὁδὸν ὥστε
εἰς νῶτον τοῦ Λεωνίδου εἰσπίπτειν καὶ περιγίγνεσθαι.
 - 6 Τοιγαροῦν Ἐφιάλτης ἐνομίζετο αἴτιος εἶναι τῆς
τῶν Περσῶν νίκης.
 - 7 Ἐν δὲ τῇ Σαλαμίνιᾳ ναυμαχίᾳ οἱ Ἀθηναῖοι
σθεναρῶς προσέβαλον τοῖς βαρβάροις, οἱ ἔφυγον
ταχέως.
-

- 1 Πέρσης, ου, ὁ perser (böjning, se Steg 1.16) - **προσ-πίπτω**
jag faller emot, anfaller, *med tematisk aorist* **προσ-έπεσον** (detta
verb styr dat.) - Ἑλλήν, -ος, ὁ grek - **Θερμοπύλαι,**
-ῶν, αἱ (*plurale tantum*, jfr Ἀθῆναι, ὦν, αἱ eng. Athens) eg. 'de
varma portarna', Termopyle, trångt pass i mellersta Grekland
φυλάττουσιν *presens particip dat. plur.* av **φυλάττω** jag bevakar
- 2 βάρβαρος, ου, ὁ 'icke-grek', utlänning, 'barbar', 'perser'
- 3 ὁράω jag ser **ὀρώντες** *presens particip nom. plur.*; ordagrant:
'seende spartanerna varande få' - **ὀλίγος, -η, -ον** liten, få
Σπαρτιάτης, ου, ὁ spartan - **πανταχόθεν** från alla håll
ἐπ-έρχομαι jag går emot, rycker an, *tematisk aorist* **ἐπ-ῆλθον**
- 4 ἀνδρεία, ας, ἡ mod - **μάχομαι** jag kämpar mot (*med dat.*)
φόβος, ου, ὁ fruktan

- 5 πιστεύω jag litar på, *med dat.* - Λεονίδας, -ου, ὁ Leonidas
 ἀλλά men - Ἐφιάλτης, ου, ὁ Ephialtes - προδότης, ου,
 ὁ förrädare - ἄγω jag för - κατά *prep. m. ack.* 'längs'
 κρυπτός, -ή, -όν hemlig - ὥστε + infinitiv: så att de
 kunde - εἰς-πίπτω jag faller (in i) - νῶτον, ου, τό rygg
 ('i ryggen') - περι-γίγνομαι jag är överlägsen, segrar
- 6 τοιγαροῦν därför - νομίζω jag anser - αἴτιος, -α, -ον
 skyldig, *med gen.* till (något)
- 7 Σαλαμίνιος, -α, -ον *adjektiv:* 'vid Salamis' - ναυμαχία, ας,
 ἡ sjöslag - σθεναρῶς *adverb* med kraft - προσ-βάλλω jag
 anfaller *styr dat., med tematisk aorist* προσ-έβαλον - φεύγω
 jag flyr, *med tematisk aorist* ἔφυγον - ταχέως *adverb* genast

Uppgift 9

Repetera Andra stegets grammatik!

Lös sedan följande uppgifter!

- 1 Vad innebär medium?
- 2 Vad menas med augment? (Hur ser det ut? När förekommer det?)
- 3 Vilka är personändelserna (inkl. temavokal) i imperfekt och
 tematisk aorist *aktivum, respektive medium*?
- 4 Analysera formerna ἀπέβλεπον och κατήγον!
- 5 Förklara accentväxlingen κλίμακα – κλιμάκων,
 resp. γῦπα – γυπός!
- 6 Förklara varför καλόν beträffande accent behandlas olika i
 följande: ...τὸ καλὸν ἔργον och Τὸ ἔργον ἦν καλόν.
- 7 Skriv presens particip *aktivum* av πράττω (=en som gör,
 görande), i *singularis* alla genus och kasus!
- 8 Skriv presens particip *medium* av ἔρχομαι (= de gående), i
pluralis alla genus och kasus!
- 9 Böj i *singularis* ἔρως μέγας 'stor kärlek' (stam ἔρωτ, mask.)!

Uppgift 10 Läs om

2.17 Odysseus hemfärd från Troja

Kort sammanfattning byggd på Alf Henrikson, Antikens historier:

Odysseus långa hemfärd från Troja utgör som bekant innehållet i Odysséen, oförgängligast av dikter. Den finns lättåtkomlig på svenska i utmärkta översättningar och skulle väl knappast behöva refereras här. En summarisk förteckning över äventyren kan kanske ändå vara till något gagn.

Odysseus skepp blev först vinddrivet till ett folk som kallades *lotofager*, lotusätare. De var begivna på de söta frukterna av lotus som skänkte lycka och glömska, och Odysseus och hans följeslagare lärde sig snabbt uppskatta denna njutning och drömde bort sina dagar i dådlös vällust, till dess han med en kraftansträngning lyckades göra sig själv fri och tvinga sina män att gå ombord igen.

De seglade nu västerut och kom då till ett land bebott av cykloper, gigantiska varelser med ett enda öga mitt i pannan. Oförsiktigt nog steg de resande in i en grotta som tillhörde en cyklop vid namn *Polyfemos*. Denne överraskade dem där, då han kom hem med sin boskapshjord och stängde hålans öppning med ett väldigt klippblock. Han grep ett par av dem, slog ihjäl dem och åt upp dem till kvällsvard. Nästa morgon slaktade och slök han ytterligare två och drev därefter åter sin hjord i bet men var noga med att täppa till hålans öppning med klippblocket, som hans fångar naturligtvis inte orkade rubba. När han återvände i kvällningen upprepades denna scen, men Odysseus hade nu hunnit fundera ut en plan och bjöd jätten på vin ur en lädersäck som han till all lycka hade medfört. Polyfemos drack, blev på gott humör och frågade Odysseus vad han hette, och denne svarade att hans namn var Outis, Ingen. Omsider blev jätten redlöst berusad och somnade. Odysseus och hans män vässade då en olivstam som de fann inne i grottan och höll därpå den vassa änden i elden. När den blev glödande lyfte de upp den och rände den med förenade krafter rätt in i den sovande cyklopens enda öga. Denne for upp och

skrek så att alla hans stamfränder i grannskapet kom och undrade vad som stod på. Han svarade att Ingen ville mörda honom, och de andra cykloperna undrade vad han då skrek för och begav sig åter hem till sitt. Den blinde Polyfemos trevade nu i raseri efter grekerna inne i grottan men lyckades inte få tag i dem. När han nästa dag måste vältra undan stenen för att släppa sin hjord i bet, fattade han posto vid utgången så att ingen oförmärkt kunde slinka förbi honom. Odysseus fann emellertid på att binda sina män under buken på var sin gumse. Själv hängde han sig fast under den största gumsen i hjorden genom att hålla sig fast i den yviga ullen. När gumsarna trängde sig ut genom dörröppningen strök Polyfemos dem över ryggen och lät dem villigt passera. Odysseus och hans kvarlevande följeslagare klarade sig sålunda ut ur grottan och begav sig raka vägen till skeppen. Först när de redan lagt ut märkte cyklopen att de lyckats fly, rusade ner till stranden och började kasta väldiga klippstycken på måfå efter skeppen men åstadkom lyckligtvis ingen skada.

Odysseus seglade nu vidare och kom efter några dagar till den ö där *Aiolos* hade sitt hemvist. Han blev god vän med denne, stannade någon tid i hans palats och fick vid sin avresa en säck där alla vindar var inknutna utom Zefyros, västanvinden. Aiolos band själv fast vindsäcken vid Odysseus fartyg och lät förstå att den inte fick öppnas förrän i hamnen hemma på Ithaka. En idealisk västan blåste nu dag efter dag, och efter tio dagars färd kom Ithaka redan i sikte. Då tyckte besättningsmännen att det var tid att öppna den märkvärdiga säcken.

I ett obehagat ögonblick gjorde de detta, varvid alla vindarna rusade ut och det uppstod ett oväder som snabbt drev skeppen tillbaka till Aiolos ö och därifrån vidare till ett nordligt land med ljusa nätter där det bodde ett folk vid namn *laistrygoner*, ofantliga människoätande personer som var höga som bergstoppar. Dessa hade knappt fått syn på grekerna förrän de började kasta sten från klipporna på stranden mot deras skepp och snabbt sänkte dem alla med undantag av Odysseus eget fartyg, som lyckades fly till havs och seglade vidare mot okända stränder.

Ett frimärke från 1983 som visar hur Odysseus listigt tar sig ut ur Polyfemos grotta hängande under en bagge. Efter en amfora från ca 660 f.Kr.

De kom nu till en ö som beboddes av den fagerlockiga *Kirke*, som var dotter till solguden och väl hemmastadd i trolldom. Hon var förresten faster till *Medea*, meddelar *Odysséen* indirekt. Kirkes ö vimlade av djur av alla sorter, och hennes palats vaktades av lejon och vargar som dock viftade vänligt på svansen. De var nämligen egentligen människor som *Kirke* hade förvandlat. *Odysseus* skickade ut en skara av sina män för att rekognoscera, och dessa hittade strax palatset, där *Kirke* själv kom ut och hälsade dem välkomna. Hon förde dem in i sina salar och bjöd dem en välkomstdryck, som de tömde med resultat att de omedelbart förvandlades till svin - närmare bestämt till nioårs galtar, om man får tro den homeriska texten, som också vet berätta att trolldrycken innehöll bland annat ost, vin och honung. En av männen hade stannat på betryggande avstånd och undgick att förvandlas. Han rusade nu förfärad tillbaka till skeppet och meddelade *Odysseus* vad som hänt. Denne begav sig strax åstad till *Kirkes* palats för att rädda

Odysseus skepp passerar Sirenernas ö. Hjälten är bunden vid masten, så att han kunde höra deras vackra sång utan att några åtgärder kom att vidtas från hans sida. Frimärke efter svartfigurig vasbild från ca 500 f.Kr.

kamraterna, och på vägen dit mötte han Hermes, gudarnas budbärare, som gav honom instruktioner och försåg honom med motgift mot Kirkes trolldryck. Hon tog emot honom med den sedvanliga välkomstbägaren och blev mycket förvånad då han inte strax förvandlades till gris. I stället störtade han emot henne med draget svärd, vilket föranledde henne att föreslå att han strax skulle gå i säng med henne. Odysseus gjorde villigt detta, dock först efter att ha avkrävt henne en helig ed att hon inte skulle utsätta honom för flera farligheter. Hon återgav vidare hans kamrater deras mänskliga skepnad, och Odysseus tillbragte nu ett helt år hos Kirke i all välmåga, men med tiden började både han och hans folk längta hem till Ithaka. Kirke satte sig inte emot att de reste men ställde som villkor att Odysseus först begav sig till Hades för att konsultera den blinde siaren Tiresias om hemvägen.

En sång i Odysséen handlar nu om Odysseus resa till *Hades*. Han kom dit via kimmeriernas evigt novembermörka land och

skaffade kontakt med de döda genom att gräva en fyrkantig grop i marken och offra ett får, kring vars blod skuggorna samlade sig begärligt.

Efter förrättat värv återvände Odysseus till Kirke som gav honom ytterligare instruktioner beträffande hans fortsatta resa. Hon varnade honom sålunda för *Sirenerna* och för *Skylla* och *Charybdis*. De förstnämnda av dessa var människoätande varelser med oemotståndlig sångröst. När Odysseus nalkades deras hemvist stoppade han vax i öronen på alla sina män och lät binda sig själv vid masten sedan han först hade befallt att ingen skulle lyda de befallningar han eventuellt kunde komma att ge under inflytande av sirensången, och tack vare dessa försiktighetsmått klarade man sig utan missöden förbi sirenernas ö.

Omedelbart därefter kom skeppet till de regioner där havsvidundren *Skylla* och *Charybdis* höll till. Det gällde att styra mitt emellan dessa, men i sin ängslan för *Skylla* kom han något för nära *Charybdis* som strax snappade bort en del av besättningen. Skeppet klarade sig emellertid igenom och färdades nu utmed Sicilien - Trinakriens ö, Trekantsön, heter den på grekiskt poesispråk - där *Solgudens* oxar gick i bet. Odysseus, som hade blivit varnad av *Tiresias*, tog löfte av sina män att inte störa dessa djur, men då skeppets proviant började tryta kunde sjömännen till sist inte motstå frestelsen att slakta några av de heliga oxarna. *Helios*, *Solguden*, greps av förbittring vid denna syn och krävde på högsta ort att de skyldiga skulle straffas.

Zeus lät då sin blixtnedslåg drabba skeppet och dödade alla ombord utom Odysseus själv, som lyckades ta sig i land på en ö som beboddes av den älskogskranka nymfen *Kalypso* där han blev kvarhållen i flera år, tills gudarna omsider ingrep och befallde *Kalypso* att låta honom fara vidare. Hon hjälpte honom då med material till en farkost som han byggde själv, varpå han seglade ut på havet igen.

Poseidon, som inte kunde glömma att Odysseus dödat hans son *Polyfemos*, uppväckte en storm som slog sönder hans farkost, och Odysseus drev länge omkring på en vrakspillra tills han efter svåra strapatser kastades upp på stranden av *fajakernas* ö där han somnade av utmattnings. I gryningen nästa dag kom den fajakiske kungens dotter *Nausikaa* med sina tärnor ner till

stranden för att tvätta. Hon försåg honom med kläder och förde honom till sin fader kung Alkinoos palats, där han blev gästfritt mottagen.

På ett fajakiskt skepp fördes han inom kort över till *Ithaka* där han först gav sig tillkänna för svinaherden Eumaios, som hade förblivit honom trogen i motsats till vissa andra bland hans forna underlydande. Odysseus hade varit så länge borta att man allmänt tog för givet att han hade omkommit under hemfärden från Troja, och till hans maka Penelope friade nu en hel skara män som aspirerade på att vinna kungavärdigheten med förbigående av Odysseus unge son Telemachos. De bestormade drottningen att träffa sitt val mellan dem, men hon sköt saken på framtiden genom att säga att hon först ville göra färdig en väv som hon höll på med. Hon såg sedan till att arbetet varade länge genom att riva upp på nätterna vad hon vävde på dagarna.

Odysseus gav sig tillkänna även för Telemachos, och förklädd till tiggare begav han sig därpå till sin kungsgård, där friarna objudna slagit sig ner och höll dagliga gästbud på allt vad huset förmådde. På Pallas Athenes inrådan beslöt Penelope nu att göra slag i saken genom att anordna målskjutning med Odysseus kvarlämnade båge, och den ene efter den andre av friarna försökte sin lycka men ingen förmådde spanna bågen. Den förmente tiggaren anhöll då att också få försöka, spände bågen med största lätthet, sköt ett mästeskott genom ringarna på tolv yxor som för ändamålet hade satts upp i rät linje i salen, kastade av sig tiggardräkten och vände därpå vapnet mot friarna, som han med Telemachos hjälp dödade till sista man. Därefter gav han sig äntligen tillkänna för Penelope, som till en början inte trodde sina ögon. Först sedan Odysseus visat sig känna till den hemliga konstruktionen av deras äkta säng kände hon sig övertygad om att det verkligen var han. Nästa dag återfann Odysseus även sin gamle fader Laertes och levde sedan länge i ro och lycka med de sina och med sin vän Mentor, Telemachos rådgivare, vars namn alltså är ett ord i vår tids språk.

Uppgift 11 Läs om

2.18 Odysseus och Nausikaas möte på stranden

beskrivet i Odysséens sjätte sång (v. 1-331) och här översatt på originalets versmått av Daniel Brömster:

- Där blev han liggande nu, den prövade hjälten Odysseus,
sedan han övermannats av trötthet och sömn, men Athena
ilade snabbt till det land och den stad, som fajakerna byggt sig,
sedan de från Hypereias nejd av cykloper fördrivits;
- 5 övermodiga grannar, som ofta gjort utfall emot dem,
oftast med seger som följd på grund av sin väldiga styrka.
Därför förde Nausitoos, gudarnas jämlike, folket
bort till Skeria, en ö som var långt ifrån människor belägen.
Där lät han bygga en stad med många hus och med ringmur,
- 10 åkerfält styckades ut och åt gudarna reste han tempel.
Nu var han länge sen drabbad av ödet och gången till Hades.
Alkinoos var nu konung, av gudarna tilldelad klokhets.
Till dennes hus sågs nu skynda den strålögda Pallas Athena,
som smidde planer att hjälpa den tappre Odysseus till hemmet.
- 15 Raka vägen hon gick till det vackraste utav gemaken,
där lik en skön gudinna hon sover, den unga prinsessan,
Nausikaa, den modige konung Alkinoos dotter.
Dörren till rummet var stängd. Vid var dörrpost sov
tjänarinnor
- vackra de var där de låg, ty kariterna givit dem skönhet.
- 20 Lätt som en fläkt av vinden smög sig Athena till bädden,
stälde sig tätt intill hennes huvud och talade sakta
- såg nu på pricken ut som Dymas dotter, en flicka
lika gammal som Nausikaa, hennes bästa väninna.
Hennes var röst och gestalt, när den strålögda började tala:
- 25 'Nausikaa, vilken slarva till dotter din mor en gång födde!
Alla de vackra kläder, som krävs för ditt stundande bröllop
- både för dig och för alla som kommer att gå i ditt följe
- ligger bortglömda nu, fast snart skall de säkert behövas.
Ryktet sprider sig snabbt om en utstyrsel liknande denna,
- 30 människor ger dig beröm till glädje för dina föräldrar.

Därför - när morgonen gryr, låt oss fara tillsammans och tvätta!
 Hjälp vill jag erbjuda dig, så att tvätten blir fortare färdig.
 Ja, inte lär din jungfrudom vara orörd så länge,
 ty om din hand har redan de ädlaste ynglingar frågat,
 35 unga män av fajakiska släkter, dit själv du ju räknas.
 Nu ska du bedja din ryktbare fader, helst innan det dagas,
 att få en vagn, som av mulåsnor dras för att föra till floden
 gördlar och kläder och glöm inte bort alla glänsande lakan!
 Vagnsfärd anstår dig bättre än att du till fots skulle vandra
 40 - dammarna där vi ska tvätta ligger rätt långt ifrån staden.'

Sedan hon sagt dessa ord gick den strålögda Pallas Athena
 bort mot Olympens berg, där - så säger man - gudarnas
 hemvist
 orubbligt evigt står kvar, ej rört av storm eller regnskur,
 ej heller täckt utav snö; nej, den lysande glansen däröver
 45 ges av den molnfria sky, som välver sig högt över nejden.
 Lyckliga lever de där, våra gudar, och fröjdas tillsammans.
 Till dem begav sig Athena, sedan hon flickan förmanat.

Eos tar plats på sin tron, den undersköna, och väcker
 flickan, som skrudar sig vackert; förundrande sig över drömmen
 50 skyndar hon sedan att söka föräldrarna för att berätta.
 om det hon drömt och hon finner dem båda i verksamhet redan.
 Modern vid eldstaden finns och i kretsen av tjänande
 tärnor spinner hon purpurgarn på sin slända. Sin far Nausikaa
 fångar i dörrhålet in, när han just skall bege sig till rådet
 55 (troman han är hos fajaker och sitter bland ansedda furstar).

Stående tätt vid sin far säger flickan förtroligt till denne:
 'Pappa, du ville väl inte se till att en vagn görs i ordning,
 hög och med stadiga hjul? Jag ska fara till floden och tvätta
 alla de fina kläder som smutsiga ligger sen länge.
 60 Du ska ju självfallet ha en nytvättad klädnad att bära,
 när du i rådet tar plats bland de yppersta män här i landet.
 Fem är till antal de älskade söner, som du har här hemma;
 två har fått egen familj, men de andra är ogifta ännu.
 Ungkarlar kräver ju jämt att få rena, nyss tvättade dräkter,
 65 när de beger sig till dans och - där står jag med hela besväret!
 Så sade Nausikaa, ty hon blygdes att nämna sitt eget
 stundande bröllop, men allt förstod hennes fader, som sade:

- 'Ej kan jag vägra dig mulor, mitt barn, eller någonting annat.
 Du kan bege dig åstad, ty en vagn gör vårt tjänstfolk i ordning
 70 åt dig med stadiga hjul, lagom hög och med vagnskorgen
 fastgjord'.
 Sedan han detta befallt, gjorde tjänarna strax som han sagt dem,
 rullade vagnen ur lidret och tog ett par mulor från stallet,
 spände dem så under oket så vagnen blev färdig för avfärd.
 Flickan tog omedelbart alla kläder att tvätta ur huset,
 75 lade dem sedan in i den vackert polerade vagnen.
 Modern i matspannen packade läcker och stärkande matsäck,
 sovel och allsköns tilltugg att njuta, när tvätten var färdig,
 getlägeln fyllde hon sedan med vin och - plötsligt steg flickan
 upp i sin vagn - så en gyllene flaska med glänsande olja
 80 ger hon åt dottern, så alla kan smörja sig väl efter badet.
 Nausikaa griper därefter vant tag i piska och tömmar,
 piskar så mulorna lätt och de ger sig i väg under buller.
 Ivriga sträcker de ut på sin färd med flickan och tvätten.
 Nausikaa far ej ensam, ty tärnorna går bredvid vagnen.
- 85 Efter ett tag kom de fram till den mäktigt strömmande floden
 med sina lugnare sel, som var fyllda med klaraste vatten.
 Där kunde varje plagg tvättas rent om än aldrig så smutsat.
 Nu släpptes mulorna loss och blev av med det tyngande oket,
 strövade sedan omkring på stranden och betade gräset
 90 - ljuvt som av honung det doftade! Flickorna lyfte nu tvätten
 ner ifrån vagnen och lade den sedan i vattnet och ivrigt
 trampade alla i kapp för att kläderna skulle bli rena.
 När de var klara med detta. och tvätten var omsorgsfullt
 rensköld,
 bredde de ut den i rad på stranden, där havsvattnets vågor
 95 spolat små stenar upp och slipat dem blanka och rena.
 Allihop badade så och smorde sig även med olja,
 satt sen på flodstranden ner och förtärde sin medhavda matsäck.
 Väntan blev lång, innan solskenet torkat de tvättade plaggen,
 så när Nausikaa själv och flickorna njutit sin måltid,
 100 kastades slöjorna av och de hystade boll till varandra,
 medan den ljushyllta flickan ledde i sången de andra.
 Ungmöen såg ut som när Artemis pilförsedd går ibland bergen,
 längs Taygetos ås eller kanske på Erymantos.
 Ack hur hon gläds, när hon ser både vildsvin och snabbfotad
 unghind!

105 Kring henne leker på fältet en svärm utav älskliga nymfer,
döttrar till Zeus med egiden. Nu gläds även Leto i själen,
ty över alla i skaran höjs flickans huvud och panna.
Lätt är att se vem hon är, fastän alla är vackra att skåda
- så i sitt tjänstefolks krets står hon fram, denna orörda ungmö.

110 Nausikaa var beredd att vända tillbaka till hemmet,
spänna sitt åsnepar för vagnen och packa all tvätten,
då vår gudinna Athena bestämde sig för att förändra
händelsens gång, så Odysseus blev väckt och blev varse den
sköna,
för att han skulle av henne bli förd till fajakernas hemort.

115 Därför fick bollen, som flickan till sist mot en tärna sågs kasta,
missa sitt mål och i stället försvinna i flodströmmens virvlar.
Flickorna ropade högt och Odysseus blev väckt som planerat,
reste sig yrvaken upp och övervägde inom sig:
'Ve mig, i vilket land och hos för vad slags folk har jag hamnat?

120 Är de då fräcka måhända och vilda och saknar de lagar?
Eller är de ett folk, som är fromt och förståndigt och gästfritt?
Kvinnor finns tydligen här, ty jag hörde väl rop som från flickor?
[Nymfer, som bor ibland berg och på topparnas hisnande branter
eller vid flodernas källor och även på grönskande ängar]

125 Kanske jag ändå har hamnat i närhet av talande människor
- alltså det bästa är nog att jag själv söker svar på min fråga!

Ut ur buskarna kröp nu den gudalike Odysseus,
som med sin kraftiga hand bröt en lövrik gren av en buske
för att skyla sin kropp och den blottade manliga lemmen.

130 Liksom ett lejon från bergen, förlitande sig på sin styrka,
piskat av regn och av blåst, när med brinnande ögon det synes
jagande boskap på fälten och rivande oskyddad fårhjord
eller på jakt efter hjortar, ja ständigt plågat av hunger,
tvingat att söka sig fram till ett stall för att finna ett byte

135 - så såg Odysseus ut, när han stod i begrepp att bege sig
in bland de lockiga flickorna. Naken han kom utav nödtvång.
Vild och förfärlig han framstod för skaran, vanställd av havet.
Skräckslagna flickorna spriddes åt olika håll över stranden.
Endast Alkinoos dotter blev stående kvar, ty Athena

140 i hennes barm gjutit mod och förträngt hennes skälvande
fruktan.

- Därför stod hon där lugnt och Odysseus begrundade länge,
om han den skönas knän skulle famna som tiggare plägar
eller om bättre det var att bönfalla henne på avstånd
om att bli visad till staden och även få kläder på kroppen.
- 145 När han funderat en stund, fann han klokast vara att höviskt
dröja på håll och med milda ord föra fram sina böner,
ty om han famnade knäna, kanhända hon skulle förnärmas.
Därför med artiga ord och belevat sade han detta:
'Dig härskarinna jag ber - är du gud eller kanske en mänska?
- 150 Om en gudinna du är, en av dem i den vidsträckta himlen,
måste du vara den mäktige himlahärsverkarens dotter!
Både i hållning och växt är du ju Artemis närmast.
Skulle du ändå vara en dödlig, som bor här på jorden,
måste din vördade mor och din far vara lyckliga trefalt
- 155 liksom de bröder du har, som alltid tör fyllas med glädje,
när de får se sin syster, det nyaste skottet på släktens
rikt förgrenade träd tråda dans eller sjunga med kören.
Allra lyckligast blir dock den man som med brudskänken vinner
dig som sin maka och sedan med stolthet för dig till hemmet.
- 160 Aldrig mitt öga har förut fått se någon liknande dödlig,
vare sig man eller kvinna - här står jag i häpen beundran.
En gång såg jag på Delos vid altaret vigd åt Apollon,
huru ett ungsnitt av palm på ett liknande sätt sköt i höjden
- dit kom jag också en gång med många kumpaner i följe
- 165 under en färd som mig gav bara ofärd och nöd och elände.
Länge dröjde jag kvar och begrundade undret jag skådat
- aldrig jag trott, att ett träd kunde spira så vackert ur marken.
Samma förundran jag känner för dig och jag rädes att fatta
om dina ben som man brukar, fast stora är mina bekymmer.
- 170 Tjugo dagar jag led tills igår jag blev räddad från havet,
där jag drivits omkring av vågor och vildsinta stormar
bort från Ogygias ö; en av gudarna kastade hit mig
mest för att plåga mig mer - jag är säker att olyckan fortfar,
säker också därpå att gudarna straffar mig mera.
- 175 Visa mig misskund, prinsessa! Till dig allra först har jag
kommit
sedan jag drabbats av ofärd och inte känner en enda
utav de människor, som bor i din stad och i landet i övrigt.
Laga att vägen mig visas och ge mig en trasa om kroppen;
kanske det stycke av tyg som du haft om de kläder du tvättat?
- 180 Dig må gudarna skänka allt vad ditt hjärta kan åtrå,

hem och en man och att ständigt få leva i sämja med denne.
 Bättre och mer välsignad kan framtiden ej heller te sig
 än om ett äkta par gemensamt och samstämmigt sköter
 hemmet. Fast småsinta grannar förtretas av avund och klagar,
 185 gläder de vännernas krets och glädjen blir störst för dem själva.'
 Nausikaa, den ljushyllta flickan, tog ordet och sade:
 'Främling, du är nog inte ond eller mindre begåvad.
 Zeus i Olympos fördelar åt envar den lott utav lycka,
 som han helt nyckfullt mätt ut, och det rör både onda och goda.
 190 Prövningar föll på din lott, du må pröva att bära dem tåligt!
 Nu är du här i vår stad och vårt rike och intet skall fattas
 dig av mat eller kläder, ej heller av annat du önskar
 - allt som är tillbörligt ge åt en nödställd, som vädjar om
 misskund.
 Väg till vår stad ska jag visa. Fajaker är namnet på folket,
 195 som bebor detta rike och staden. Jag själv är en dotter
 till konung Alkinoos, den frejdade man som regerar
 detta fajakiska folk, som fått makt och styrka av honom.

Sade och ropade till sina vackert lockiga tärnor:
 'Hejda er flickor, varthän vill ni fly när ni ser denna främling?
 200 Tror ni då verkligen, att han är ovän och fiende till oss?
 Nej, ingen människa född eller någon som kommer att födas
 stiger i land på fajakernas ö med ondska i sinnet
 för att här föra krig - våra gudar har oss alltför kära.
 Dessutom bor vi ju mitt i det brusande, svallande havet,
 205 långt bort från andra folk och med inget har vi beröring.
 Nej, denne man är en eländig, vinddriven, olycklig mänska.
 Därför måste vi ge honom hjälp, ty främling och fattig
 utsändas båda av Zeus och den ringaste skänk blir till glädje.
 Således ska vi nu, flickor, ge föda och dryck till vår gästvän
 210 och på en plats vid floden i lä av vind ska han badas.'

Nu blev de stående still och göt åter mod i varandra
 och till ett vindskyddat ställe förde de sedan Odysseus
 så som Nausikaa sagt dem, den tappre Alkinoos dotter.
 Kläder lade de fram men i stället för skyngket han bett om
 215 både livrock och mantel. Han fick även oljelekten.
 Sedan skulle han badas av dem i den strömmande floden.
 Då tog Odysseus till orda och sade till flickorna detta:
 'Flickor, ställ er där borta, så att jag ensam får tvätta

saltet från skuldrorna bort och gnida min kropp med er olja.
220 Lång tid har gått sedan senast jag smorde mitt skinn efter badet.
Inför er åsyn vill jag ej bada, ty alldeles naken
blygs jag att framstå för er, ni som alla har konstfulla flätor!’

Flickorna gick därifrån och berättade allt för prinsessan.
Så fick Odysseus ro att rengöra kroppen i floden
225 och skrubba bort allt salt från rygg och runt kraftiga skuldror.
Vidare strök han bort från sitt huvud skummet från havet.
När han så tvättat sig ren och gnidit sig noggrant med olja
och tagit kläderna på, som den ogifta mön honom givit,
gjorde Athena, Zeus dotter, hans framtoning fyllig och reslig
230 och från huvudet lät hon hans hår välla nedåt i lockar,
likaså ymnigt och tätt som hos hyacinternas blommor.
Som när en mästareshand - en som år efter år har fått lära
hantverket av Hefaistos eller av Pallas Atena
- lägger guld över silver och skapar de skönaste alster,
235 utgöt hon välbehag över hjältens huvud och skuldror.
Denne gick sedan och satte sig nere vid stranden av havet.
Skimrande vacker han var och flickan greps av förundran
och hon sade till sina vackert lockiga tärnor:
’Lyssna, nu säger jag till er alla ljushyllta flickor,
240 att denne främling ej utan ett stöd av olympiska gudar
kommit till detta folk, till gudalika fajaker.
Först trodde jag att han var en avsigkommen och utstött,
nu ser han ut som en gud, en av dem från himmelens höjder!
Ack, om jag hade en sådan man att motse som make
245 och att han bodde här och ville bli kvar här ibland oss!
Flickor, nu måste ni ge denne främling att äta och dricka!’
Sedan hon detta sagt, följde flickorna hennes befallning,
satte så genast fram för Odysseus sin medförda matsäck.
Denne slukade glupskt all mat och drack utav vinet;
250 Lång tid förvisso det gått sedan sist han fått njuta en måltid!

Men den ljushyllta Nausikaa hade annat att ordna;
Kläderna vek hon ihop och lade dem sedan i vagnen,
spände för sina mular med kraftiga hovar försedda,
äntrade vagnen och gav sedan följande råd till Odysseus:
255 ’Res dig nu, främling, och följ mig till staden, ty där ska jag föra
dig till min faders borg, och där ska du genast bli varse

- att du möter alla de klokaste män bland fajaker.
 Lyssna nu noga på mig - någon dumskalle är du ju inte!
 Medan vi färdas på landet, längs åkrar som mänskorna odlar,
 260 gå bland mitt tjänstefolk bakom spannet och vagnen. Sök hålla
 jämna steg med de andra. Jag själv visar väg åt er alla.
 Men när vi kommit till staden - du får se hur dess väldiga
 ringmur
 höjs och en ypperlig hamn finns att tillgå på vardera sidan.
 Vägen till staden är smal, ty det ligger på båda dess sidor
 265 uppdragna skepp under tak; de har var sitt stadgade ställe.
 Längre in i vår stad, vid Poseidons heliga tempel,
 ligger ett torg, som är stensatt med ditförda, nedgrävda
 stenblock.
 Där tillverkar man tackling, som krävs för de beckade skeppen,
 tågvirke, segelduk och sorgfälligt glättade åror.
 270 Här hos fajakernas folk värderas ej pil eller båge
 - nej, deras håg står till master och åror och sjösäkra fartyg,
 som de förlitar sig på, då de plöjer det skummande havet.
 Nu vill jag undfly skvaller, så att jag för framtiden slipper
 tadel och rykten, som folk så ofta för fram bakom ryggen.
 275 Skulle vi nu stöta på en illvillig slok, kan han säga:
 'Se vad Nausikaa fångat! En vacker och högvuxen främling!
 Var fick hon tag i den? Han ska säkert bli hennes make!
 Kanske hon har tagit hand om en man som förlist med sitt
 fartyg,
 vinddriven fjärran ifrån, ty från närmaste håll är han inte.
 280 Kan det väl vara en gud, som hon tillbett ivrigt och länge
 och som nu stigit ner ifrån himlen till henne för evigt?
 Nog var det bäst att hon gav sig iväg för att få sig en make
 annorstädes än här, ty fast många ädla fajaker
 bönat om hennes hand, tycks hon alla försmå och förakta!'
 285 Så skulle ryktet löpa till smälek och vanära för mig.
 Ej heller skulle jag själv kunna gilla en flicka, som trotsar
 sina närmastes vilja, med fader och moder i livet,
 och med en man lever samman långt innan bröllopet firas.
 Främling, ett råd vill jag ge så min fader kan snabbare ordna
 290 följeslagare åt dig och allt för din stundande hemfärd.
 Strax får du se invid vägen en dunge av högväxta popplar,
 vigd åt Athena och runt om en äng med en porlande källa.
 Där har min far sin domän och en vackert prunkande trädgård,

- just så långt som ett rop kan nå är dess avstånd från staden.
- 295 Där ska du sätta dig ner och vänta tills alla vi andra
väl kommit fram till staden, ja ända hem till min fader.
När du kan tro, att vi hunnit hela vägen till borgen,
ger du dig in i fajakernas stad och möter du någon,
frågar du hur du ska finna den ädle Alkinoos boning.
- 300 Lätt igenkännlig den är - ja, ett barn kunde visa dig vägen,
ty alla övriga hus i fajakernas stad är ej byggda
så som det sköna palats, där den tappre Alkinoos vistas.
När du så hunnit in i hallen och gått över tröskeln,
skynda så fort du kan genom salen fram till min moder.
- 305 Mestadels sitter hon framme vid härden i skenet av elden
och spinner underbart vackert purpurgarn på sin slända,
själv mot en pelare stödd. Tjänarinnorna sitter där bakom.
Strax intill hennes stol står den tron, där min vördade fader
sitter och dricker sitt vin som olympiska gudarnas like.
- 310 Honom ska du gå förbi. Du ska vända dig först till min moder,
famna om hennes knän, så att snart du får fröjdas åt dagen,
då du får återse ditt hem, om än fjärran beläget.
Om hon då vill dig väl och hon tager dig till sitt hjärta,
kan du hysa gott hopp om att åter få se dina kära,
- 315 bo i ditt välbyggda hus och trampa fädernejorden!

- Mulorna snärtades till med den glänsande piskan, när flickan
gett dessa råd och strax drog de bort från den strömmande floden.
Mulorna travade raskt, medan ungmön höll tyglama stadigt,
så att Odysseus och tärnorna lätt kunde gå där vid sidan.
- 320 Piskan nyttjade flickan med gott förstånd och med måtta.
Solen gick redan ner, när de nådde den tjugande parken,
Pallas Athenas lund. Där stannade hjälten Odysseus.
Genast bad han en bön till den väldiga gudomens dotter:
'Hör mig, okuvade barn till bäraren utav egiden!
- 325 Lyssna nu, fast du eljest ej bryr dig om mina böner,
som när jordskalvens gud lät min farkost förlisa i stormen!
Låt nu fajakemas folk vara barmhärtigt sinnat emot mig!
Så löd hans vädjan och nu blev han bönhörd av Pallas Athena.
Dock kom hon inte i dagsljuset fram av fruktan för faderns
- 330 mäktige broder, som än lät sin gruvliga vrede få drabba
gudarnas like Odysseus, tills denne nått fädernejorden.

DET TREDJE STEGET

3.1 Avljud

Avljudet innebär vokalförändring och utgörs av olika serier av vokalväxling inom en ordstam. Det utmärker de indoeuropeiska språken och torde vara 4000 - 5000 år gammalt. Avljud möter vi främst i oregelbundna verb och i besläktade ord:

Svenska

finna, fann, funnit, jfr även fynd
springa, sprang, sprungit
bryta, bröt, brutit, jfr även brott
bära, bar, burit, jfr även börda

Engelska

begin, began, begun
write, wrote, written
break, broke, broken
find, found, found

Tyska

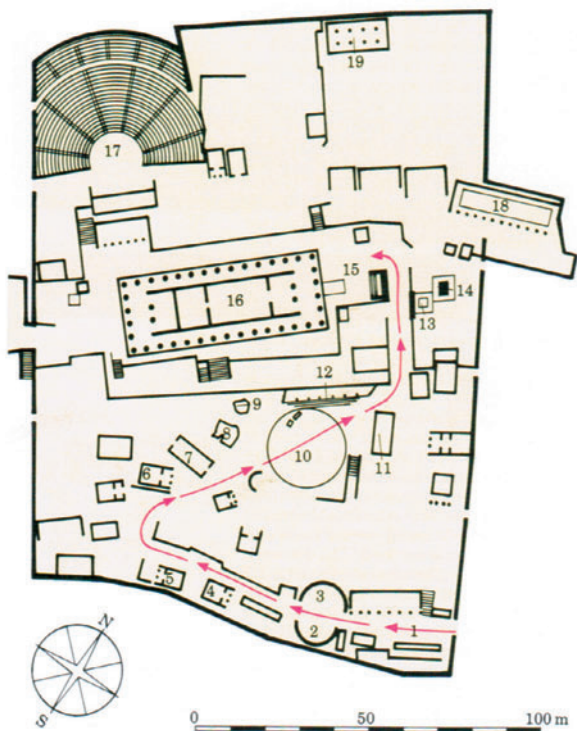
fallen, fiel, gefallen
schreiben, schrieb, geschrieben
reiten, ritt, geritten
rufen, rief, gerufen

Latin

ago, egi, actum handla
eo, ii, itum gå
fido jag litar, foedus fördrag
tegere täcka, toga mantel

Grekiska

φεύγ-ω, ἔ-φυγ-ον	fly	avljud εϋ/υ
λείπ-ω, ἔ-λιπ-ον	lämna	avljud ει/ι
φρήν, φρεν-ός	sinne	avljud η/ε
εὖ-φρων, εὖ-φρον-ος	glad	avljud ω/ο

Plan över tempelområdet i Delfi. Processionsvägen kantas av monument, bl.a. 5 Sifniernas skattebus, 6 Atenarnas skattebus, 9 Naxiernas sfinx, 12 Atenarnas stoa, 16 Apollontemplet och 17 Teatern.

3.2 Delfi, Apollons hemvist

Delfi ligger högt uppe på sluttningen av berget Parnassos, som reser sig 2 457 meter över havet och har en vacker utsikt mot Korintbukten. År 548 f.Kr. förstördes Delfis Apollontempel av en brand. Förlusten av det berömda orakeltemplet drabbade hela den grekiska världen och dess omedelbara återuppbyggande ansågs som en angelägenhet för alla greker. Från alla håll strömmade pengar in, bl.a. från kungarna Kroisos av Lydien och Amasis i Egypten, vilket vittnar om oraklets stora ryktbarhet även utanför Grekland.

Det nya templet stod färdigt år 505 f.Kr. och var nära 24 x 60 meter stort med 6 x 15 kolonner i peristylen. Det var byggt i

dorisk stil. I det östra gavelfältet framställdes Apollons högtidliga ankomst till Delfi tillsammans med sin moder Leto och sin syster Artemis i en vagn dragen av fyra hästar.

Tempelområdet var på båda sidor om processionsvägen fyllt av samlingshus för delegationer från olika städer, s.k. skattehus – det fanns över 20 stycken –, och längs hela vägen stod kolonner, statyer och stayetter. Ett av de vackraste skattehusen var *ön Sifnos skattehus* i jonisk stil med två karyatider (kvinnofigurer) mellan ingångssidans hörnpelare. Runt byggnaden löpte en 64 cm hög fris och i gavelfälten fanns reliefutsmyckningar: östsidans fält föreställde Herakles och Apollons kamp om den delfiska trefoten.

Av *atenarnas skattehus* är så pass mycket bevarat att det har kunnat återuppbyggas. Metoperna, som hade en reliefutsmyckning, är alla återfunna och kopior är uppsatta på den rekonstruerade byggnaden, bl.a. återges på nord- och västsidorna tio av Herakles bragder (originalen finns i museet). I närheten av det stora Apollontemplet finns lämningar av den tio meter höga joniska kolonn som bar en *sfinxstaty*, en gåva från ön Naxos. Man kan också se rester av en polygonal mur (byggd av stenar med många hörn), längs vilken *atenarnas stoa* (byggnad med kolonnrader) sträckte sig 28 meter lång. På slutningen ovanför templet stod en stor bronsskulptur föreställande en *körsven med sitt fyrspann*. Den begravdes vid en jordbävning och undgick därför plundring. Skulpturen skänktes av en prins från Syrakusa till minne av hans seger. Detta fynd liksom fynden i övrigt från utgrävningarna i Delfi förvaras i det lokala museet, som är ett av Greklands förnämsta.

Nära tempelområdet finns ett flertal källor, av vilka *Kastalia* är den mest kända. I nordvästra hörnet av helgedomen ligger *teatern* med plats för 5 000 åskådare. Nordväst om själva tempelområdet ligger *stadion*. Där anordnades vart fjärde år de pytiska spelen (firande av Apollons seger över draken Pyton). Tävlingarna ägde rum i idrott och musik men även hästkapplöpningar förekom i en hippodrom nedanför Stadion.

Apollontemplet i Delfi i dorisk stil, i basen 24x60 meter, från år 505 f.Kr. Utsikten över Pleistosdalen är magnifik.

I nordvästra hörnet av tempelområdet i Delfi ligger teatern med plats för ca 5 000 åskådare.

Atenarnas rekonstruerade skattehus i Delfi. Metopernas reliefer föreställer bl.a. Herakles bragder (på skattehuset kopior, originalen i Delfimuseet).

Det östra gavelfältet i ön Sifnos skattehus i Delfi. Det föreställer Herakles och Apollons kamp om den delfiska trefoten, som Apollons prästinna enligt traditionen satt på när hon gav sina orakelsvar.

3.3 Futurum samt dess infinitiv och particip i aktivum och medium

Futurum aktivum av en verbstam, som slutar på vokal, bildas på följande sätt: ett **futurmärke -σ-** inskjuts mellan stam och personändelserna för presens aktivum, varvid **kort stamvokal förlängs**. Exempel på futurum av en verbstam som slutar på vokal är **ποιή-σ-ω** 'jag ska göra' (presensstam **ποιε-** 'göra').

stam: ποιε- + stamvokalsförlängning + σ
ποιή-σ-ω jag ska göra
ποιή-σ-εις du ska göra
ποιή-σ-ει han, hon, den, det ska göra
ποιή-σ-ομεν vi ska göra
ποιή-σ-ετε ni ska göra
ποιή-σ-ουσι de ska göra

REAGERA PÅ **-σ-** !

Futurum av verbstam, som slutar på **k-, p-, t-ljud**, bildas däremot så här. Dessa ljud har vart och ett en tonlös, en tonande och en aspirerad variant. De är i nämnd ordning **κ, γ, χ** och **π, β, φ** samt **τ, δ, θ**. Om verbstammen slutar på någon av dessa konsonanter assimileras sådan konsonant framför **σ** på följande sätt:

1 stam på k-ljud + **σ** resulterar i en futurform på **ξ**, t.ex. ***διωκ-σω > διώξω** 'jag ska förfölja', ***ἀγ-σω > ἄξω** 'jag ska föra', ***ἐχ-σω > ἔξω** 'jag ska ha'

2 stam på p-ljud + **σ** resulterar i en futurform på **ψ**, t.ex. ***πεμπ-σω > πέμψω** 'jag ska skicka', ***τριβ-σω > τρίψω** 'jag ska riva', ***γραφ-σω > γράψω** 'jag ska skriva'

3 stam på t-ljud + **σ** resulterar i en futurform **σ**, t.ex. ***ἀνυτ-σω > ἀνύσ-σω** (assimilation) > **ἀνύσσω** (dubbelt **σ** förenklas) 'jag ska avsluta', ***ψευδ-σω > ψευσ-σω > ψεύσσω** 'jag ska bedra', ***πειθ-σω, > πεισ-σω > πείσσω** 'jag ska övertala'.

** Form som inte finns i litteraturen > har utvecklats till*

Personändelserna för *futurum medium* är desamma som för presens medium (S 58 och 63 eller BJ 144). Futurum medium ser ut som anges i rutan.

Futurum medium av λούομαι jag tvättar (mig):
λού-σ-ομαι jag ska tvätta (mig)
λού-σ-η (<ε-σαι) du ska tvätta (dig)
λού-σ-εται han, hon, den, det ska tvätta (sig)
λου-σ-όμεθα vi ska tvätta (oss)
λού-σ-εσθε ni ska tvätta (er)
λού-σ-ονται de ska tvätta (sig)

Futurum *infinitiv aktivum* heter ποιή-σ-ειν '(att) skola göra' och futurum *infinitiv medium* λού-σ-εσθαι '(att) skola tvätta (sig)'.

Futurum *particip aktivum* bildas med futurmärket -σ- och suffixen -ων, -ουσα, -ον: nom. ποιή-σ-ων, ποιή-σ-ουσα, ποιή-σ-ον, gen. ποιή-σ-οντος, ποιη-σ-ούσης, ποιή-σ-οντος etc. 'skolande göra, en som ska göra', jfr pres. part. avsnitt 2.13 λείπ-ων, λείπ-ουσα, λείπ-ον, λείπ-οντος etc

Futurum *particip medium* bildas på likartat sätt. Verbstammen med lång stamvokal följs av futurmärket -σ-, bindevokalen ο och suffixet -μενος, -η, -ον. Det böjs som ett adjektiv av typ καλός, καλή, καλόν: λου-σ-όμενος, λου-σ-ομένη, λου-σ-όμενον, λου-σ-ομένου, λυο-σ-ομένης, λυοσ-ομένου etc. 'skolande tvätta (sig), en som ska tvätta (sig)'.

Anmärkning

Vissa verbstammar på k-, p-, t-ljud utvidgas i presens med *j-suffix* (jfr lat. presens *cap-i-o* av *cap-/cep-*, sv. väl-j-a, val-de, smör-j-a, smor-de). Ljudlagsenliga förändringar uppstår då i den grekiska presensstammen men endast där (S 14, 2-5 eller BJ 46):

j-suffix	presens med j-suffix	futurum utan j-suffix
π+j > πτ	*κοπ- j- ω > κόπτω	κοπ-σ-ω > κόψω hugga
κ+j > ττ	*φυλακ- j- ω > φυλάττω	φυλακ-σ-ω > φυλάξω bevaka
δ+j > ζ	*σκευαδ- j- ω > σκευάζω	σκευαδ-σ-ω > σκευάσω bereda

Uppgift 1

Läs den grekiska texten högt och översätt sedan!

- 1 Δηλώσω σοι τὴν ὁδόν.
 - 2 Οἱ πολλοὶ βίαν μεγάλην ἀεὶ ἔξουσιν.
 - 3 Ἀκριβεῖα ἔπαινον κτήσονται.
 - 4 Πιστεύσομεν ὑμῖν.
 - 5 Δηλώσουσιν ἡμῖν, ἃ μέλλουσι ποιήσιν.
 - 6 Ἐπιστολὰς πολλὰς γράψομεν.
 - 7 Ξένον οὐκ ἀδικήσεις ἀλλὰ τιμήσεις.
 - 8 Χθὲς ὁ ἥλιος ἔλαμπε, τήμερον ὁ ἥλιος λάμπει,
αὔριον ὁ ἥλιος λάμψει.
 - 9 Ἐρως πάντα νικήσει.
 - 10 Πορεύσονται εἰς τὴν θάλατταν.
 - 11 Τὴν ἐπιστολὴν πέμψει ὁ ὑμέτερος πατήρ.
-

- 1 δηλόω jag visar, omtalar – ὁδός, ὁδοῦ, ἡ väg
- 2 οἱ πολλοί de många = flertalet, majoriteten, massan
βία, βίας, ἡ våld, makt - ἀεὶ alltid - ἔχω jag har
(i fut. urspr. *σεξω men σ har ersatts av spiritus: ἔξω)
- 3 ἀκρίβεια, ἀκριβείας, ἡ noggrannhet – ἔπαινος,
ἐπαίνου, ὁ beröm - κτάομαι *medium* jag förvärvar, 'får'
- 4 πιστεύω jag litar på (*med dativ*)
- 5 μέλλω jag ämnar (*med presens eller futurum infinitiv*)
- 6 ἐπιστολή, ἐπιστολῆς, ἡ brev – γράφω jag skriver
- 7 ξένος, ου, ὁ främling ἀδικέω jag förorättar τιμάω jag hedrar
- 8 χθὲς igår - ἥλιος, ου, ὁ sol - λάμπω jag lyser - τήμερον
idag - αὔριον i morgon
- 9 ἔρως, ἔρωτος, ἡ kärlek – πάντα neutr. plur. av πᾶς,
παντός 'all, varje' - νικάω jag segrar, övervinner
- 10 πορεύομαι *deponens (passiv form)* jag går, marscherar
- 11 πέμπω jag sänder i väg, skickar - πατήρ, πατρός,
πατρί, πατέρα, ὁ fader

3.4 Sigmatisk aorist och dess infinitiv

i aktivum och medium

Tematisk aorist förekommer hos vissa verb (t.ex. **ἔφυγον**, av presensstam **φεύγω** 'jag flyr'). Den vanligaste aoristtypen är däremot den sigmatiska aoristen (aorist I). Aorist indikativ i huvudsats översätts som tidigare nämnts oftast med ett svenskt imperfekt och används för att beteckna inträdande handling i förfluten tid, ett konstaterande att något inträffade (aoristisk aspekt på handlingen).

Den sigmatiska aoristen i indikativ karakteriseras av

1 samma behandling av verbstammen som i futurum, dvs. **förlängning av kort stavvokal jämte tillägg av σ** (därav benämningen sigmatisk aorist),

2 **augment** alldeles som i t.ex. tematisk aorist och imperfekt (det är ju fråga om ett historiskt tempus).

3 **vokalen α**, som är typisk för den sigmatisk aoristens personändelser. Första personens ändelseslut **-α** är ljudhistoriskt sett inget annat än personändelsen **-ν** för historiskt tempus, som blivit vokalisiert efter en konsonant (**-σν > -σα**). Detta **-α** går igen nästan överallt i böjningen av den sigmatiska aoristen.

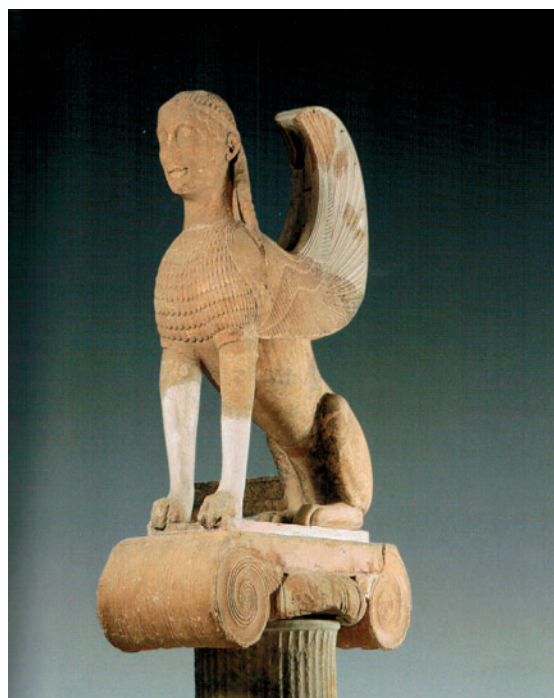
Här nedan följer böjningsmönstret för *sigmatisk aorist indikativ* aktivum, respektive medium (obs! aorist passivum behandlas på s. 158).

Aorist av λύω jag löser	Aorist. medium av λούομαι jag tvättar (mig)
ἔ-λυσ-α jag löste	ἔ-λουσ-ά-μην jag tvättade (mig)
ἔ-λυσ-α-ς du löste	ἔ-λούσ-ω (<α-σο) du tvättade (dig)
ἔ-λυσ-ε han etc. löste	ἔ-λούσ-α-το han etc. tvättade (sig)
ἔ-λύσ-α-μεν vi löste	ἔ-λουσ-ά-μεθα vi tvättade (oss)
ἔ-λύσ-α-τε ni löste	ἔ-λούσ-α-σθε ni tvättade (er)
ἔ-λυσ-α-ν de löste	ἔ-λούσ-α-ντο de tvättade (sig)

REAGERA PÅ **AUGMENT** och **-σα/-σε** !

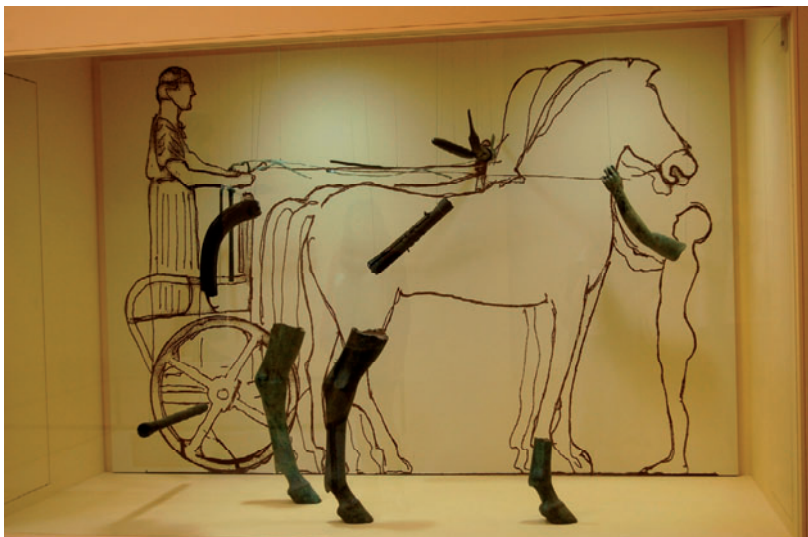
Atenarnas stoa i Delfi vid muren intill Apollontemplet

Sfinxen från ön Naxos har ett lejons kropp och ben, en fågels vingar och en kvinnas huvud.

Del av bronsskulptur som föreställer körsven med fyrspann, funnen i Delfi. Ögonen av glas och stenar, hårbandet silversmyckat, läpparna ursprungligen av rödfärgad koppar.

Bronsskulpturen begravdes vid en jordbävning och förstördes delvis. På en av utställningsrummets väggar i museet i Delfi har man sökt göra en skiss av hur skulpturen ursprungligen kan ha sett sig.

Sigmatisk aorist infinitiv aktivum av λύω 'jag löser' har en mycket kort form: **λῦσ-αι**. *Sigmatisk aorist infinitiv medium* av λούομαι 'jag tvättar (mig)' heter **λούσ-α-σθαι** 'att tvätta (sig)'.

Imperativen aktivum lyder **λῦσ-ον** vid tilltal av en person, **λύσ-ατε** vid tilltal av flera. Endast aorist indikativ har augment!

Uppgift 2

Läs den grekiska texten högt och översätt sedan!

- 1 Οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν τοὺς Πέρσας τῇ ἐν Σαλαμῖνι μάχῃ.
- 2 Ὁ ἄνεμος ἀπεκίνησε τὰς μελαίνας νεφέλας, ὥστε ὁ ἥλιος διέλαμψεν.
- 3 Βούλομαι τήμερον τιμῆσαι τὴν μητέρα μου.
- 4 Κῦρος ἀριθμὸν ἐποίησε τῶν Ἑλλήνων ἐν τῷ παραδείσῳ.
- 5 Τὴν ἐπιστολὴν ἐπέμψατε παρὰ τὸν ἡμέτερον πατέρα.
- 6 Ἐδήλωσάν σοι τὴν ὁδόν.
- 7 Ἐκέλευσε τοὺς ἄνδρας φυλάξαι τὸ στρατόπεδον.
- 8 Τοὺς νεκροὺς ἐτάψαμεν.
- 9 Ἐκάλυψαν τὰ ἄδικα ἔργα.

-
- 1 Ἕλλην, Ἕλληνας, ὁ grek, hellen - νικάω jag segrar
Πέρσης, Πέρσου, ὁ perser - ἐν *prep. med dat.* i, vid Σαλαμῖς, Σαλαμῖνος, ἡ Salamis, en ö - μάχῃ, ἡ slag, strid
 - 2 ἄνεμος, ἀνέμου, ὁ vind - ἀπο-κινέω jag rör, driver bort;
när ett verb är sammansatt med preposition, som här ἀπό +κινέω, sätts augmentet mellanförstavelse och stammen och vokalmöte -οε- undviks vanligen genom elision av förstavelsens sista vokal: ἀπ-εκίνησε - μέλας, μέλαινα(<*μέλαν- ja), μέλαν, gen. μέλανος etc. svart - νεφέλη, ἡ moln, jfr ty. Nebel - ὥστε (följdkonjunktion) så att - ἥλιος, ἡλίου, ὁ sol - δια-λάμπω jag lyser igenom, fram
 - 3 βούλομαι *medium* jag vill - τήμερον idag - μήτηρ, μητρός, μητρί, μητέρα, ἡ moder - τιμάω jag hedrar

- 4 ἀριθμός, οὗ, ὁ tal, räkning - παράδεισος, ου, ὁ park, djurgård - ποιέω jag gör
- 5 παρά *prep. m. ack.* 'till' - πατήρ, πατρός, ὁ fader
- 7 κελεύω jag befäller - ἀνὴρ, ἀνδρός, ὁ man - φυλάττω jag bevakar, *fut.* φυλάξω, *aor.* ἐφύλαξα, se avsnitt 3.3 om futurum, Anmärkning - στρατόπεδον, ου, τό läger
- 8 νεκρός, οὗ, ὁ lik, en död - τάπτω jag begraver, *fut.* τάψω, *aor.* ἔταψα, se avsnitt 3.3 Futurum, Anmärkning
- 9 καλύπτω jag döljer, *fut.* καλύψω, *aor.* ἐκάλυψα - ἄδικος, ἄδικον orättvis, orättfärdig ἔργον, ου, τό arbete, gärning

3.5 Demonstrativa pronomen

1 ὅδε, ἧδε, τόδε 'denne, den här'. Ordet består av bestämda artikeln + det enklitiska, utpekande -δε.

2 ἐκεῖνος, ἐκεῖνη, ἐκεῖνο 'denne, den där'. Ordet böjs på samma sätt som αὐτός, αὐτή, αὐτό, se avsnitt 1.14!

3 οὗτος, αὕτη, τοῦτο 'denne'. Diftongen ου blir αυ i de former, vilkas sista stavelse innehåller α eller η.

Singularis	Maskulinum	Femininum	Neutrum
Nominativ	οὗτος	αὕτη	τοῦτο
Genitiv	τούτου	ταύτης	τούτου
Dativ	τούτῳ	ταύτῃ	τούτῳ
Ackusativ	τοῦτον	ταύτην	τοῦτο
Pluralis			
Nominativ	οὗτοι	αὗται	ταῦτα
Genitiv	τούτων	τούτων*	τούτων
Dativ	τούτοις	ταύταις	τούτοις
Ackusativ	τούτους	ταύτας	ταῦτα

*I analogi med maskulinum och neutrum

Samtliga demonstrativa pronomen har, i förening med ett substantiv, predikativ ställning, dvs. föregås inte av bestämd artikel. Substantivet har däremot bestämd artikel: ὅδε ὁ ἀνὴρ, ἐκεῖνη ἡ νίκη, τοῦτο τὸ δένδρον.

3.6 Repetition av γίγας och θάλαττα

I tredje deklinationen finns stammar på **-αντ**. De bildar nominativ med **ς** (t.ex. γίγας, γίγαντος, γίγαντι, γίγαντα, 'jätte', pluralis γίγαντες, γιγάντων, γίγασιν(v), γίγαντας).

I första deklinationen finns substantiv som har en särskild kasusböjning i singularis med stam på kort **-α** i nominativ och ackusativ singularis, medan de har långt **-η** i genitiv och dativ, exempelvis θάλαττα, θαλάττης, θαλάττη, θάλατταν 'hav', pluralis θάλατται, θαλαττῶν, θαλάτταις, θαλάττας.

3.7 Den sigmatisk aoristens particip

i aktivum och medium

Den sigmatiska aoristens particip böjs i maskulinum som ordtyp γίγας, γίγαντος etc. 'jätte' och i femininum som ordtyp θάλαττα, θαλάττης etc. 'hav'. Participet brukar ange en handling som i tiden föregår predikatet och en första översättning av aoristparticipet kan vara 'efter att ha ...'

Notera: I femininum tillfogas ett för femininum utmärkande suffix **-ja**: **-αντ-ja**. **τj** blir **σ** och **ν** faller med samtidig förlängning av **α**. Resultatet blir **-ασ-**.

Singularis	Maskulinum	Femininum	Neutrum
Nominativ	λύσ-ας	λύσ-ασ-α	λύσ-αν
Genitiv	λύσ-αντ-ος	λυσ-άσ-ης	λύσ-αντ-ος
Dativ	λύσ-αντ-ι	λυσ-άσ-η	λύσ-αντ-ι
Ackusativ	λύσ-αντ-α	λύσ-ασ-αν	λύσ-αν
Pluralis			
Nominativ	λύσ-αντ-ες	λύσ-ασ-αι	λύσ-αντ-α
Genitiv	λυσ-άντ-ων	λυσ-ασ-ῶν	λυσ-άντ-ων
Dativ	λύσ-α-σι(v)	λυσ-άσ-αις	λύσ-α-σι(v)
Ackusativ	λύσ-αντ-ας	λυσ-άσ-ας	λύσ-αντ-α

Likartat böjs πᾶς, πᾶσα, πᾶν, παντός, πάσης, παντός etc. 'all, hel, varje', dock att accentueringen i mask. o. neutr. gen. o. dat. sing. blir παντός, παντί.

Sigmaaoristens *particip medium* är logiskt uppbyggd. Det utgörs av verbstam, aoristmärket **-σ-**, aoristens karakteristikum **α** och suffixet **-μενος**. Particip medium lyder därför så här: λου-σ-άμενος, λου-σ-αμένη, λου-σ-άμενον, gen. λου-σ-αμένου etc. Grundöversättning blir 'efter att ha tvättat (sig)'.

3.8 Participen som satsförkortning

Presens particip som satsförkortning förekommer ofta i grekiskan. Sådant particip finns även i svenskan: '*Visslande* går *han* vägen fram'. Den svenska satsförkortningen låter sig också utvecklas till en hel sats: '*Medan han visslar* går *han* vägen fram'. Om tempus ändras till förfluten tid säger vi '*Visslande* gick *han* vägen fram' eller '*Medan han visslade* gick *han* vägen fram'.

Presens particip betecknar samtidig handling. Ett grekiskt presens particip kan översättas på olika sätt. Enklast är att behålla participkonstruktionen i svenskan. Men satsförkortningen kan också återges med (1) en relativ bisats, (2) en bisats som inleds med en konjunktion, vanligen 'när', 'eftersom', 'om' eller 'fastän'. Även (3) ett prepositionsuttryck kan tänkas.

Οἱ ἄνδρες θηρεύοντες τόξα	(1) 'Männen, som jagar, har bågar
καὶ οἰστοὺς ἔχουσιν.	och pilar.'
(ἄνῆρ, ἄνδρός, ὁ man;	(2) 'Männen har bågar och pilar,
θηρεύω jag jagar; τόξον, ου,	<i>när de jagar.</i> '
τό både; οἰστός, οὔ, ὁ pil)	(2) 'Om männen jagar, har de
	bågar och pilar.'
	(3) 'Männen har bågar och pilar
	under jakt.'

Om man i stället för en mening med presens particip gör en mening med ett **futurum particip**: **Θηρεύσων εἰς τὴν ὕλην βαδίζω** (ὕλη, ης, ἡ skog, βαδίζω jag går), blir innebörden 'När jag ska jaga, går jag till skogen' eller 'Eftersom jag avser att jaga, går jag till skogen' eller 'Jag går till skogen för att jaga'.

Gör man en mening med ett **aoristparticip**: **Θηρεύσαντες οἵκαδε βαδίζουσιν** (οἵκαδε hem), blir innebörden 'Sedan de har jagat, går de hem' eller 'De går hem efter att ha jagat' eller 'De går hem efter jakten.'

Om de grekiska predikaten i de föregående tre meningarna ändras till förfluten tid (**εἶχον** = 'hade', **εβάρδισα** = 'gick', **εβάρδισαν** = 'gick') översätts helt logiskt participen med 'Männen hade bågar och pilar, *när de jagade*', 'När jag skulle jaga, gick jag till skogen', resp. '*Sedan de hade jagat*, gick de hem.'

Uppgift 3

Läs den grekiska texten högt och översätt sedan!

- 1 ἦλθον, εἶδον, ἐνίκησα.
- 2 Σώσουσί σε κινδυνεύοντα.
- 3 Ὁ στρατηγὸς ἀθροίσει τοῦτο τὸ στράτευμα
ὥς τοῖς βαρβάροις πολεμήσων.
- 4 Ξέρξης στράτευμα μέγα ἤγετο
ὥς καταδουλωσόμενος τὴν Ἑλλάδα.
- 5 Οἱ ἄνδρες ταῦτα τὰ δένδρα κόψουσιν.
- 6 Οἱ Ἀθηναῖοι ἐδίωξαν τούτους τοὺς πολεμίους.
- 7 Ἐδήλωσάς μοι ταύτην τὴν ὁδόν.
- 8 Βοηθήσω τούτοις, οἱ βοήθειαν χρήζουσιν.
- 9 Ἡ βασιλεία ἐτελεύτησε βασιλεύσασα πολὺν χρόνον.
- 10 Ταύτην τὴν ἐπιστολὴν γράψαντες ἐπέμψατε παρὰ
τὸν ὑμέτερον πατέρα.
- 11 Πάντων χρημάτων ἄνθρωπος μέτρον ἐστίν.

-
- 1 ἔρχομαι jag kommer, *med tematisk aorist* ἦλθον - ὁράω jag ser, *med tematisk aorist* εἶδον - νικάω *med sigmaaorist* jag segrar
 - 2 σῶζω jag räddar, *fut.* σώσω - κινδυνεύω jag svävar i fara
 - 3 ἀθροίζω jag samlar - στράτευμα, -τεύματος, τό krigshär
ὥς förstärker futurformen ('för att') - βάρβαρος, ου, ὁ utlänning, 'perser' - πολεμέω jag för krig mot (*m. dat.*)
 - 4 ἄγω jag för, *här medium* = med sig, ἄξω, *tematisk aor.* ἤγαγον
καταδουλώω jag underkuvar, *här medium* jag gör (någon)
mig underdånig, jfr δοῦλος slav - Ἑλλάς, ἄδος, ἡ Hellas
 - 5 κόπτω jag hugger, fäller (stam κοπ- j-ω), *futurum* κόψω,
aorist ἔκοψα, se avsnitt 3.3 *Futurum. Anmärkning s. 94*
 - 6 διώκω jag förföljer
 - 8 βοηθέω jag hjälper (*följs av dativ*) - βοήθεια, ας, ἡ hjälp
χρήζω jag önskar
 - 9 βασιλεία, ας, ἡ drottning - τελευτάω jag slutar, dör
βασιλεύω jag regerar, βασιλεύσασα *aorist particip*
 - 10 γράφω jag skriver - παρὰ (*prep. m. ack*) till - πέμπω jag skickar
 - 11 χρῆμα, χρήματος, τό ting - μέτρον, ου, τό mått (sagt
av Protagoras, som förnekade existensen av en objektiv sanning)

3.9 Kontraktion hos vissa verb

Om två vokaler eller vokal och diftong stöter samman inuti ett ord, kontraheras de ofta till ett långt ljud (av lat. contrahere = sammandraga). Verb med stam på **ε, α** och **ο** kan kontraheras med resp. temavokal (**ο, ε, ω** eller **η**) i enlighet med olika ljudlagar (som dock inte behöver läras in i detalj, se S 8, BJ 30):

1. Kontraktion hos verb som i presens slutar på **-έω**

ε + ε > ει, t.ex. **κοσμέ-ετε > κοσμέϊτε** (ni smyckar)

ε + ο > ου, t.ex. **κοσμέ-ομεν > κοσμοῦμεν** (vi smyckar)

ε framför lång vokal eller diftong uppgår i denna,

t.ex. **κοσμέ-ω > κοσμῶ**, **κοσμέ-εις > κοσμεῖς** (jag/du smyckar)

Ett verbum contractum på **-έω** i imperfekt får ytterligare belysa denna verbtyps kontraktioner:

ἐκόσμε-ον	> ἐκόσμου	jag smyckade
ἐκόσμε-ες	> ἐκόσμεις	du smyckade
ἐκόσμε-ε	> ἐκόσμει	han/hon smyckade
ἐκοσμέ-ομεν	> ἐκοσμοῦμεν	vi smyckade
ἐκοσμέ-ετε	> ἐκοσμεῖτε	ni smyckade
ἐκόσμε-ον	> ἐκόσμου	de smyckade

Ett verbum contractum på **-έω** heter i presens infinitiv

κοσμέ-ειν	> κοσμεῖν	(att) smycka
------------------	---------------------	--------------

Uppgift 4 Översätt:

1 Πάντα ῥεῖ. (< ῥέ-ει), tes i Herakleitos filosofi

2 Ἐπιχειρεῖτε εὖ ποιεῖν. (<ἐπιχειρέ-ετε, <ποιέ-ειν)

3 Οὐδείς φιλεῖ τὸν ἀδικοῦντα. (<φιλέ-ει, <ἀδικέ-οντα)

4 Οὐκ ἔστ' ἄνθρωπος, ὃς πάντα εὐδαιμονεῖ.

1 ῥέω jag flyter

2 ἐπιχειρέω jag lägger hand vid något, försöker (med inf.)

3 οὐδείς, οὐδεμία, οὐδέν ingen - ἀδικέω jag handlar orätt

4 εὐδαιμονέω jag är lycklig - πάντα neutrum pluralis
akusativ: ἴ (fråga om) allt' (akusativus limitationis)

Observera att kontraktionsresultatet får cirkumflex, då den första av de mötande vokalerna haft accent!

Stadion i Delfi ligger högt och har u-form. Här anordnades de pytiska spelen. Skalden Pindaros har i sina oden prisat segrare i dessa tävlingar.

Tolos är ett rundtempel tillägnat Atena Pronaia, dvs. 'Atena som står före Apollontemplet'. Templet är den tempelbyggnad som besökare från Aten först möter i Delfi.

Källan Kastalia ligger på vägen till tempelområdet. Besökaren måste tvätta sig i källan, innan han eller hon steg in i templet för att få svar på en fråga eller ett råd av prästinnan (pytian). Även pytian renade sig i källan. Berusad av ångor från brinnande lagerblad uppges hon ha suttit på sin trefot i templets inre och gett sina svartydda svar till besökaren.

2. Kontraktion hos verb som i presens slutar på -άω

α + e-ljud > α (α)

α + o-ljud > ω (ω)

Ett verbum contractum på -άω i imperfekt får belysa denna verbtyps vokalkontraktioner:

ἐθήρα-ον	> ἐθήρων	jag jagade
ἐθήρα-ες	> ἐθήρας	du jagade
ἐθήρα-ε	> ἐθήρα	han/hon jagade
ἐθηρά-ομεν	> ἐθηρώμεν	vi jagade
ἐθηρά-ετε	> ἐθηράτε	ni jagade
ἐθήρα-ον	> ἐθήρων	de jagade

Ett verbum contractum på -άω heter i presens infinitiv

θηρά-ειν	> θηράν	(att) jaga
----------	---------	------------

Uppgift 5 Översätt:

1 Ὁ διδάσκαλος ἀγαπᾶται ὑπὸ τῶν μαθητῶν.

(<ἀγαπά-ε-ται)

2 Τί ἔδρα; (<ἔδρα-ε)

3 Ἐτολμάτε δικαίως δρᾶν. (<ετολμά-ε-τε, <δρά-ειν)

4 Οὐκ αἰτιῶμαι ἀναίτιόν τινα. (<αἰτιά-ο-μαι)

5 Θεμιστοκλῆς ἡγείτο τῶν Ἀθηναίων.

1 διδάσκαλος, ου, ὁ lärare - ἀγαπάω jag älskar, uppskattar
jfr ἀγάπη, ης, ἡ (Guds) kärlek - μαθητής, οῦ, ὁ lärjunge

2 δρᾶω jag handlar, utför, jfr drama

3 τολμάω jag vågar - δικαίως *adverb* rättrådigt, rättfärdigt

4 αἰτιάομαι *medium* jag anklagar - ἀναίτιος, ον oskyldig
τινα se avsnitt 3.11 Anmärkning

5 ἡγέομαι *medium* jag går i spetsen för, anför (med gen.)

3. Kontraktion hos verb som i presens slutar på -όω

ο + ε, ο eller ου > ου

ο + η eller ω > ω

ο + ι- diftong > οι

Ett *verbum contractum* på -όω i imperfekt får tjäna som åskådningsexempel för denna verbtyps av vokalkontraktioner:

ἐδήλο-ον	> ἐδήλουν	jag uppenbarade
ἐδήλο-ες	> ἐδήλους	du uppenbarade
ἐδήλο-ε	> ἐδήλου	han/hon uppenbarade
ἐδηλό-ομεν	> ἐδηλοῦμεν	vi uppenbarade
ἐδηλό-ετε	> ἐδηλοῦτε	ni uppenbarade
ἐδήλο-ον	> ἐδήλουν	de uppenbarade

Ett *verbum contractum* på -όω heter i **presens infinitiv**

δηλό-ειν	> δηλοῦν	(att) uppenbara
----------	----------	-----------------

Uppgift 6 Översätt:

- 1 Οἱ δεσπότες τὰς χώρας δηοῦσιν. (<δη-ό-ουσιν)
- 2 Ἡ χώρα ὑπὸ τοῦ δεσπότης δηοῦται. (<δη-ό-εται)
- 3 Ἡλευθεροῦτε τὴν χώραν. (<ἡλευθερό-ε-τε)
- 4 Ἡ Ἀττικὴ ὑπὸ Ξέρξου αἰσχροῶς ἐδηοῦτο.
- 5 Δισχίλιοι ξένοι ἐμισθοῦντο ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος.

- 1 **δεσπότης, ου, ὁ** enväldshärskare - **χώρα, ας, ἡ** land, landområde - **δηόω** jag förhärjar
- 3 **ἐλευθερόω** jag befriar, jfr adj. **ἐλεύθερος, α, ον** fri
- 4 **αἰσχροῶς** *adv.* skamligt, av adj. **αἰσχρός, α, ον** skamlig
- 5 **μισθόω** jag värvar - **ξένος, ου, ὁ** legosoldat
ἡγεμών, όνος, ὁ anförare

Äldre litteratur, t.ex. Homeros Iliad och Odyssé, är rik på okontraherade former, medan klassiska författares språk mestadels rymmer ord där vokalkontraktionen redan skett.

3.10 Den hellenistiska tiden 323-31 f.Kr

Hellenismen är en modern benämning på tiden från Alexander den stores död till kejsar Augustus erövring av Egypten (se den klassiska tiden s. 51-52). Hellenismen innebär en sammanmältning av grekiska grundelement med orientaliska sådana.

Efter Alexanders död delades riket av hans generaler i ett flertal stater, bl.a. Makedonien, Syrien, Pergamon och Egypten.

Makedonien (inkl. Grekland) lades under Kassandros. Kungarna Filip V och Perseus (179-168 f.Kr.) förde krig mot romarna, vilka så småningom resulterade i att Grekland år 148 f.Kr. blev en romersk provins, *Achaea*.

Syrien tillföll Seleukos I. Det seleukidiska riket med huvudstaden Antiokia sträckte sig från Syrien och österut (bl.a. Persien). Huvuddelen av landet erövrades år 67 f. Kr. av romarna.

Pergamon utgjorde västra delen av nuvarande Turkiet. Där verkade bl.a. de konstälskande kungarna Attalos och Eumenes. Landets siste kung testamenterade år 133 f. Kr. riket till Rom.

Egypten lades under Ptolemaios I. Därefter härskade där 13 kungar, alla med namnet Ptolemaios. Den sista regenten, *Kleopatra*, besegrades av *Octavianus (Augustus)* vid *Actium* 31 f.Kr. Denne besatte därefter Egypten och Kleopatra tog sitt liv.

Den grekiske historikern och geografen Strabon har berättat att Aristoteles bibliotek i Aten var förebilden för *biblioteket i Alexandria*. Den attiske vetenskapsmannen och politikern Demetrios kom nämligen som politisk flyktling till Alexandria, sannolikt år 297 f.Kr. Han samarbetade med kung *Ptolemaios I* (Sotér) och överförde erfarenheter från det intellektuella livet i Aten till Alexandria. Ptolemaios och Demetrios dog båda år 283. Kungen efterträddes av sin son *Ptolemaios II* (Filádelfos), som levde till år 246. Det anses att planerna för biblioteksverksamheten drogs upp av Ptolemaios I men att verkställigheten skedde under Ptolemaios II. Ptolemaios I anlade i Alexandria också *Mouseion*, en vetenskaplig akademi. Många skriftrullar förvarades i akademiens bibliotek, men också i olika byggnader i närheten, bl.a. i Serapis tempel. Något enskilt år för grundandet av biblioteket i Alexandria kan inte anges men man brukar säga att det tillkom i början av 200 - talet f.Kr.

De tekniska uppfinningarna under den ptolemeiska tiden var imponerande, t.ex. fann *Arkimedes* lagen för specifika vikten. Det fanns också en livaktig konstnärlig verksamhet, där konstnärernas uttrycks-

förmåga blev större än tidigare. Vi möter realism och ibland nästan naturalism och porträtten blir alltmer verklighetstroga. Allt detta influerade starkt på romersk konst. Litteratur från området blev under hellenismen också viktig för romersk poesi, t.ex. för *Catullus*, *Vergilius* och *Horatius*. Under hellenismen fortlevde ett antal klassiska filosofiska riktningar, t.ex. den platonska akademien. Även Aten förblev en nyckelort, och i centrum stod de nya filosofiska skolorna, *stoicism* och *epikurism*. För båda var huvudfrågan, hur man skulle vinna den högsta lyckan.

Alexander hade vuxit upp med den attiska dialekten av grekiskan och förde den med sig på sina erövringståg. Den kallades **ἡ κοινὴ διάλεκτος** 'den gemensamma dialekten' och denna benämning lever kvar som en fackterm för den hellenistiska grekiskan: *koiné*. Romarna hyste aktning för den grekiska kulturen och snart blev det en vana att unga romare skulle undervisas i och kunna grekiska (ungefär som engelska idag): grekisk filosofi och vetenskap ingick i en god uppfostran. Nya Testamentet är skrivet på *koiné*.

3.11 Τίς, τί vem, vilken, vad?

Nu är det lämpligt att ta upp det interrogativa pronominet **τίς** (mask. o. fem.), **τί** (neutr.) etc. 'vem, vilken, vad'? Observera att det interrogativa pronominet aldrig får sin akuta accent försvagad till *gravis*.

Singularis	Mask./Fem.	Neutr.
Nom.	τίς	τί
Gen.	τίνος	
Dat.	τίνι	
Ack.	τίνα	τί
Pluralis		
Nom.	τίνες	τίνα
Gen.	τίνων	
Dat.	τίσι	
Ack.	τίνας	τίνα

I sammanhanget kan du passa på att lära det indefinita pronominet **τίς**, **τί** 'någon, något'. Det böjs när det gäller kasussuffixen som det interrogativa **τίς**, **τί** men är i huvudsak enklitiskt och alltså utan accent.

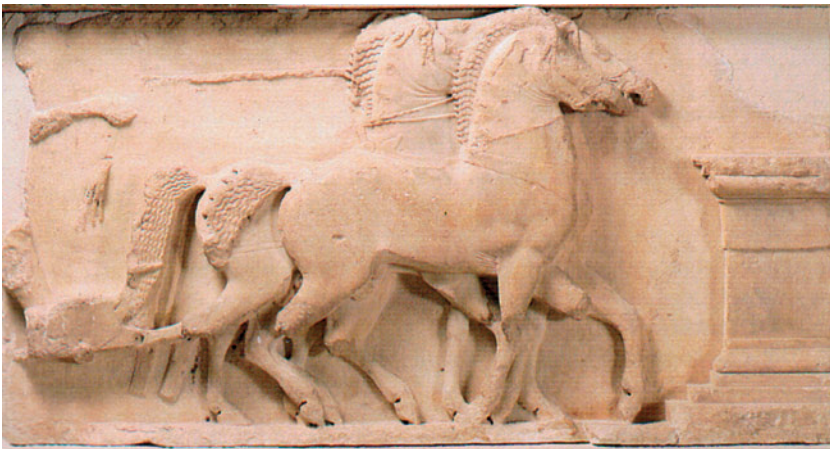
Uppgift 7 Översätt:

Τίνας ἀνδρας ἐδέξατο ὁ Κῦρος εἰς δεῖπνον;

δέχομαι *medium (dep.)* jag mottager - **δεῖπνον**, **ου**, **τό** måltid

Joniskt kapitäl på kolonn, som idag är placerad som prydnad på tempelområdet i Delfi.

Hästar framför vagn från sydfrisen på sifniernas skattehus i Delfi.

Ynglingarna Kleobis och Biton av Polymedes, ca 600 f.Kr. Enligt Herodotos (I, 31) drog dessa i vagn sin moder till Heras helgedom i Argos och fick som tack av gudinnan ett stilla insomnande i en lugn död.

Nikestaty som sannolikt varit en gavelspets (akroterion) på det första Apollontemplet i Delfi, ca 600 f.Kr.

3.12 Tredje deklinationens sigmastammar (bl.a. subst. ἄνθος, -ους och adj. σαφής, -ές)

Tredje deklinationens neutrala substantivstammar på **-ος** har genom avljud stamvokalen **ο** i nominativ och ackusativ singularis, t.ex. ἄνθος, τό 'blomma' (ändelse saknas i dessa kasus).

Övriga böjningsformer har stamvokalen **ε** (beträffande avljud **ε/ο** jfr eng. *forget/forgot*). I genitiv får vi därför utgå från *ἄνθεσ-ος och i dativ från *ἄνθεσ-ι: när sigmat faller bort blir resultatet enligt kontraktionsreglerna ἄνθους och ἄνθει. I pluralis gäller också kontraktionsreglerna, se rutan nedan!

A. Böjningsmönster för sigmatisk substantivstam
ἄνθος/ες, τό 'blomma', (jfr *antologi* 'blomsterbukett').

Singularis	Neutr.	<i>blomman</i>	
Nominativ	τὸ	ἄνθος	
Genitiv	τοῦ	ἄνθους	< *ανθεσ-ος
Dativ	τῷ	ἄνθει	< *ανθεσ-ι
Ackusativ	τὸ	ἄνθος	
Pluralis		<i>blommorna</i>	
Nominativ	τὰ	ἄνθη	< *ανθεσ-α
Genitiv	τῶν	ἄνθων	< *ανθεσ-ων
Dativ	τοῖς	ἄνθεσι(ν)	< *ανθεσ-σι
Ackusativ	τὰ	ἄνθη	< *ανθεσ-α.

* form som inte finns belagd i skrift < har utvecklats ur

Anmärkning

Det finns ett stort antal neutrala substantiv efter tredje deklinationen med nominativ på **-ος**. De ska inte sammanblandas med maskulina substantiv efter andra deklinationen, som ju också har nominativ på **-ος**. Genom ordlistans uppgifter om genitivändelse är det lätt att placera substantiven i rätt deklination (ἵππος, ἵππου 2:a dekl.; ἄνθος, ἄνθους 3:e dekl.).

B. Böjningsmönstret för sigmatisk adjektivstam

σαφής MF, **σαφές** N 'tydlig' (inget avljud O/ε inom stammen)

Singularis	Mask./Fem.	Neutr.
Nominativ	σαφής	σαφές
Genitiv	σαφούς	
Dativ	σαφεί	
Ackusativ	σαφή*	σαφές
Pluralis		
Nominativ	σαφείς**	σαφή*
Genitiv	σαφῶν	
Dativ	σαφέσι(ν)	
Ackusativ	σαφείς = nominativ	σαφή*

*<σαφεσα

**<σαφεσες

C. Maskulina egennamn på -ης (t.ex. Διογένης, Διογένους) eller feminina substantiv på -ης (t.ex. τριήρης, τριήρους 'treroddare') böjs i princip som adjektivet σαφής i maskulinum och femininum.

Den lille jockeyn och hans häst i brons. Konsten förnyades under 300-talet.

Uppgift 8

Läs den grekiska texten högt och översätt sedan!

- 1 Ἐν τούτῳ τῷ ὄρει ἐστὶ πολλὰ νέφη.
 - 2 Ἄνθη εὐπρεπῇ εἰς στέφανον συλλέξομεν.
 - 3 Ἐλπίδα σαφῇ ἔχομεν.
 - 4 Τὸ πεδίον ὁμαλὲς ἦν καὶ πᾶν τὸ ἐν αὐτῷ
φυόμενον εὐώδες.
 - 5 Τὰ δράματα σοφίας πλήρη ἐστίν.
 - 6 Νομίζομεν ταῦτα τὰ ἔπη ψευδῇ εἶναι.
 - 7 Διογένης Ἀθηναῖος ἦν τὸ γένος.
 - 8 Τὸ κλέος τοῦ Διογένους μέγα ἦν.
 - 9 Νομίζεις τοῦτο τὸ ἔπος ἀληθὲς εἶναι.
-

- 1 ὄρος, ὄρους, τό berg - νέφος, ους, τό moln. νέφη
<*νεφεσα Obs: ändelsen **-α** i *neutrum pluralis* är en gammal ändelse
för *kollektiv singularis*, vilket innebär att predikatet står i sing.
- 2 εὐπρεπής, ἐς vacker - στέφανος, ου, ὁ krans - εἰς *prep.*
m. ack 'till' - συλλέγω (σύν+λέγω: assimilation!) jag plockar
- 3 ἐλπίς, ἐλπίδος, ἡ hopp - ἔχω jag har - σαφής, ἐς tydlig,
uppenbar, 'gott'
- 4 πεδίον, ου, τό slätt - ὁμαλής, ἐς jämn - φύω jag alstrar;
pass. jag växer φυόμενον *pres. part. pass.* - εὐ-ώδης, ες väl
luktande
- 5 δρᾶμα, δράματος, τό drama - πλήρης, ες (adjektiv) full
av (med genitiv) – σοφία, σοφίας, ἡ vishet
- 6 ἔπος, ἔπους τό tal, 'rykte' - ψευδής, ἐς (adjektiv) falsk
νομίζω jag anser
- 7 γένος, ους, τό släkte, börd, härkomst, τό γένος här *ack.*
limitationis, dvs. begränsning i ett visst avseende: 'till bördens'
- 8 κλέος, ους, τό berömmelse, rykte
- 9 ἀληθής, ἐς sann

3.13 Alexander den store i öknen*

Uppgift 9 Läs den grekiska texten högt och översätt!

- 1 Ἀλέξανδρος τὴν ἄνυδρον ὁδεύων αὐτὸς ὑπὸ δίψους ἐπόνει.
- 2 Καὶ οἱ στρατιῶται αὐτοῦ ἐπόνουν.
- 3 Οἱ κατάσκοποι τῆς χώρας ἐν κοίλῃ πέτρᾳ μικρὸν ὑδάτιον εὔρον.
- 4 Τοῦτο βαλόντες ἐπὶ κράνος Ἀλεξάνδρῳ ἐκόμισαν.
- 5 Ὅδε αὐτὸς μὴ πιὼν ἐξέχεε τὸ κράνος.
- 6 Οἱ στρατιῶται ἀλαλάξαντες ἐκέλευον αὐτὸν ἡγεῖσθαι τῆς ὁδοῦ, πρὸς τὸ δίψος εὐρώστως ἀντέχοντες διὰ τὴν Ἀλεξάνδρου ἐγκράτειαν.

Läs om Alexander i Alf Henrikson I, Antikens historier, s. 177 ff.

- 1 Ἀλέξανδρος, ου Alexander - ἄνυδρος, ου, ἡ öken
ὁδεύω jag (genom)tågar, ὁδος, ἡ väg - αὐτός (utan bestämd art.) själv - ὑπὸ *prep. med gen.* 'av' - δίψος, ους, τό
törst - πονέω jag lider, ἐπόνει < ἐπόνε-ε
- 2 καί även - στρατιώτης, ου, ὁ soldat - αὐτός, *i gen.*:
'hans' - ἐπόνουν < ἐπόνε-ον
- 3 κατάσκοπος, ου, ὁ spejare - χώρα, ας, ἡ land; 'spejare
i detta land' - κοίλος, η, ον hålig, med en fördjupning
πέτρα, ας, ἡ klippa - ὑδάτιον, ου, τό vatten, jfr ὕδωρ,
ὑδατος εὕρισκω jag finner, *fut.* εὕρήσω, *tem. aorist* εὔρον
- 4 βάλλω jag kastar, håller, *fut.* βαλῶ, *tem. aorist* ἔβαλον,
aoristparticipet samordnas med predikatet ἐκόμισαν!
ἐπὶ *med ack.* 'till, ner i' κράνος, ους, τό hjälm κομίζω jag för
- 5 μὴ inte - πίνω jag dricker, *tem. aorist* ἔπιον; μὴ πιὼν
utan att ha druckit' - ἐκχέω jag håller ut (ἐξ framför vokall!)
- 6 ἀλαλάζω jag hurrar, ἀλαλάξαντες är *aorist particip*
(verbets stam ἀλαλάγ-) κελεύω jag befäller, 'uppmannar'
ἡγέομαι jag leder, *med gen.* τῆς ὁδοῦ vägen, marschen
πρός *prep. m. ack.* 'emot' - εὐρώστως *adverb* 'uthålligt'
ἀντέχω jag står emot, hårdar ut - διὰ *prep. m. ack.* 'på
grund av' - ἐγκράτεια, ἐγκρατείας, ἡ självbehärskning

*Efter Polyainos, en grek i Rom under senare delen av 100-talet e.Kr.

Uppgift 10

Repetera Tredje stegets grammatik!

- 1 Beskriv hur futurum bildas av en grekisk vokalstam och ange också personändelserna (inkl. temavokal)!
- 2 Beskriv hur en sigmatisk aorist bildas av en grekisk vokalstam och ange också personändelserna!
- 3 Utgå från verben **παιδεύω** 'jag uppfostrar' och **γράφω** 'jag skriver'. Vad heter
 - a) 'de uppfostrar, de skriver' (presens)
 - b) 'de ska uppfostra, de ska skriva' (futurum)
 - c) 'de uppfostrade, de skrev' (imperfekt)
 - d) 'de uppfostrade, de skrev' (sigmatisk aorist)
- 4 Utgå från verbet **θηρεύω** 'jag jagar' och **πέμπω** 'jag skickar'. Vad heter
 - a) 'att jaga, att skicka' (presens infinitiv)
 - b) 'att skola jaga, att skola skicka' (futurum infinitiv)
 - c) 'att jaga, att skicka' (sigmatisk aorist infinitiv, beträffande sådan infinitivs översättning se avsnitt 5.12, s. 169)
- 5 Utgå från verbet **λέγω** 'jag läser'. Vad heter med fyra former
 - a) presens particip 'läsande' i *singularis mask. och fem., nom. och gen.*
 - b) futurum particip 'skolande läsa, en som skall läsa' i *singularis mask. och fem., nom. och gen.*
 - c) sigmatiskt aoristparticip 'efter att ha läst' i *singularis mask. och fem., nom. och gen.*
- 6 Utgå från verbet **ἀκούω** 'jag lyssnar' som i futurum är medialt: **ἀκούσομαι**. Vad heter med fyra former futurum particip medium 'de som ska lyssna' i *pluralis mask. och fem., nom. och gen.*
- 7 Hur förklaras språkhistoriskt uppkomsten av
 - a) genitivformen sing. **γένους** och
 - b) nominativformen plur. **γένη**?
- 8 I vilka kasus uppträder formen **πλήρη** av adjektivet **πλήρης, πλήρες** 'full'? Se på böjningsmönstret för **σαφής**!
- 9 Skriv böjningen av det demonstrativa pronominet **οὗτος** 'den där' i femininum singularis och neutrum pluralis!

Uppgift 11 Läs om

3.14 Sokratesgestalten

Kort utdrag ur Svante Nordin, Filosofins historia

Den tidigaste Platonskriften är enligt många uppfattning Sokrates' försvarstal. Den utger sig för att återge Sokrates tal inför sina domare. Författaren var vittnesgill, ty Platon var vid det tillfället med bland åhörarna. Där får Sokrates berätta om sitt liv och om hur han ser på sin egen gärning. En stor händelse som han tillmäter stor betydelse inträffade när hans vän Chairefon begav sig till Delfi och frågade det berömda Apollo-oraklet där om det fanns någon som var visare än Sokrates. Pythian svarade, att ingen var visare. Det var ett svar som konfunderade Sokrates, som frågade sig: "Vad syftar guden på, vad är den dolda undermeningen, jag vet ju att jag inte alls är vis? Vad kan han mena när han säger att jag är visast?" Sokrates beslöt att efterforska Apollos mening genom att uppsöka sådana i Aten som hade rykte om sig att vara visa. Den förste som utsattes för Sokrates provande frågor var en politiker: 'Jag provade honom genom att samtala /.../ och då fann jag att han inte var vis, fast många andra och i synnerhet han själv tyckte att han var det. Då försökte jag bevisa för honom att han inte var vis fast han trodde det. Han och många andra som var med greps av hat mot mig, men när jag gick därifrån tänkte jag för mig själv att jag är visare än den mannen; ingendera av oss vet nog något som det är något värde med, men han tror att han vet något fast han inte gör det - jag däremot vet ingenting och tror inte heller att jag gör det. Så en liten aning visare är jag antagligen just därigenom att det som jag inte vet, det tror jag heller inte att jag vet'.

Sokrates fortsätter sina efterforskningar. Han går från politikererna till poeterna, från poeterna till hantverkarna och kommer överallt till samma resultat. De han talar med kan visserligen sin konst eller sitt hantverk. Men de saknar den visdom de tror sig om att ha. Sokrates förblir genom att inse sin okunnighet den visaste. Hos dem vars brist på insikt han avslöjar uppväcker han

överallt hat och förargelse. Så uppstod, menar Sokrates i *Försvarstalet*, den fördom mot honom som funnits under lång tid och som utgjorde grogrunden för processen. De goda atenarna ogillade att bli blottställda och rannsakade av Sokrates - i synnerhet som det ofta skedde inför åhörare: "En grupp ynglingar från rika familjer med gott om fritid slår frivilligt följde med mig därför att de tycker det är roligt att höra på när jag sätter människor på prov." Det kunde inte vara behagligt att utsättas för den Sokratiska ironi, som gör sig så starkt gällande både i försvarstalet och i många av dialogerna.

En av beskyllningarna mot Sokrates gick ut på att han skulle ha förnekat gudarna och i stället velat införa en tro på demoner. Sokrates tillbakavisar i försvarstalet anklagelsen för ateism och försöker förklara hur det förhåller sig med hans 'daimon'. Denna daimon är "ett slags röst som dyker upp, och när den gör sig hörd avråder den mig alltid från något som jag är på väg att göra, men den manar mig aldrig att göra något bestämt." Sokrates berättar om några tillfällen när hans 'daimon' ingripit och hindrat honom från att göra sådant som hade varit orätt. Ett sådant tillfälle inträffade under de s.k. trettio tyrannernas diktatur. Då blev Sokrates tillsammans med fyra andra män befalld att bege sig till Salamis för att hämta en viss sjöbefälhavare Leon som bodde där och som tyrannerna ville avrätta. Sokrates förstod att hans liv svävade i fara om han inte lydde. Men han förblev trogen sin insikt att döden är ett ringa ont, men det att göra sig skyldig till orätt ett stort: "Ty hur mäktigt deras välde än var, det skrämde mig ej till att göra orätt, utan så snart vi lämnat rådhuset, for väl de fyra andra till Salamis och hämtade Leon, men jag gick raka vägen hem."

Majoriteten av domarna dömde Sokrates till döden. I det sista partiet av sitt försvarstal framhåller Sokrates att den verkliga olyckan drabbat atenarna som fällt en orättvis dom, inte honom själv. Döden är nämligen enligt Sokrates övertygelse inte något ont. I värsta fall är den en drömlös sömn, och få människor, inte ens perserkonungen själv, kan sanningsenligt påstå att särskilt många av deras dagar varit bättre och behagligare än en natt då man sover utan drömmar. Eller så är döden en förflyttning till en plats där vi får möta alla tidigare

döda. Sokrates gläder sig på förhand åt utsikten att få inveckla sig i filosofiska samtal med de stora figurerna ur det förflutna, en Homeros, en Hesiodos, en Ajas eller Odysseus. Hans avslutningsord till sina domare blir: ”Dock - nu är det tid att vi går härifrån, jag för att dö, ni för att leva. Vem av oss som går mot det bättre ödet vet ingen utom Gud allena”.

Redan i *Sokrates försvarstal* finns mycket av Sokrates kvintessens. Där finns spörjaren från gator och torg, som ansätter atenarna dagarna i ända. Där finns filosofen, som i enlighet med Delfioraklets bud försöker lära känna sig själv och som inser att insikten om den egna okunnigheten är visdomens begynnelse. Där finns mannen vars civilkurage är obegränsat och som aktar döden för ett ringa ont. Bilden av Sokrates kompletteras genom dialogerna, där han i de flesta fallen uppträder som huvudpersonen. - - -

I dialogerna *Kriton* och *Faidon* berättas om Sokrates sista tid och om hans död. I den förstnämnda dialogen kommer Sokrates förmögne vän Kriton till honom i fängelset och erbjuder sig att hjälpa honom att fly - vakten är mutbar, flyktvägen är förberedd. Men Sokrates vägrar, trogen sin sats, att det är bättre att lida orätt än att göra orätt. Att trotsa Athens lagar, under vars skydd han levat hela sitt liv, skulle vara orätt, alldeles bortsett från att ett liv i landsflykt måste bli olyckligt och ovärdigt.

I *Faidon* berättas om Sokrates sista dag. Med sina vänner diskuterar han nu en onekligen relevant fråga - den om själens odödlighet. Sokrates anför olika sinnrika bevis för sin tro att själen överlever kroppen och i ett liv efter detta mottar belöningar eller straff. Han förklarar, att han betraktar filosofin som en förberedelse för döden. Filosofen gör sig redan i livet fri från det kroppsliga och från alla animaliska drifter, menar Sokrates. Därför behöver han inte frukta döden. - - -

Lästips: Platon, Om kärleken och döden

Översättning av Jan Stolpe och inledning av Staffan Bergsten, Lund 1993 (innehåller dialogerna *Gästabudet* (*Symposion*), *Sokrates försvarstal* och *Faidon*).

DET FJÄRDE STEGET

4.1 Räkneord

Några grundtal

Grundtalet **εἷς, μία, ἓν** 'en' böjs enligt rutan. Så också **οὐδείς, οὐδεμία, οὐδέν** och **μηδείς, μηδεμία, μηδέν** 'ingen'.

	Maskulinum	Femininum	Neutrum
Nom.	εἷς κάκτος	μία λύρα	ἓν δένδρον
Gen.	ἐνός κάκτου	μιάς λύρας	ἐνός δένδρου
Dat.	ἐνὶ κάκτῳ	μὲν λύρῃ	ἐνὶ δένδρῳ
Ack.	ἓνα κάκτον	μίαν λύραν	ἓν δένδρον

Beträffande böjningen av **δύο** 'två', **τρεις** 'tre', **τέτταρες** 'fyra' se S 49 och BJ 127. De oböjliga grundtalen 5-9 har presenterats i avsnitt 1.8. Här ytterligare några grundtal:

10	δέκα	40	τετταράκοντα
11	ἐνδεκα	50	πεντήκοντα
12	δώδεκα	60	ἑξήκοντα
13	τρεις καὶ δέκα	70	ἑβδομήκοντα
14	τέτταρες καὶ δέκα	80	ὀγδοήκοντα
15	πεντεκαίδεκα	90	ἐνενήκοντα
16	ἑκαταίδεκα	100	ἑκατόν
17	ἑπτακαίδεκα	200	διακόσιοι, -αι, -α
18	ὀκτωκαίδεκα	300	τριακόσιοι, -αι, -α
19	ἐννεακαίδεκα	1 000	χίλιοι, -αι, -α
20	εἴκοσι(ν)	2 000	δισχίλιοι, -αι, -α
30	τριάκοντα	10 000	μύριοι, -αι, -α

Grundtalen 5-100 är oböjliga. Hundratal, utom **ἑκατόν**, samt tusental och tiotusental böjs som adjektiv i pluralis efter första och andra deklinationerna (S 49 och BJ 125-131).

Några ordningstal på grekiska och latin

1:a	πρῶτος, -η, -ον	primus, -a, -um
2:a	δεύτερος, -α, -ον	secundus, -a, -um
3:e	τρίτος, -η, -ον	tertius, -a, -um
10:e	δέκατος, -η, -ον	decimus, -a, -um

4.2 Xenofons Anabasis

Karta över de tiotusens tåg

Perserkrigen hade visat världen, att grekiska soldater var goda krigare. Det blev därför lätt för dem som så önskade att ta värvning i främmande arméer. År 401 f.Kr. gav sig ovanligt många greker över till Mindre Asien. Den som anställde dem var Kyros, son till den nyligen avlidne persiske kungen Darius. Han ansåg sig nämligen förbigången vid tronskiftet och ville störta sin broder Artaxerxes, som blivit ny kung 404 f.Kr. Kyros stöddes av sin mor men motarbetades av Tissafernes, en mäktig ståthållare i Mindre Asien.

Till dessa värvade greker hörde Xenofon. Även om han inte var militär till yrket, kom han att spela en viktig roll under fälttågets senare del, då Kyros stupat vid Kunaxa nära Babylon och de flesta strategerna lockats i en fälla just av Tissafernes och blivit dödade. Det är då Xenofon framträder som grekernas ledare och för dem hem efter en svår marsch genom Mindre Asien till Svarta havet. Han har skildrat fälttåget i sin bok *Anabasis* ('Uppmarschen'). En av återtågets höjdpunkter var, när den uttröttade hären på avstånd såg Svarta havet och utropade de kända orden **θάλαττα, θάλαττα** 'havet', 'havet'.

Anabasis I

Uppgift 1 Läs grekiska texten högt och översätt sedan:

- 1 Ἐντεῦθεν Κύρος ἐξελαύνει παρασάγγας εἴκοσιν εἰς Κελαινάς.
 - 2 Ἐνταῦθα Κύρῳ βασιλεία ἦν καὶ παράδεισος ἀγρίων θηρίων μεστός.
 - 3 Διὰ δὲ τοῦ παραδείσου ῥεῖ ὁ Μαίανδρος ποταμός.
 - 4 Ἐνταῦθα ἔμενε Κύρος ἡμέρας τριάκοντα.
 - 5 Ἐν δὲ τούτῳ ἀριθμὸν τῶν στρατιωτῶν ἐποίησεν ἐν τῷ παραδείσῳ καὶ ἦσαν οἱ ὀπλίται μὲν μύριοι καὶ χίλιοι, πελτασταὶ δὲ ἀμφὶ τοὺς δισχιλίους.
 - 6 Ὁ δὲ Ξενίας τὰ Λύκαια ἔθυσεν.
 - 7 Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει διὰ τῆς Λυκαονίας σταθμοὺς πέντε παρασάγγας τριάκοντα.
-

- 1 ἔντεῦθεν därefter, därifrån - ἐξελαύνω jag tågar, här *historiskt presens* - παρασάγγης, ου, ὁ parasang 5,5 km (*ack.* för utsträckning i tid och rum) - Κελαιναί, ὦν, αἱ stad i Frygien
- 2 ἔνταῦθα där - βασιλεία, ὦν, τὰ palats - παράδεισος, ου, ὁ park, trädgård - ἄγριος, α, ον vild - θηρίον, ου, τό djur - μεστός, ἦ, ὄν full, *med gen.* 'av'
- 3 διὰ *prep. m. gen.* 'genom' - ῥέω jag flyter - Μαίανδρος, ου, ὁ flod i sydvästra Turkiet - ποταμός, οὔ, ὁ flod
- 4 μένω jag stannar - ἡμέρα, ας, ἡ dag
- 5 ἐν δὲ τούτῳ härunder - ἀριθμός, οὔ, ὁ räkning, mönstring - στρατιώτης, ου, ὁ soldat - ποιέω jag gör - ἦσαν imperf. 'de var' - ὀπλίτης, ου, ὁ tungt beväpnad infanterist, hoplit - πελταστής, οὔ, ὁ lättbeväpnad infanterist, peltast - ἀμφὶ *prep. m. ack.* (runt) omkring - Ξενίας, ου strateg från Arkadien
- 6 Λύκαια, ὦν, τὰ offer till Zens *Lykaïos*, namn på Zeus när han dyrkades på Lykaïosberget i Arkadien - θύω jag offerar
- 7 Λυκαονία, ας, ἡ landskap i Mindre Asien - σταθμός, οὔ, ὁ rastställe, dagsmarsch

Anabasis II

Uppgift 2 Läs grekiska texten högt och översätt sedan:

- 1 Ἐντεῦθεν Κῦρος τὴν Κίλισσαν εἰς τὴν
Κιλικίαν ἀπέπεμψεν.
 - 2 Καὶ συνέπεμψε Κῦρος αὐτῇ στρατιώτας, οὓς
Μένων εἶχε.
 - 3 Κῦρος δὲ μετὰ τῶν ἄλλων ἐξελαύνει διὰ Καππα-
δοκίας παρασάγγας εἴκοσι καὶ πέντε πρὸς Δάναν.
 - 4 Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας πέντε.
 - 5 Ἐν ᾧ Κῦρος ἐφόνευσε Πέρσην Μεγαφέρνην,
φοινικιστὴν βασίλειον.
 - 6 Ἐντεῦθεν ἐπειρῶντο εἰσβάλλειν εἰς τὴν Κιλικίαν.
 - 7 Ἡ δὲ εἰσβολὴ ἦν ὁδὸς ὀρθία ἰσχυρῶς καὶ
ἀμήχανος εἰσελθεῖν, εἴ τις ἐκώλυνε.
 - 8 Ἐλέγετο δὲ καὶ Συέννεσις εἶναι ἐπὶ τῶν ἄκρων.
 - 9 Διὸ ἔμενον ἡμέραν ἐν τῷ πεδίῳ, ὃ ἦν δένδρων
παντοδαπῶν μεστόν.
 - 10 Μετὰ δὲ ταῦτα Κῦρος ἀνέβη ἐπὶ τὰ ἄκρα.
 - 11 Καὶ ἤδη ἦν ἀμφὶ ἀγορὰν πλήθουσαν, ἥνικα
Πατηγύας προφαίνεται καὶ εὐθὺς στρατιώταις οἷς
ἐνετύγγανεν ἐβόα καὶ βαρβαρικῶς καὶ ἑλληνικῶς
ὅτι Ἀρταξέρξης σὺν τῇ στρατιᾷ αὐτοῦ
προσέρχεται ὥς εἰς μάχην.
 - 12 Ἐνθα δὴ τάραχος ἐγένετο.
-

- 1 **Κιλικία, ας, ἡ** landskap i Mindre Asien - **Κίλισσα, ας, ἡ**
'den kilikiska kvinnan', Epyaxa var drottning i Kilikien och
hjälpte Kyros med pengar - **ἀπο-πέμπω** jag skickar tillbaka
- 2 **συμ-πέμπω** jag skickar med, *med dat.* - **οὓς** relativt pronon-
men ack. plur. - **ἔχω** jag har, *imperf.* *ε-σ-εχον > εἶχον

- 3 **μετά** *prep. m. gen.* 'med' - **ἄλλος, η, ον** annan - **διά** *prep. m. gen.* 'genom' - **Καπαδοκία, ας, ἡ** landskap i Mindre Asien - **πρός** *prep. m. ack.* 'till' - **Δάνα, ας** stad i K.
- 4 **μένω** jag stannar, *aorist* **ἔμεινα** (<εμενσα: σ faller bort, inte spårlöst utan med ersättningsförlängning: ει)
- 5 **ἐν ᾧ** under vilket (relativt anknytande) under denna tid **φονεύω** jag dödar - **Πέρσης, ου, ὁ** perser - **φοινικιστής, οῦ, ὁ** hovman - **βασίλειος, α, ον** kunglig
- 6 **πειράομαι** jag försöker, **ἐπειρῶντο** (<ἐπειρά-οντο) kon-traktion - **εἰς-βάλλω εἰς** *med ack.* jag bryter in i, tar mig in i
- 7 **εἰς-βολή, ἥς, ἡ** framryckningsväg - **ὀρθίος, α, ον** brant **ἰσχυρῶς** *adv.* 'starkt, mycket' - **ἀμήχανος, ον** omöjlig **εἰς-ελθεῖν** *tematisk aorist infinitiv* av εἰς-έρχομαι jag kommer in i, kommer igenom, *aorist* εἰς-ἦλθον - **εἴ** 'om' (villkorskonj.) - **κωλύω** jag hindrar - **τις** 'någon' (enklitiskt)
- 8 **λέγω** jag säger - **Συέννεσις** härskaren i Kilikien - **ἐπί** *prep. med gen.* 'på' - **ἄκρον, ου, τό** topp, höjd
- 9 **διό** därför - **πεδίον, ου, τό** slätt - **δένδρον, ου, τό** träd **παντοδαπός, ἡ, ὄν** av alla slag - **μεστός, ἡ, ὄν** full av (gen.)
- 10 **μετά** *prep. m. ack.* 'efter' - **ἀν-έβη** 'gick han upp' (rotaorist, se avsnitt 4.9 - **ἐπί** *prep. m. ack.* 'till, upp på')
- 11 **ἤδη** redan - **ἀμφί** *prep. m. ack.* 'runt om, omkring' - **ἀγορά** **πλήθουσα** förmiddag (tid när torget är fullt; **πλήθω** vara full) - **ἡνίκα** tidskonjunktion 'när' - **Πατηγύας, ου ὁ** vän till Kyros - **προ-φαίνω** visa fram, *medium* visa sig, anlända **εὐθύς** *adverb* genast - **ἐν-τυγχάνω** jag möter *med dat.* **βοάω** jag ropar (verbum contractum på -αω, se avsnitt 3.9:2 **καί ... καί** både ... och - **βαρβαρικός, ἡ, ὄν** utländsk, persisk - **ἐλληνικός, ἡ, ὄν** grekisk - **ὅτι** att **Ἀρταξέρξης, ου, ὁ** Artaxerxes, bror till Kyros - **σύν** *prep. m. dat.* 'med' - **στρατιά, ᾱς, ἡ** här - **προσ-έρχομαι** jag rycker fram - **εἰς** *prep. m. ack.* 'till' - **μάχη, ης, ἡ** strid
- 12 **ἐνθα** där - **δή** nu, då - **τάραχος, ου, ὁ** oordning, stor oro - **γίγνομαι** jag blir, *tematisk aorist* **ἐγενόμην**

4.3 Ur Anabasis

När så barbarerna fördrivits eller dödats,
lät Xenofon hellenerna slå läger
och taga fram av de förråd, som ännu ej förödats,
och bjuda in till gästabud hellenernas strateger.
Och runt omkring han lät soldaterna
få samla sig i jämna lag om sina matransoner
allt efter städerna och staterna,
arkader hos arkader och lakoner hos lakoner.

Och Xenofon, som jämt gav akt, när något samtal fördes,
att få besked om tankarne hos männen,
förvånades och i sitt hjärta rördes
av tal, som gick från man till man, från vännen och till vännen,
med tänkespråk från filosoferna
och trösterika stycken från Homeros
i växling med de glättigt sjungna stroferna
till Foibos och Athena och till Eros.

Och segervinnare i knytnävskamp bedömdes och berömdes,
Euripides med Sofokles han hörde sammanställas,
och allt som glädjen steg och krus och skålar tömdes,
blev männens sinne mer och mer liksom försatt till Hellas.
De tog ris och löv och skönt bekransade
de gjorde lek och dans i trädens svalka,
och ganska väl och vackert dansade
stymfaliern Sofainetos citalka.

Men Xenofon, som kom ihåg den hårda vedermöda
hellenerna fått genomgå och ännu måste bida,
och hungersnöd och frost och efterblivna döda,
var stolt och glad att se hellener kunna lida
och ändå kunna glädja sig och höja sig
till mera ädla ting än sorgen över nöden
och icke som barbarer böja sig
i skräck och vanvett under hårda öden.

Gustaf Fröding
Ur Gitarr och dragharmonika, 1891

De olympiska spelen började i Olympia för snart 2 800 år sedan. De hölls vart fjärde år till guden Zeus ära. Vid den första dagens invigningsceremonier svor man den olympiska eden. Andra dagens förmiddag ägnades åt hästkappkörning. På eftermiddagen var det femkamp i Stadion med diskuskastning, stående längdhopp, spjutkastning, sprinterlopp och brottning. Tredje dagen var det juniorernas tävlingar. Fjärde dagen inleddes med de vuxna männens löpningar. Fjärde dagens eftermiddag ägnades åt kraftsporterna. Tävlingarna avslutades med ett 400 meterslopp i full rustning. Den femte dagen var det prisutdelning och avslutningsbankett för segrarna. Överst ingången till stadion.

På Stadion finns startstenarna fortfarande kvar.

Olympias glanstid var på 600-500-talen f. Kr. och en andra blomstrings-tid på 100-talet e.Kr. (Nero lät således bygga en bostad här för sina många besök). Våldsamma jordbävningar på 500-talet e.Kr. förstörde emellertid tempelområdet och floden Kladeos gömde Olympia i ett fem meter tjockt lager av lera. Ovanpå byggdes en by som sedermera övergavs och Olympia föll i glömska. År 1875 började fransmän arkeologiska utgrävningar av hela tempelområdet.

Till det jordbävningsskadade Zeustemplet i Olympia donerade japanerna inför de olympiska spelen 2004 en rekonstruerad dorisk kolonn!

Palaestran i Olympia användes för träning i olika idrotter. Den bestod av en rektangulär gårdspan omgiven av en dorisk peristyl och ett flertal rum.

4.4 Komparation av adjektiv och adverb

Adjektiv och adverb kan kompareras, dvs. de kan bilda former som används vid jämförelse mellan olika grader av en egenskap hos olika saker. Komparationsgraderna är tre: *positiv* (vacker), *komparativ* (vackrare) och *superlativ* (vackrast).

Komparativ bildas med tillägg av suffixet **-τερος, -τέρα, -τερον** och superlativ genom tillägg av suffixet **-τατος, -τάτη, -τατον**. Av adjektivet **δίκαιος** 'rättvis' i positiv får du således i komparativ **δικαιότερος, -τέρα, -τερον** 'rättvisare' och i superlativ **δικαιότατος, -τάτη, -τατον** 'rättvisast'.

De nämnda komparationsformerna böjs som adjektiv efter första och andra deklinationerna. Observera att stammens **ο** förlängs till **ω** framför suffixen, om stavelsen framför **-ο-** är kort: **σοφός** 'vis', **σοφώτερος** 'visare', **σοφώτατος** 'visast'.

Vid komparation av adjektiv med sigmastammar som **σαφής, σαφές** (stam **σαφές**) 'tydlig' blir komparationsresultatet **σαφέστερος, -τέρα, -τερον** 'tydligare' och **σαφέστατος, -τάτη, -τατον** 'tydligast'.

Vissa adjektiv kompareras med mindre vanliga suffix, nämligen i komparativ **-ίων** (mask. o. fem.), **-ιον** (neutr.) och i superlativ **-ιστος, -ίστη, -ιστον**, motsvarande vårt *-st* (t.ex. kära-*st*). Det är att märka att dessa suffix läggs till själva *roten*. Du får av positiven **καλός** 'skön' komparativen **καλλίων, κάλλιον** 'skönare' och superlativen **κάλλιστος, -η, -ον** 'skönast' med dubbelt **λ** (dubbelt **λ** finns i roten). Ett annat exempel på komparationstypen är positiven **κακός, ή, όν** 'dålig' med komparativen **κακίων, κάκιον** 'sämre' och superlativen **κάκιστος, η, ον** 'sämst'.

Denna senare komparationstyp böjs som en nasalstam efter 3:e dekl.: **εὐδαίμων** (mask. o. fem.), **-ον** (neutr.), gen. **-ονος**, dat. **-ονι** etc. Fler adjektiv upptas S 47, 4 eller BJ 111!

ἀγαθός 'god'	ἀμείνων 'dugligare'	ἄριστος 'dugligast'
μέγας 'stor'	μείζων 'större'	μέγιστος 'störst'
μικρός 'liten'	ἐλάττων 'mindre'	ἐλάχιστος 'minst'

Grekiskans suffix för **adverb** är i de allra flesta fall **-ως** i positiv, t.ex. **δικαίως** 'på ett rättvist sätt'. Adverbens komparativform är ingenting annat än motsvarande adjektivs komparationsform i *akusativ singularis neutrum*, t.ex. **δικαιότερον** 'på ett mer rättvist sätt'. Superlativen är motsvarande adjektivs superlativ i *akusativ pluralis neutrum*, t.ex. **δικαιότατα** 'på det mest rättvisa sättet'.

Det finns slutligen en del rumsadverb, som bildas med vissa suffix med olika betydelser: **-οὔ** för befintlighet, **-δε** för riktning *till* en plats och **-θεν** för riktning *från* en plats. Som exempel kan nämnas **οὐδαμοῦ** 'ingenstades', **οἴκαδε** 'hem' och **πανταχόθεν** 'från alla håll'.

Uppgift 3

Läs den grekiska texten högt och översätt sedan!

- 1 Σοφὸς Σοφοκλῆς, σοφώτερος δ' Εὐριπίδης, ἀνδρῶν δὲ πάντων Σωκράτης σοφώτατος.
- 2 Ὁ θάνατος τὸ σαφέστατον τέλος.
- 3 Νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα. Μείζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη. (1:a Kor. 13:13)
- 4 Ῥᾶόν ἐστι λέγειν ἢ πράττειν.
- 5 Οἱ Φοίνικες ναυτικώτατοι τῶν βαρβάρων ἦσαν.

-
- 1 σοφός, -ή, -όν vis - ἀνὴρ, ἀνδρός, ὁ man
 - 2 θάνατος, ου, ὁ död - σαφής, ἐς klar, tydlig, säker
τέλος, τέλους, τό slut
 - 3 νυνὶ nu - μένω jag förblir, stannar kvar - πίστις, εως, ἡ tro - ἐλπίς, ἰδος, ἡ hopp - ἀγάπη, ης, ἡ (Guds) kärlek
τρεῖς MF, τρία N tre - μείζων komp.= större; *här på sv.* 'störst'
 - 4 ῥᾶδιος lätt, bekväm, ῥᾶων, ῥᾶον lättare, ῥᾶστος lättast
λέγω jag talar - ἢ än (vid komparativer) πράττω jag handlar
 - 5 Φοίνιξ, -ικος, ὁ fenicier - ναυτικός, -ή, -όν sjövan
βαρβάρος, ου, ὁ icke-grek, utlänning - ἦσαν imperf. 'var'

Det äldsta templet i Olympia uppfördes till Hera omkring år 600 f. Kr.

Detta rundtempel (tolos) i Olympia kallas Filippeion. Den makedoniske kungen Filip II tillägnade Zens denna byggnad som tack för sin seger vid Chaironeia 338 f.Kr., där han vann över atenare och andra greker. Byggnadsarbetet fullföljdes av hans son Alexander den store. Templets diameter var 15,25 meter och det omgavs ytterst av 18 joniska kolonner. I templet fanns även bilder av Alexander, hans föräldrar och farföräldrar.

Det östra gavelfältet på Olympias Zeustempel har som motiv den lokala myten om en kappkörning mellan kung Oinomaos och den lydiske prinsen Pelops. Kompositionen har 21 figurer som fyller upp det triangulära gavelfältet (längd 26,39 meter och maximal höjd 3,47 meter). Situationen är ögonblicket före starten av den ödesdigra kappkörningen: Zeus i centrum som den osynlige domaren, på bildens vänstra del står Oinomaos med hustru Sterope jämte fyrspann samt på bildens högra del Pelops med Hippodameia och hennes tjänarinna jämte Pelops fyrspann. Längst till höger fanns den gamle siaren (syns ej på vår bild), som i kraft av sin siarförmåga visste att segern denna gång skulle gå till den unge prinsen från fjärran och inte till kungen. Efter Pelops har Peloponnesos uppkallats ('Pelops-ön').

Nedan: bildens högra del i större skala.

4.5 Infinitivens funktioner

I grekiskan förekommer ofta en infinitivfras som i svenskan motsvaras av en hel sats (bisats).

Infinitivfrasen kan stå som o b j e k t

1 efter sägeverb: ackusativ med infinitiv

Ξενοφῶν ἔφη (*imperfekt*) Xenofon sade
Κῦρον εἶναι (*infinitiv*) Πέρσῃν. att Kyros var perser.

I satsförkortningen ackusativ med infinitiv är subjektsdelen ett substantiv (eller ett pronomen eller adjektiv) i ackusativ och predikatsdelen en infinitiv, jfr *Jag börde honom komma* = *Jag börde att han kom*.

2 efter vissa åsiktsverb (t.ex. νομίζω 'jag anser', οἶμαι 'jag tror'): ackusativ med infinitiv

Οἱ Ἕλληνες νομίζουσι Grekerna anser perserna vara
τοὺς Πέρσας εὐδαίμονας rika/att perserna är rika.
εἶναι.

Ἐνόμιζον τοὺς στρατιώτας De trodde att soldaterna
ἥξειν. (fut. inf.: ἥκω 'jag kommer') skulle komma.

3 efter vissa viljeverb (t.ex. κελεύω jag befäller, βούλομαι jag vill, önskar, εἶχομαι jag ber): ackusativ med infinitiv

Ὁ Κῦρος ἐκέλευσε τοὺς Kyros befälde soldaterna att
στρατιώτας εὐθὺς μάχεσθαι genast strida mot fienderna/
τοῖς πολέμοις. att de genast *skulle** strida mot
fienderna.

*Efter viljeverb kan den grekiska infinitiven översättas med 'skall, skulle + infinitiv'

Infinitivfrasen kan stå som a d v e r b i a l

4 för att beteckna *avsikten*, särskilt vid rörelseverb (t.ex. πέμπω jag skickar): final infinitiv

Ἐπεμψε πολλοὺς στρατιώτας Han skickade många soldater
φυλάττειν τὸ στρατόπεδον. för/till att bevaka lägret.

5. för att beteckna *följden*: konsekutiv infinitiv

Ἐχει ὦτα ἀκούειν. Han har öron så att han kan
(οὖς, ὠτός, τό öra) höra (Mark.4:9).

4.6 Tredje deklinationens halv-vokaliska stammar πόλις och πῆχυς

A. Substantiv med nominativ på **-ις**, exempelvis **πόλις**, har genom avljud stamvarianterna **πολ-ι**, **πολ-η(j)** och **πολ-ε(j)**. Mellan vokaler har den dialektala halvvokalen jod (j) fallit bort. I singularis genitiv byts kombinationen **-η-ος** mot **-ε-ως** genom *kvantitetssomställning*.* I ackusativ återfinns stamvarianten på **-ι**: **πόλιν**.

stamvarianter		πολ-ι / πολ-η(j) / πολ-ε(j)	
Singularis	Fem.	<i>staden</i>	
Nominativ	ἡ	πόλις	< πολι-ς
Genitiv	τῆς	πόλεως*	< πολ-η-ος*
Dativ	τῇ	πόλει	< πολ-η-ι
Ackusativ	τὴν	πόλιν	< πολι-ν
Pluralis		<i>städerna</i>	
Nominativ	αἱ	πόλεις	< πολ-ε-ες
Genitiv	τῶν	πόλεων	= accent som sing. gen.
Dativ	ταῖς	πόλεσι(ν)	
Ackusativ	τὰς	πόλεις	= influens från nominativ

Substantiv i femininum av denna typ är **δύναμις** 'kraft', **φύσις** 'natur', **γνώσις** 'kunskap', **κρίσις** 'dom', **πίστις** 'tro'. Lånnord i svenskan är **πρᾶξις** 'praxis' och **σκέψις** 'skepsis', liksom **βάσις** och böjningsstammen **βάσ-**: 'basis' resp. 'bas'.

B. Grekiskan har även haft en halvvokal **F** (digamma = engelskt w). Detta ljud återfinns i stamvarianter på **-υ/-ε(F)**: **πῆχυς**, **ὄ**, 'underarm', gen. **πῆχεως**, dat. **πῆχει**, ack. **πῆχυν** och **ἄστυ**, **τό**, 'stad', gen. **ἄστεως**, dat. **ἄστει**, ack. **ἄστυ** (genitiverna i analogi med **πόλεως**), se beträffande pluralis S 40 och BJ 91.

C. Det finns adjektiviska stammar på **-υ/-ε(F)**: 'ljuv' heter i sing. nom. **ἡδύς**, **ἡδεῖα**, **ἡδύ**, i gen. **ἡδέος**, **ἡδείας**, **ἡδέος**, i dat. **ἡδεῖ**, **ἡδείᾱ**, **ἡδεῖ**, i ack. **ἡδύν**, **ἡδείαν**, **ἡδύ**, se beträffande pluralis S 41 och BJ 107.

Uppgift 4

Läs den grekiska texten högt och översätt sedan!

- 1 Ἡ Ἀκρόπολις ἐστὶ μέρος τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν.
 - 2 Καὶ τῇ φύσει ἄβατός ἐστι καὶ ὑψηλοῖς τείχεσιν ἰσχυρά.
 - 3 Ἐπ' Ἀψευδοῦς ἄρχοντος Μνησικλῆς ἐξοκοδόμησε τὰ Προπύλαια, δι' ὧν καὶ νῦν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἐρχόμεθα.
 - 4 Ἡ μὲν ἀνάβασις ἐστὶ πάνυ τραχεῖα, εἰσβαίνουσι δὲ ὄψις λαμπρά ἐστι.
 - 5 Ἔτι τὰ ἐρείπια τοῦ Παρθενῶνος καὶ τοῦ Ἑρεθίου καὶ τοῦ τῆς Νίκης ἱεροῦ δεινῶς ἡμᾶς ἐκπλήττει.
 - 6 Οἱ Ἀθηναῖοι μακρὰ τείχη ἐκ τοῦ ἄστεως εἰς τὴν θάλατταν ὠκοδόμησαν.
-

- 1 μέρος, μέρους, τό del - Ἀθῆναι, ὧν, αἱ Aten
- 2 φύσις, φύσεως, ἡ natur: τῇ φύσει 'genom, till sin natur': *instrumental dat.* - ἄβατος, ον otillgänglig - ὑψηλός, ἡ, ὅν hög - τεῖχος, τείχους, τό mur - ἰσχυρός, ἄ, ὅν stark
- 3 ἐπ' Ἀψευδοῦς ἄρχοντος 'under Apseudes arkontat' (433/32 f.Kr.); ἐπι *med gen.* 'under' - Προπύλαια, ὧν, τὰ Propyléerna i Athen - ἐξ-οικο-δομέω jag fullbordar - δι' (vid vokalmöte elideras α) = διά *prep. med gen.* 'genom' - καὶ νῦν även nu, också idag - ἔρχομαι *medium (deponens)* jag går
- 4 ἀνα-βασις, ἀνα-βάσεως, ἡ uppgång - τραχύς, εἶα, ὅ οjämn, stenig, se böjning S 41 och BJ 107 - πάνυ adverb 'mycket' - εἰσ-βαίνουσι här presens particip i dat. plur. av εἰσ-βαίνω jag går dit upp - ὄψις, ὄψεως, ἡ anblick, utsikt - λαμπρός, ἄ, ὅν strålande
- 5 ἐρείπια, ἐρειπίων, τὰ plur. 'ruiner' - ἱερόν, οὔ, τό tempel δεινῶς väldigtt - ἐκ-πλήττω jag förskräcker, här 'griper'
- 6 μακρός, ἄ, ὅν stor, lång - ἄστν, ἄστεως, ὅ stad οἰκο-δομέω jag bygger

4.7 Lejonet och räven. De två säckarna

Uppgift 5 Översätt fablerna

Λέαινα καὶ ἀλώπηξ

- 1 Λέαινα ὀνειδιζομένη ὑπὸ ἀλώπεκος
ἐπὶ τῷ διὰ παντὸς τοῦ χρόνου ἕνα τίκτειν
ἕνα, ἔφη, ἀλλὰ λέοντα.

Πῆραι δύο

- 2 Ἀνθρώπων ἕκαστος δύο πήρας φέρει,
τὴν μὲν ἔμπροσθεν, τὴν δὲ ὀπισθεν.
Γέμει δὲ κακῶν ἑκατέρα πήρα,
ἀλλὰ ἡ μὲν ἔμπροσθεν ἀλλοτρίων κακῶν [γεμει],
ἡ δὲ ὀπισθεν τῶν ἰδίων κακῶν [γεμει].
3 Τοιγαροῦν οἱ ἄνθρωποι τὰ μὲν ἴδια κακὰ
ὀφθαλμοῖς οὐ γινώσκουσιν, τὰ δὲ ἀλλότρια
ἀεὶ ἀποβλέπουσιν.

-
- 1 λέαινα, ης, ἡ lejoninna - ἀλώπηξ, ἀλώπεκος, ἡ räv
ὀνειδίζω jag hånar - ὑπὸ *prep med gen.* 'av' - ἐπὶ *prep. m. dat.* 'på grund av', styr infinitivuttrycket i dat.: τῷ...τίκτειν
ἕνα 'att föda *en* unge', bättre sv. 'på grund av att hon födde ...' - διὰ παντὸς τοῦ χρόνου: διὰ *prep. m. gen.* 'genom', genom hela tiden, dvs 'alltjämt, alltid' - ἕνα av
εἷς 'ett', se εἷς, μία, ἓν och dess böjning i avsnitt 4.1
ἔφη (imperfekt) sade - λέων, λέοντος, ὁ lejon
2 ἕκαστος, η, ον 'var och en', ἀνθρώπων *partitiv genitiv* 'av
människor' = varje människa - πήρα, πήρας, ἡ säck, ränsel
τὴν μὲν...τὴν δέ den ena (säcken)... den andra. Partiklarna
μὲν ... δέ markerar de två korresponderande leden och be-
höver inte översättas - ἔμπροσθεν framtill, 'på bröstet'
ὀπισθεν baktill, 'på ryggen' - γέμω jag är full, av något (*verb m. gen.*) - τὸ κακόν, τοῦ κακοῦ det onda, lytet, felet
ἐκάτερος, -α, -ον *om två*: vardera, bådadera - ἀλλὰ men
ἀλλότριος, α, ον en annan tillhörig - ἴδιος, α, ον egen
3 τοιγαροῦν för den skull - ὀφθαλμός, οὔ, ὁ öga - οὐ inte
γινώσκω jag märker - ἀεὶ alltid - ἀπο-βλέπω jag ser

4.8 Fristående genitiv

För att förstå fristående genitiv (genitivus absolutus) kan man utgå från en temporal genitiv, t.ex. **νυκτός** (av **νύξ, ἡ**) 'om natten'. Om man till detta fogar ett particip som attribut, t.ex. **ὄν, οὖσα, ὄν** 'varande', får vi uttrycket **νυκτός οὔσης** 'under pågående natt'. Detta kan uppfattas som ett fristående led, likvärdigt med en bisats 'då natt pågick', 'då det var natt'. Genitiven blir subjekt i en förkortad sats, *en fristående satsförkortning*.

Denna användning av genitiven utvidgas lätt till andra uttryck, t.ex. **τοῦ ἡγεμόνος κελεύοντος** 'då anföraren befäl-ler' (eller 'befallde' beroende på om hela avsnittet är skrivet i historiskt tempus) eller 'på anförarens order'.

Den fristående satsförkortningen består alltså av två genitiver, ett huvudord (substantiv eller pronomen) som subjekt och ett particip (eller adjektiv) som predikat. Vi får vid översättningen ofta göra en omskrivning av satsförkortningen. Man kan då göra

1 en konjunktionsbisats (t.ex. tids- orsaks-, villkors- eller medgivandebisats alltefter textens innebörd: 'när/eftersom etc. anföraren ger/gav order')

2 ett adverbialt uttryck ('på anförarens order')

3 en upplösning av participet till ett verb med subjekt jämte en samordning av detsamma med satsens egentliga predikat ('anföraren ger/gav order och ...')

Uppgift 6 Översätt:

1 Τελευτήσαντος τοῦ Κύρου ...

2 Αὐτοῦ ταῦτα λαλοῦντος ...

3 Τοῦ θεοῦ θέλοντος ἤξω.

4 Τοῦ στρατηγοῦ ἐξερχομένου οἱ στρατιῶται σιγὴν εἶχον.

1 **τελευτάω** jag dör: **τελευτήσαντος** *aor. particip* = 'sedan...'

2 **λαλέω** jag talar, säger: **λαλοῦντος** *pres. particip* = 'medan...'

3 **θεός, οὐ, ὁ** gud - **θελῶ** jag vill - **ἔκω** jag kommer

4 **ἐξέρχομαι** jag går ut - **στρατιώτης, οὐ ὁ** soldat
σιγή, ἡς, ἡ tystnad: **σιγὴν** ἔχειν iaktta tystnad

4.9 Tredje deklinationens diftongstammar βασιλεύς, ναῦς och βοῦς

Substantiv med nominativ på **-εύς**, exempelvis **βασιλεύς**, har genom avljud stamvarianterna **βασιλ-ευ** och **βασιλ-η(F)**. Mellan vokaler har den dialektala halv vokalen digamma **-(F)-** fallit bort. I genitiv singularis byts kombinationen **-η-ος** mot **-ε-ως** genom *kvantitetsomställning**.

stamvarianter		βασιλ-ευ/ βασιλ-η(F)	
Singularis		<i>kungen</i>	
Nominativ	ὁ	βασιλεύς	< βασιλευ-ς
Genitiv	τοῦ	βασιλέως*	< βασιλη-ος
Dativ	τῷ	βασιλεῖ	< βασιλη-ι
Ackusativ	τόν	βασιλέα	< βασιλη-α
Pluralis		<i>kungarna</i>	
Nominativ	οἱ	βασιλεῖς	< βασιλη-ες
Genitiv	τῶν	βασιλέων	
Dativ	τοῖς	βασιλεῦσι(ν)	
Ackusativ	τούς	βασιλέας	

Vi avslutar med två andra diftongstammar, nämligen **ναῦς**, ἡ [ναυ/νη(F)] 'skepp' och **βοῦς**, ὁ, ἡ [βου/βο(F)] oxe, ko.

	Sing.	Plur.	Sing.	Plur.
Nom.	ναῦς	νῆες	βοῦς	βόες
Gen.	νεώς	νεῶν	βοός	βοῶν
Dat.	νηί	ναυσί(ν)	βοί	βουσί
Ack.	ναῦν	ναῦς	βοῦν	βοῦς

Uppgift 8 Översätt:

1 Πολλὰς ναῦς μακρὰς ὁ μὲν Ξέρξης κατεσκεύασεν.

2 Οἱ δὲ συγγραφεῖς λέγουσιν, ὅτι τὰ ἱστία

τῶν νεῶν τὰ πελάγη κατεκάλυπεν.

1 ναῦς μακρά, ἡ krigsskepp - κατα-σκευάζω jag utrustar

2 συγγραφεὺς, ἕως ὁ författare - ἱστίον, ου τό segel
πέλαγος, πελάγους, τό hav - κατα-καλύπτω jag döljer

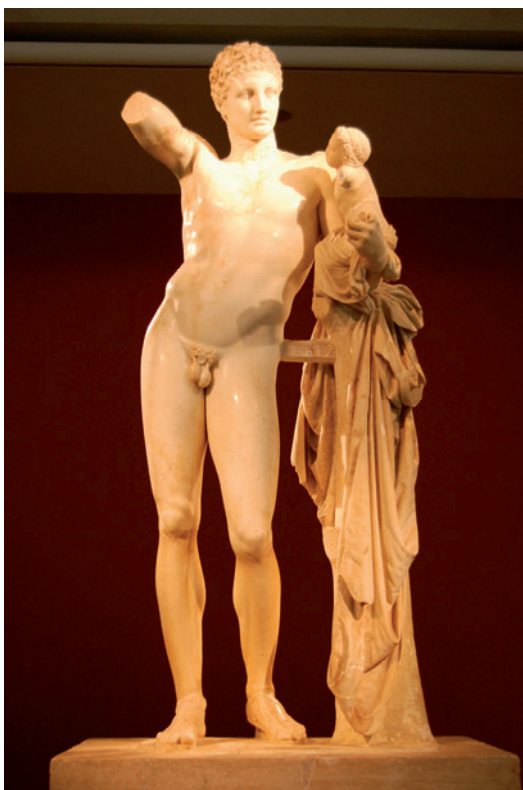
Zeustemplets västra gavelfält i Olympia visar ett bröllop med kvinnorov och strid mellan druckna kentaurer och lapiter, ett bergfolk i Tessalien. Kentaurer var blandväsen mellan människa och häst - motpoler till det ordnade rättssambället. Vi ser hur kentauerkungen söker föra bort bruden Deidameia. Harmonins och ordningens gud Apollon, här drygt 3 meter hög, står i gavelfältets centrum och påbjuder med en bestämd gest lugn och ordning.

Metoperna på Zeustemplet i Olympia illustrerar de tolv uppdrag Herakles fått av kung Eurysteus. Här rengör Herakles Augias stall. Pallas Atena pekar hur Herakles bör leda floden Peneios in i stallet för att få det rent.

En av Zeustemples metoper visar hur Herakles hämtar Hesperidernas gyllene äpplen i väster. Han bär upp himlavalvet i Atlas ställe för att denne ska ta fram äpplena. Pallas Atena hjälper Herakles med den tunga bördan.

Praxiteles staty av Hermes som bär Dionysosbarnet till de nymfer i vilkas vård Dionysos växte upp efter modern Semeles död. Ca 330 f.Kr.

Uppgift 7 (se vad som står om Solgudens oxar på s. 77!)

Läs den grekiska texten högt och översätt sedan!

- 1 Καθεύδοντος τοῦ Ὀδυσσέως οἱ ἄνδρες ἔσφαξαν
τοὺς βοῦς τοῦ Ἑλίου.
 - 2 Ὁ δὲ Ἥλιος δεινῶς ὠργίζετο τῷ Ὀδυσσεῖ
τούτου ἔνεκα.
 - 3 Ὁ δὲ Ὀδυσσεὺς πολλὰ κατὰ θάλατταν μογήσας
ἑπτὰ ἔτη ἐν τῇ νήσῳ τῆς Καλυψοῦς ἦν.
 - 4 Ἐπειτα ὁ Ζεὺς ἔπεμψε πρὸς αὐτὴν τὸν Ἑρμῆν
κελεύων οἴκαδε ἀποπέμψαι.
 - 5 Εὐρύκλεια ἦν ὄνομα γυναικί τινι, ἡ Τηλέμαχον,
τὸν υἱὸν τοῦ ἥρωος Ὀδυσσέως, ἐθεράπευσεν.
-

- 1 καθεύδω jag sover - Ὀδυσσεύς, ἕως ὁ Odysseus; *här i en gen. abs.* - ἀνὴρ, ἄνδρὸς, ὁ man - σφάττω jag slaktar (stam σφαγ), *fut.* σφάξω, *aor.* ἔσφαξα - βοῦς, βοός, ὁ, ἡ ox, ko
βοῦς *här ack. plur.* se S 42, BJ 94 - Ἥλιος, ου, ὁ sol, Helios
- 2 δεινῶς *adverb* förskräckligt, mycket - ὠργίζω jag gör vred,
pass. vredgas, *m. dat.* ἔνεκα *efterställd prep. m. gen.* för ...skull
- 3 κατὰ *prep. m. ack.* längs, utmed - μογέω jag tåler, lider
ἔτος, ἔτους, τό år - νήσος, ου, ἡ ö - Καλυψῶ,
οῦς, ἡ Kalypso, jfr böjningen av Λητώ, οῦς S 43, BJ 90
- 4 ἔπειτα därefter - πρὸς *prep. m. ack.* 'till' - Ἑρμῆς, οὔ, ὁ
Hermes, böjs som πολίτης, ου *s. 30* - κελεύω jag befäller
οἴκαδε hem - ἀπο-πέμπω jag skickar i väg, låter fara vidare
- 5 γυνή, γυναικός, ἡ kvinna - ἥρως, ἥρωος, ὁ hjälte,
se S 43, BJ 94 - θεραπεύω jag tjänar, sköter om

Lästips: Sapfo i översättning

Sapfo, *Dikter och fragment*. Tolkning från grekiskan., inledning av
Vasilis Papageorgiou och Magnus William-Ohlsson 1999.

4.10 Rotaorist

Nu ska du få lära känna en tredje aoristtyp, den s.k. rotaoristen typ ξ - $\beta\eta$ -v. Det är en aorist som jämte augment bildas direkt av verbstammen, roten, utan vare sig *temavokal* eller *sigma*. Lång vokal möter i hela aorist indikativ och infinitiv. Rotens vokal förkortas dock framför konsonantkombinationen **-vτ-**, som tilläggs när *aoristparticip* ska bildas.

Som böjningsmönster har valts två rotaorister där växling i verbstammen sker mellan lång och kort vokal (η/α och ω/o) vid bildande av aoristparticip, nämligen verben

βαίνω jag går, *fut. i medium* **βήσομαι**, *rotaorist* **ἔβην** och **γινώσκω** jag får veta, *fut. i medium* **γνώσομαι**, *rotaorist* **ἔγνων**.

Rotaorist	Rotaorist
ξ - $\beta\eta$ -v jag gick	ξ - $\gamma\nu\omega$ -v jag fick veta
ξ - $\beta\eta$ -ς du gick	ξ - $\gamma\nu\omega$ -ς du fick veta
ξ - $\beta\eta$ han/hon gick	ξ - $\gamma\nu\omega$ han/hon fick veta
ξ - $\beta\eta$ -μεν vi gick	ξ - $\gamma\nu\omega$ -μεν vi fick veta
ξ - $\beta\eta$ -τε ni gick	ξ - $\gamma\nu\omega$ -τε ni fick veta
ξ - $\beta\eta$ -σαν de gick	ξ - $\gamma\nu\omega$ -σαν de fick veta

Vid bildande av *aoristparticip* förkortas alltså rotens vokal:
nom. **βάς**, **βᾶσα**, **βάν**, gen. **βάντος**, **βάσης**, **βάντος** etc.,
nom. **γνούς**, **γνούσα**, **γνόν**, gen. **γνόντος**, **γνούσης**, **γνόντος** etc.

Rotaoristernas infinitiver heter **βῆναι**, resp. **γνῶναι**, se f.ö. S 78 och 79, resp. BJ 189-192.

4.11 Kilo/mille. Hekto/centum

Det grekiska **kilo** (grek. χίλιοι, -αι, -α) betyder 'tusen'. En **kilometer** är tusen gånger en meter. Men det latinska **mille**, som också betyder 'tusen', anger tusendelar. En **millimeter** är ju en tusendels meter.

Likaså anger det grekiska **hekto** (grek. ἑκατόν) hundra gånger. En **hektoliter** innebär hundra liter, medan en **centiliter** (lat. *centum*) är en hundradels liter.

Idag använder tekniker och ekonomer ofta termen **KKr** (=kilo) i betydelsen 'tusen kronor' och **MKr** (μέγα 'stor') i betydelsen 'en miljon kronor'.

Uppgift 9 Översätt:

- 1 Ὁ ἵππεὺς ἀνέβη ἐπὶ τὸν ἵππον.
 - 2 Κῦρος ἀπέβη ἐπὶ τὰ ὄρη οὐδενὸς κωλύοντος.
 - 3 Οἱ φυγάδες τὸν ποταμὸν διέβησαν.
 - 4 Κροῖσος Ἄλυν διαβάς μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει.
 - 5 Ὁ βίος βραχύς, ἡ δὲ τέχνη μακρή.
-

- 1 ἵππεύς, ἕως ὁ ryttare - ἀνα-βαίνω jag stiger upp, *fut. i medium* ἀνα-βήσομαι, ἀν-έβην - ἐπὶ *prep. m. ack.* 'på'
- 2 ἀπο-βαίνω jag går bort/upp, ἀπο-βήσομαι, ἀπ-έβην - ἐπὶ *prep. m. ack.* till, i ὄρος, ὄρους, τό berg κωλύω jag hindrar
- 3 φυγάς, -άδος, ὁ flykting - δια-βαίνω jag genomgår, övergår *fut. i medium* δια-βήσομαι, δι-έβην
- 4 Orakelsvar på hexameter till kung Kroisos, innan han beslöt sig för krig mot Kyros. Ἄλυσ, υος flod i Mindre Asien ἀρχή, ἥς, ἡ början, välde - κατα-λύω jag upplöser, störtar
- 5 βραχύς, εἶα, -ύ kort - τέχνη, ἥς, ἡ konst, *här* läkekonsten
Sagt av Hippokrates, läkekonstens fader μακρή dialektalt för μακρά lång, stor, 'omfattande' (tar lång tid att lära sig)

4.12 Två vetenskapsmän vid biblioteket i Alexandria

Aristarkos (ca 310-230 f.Kr.) lanserade 800 år före Kopernikus tanken att jorden kretsar kring solen. Han fastställde storleks- och avståndsförhållanden för jorden, månen och solen på ett sätt som visserligen skiljer sig väsentligt från dagens värden men ändå klart visar att solen var mycket större än jorden. Därför föreslog han ett heliocentriskt världssystem, det vill säga ett system med solen i centrum, och månen i sin tur i en bana runt jorden.

Eratosthenes, på det sena 200-talet f.Kr., bevisade att jorden var rund och beräknade dess omkrets med häpnadsväckande precision 1700 år före Columbus. Han delade in jorden i fem zoner, avgränsade polcirkelarna och vändkretsarna, och etablerade ett koordinatsystem med latituder och longituder.

Para ihop frågan i vänsterspalten med rätt svar från högerspalt (för facit se föregående sidor)!

1 Vilken dialekt är Nya Testamentet skrivet på?	a Ptolemaius
2 Vilken gud har ett tempel i Delfi?	b ägde rum i Olympia
3 Vem hävdade tidigt att jorden rör sig runt solen?	c Sapfo
4 Vem har författat skrifterna om Sokrates?	d Hera
5 Skulptur med lejonkropp, fågelvingar, kvinnohuvud?	e kentaur
6 Gemensamt namn på 13 kungar i Egypten?	f 323 f.Kr
7 Den lydiske prinsen Pelops har gett namn åt ...	g Platon
8 Vad kallas ett blandväsen av häst och människa?	h 31 f.Kr.
9 Känd skaldinna från Lesbos?	i Kastalia
10 Åt vem är Olympias äldsta tempel tillägnat?	j sfinx
11 Varför fick de olympiska spelen just detta namn?	k Peloponnesos
12 Alexander den stores dödsår?	l Aristarkos
13 När erövrade Octavianus Egypten?	m Apollon
14 Vad hette källan för tvagning före ett besök hos oraklet i Delfi?	n koiné

Uppgift 10

Repetera Fjärde stegets grammatik!

- Böj i singularis **σκέψις μακρά** och i pluralis **δόσις μικρά**!
Använd papper och penna!
- Komparera *adjektiven*
 - πικρός, ἄ, ὄν** 'bitter'
 - εὐτυχής, ἐς** 'framgångsrik'
 - μέγας, μεγάλη, μέγαν** 'stor'
- Böj i singularis och i pluralis **ἵππεὺς ἀμείνων** 'en bättre ryttare'! Använd papper och penna!
- Vad heter dativ singularis av **ναῦς**?
- Nämn *adverben* till följande adjektiv (i positiv, komparativ och superlativ):
 - πικρός, ἄ, ὄν** 'bitter'
 - σοφός, ἦ, ὄν** 'vis'
- Beskriv konstruktionen 'fristående genitiv' (genitivus absolutus)?
- Vad kallas och vad utmärker var och en av följande aoristtyper: a) **ἐθήρευσα** b) **ἔλιπον** c) **ἔγνων**

Uppgift 11 Läs

4.13 Ur Herodotos historia, första boken

Den grekiska historikern Herodotos, ca 480-420 f.Kr., var från Halkarnassos (sydvästra delen av nuv. Turkiet). Hans resor blev tidigt för honom forskningsresor. Hans verk, uppdelat i nio böcker, utgörs av långa exkurser med geografiskt och etnografiskt innehåll. Den enhetsram han spänner i inledningen till sitt verk är det stora kriget mellan barbarer och greker, dvs. västerns konflikt med östern, koncentrerad i det stora perserkriget. I denna ram sätter han så in alla folk han besökt och deras historia. Efter ett av huvudberättelsen föranlett omnämnande av ett folk kommer ibland allt om detta som en jättelik parentes, som då hotar att spränga berättelsens ram.

I sin hållning till materialet är han inte särskilt kritisk. Gudarnas makt ser han överallt verka och han noterar när mänskligt övermod får sitt straff. Han är emellertid en utmärkt berättare och de många inlagda små historierna har gett mängder av stoff åt europeiska novellister, balladdiktare och dramatiker. Historierna om Gyges och Kroisos och Polykrates ring och många andra är berättade av en verklig epiker, och de nattliga överläggningarna före Salamisslaget fyller han med spänning.

Lästips: Ryszard Kapuscinski, 'På resa med Herodotos'

(Med Herodotos som förebild reser författaren runt i Afrika och Asien.)

Kroisos och Solon – vad är lycka?

Då Kroisos underkuvat dessa folk och införlivat dem med lyckorna, så fick Sardes, som då var som allra rikast, besök av den tidens alla vise män i Hellas, den ene efter den andre, och däribland även atenaren Solon. Denne hade på uppdrag av atenarna stiftat lagar för dem och vistades sedan utrikes i tio år för att se sig omkring och för att han inte skulle bli tvungen att upphäva någon av de lagar, som han stiftat. Atenarna kunde nämligen inte på eget bevåg göra detta. Ty de hade med dyra eder förbundit sig att under tio år leva under de lagar, som Solon givit dem. Solon hade således, dels av denna anledning,

dels för att se sig om, rest ut, farit ner till Amasis i Egypten och kom nu till Kroisos i Sardes.

Vid sin ankomst mottogs han gästvänligt i det kungliga slottet av Kroisos. Tre eller fyra dagar efter ankomsten lät Kroisos sina tjänare föra omkring Solon i skattkamrarna och visade honom alla härligheterna. När han där hade riktigt sett på allt, som han ville, ställde Kroisos följande fråga till honom: 'Atenske vän, du har bland oss vunnit stor ryktbarhet både för din vishets skull och därför att du av vetenskaplig forskningslusta har farit vida omkring på jorden. Och nu har jag fått riktig lust att fråga dig, om du har träffat någon människa, som är lyckligare än alla andra.' Han frågade detta i den tanken, att han vore den lyckligaste i världen. Men fullt ärligt och utan smicker svarade Solon: 'Ja, herre konung, Tellos från Aten.' Kroisos blev förvånad över detta och frågade ivrigt: 'Varför menar du att Tellos är lyckligast?' Solon svarade: 'Tellos levde under en tid av lycka och framgång för sin fädernestad, han hade goda och präktiga barn, och han fick uppleva, att de alla i sin tur fick barn och att alla blev vid liv; därtill var han efter våra förhållanden välbärgad; och till sist fick han ett det mest lysande slut på livet. Ty under strid mellan atenarna och deras grannar vid Eleusis ryckte han ut, slog fienderna på flykten och stupade som en hjälte. Atenarna begravde honom på allmän bekostnad på det ställe, där han hade stupat, och höll honom i stor ära.'

Genom att så framhålla Tellos stora lycka uppeggade Solon Kroisos blott ännu mera, och han frågade nu, vem han kunde ha träffat, som närmast vore lyckligast, ty han tänkte, att andra rummet skulle han i alla händelser få. Solon svarade: 'Kleobis och Biton. Ty dessa, som till härkomsten var argiver, hade tillräcklig utkomst att leva av och dessutom en väldig kroppsstyrka, såsom framgår av följande. Bägge två var pristagare i tävlingar och följande händelse berättas om dem. Då argiverna en gång firade en fest till ära för Hera, måste deras mor nödvändigt fara i vagn till templet, men oxarna kom inte i rätt tid från fältet. Då det brådskade, spände ynglingarna sig själva för och drog vagnen, som deras moder åkte i, och så körde de fyrtiofyra stadiers väg och kom fram till templet i hela församlingens åsyn. Sedan fick de en den härligaste död, och Gud visade därvid, att

det är bättre för en människa att dö än att leva. Ty argiverna, som samlat sig kring dem, prisade ynglingarna för deras styrka, under det att kvinnorna prisade deras mor, att hon ägde sådana söner. Modern blev överlycklig både över vad som hänt och över den berömmelse, som vunnits. Hon gick fram till gudabilden och bad, att gudinnan måtte ge åt hennes söner Kleobis och Biton, som så vackert hedrat henne, det bästa som en människa kan få. Efter denna bön offrade ynglingarna och deltog i måltiden, varpå de somnade i själva templet för att inte mera vakna. Så slutade de sitt liv. Argiverna lät göra bildstoder* av dem och uppreste dem i Delfi som typer av de yppersta män.'

Då Solon sålunda givit andra priset i lycka åt dessa, utbröt Kroisos förbittrad: 'Nå, min lycka då, min bäste vän, räknar du den för platt intet, så att du inte ens sätter mig i jämnhöjd med vanliga borgare.' Solon svarade: 'Du frågar mig, Kroisos, om mänskliga ting, men jag vet nog, att alla gudar är ängsligt avundsamma. Under ett långt liv har man tillfälle att själv pröva och hos andra bevittna mycket, som man helst ville slippa se. För en människa anslår jag livets längd till sjuttio år. Dessa sjuttio år gör tjugufemtusentvåhundra dagar, skottmånader ej inberäknade. Vill man nu förlänga vartannat år med en månad för att årstiderna skall ordentligt passa in, kommer således till de sjuttio åren trettiofem skottmånader eller i dagar räknat ettusenfemtio dagar. Av alla dessa dagar, som sålunda under sjuttio år tillsammans utgör tjugusextusentvåhundrafemtio, är icke den ena dagen den andra lik, utan händelserna växlar. På så sätt, Kroisos, är människan helt och hållet tillfälligheternas slav. Jag menar nu, att du är en mäktig rik man och konung över många folk, men det, som du frågade mig om, det vill jag inte säga om dig förrän jag fått höra att du lyckligt slutat ditt liv. Ty den, som är mäktig rik, är inte mera rik än den, som har sin dagliga bärgning, så framt icke han också har lyckan att få behålla allt sitt goda intill livets slut. Ty många stormrika människor är olyckliga, men många, som levat ett anspråkslöst liv, har lyckan med sig. Den olycklige rike har blott två

*se bild av Kleobis och Biton s. 112 (vid avsnitt 3.12)

företräden framför den, som har lyckan med sig, under det att den senare har många företräden framför den olycklige rike. Denne har nämligen lättare att tillfredsställa ett begär och att bära en stor olycka, som drabbar honom, men den förre har i stället följande företräden. Förlusten, som han inte lika lätt kan bära, och begäret, som han inte lika lätt kan tillfredsställa, håller han på avstånd tack vare sin goda lycka. Däremot är han fri från kroppsslyte, fri från sjukdomar och lidanden, har präktiga barn och har ståtligt utseende. Om han jämte detta även slutar sitt liv lyckligt, så är han just den, som du söker, den som är värd att kallas lycklig. Men före hans död bör man inte kalla någon lycklig, utan bara väl lottad. Och för en människa är det omöjligt att förena allt detta. Alldeles som intet land i världen självt har allting tillräckligt utan har ett och saknar ett annat, och det land är bäst, som har det mesta, på samma sätt är också människan inte i allt sig själv nog: hon har ett och saknar ett annat. Men den människa, som livet igenom har det mesta, och så får sluta sitt liv i lycka, hon kan, tror jag, herre konung, med rätta bära detta namn. Vid allting gäller det att se, hur det till sist avlöper. Ty för många människor har Gud visat lyckan för att sedan störta dem desto djupare.'

Genom detta sitt tal föll han i onåd hos Kroisos, och denne lät honom utan vidare omständigheter resa sin väg och höll honom för en mäktig dåraktig man, som ej aktade på stundens lycka utan bjöd att se på alltings slut. - - -

Översättning C. Lindskog

Annat lästips: Sture Linnér, 'Herodotos, Den förste globalisten'

Uppgift 12 Läs

4.14 Ur Tukydidess historia

Perikles tal över de stupade atenarna

År 431 f.Kr trängde spartanerna in i Attika och dess invånare flyttade innanför Athens murar. Efter första krigsåret beslöt man i Aten att de, som gett sina liv åt fädernestaden, skulle erhålla en statsbegravning. Perikles fick i uppdrag att hålla minnetalet, som utgör den ideologiska och konstnärliga höjdpunkten i Tukydidess historieverk. De ideal atenarna gick till kamp för tecknas här.

Tukydidess berättar först hur det gick till vid begravningen och om deltagarnas procession till begravningsplatsen, som ligger i Athens vackraste förstad Kerameikos utanför murarna, väster om Aten. När ögonblicket var inne gick Perikles från griften upp på en hög talarstol för att kunna höras av så många i skaran som möjligt och yttrade följande (bok II:34).

35. 'De flesta av dem som tidigare talat på denna plats har prisat den som lät foga detta tal till våra begravningsseder; de tyckte det var en vacker sed att det hölls ett anförande vid begravningen av dem som stupat i krig. Jag däremot anser snarare att det vore tillräckligt om män som visat sig tappra i handling ärades i handling, så som ni just har sett ske vid denna begravning som staten ordnat. Ty vår tro på så många mäns tapperhet borde ej vara beroende av en enda mans större eller mindre talarbegåvning. Det är nämligen vanskligt att slå an den rätta tonen vid ett tillfälle då det är svårt redan att fullt och fast övertyga om de verkliga förhållandena. De åhörare som är förtrogna med vad som hänt och välvilligt stämda mot de stupade kan lätt mena att talet ej helt motsvarar vad de önskar eller vet. De däremot som inte vet vad som skett tycker kanske av avund mot de döda att talaren överdriver i ett och annat, om de får lyssna till bedrifter som går utöver deras egen förmåga. Var och en tål nämligen beröm endast i den mån han anser sig själv kunna utföra något av det han hör omtalas. Vad som går utöver detta väcker i stället genast avund och misstro. Men eftersom våra fäder funnit det lämpligt att införa denna sed bör jag i min tur

rätta mig efter traditionen och försöka att så gott jag kan uttrycka det som var och en önskar och anser.

Kommentar: I strid med traditionens krav framför Perikles åsikten att ett lovtal över de stupade är onödigt. De tappra bör i stället äras i handling. Han chockerar därmed åhörarna men fångar deras uppmärksamhet. De väntar otåligt på vad som kommer. Perikles vill dock inte totalt utmana känslan för det passande utan försäkrar att han ska göra sitt bästa för att rätta sig efter traditionen. (Britta Pibblad, kursdeltagare, har gjort denna och följande kommentarer)

36. Jag skall allra först tala om våra förfäder (=dem före Maraton 490), ty det är rätt och riktigt att vid ett tillfälle som detta ägna dem en minnesgård. I vårt land har alltid samma folk bott från släkte till släkte, och genom sin duglighet har de ända till nu bevarat det fritt åt oss. Om de förtjänar att prisas gör våra fäder (=perserkrigens generation) det än mer. Till det de ärvde fogade de nämligen hela det välde vi nu äger och efterlämnade under svåra mödor detta utökade arv till vår generation. I den mån vårt välde vuxit är det dock vi själva (=Perikles generation fr.o.m. 465), vi som står här och mestadels ännu befinner oss i vår fulla kraft, som ökat dess makt, och vi har organiserat staden så att den i alla hänseenden är helt oberoende i såväl krig som fred. De krigiska bragder genom vilka allt detta vunnits eller genom vilka vi eller våra fäder modigt värjt oss mot utlänningars eller helleners angrepp förbigår jag, ty jag vill ej utbreda mig över sådant som ni redan känner till. Men vilken livsinriktning som fört oss till vår nuvarande ställning, vilket statsskick och vilken anda som skänkt oss storhet — detta är vad jag först ämnar skildra för att sedan gå över till att prisa de stupade. Jag anser att detta ämne passar väl i en stund som denna och att hela den här församlade skaran av medborgare och främlingar kan ha nytta av att lyssna till det.

Kommentar: Perikles hyllar först fädernas mödor. Men han prisar framför allt åhörarna och gör dem delaktiga i Athens storhet och framgångar. Det är vi själva, säger han, vi som står här som har skapat den anda och det statsskick som gett oss storhet.

37. Vårt statsskick söker ej likna andras lagar: vi utgör snarare föredöme än efterbild. Sitt namn har det fått därav att förvaltningen sköts inte av ett fåtal utan av flertalet - därför kallas det folkvälde. I enskilda tvister är alla lika inför lagen. När det däremot gäller uppskattningen av ens person så vinner den försteg i det offentliga livet som på något sätt utmärker sig, alltså inte alla och envar utan den duglige, och ingen fattig som är i stånd att på något sätt verka till statens bästa hindras av sin oansenliga ställning.

Fritt lever vi i vårt offentliga liv, fritt även i vårt dagliga värv, utan inbördes misstänksamhet. Vi vredgas ej på vår nästa om han gör vad honom lyster, och vi sätter inte upp några sura miner som ter sig sårande även om de ej skadar. Men om vi visar tolerans i vårt enskilda liv rättar vi oss däremot i det offentliga efter lagarna, främst av vördnad för dem. Vi hörsammar de ämbetsmän som för tillfället är vid makten och likaså lagarna, framför allt dem som stiftats till de förfördelades värn och de oskrivna bud som alla anser det vara en skam att kränka.

Kommentar: Genom att skildra det unika folkstyrda, fria, jämlika atenska rätts-sambället behöver Perikles inte nämna motparten Sparta. Det måste stå klart för alla lyssnare, vilka värden man riskerar att förlora och vilken sorts tyranni man riskerar att få i stället.

Man kan invända att när Perikles talar om att "vi lever fritt i vårt offentliga liv" så bortser han från dem som inte är delaktiga i den politiska demokratin, dvs kvinnor och slavar. Vi bör då betänka att sådant var det politiska förhållandet även i Sverige under en lång period. Allmän och lika rösträtt för män och kvinnor infördes i Sverige så sent som år 1921. Slaveri och slavhandel förbjöds i Sverige år 1335.

38. Vi har också sört för allt slags andlig vederkvickelse efter våra mödor: tävlingar och offerfester året om, och smakfulla hem och offentliga byggnader som gläder oss dagligen och förjagar missmodet. Tack vare vår stads betydelse kommer dessutom allt hit från hela jorden så att vi kan njuta av andra folks goda lika naturligt som om det vore vårt eget.

39. Även i fråga om vår krigsberedskap skiljer vi oss från våra motståndare, i följande stycken.

Vår stad är öppen för alla, och aldrig utvisar vi främlingar för att söka hindra dem från att finna ut eller se något som en

fiende skulle ha nytta av att få avslöjat. Vi förlitar oss nämligen mindre på förberedelser och försåt än på vårt eget mod i stridens stund. När det gäller uppfostran söker somliga uppamma tapperhet genom mödosam träning redan från unga år; vi däremot lever utan tvång och går ändå med samma mod lika stora faror till mötes som de. - Ett bevis på detta är att spartanerna ej angriper vårt land ensamma utan tillsammans med alla sina bundsförvanter medan vi själva, när vi anfaller andras länder, vanligen segrar utan svårighet, trots att striden står på främmande mark mot människor som försvarar sina hem. Hittills har aldrig någon fiende mött hela vår krigsmakt, ty samtidigt som vi är sysselsatta med vår flotta sänder vi till lands våra styrkor å olika håll. Men om fienderna någon gång ger sig i kast med en mindre trupp och besegrar några få av oss skryter de över att ha drivit oss alla tillbaka, om de förlorar påstår de däremot att det var hela vår armé som slog dem. - Om vi hellre vill möta faran med lätt hjärta än med tung tukt, mindre på grund av lagars bud än medfött mod vinner vi i själva verket en fördel: vi tröttar ej ut oss i förväg för att möta provningar som ännu ligger i framtiden, och när vi väl råkar ut för dem visar vi oss ej mindre modiga än de som alltid gör sig möda. - Av dessa skäl är vår stad värd beundran, men det finns också andra.

Kommentar: I fråga om Atens krigsberedskap säger Perikles att atenarna förlitar sig mindre på förberedelser och försåt än på sitt eget mod i stridens stund. Eventuellt bemöter Perikles här kritik beträffande bristande satsning på försvaret. Perikles ställer så detta atenarnas medfödda mod mot spartanernas genom en hård drill framtvungade mod och försöker på så sätt motverka rädslan för Spartas stridskrafter. I detta syfte nämner han också att spartanerna alltid har behov av bundsförvanter.

40. Vi älskar det sköna och det enkla, visdomen utan veklighet. Rikedom är för oss ett medel till handling, ej ett ämne för skryt; att erkänna sin fattigdom är ingen skam men väl att ej att genom arbete söka undfly den. En och densamme kan ägna sig åt både egna och statens angelägenheter; men ej heller de andra som främst är upptagna av sitt arbete saknar insikt i statens affärer. Vi är de enda som menar att den som står helt utanför dessa ej är tillbakadragen utan oduglig. Vi avgör frågorna själva eller ställer dem under vederbörlig diskussion. Vi anser nämligen ej att handling hämmas av ord utan av att man skrider till verket

utan att först genom överläggning göra sig noga underrättad. Även detta är en egenskap som skiljer oss från andra: vi tar stora risker men överväger dem omsorgsfullt i förväg. Hos andra är det däremot okunnigheten som föder mod och eftertanken tvekan. Störst själsstyrka bör väl rätteligen de anses ha som klarast inser vad som är förfärligt och vad som är behagligt men ändå ej ryggar för farorna.

41. Kort sagt: jag hävdar att hela vår stat är en levande lektion för Hellas och att varje enskild till följd av den anda som råder hos oss tycks kunna finna tillräckligt med resurser inom sig för att med den yttersta grace och smidighet anpassa sig till de mest skiftande omständigheter. Att detta icke är skrytsamt tal blott för stunden utan den faktiska sanningen, det visar den makt staten äger och som vi vunnit åt den tack vare denna anda. Av alla samtida stater är vår den enda som i prövningens stund är starkare än sitt rykte. Den är den enda som ej får någon fiende att harmas över att bli slagen av sådana motståndare, eller någon undersåte att klaga över att han styrs av ovärdiga härskare. Det finns lysande tecken på vår makt, och vittnesbörd om den saknas förvisso ej, och vi kommer att beundras av såväl samtid som eftervärld. Vi behöver inga lovsånger av Homeros eller någon annan, vars vackra ord kan behaga för ögonblicket men vars tolkning av våra bragder kommer att vederläggas av sanningen om dem: vi har tvingat varje hav och land att öppna sig för vår dristighet, och överallt har vi lämnat efter oss oförgängliga minnesmärken över såväl misslyckanden som framgångar.

Sådan är alltså den stat för vilken dessa män tappert kämpat och dött, emedan de vägrade att bli berövade den, och för vilken var och en av oss överlevande bör vara redo att offra sig.'

Slutkommentar av Britta Pihlblad: Perikles uppmuntrar slutligen atenarna genom att framställa dem som ägare av goda egenskaper. Han stöder deras självkänsla genom en vision om eftervärldens positiva omdömen. För en stat som Aten bör alla vara beredda att kämpa.

Slående är hur Perikles uttrycker sig i vi-form. Han talar inte till undersåtar. Han talar med sina jämlikar. Talet torde ha nått sitt syfte: stärka försvarsviljan, svetsa samman medborgarna, ingjuta tillförsikt, visa vilka värden som står på spel, visa svagheter hos motståndaren, betona det delade samhällsansvaret. Det är ett enastående skickligt tal, men mer än så. Det är vackert, njutbart litteratur.

Översättning S. Linnér

DET FEMTE STEGET

5.1 Vid Kap Sunion

Detta är havet, ungdomskällan,
Venus' vagga och Sapphos grav.
Spegelblankare såg du sällan
Medelhavet, havens hav.

Lyft som en lyra mot arkipelagen
skimrar Poseidontemplets ruin.
Pelarraden, solskenstvagen,
spelar den eviga havsmelodin.

Seglande gäst på förbifärden,
lyssna till marmorlyrans musik!
Full av ruiner finner du världen.
Ingen i skönhet är denna lik.

Ej mer jublas det här och klagas
inför havsgudens altarbord.
Nio pelare blott är hans sagas
ännu bevarade minnesord.

Måtte det verk du i människors vimmel
skapar från morgon till aftonglöd,
stå som en lyra mot tidens himmel,
sedan du själv och din gud är död!

Hjalmar Gullberg
Ur Kärlek i tjugonde seklet, 1933

Poseidon i brons 2,1 m. hög, funnen i havet vid Kap Artemision på Euboea.

Poseidontemplet vid Kap Sounion

Korint hade på 600-talet ett bra läge för sjöfarten mellan öst och väst. Orientens skatter omlastades vid Istmos i närheten och gav Korint en oerhörd rikedom. Det 575 meter höga Akrokorint med dess imponerande befästningar reste sig högt över staden och gav Korint ett gott militärstrategiskt läge. Foto Lars Karlsson

Den drygt 6 km långa Korintkanalen förkortar vägen mellan Adriatiska havet och Svarta havet med ca 320 km. Kanalen påbörjades av Nero 67 e.Kr. ; projektet skrinlades och förverkligades först 1893. Kalkstensklippan, som Korintkanalen skär igenom, höjer sig som mest 87 m över kanalens yta.

5.2 Medium och passivum. Aoristtyper

I **medium** deltar subjektet i handlingen. Medium uttrycker i första hand en reflexiv handling (t.ex. 'jag ställer mig'), vidare en reciprok handling (t.ex. 'vi slåss', 'vi slår varandra'). Slutligen kan medium betona att verbhandlingen utförs av subjektet personligen. I **passivum** däremot är subjektet föremål för en handling som utförs av någon annan, t.ex. 'Trädet fälls av en trädgårdsmästare'. Subjektet 'trädet' utför inte handlingen. Det är 'passivt' och verbet har passiv form på -s. Om man ska uttrycka vem som utför handlingen, behövs här en agent (av en trädgårdsmästare; i grekiskan används prep. ὑπό + gen.).

I grekiskans tempus presens och imperfekt är personändelserna gemensamma för medium och passivum. Både medial och passiv innebörd ligger alltså i samma verbform och översättaren kan välja det som är naturligast i sammanhanget: λούομαι medium 'jag tvättar mig' eller passivum 'jag tvättas', ἐλουόμην medium 'jag tvättade mig' eller passivum 'jag tvättades'.

Helt annorlunda är det när det gäller aorist och futurum. För dessa tempus är det en tydlig *skillnad mellan hur grekiskan bildar aorist och futurum medium och hur grekiskan bildar aorist och futurum passivum*, se rutan nedan och följande avsnitt 5.3.

<i>Aorist</i>	ἔ-λυ-σ-α	ἔ-λιπ-ο-ν	ἔ-βη-ν
<i>aktivum</i>	jag löste	jag lämnade	jag gick
<i>Aorist</i>	ἔ-λυ-σ-ά-μην	ἔ-λιπ-ό-μην	
<i>medium</i>	jag löste (mig)	jag lämnade (mig)	
<i>Aorist</i>	ἔ-λύ-θη-ν	ἔ-λείφ-θη-ν	
<i>passivum</i>	jag löstes	jag lämnades	

Anmärkning: I grekiskan och latinet finns verb som har passiv/medial form men aktiv betydelse, ungefär som svenskans s-former 'andas', 'hoppas' (motsvarande latinska verb brukar kallas *deponens*, 'verb som har passiv form men som avlägger sin passiva betydelse'). I latinet brukar ett deponens få alla sina verbformer förändrade men i grekiskan är det inte ovanligt att ett verb i presens står i aktivum och i futurum i medium, så t.ex. för φεύγω 'jag flyr', φεύξομαι 'jag ska fly'.

5.3 Aorist *i passivum* och dess infinitiv

Som framgått har aoristen för passivum sina särskilda former, vilka inte sammanfaller med formerna för aorist medium. De flesta verb bildar aorist passivum med **-θη-** som läggs till verbstammen, t.ex. **ἐ-παιδεύ-θη-ν** 'jag uppfostrades' (några verb bildar den passiva aoristen med enbart **-η-**, t.ex. **ἐ-φάν-η-ν** 'jag syntes').

Aorist passivum lär man sig enklast i anslutning till rot-aoristen, typ **ἔβην**, se avsnitt 4.10.

Vokalstammarna får kort slutvokal förlängd som vid futurum och sigmatisk aorist (t.ex. **ἐποιή-θη-σαν** av **ποιέω**).

Stam för aorist passivum ἐ-παιδευ-θη-
ἐπαιδεύ-θη-ν jag uppfostrades
ἐπαιδεύ-θη-ς du uppfostrades
ἐπαιδεύ-θη han, hon uppfostrades
ἐπαιδεύ-θη-μεν vi uppfostrades
ἐπαιδεύ-θη-τε ni uppfostrades
ἐπαιδεύ-θη-σαν de uppfostrades

REAGERA PÅ **ἐ-** OCH **-θη-** !

Aorist infinitiv i passivum slutar på **-ναι** och heter för typ-verbet **παιδευθή-ναι** 'att uppfostras' (läs mer S 80 eller BJ 194).

Uppgift 1 Översätt:

- 1 Πάντα τὰ ζῶα ἐφοβήθη ὑπὸ τοῦ λέοντος.
- 2 Καὶ ἐγὼ ἐφοβήθην.
- 3 Ἡ Ἀττικὴ ὑπὸ Ξέρξου διεφθάρη.
- 4 Οἱ κύνες ἐδέθησαν ὑπὸ τῶν κορῶν.
- 5 Κῦρος εἰς τὴν Λυδίαν κατεπέμφθη.

-
- 1 ζῶον, ου, τό djur - φοβέω jag skrämmer
 - 3 δια-φθείρω jag förstör, fut. δια-φθερώ,
aor. akt. δι-έφθαιρα, aor. pass. δι-εφθάρην
 - 4 κύων, κυνός, ό, ή hund - δέω binda - κόρη, ης, ή flicka
 - 5 κατα-πέμπω jag sänder (ner)

5.4 Aorist particip i *passivum*

Grekiskans aoristparticip i passivum (nom. **παιδευθείς**, gen. **παιδευθέντ-ος**) har samma innebörd som de moderna språkens och latinets perfekt particip: 'uppfosttrad', 'en som har (hade) uppfostrats'. När det gäller ändelserna har böjningen - bortsett från accenten - viss likhet med böjningen av **πᾶς, πᾶσα, πᾶν**, gen. **παντός, πάσης, παντός** etc., se även S 33,4 och BJ 104.

Sing.	Maskulinum	Femininum	Neutrum
Nom.	παιδευθείς*	παιδευθείς-α**	παιδευθέν
Gen.	παιδευθέντ-ος	παιδευθείς-ης	παιδευθέντ-ος
Dat.	παιδευθέντ-ι	παιδευθείς-η	παιδευθέντ-ι
Ack.	παιδευθέντ-α	παιδευθείς-αν	παιδευθέν
Plur.			
Nom.	παιδευθέντ-ες	παιδευθείς-αι	παιδευθέντ-α
Gen.	παιδευθέντ-ων	παιδευθείς-ῶν	παιδευθέντ-ων
Dat.	παιδευθείσι(ν)	παιδευθείς-αις	παιδευθείσι(ν)
Ack.	παιδευθέντ-ας	παιδευθείς-ας	παιδευθέντ-α

*παιδευθείς<παιδευτεντ-ς

**παιδευθείσα<παιδευτεντ-ja

Danserska samt flöjtspelare med den uppskattade dubbelflöjten, aulos. Munbindeln tjänade som stöd för mun- och kindmuskulaturen.

Uppgift 2 Översätt:

- 1 Νικηθέντος τοῦ τυράννου οἱ πολῖται οἴκαδε ἐπορεύθησαν.
 - 2 Κατ' ἴλας ταχθέντες οἱ στρατιῶται ἀπῆλθον.
 - 3 Πάντα ὑπὸ τοῦ προδότου ἐδηλώθη τοῖς ἐχθροῖς.
 - 4 Οἱ βάρβαροι ἔφυγον καταπλαγέντες ὑπὸ τῶν ἱππέων.
-

- 1 νικάω jag segrar, besegrar, *aorist passivum* ἐ- νική-θην
aorist particip passivum νικηθείς, νικηθείσα, νικηθέν;
νικηθέντος τοῦ τυράννου är fristående genitiv ('tyran-
nen besegrad') - πορεύομαι *deponens* färdas, gå, bege sig
πορεύσομαι, ἐπορεύθην - οἴκαδε hemåt, hem
- 2 ἴλη, ης, ἡ avdelning - κατά *prep m. ack.* ἴ' - τάττω jag stäl-
ler upp (stam ταγ): τάξω, ἔταξα, ἐτάχθην: *aor. part. pass.*
ταχθείς, ταχθείσα, ταχθέν ('ordnad') - ἀπ-έρχομαι
jag beger mig iväg ἀπ-ελεύσομαι, *tematisk aor.* ἀπ-ῆλθον
- 3 προδότης, ου, ὁ förrädare - δηλώω jag yppar, δηλώσω,
ἐδήλωσα, *aor. pass.* ἐδηλώθην - ἐχθρός, οὔ, ὁ fiende
- 4 κατα-πλήττω jag förskräcker, skrämmer, *aorist passivum*
κατ-επλάγην, *aorist particip passivum* καταπλαγείς,
καταπλαγείσα, καταπλαγέν ('skrämd')

5.5 Futurum *i passivum*

Futurum passivum bildas genom att du till stammen för aorist passivum lägger ett **σ**-suffix (futurums vanliga märke) och personändelser för passivum: det blir **παιδευ-θή-σ-ομαι** ('jag ska uppfostras'). Du kan läsa mer om futurum passivum i S 81 eller BJ 174.

Uppgift 3 Översätt:

Πάν ποιήσω, ὅπως μὴ οἱ παῖδες βλαβήσονται.

ὅπως för att - βλάπτω jag skadar, βλάψω, ἔβλαψα,
aor. pass. ἐβλάβην

5.6 Råven och druvorna

Uppgift 4 Översätt fabeln Ἀλώπηξ καὶ βότρυες

- 1 Βότρυς πεπείρους ἀλώπηξ ἰδοῦσα ἐπειρᾶτο καταφαγεῖν.
- 2 Πολλὰ δὲ καμοῦσα καὶ μὴ δυνηθεῖσα ψαῦσαι, τὴν λύπην παραμυθουμένη εἶπεν πρὸς ἑαυτήν· ὄμφακες ἔτι εἰσίν.

1 ἀλώπηξ, ἀλώπεκος, ἡ räv - βότρυς, βότρυος, ὁ druva, *pl.* βότρυες, βοτρύων, βότρυσι, βότρυς - πέπειρος, -ον mogen
ὁράω jag ser, *fut. medium* ὀψομαι, *tematisk aor. εἶδον*:
ἰδοῦσα *aor. particip i fem. nom.:* 'havande sett', dvs. 'såg och'
πειράομαι *deponens* jag försöker, ἐπειρᾶτο *kontraberad form av imperfekt medium* ἐπειραετο - κατα-φαγεῖν ('äta upp')
infinitiv av tematiska aoristen κατέφαγον: jfr sarkofag = 'köttätare' (i pres. används verbet κατεσθίω jag äter upp)

2 κάμνω jag anstränger mig; *tematisk aor. ἔκαμον*: καμοῦσα
aor. particip - μὴ inte - δύναμαι *deponens* jag kan, δυνήσομαι,
ἐδυνήθην: δυνηθεῖσα *aorist particip passivum nominativ fem.*
eg. 'havande kunnat' - ψαύω jag vidrör, når, ψαύσω, ἔψαυ-
σα ψαῦσαι är *aorist infinitiv av den sigmatiska aoristen* ἔψαυσα
λύπη, ης, ἡ sorg, bedrövelse - παραμυθέομαι jag sö-
ker lindra, παραμυθουμένη *kontraberad form av pres. part.*
παραμυθεομένη - ἀγορεύω jag säger, *tematisk aor. εἶπεν*
πρὸς *prep. m. ack.* 'till' - ἑαυτήν reflexivt pronomen i
ack. 'sig (själv)', se vidare S 51 eller BJ 117 - ὄμφαξ,
ὄμφακος, ἡ icke mogen druva - ἔτι ännu

Lästips: poesi i översättning

Sture Linnér, *Den gyllene lyran, Archilochos, Sappho, Pindaros*, 1989
Sture Linnér, *Solglitter över svarta djup*, 2010

5.7 Perfekt och dess infinitiv och particip i aktivum och medium-passivum

Tempus perfekt i grekiskan utmärks av

1 **reduplikation, ofta i kombination med suffixet -κ**. Ordet 'reduplikation' betyder 'fördubbling': om verbstammen börjar med *en* konsonant, upprepas i regel denna konsonant följt av vokalen **ε**. Vid kombination med **κ** får verbstam med kort stamvokal denna förlängd. Av verbstammen **τιμα-** 'hedra' bildar du perfektstammen **τε-τιμη-κ-** 'jag har hedrat'.

Stammar som **λειπ-** 'lämna' saknar i perfekt tempus-karakteren **κ** men får i stället ett avljud i stammen **λε-λοιπ-**. När tempuskarakteren **κ** inte används redovisas den alternativa perfektstammen i ordlista/lexikon. Om stammen börjar med *två* konsonanter blir reduplikationen i regel enbart **ε** och perfektstammen blir t.ex. **ε-στράτευ-κ-** av **στρατεύω** 'jag drar i fält'. Om stammen börjar med vokal, förlängs vokalen.

2 **personändelser**, som är desamma som för den sigmatiska aoristen (**-α, -ας, -ε(ν), -αμεν, -ατε**) bortsett från 3:e person pluralis, där ändelsen är **-ασι**.

I rutan nedan redovisas perfekt *indikativ aktivum* med dels tempuskarakteren **-κ**, dels avljud av stammen utan **-κ**:

stam τε-τιμη-κ-	stam λε-λοιπ-
τε-τίμη-κ-α jag har hedrat etc.	λέ-λοιπ-α jag har lämnat etc.
τε-τίμη-κ-ας	λέ-λοιπ-ας
τε-τίμη-κ-ε(ν)	λέ-λοιπ-ε(ν)
τε-τιμή-κ-αμεν	λε-λοίπ-αμεν
τε-τιμή-κ-ατε	λε-λοίπ-ατε
τε-τιμή-κ-ασι(ν)	λε-λοίπ-ασι(ν)

REAGERA PÅ **REDUPLIKATION OCH -κ- !**

Perfekt *infinitiv aktivum* heter **τετιμηκ-έναι** 'att ha hedrat' och **λελοιπ-έναι** 'att ha lämnat'.

Perfekt *particip aktivum* heter i nominativ **τετιμηκώς, τετιμηκυῖα, τετιμηκός**, i genitiv **τετιμηκότης, τετιμηκυῖας, τετιμηκότης** 'en som har hedrat', resp. **λελοιπώς, λελοιπυῖα, λελοιπός**, genitiv **λελοιπότης, λελοιπυῖας, λελοιπότης** 'en som har lämnat' etc. Beträffande böjningen i övrigt av perfekt particip se S 30 eller BJ 103.

För perfekt *indikativ medium-passivum* gäller tidigare nämnda reduplikationsregler. Till vokalstammarnas perfektstam fogas, dock utan tempuskaraktären **κ**, personändelser för medium-passivum: **-μαι, -σαι, -ται, -μεθα, -σθε, -νται**. Alltså: **τε-τίμη-μαι, τε-τίμη-σαι, τε-τίμη-ται, τε-τιμή-μεθα, τε-τίμη-σθε, τε-τίμη-νται** 'jag har hedrat(s) etc.

Perfekt *infinitiv medium-passivum* heter **τετιμῆ-σθαι** 'att ha hedrat(s)'.

Perfekt *particip medium-passivum* heter följdriktigt i nominativ **τετιμη-μένος, τετιμη-μένη, τετιμη-μένον** etc. 'en som har hedrat(s)'. Beträffande medium-passivum för konsonantstammar, se S 86 eller BJ 209 (assimilation!).

5.8 Pluskvamperfekt

Pluskvamperfekt utgör ett augmenttempus till perfekt. Sätt alltså augment framför perfektstammen, som sedan ska följas av de särskilda personändelserna för pluskvamperfekt *aktivum*: **-ειν, -εις, -ει, -εμεν, -ετε, -εσαν**. Beträffande medium-passivum se S 86 eller BJ 209.

stam ἐ-τε-τιμή-κ-
ἐ-τε-τιμή-κ-ειν jag hade hedrat etc.
ἐ-τε-τιμή-κ-εις
ἐ-τε-τιμή-κ-ει(ν)
ἐ-τε-τιμή-κ-εμεν
ἐ-τε-τιμή-κ-ετε
ἐ-τε-τιμή-κ-εσαν

Uppgift 5

1 Vad heter perfekt 'du har löst' (λύω)?

2 Vad heter pluskvamperfekt 'de hade jagat' (θηρεύω)?

5.9 Temaformer för ett grekiskt verb

När du lärt dig perfekt har du fått förutsättningarna för att ta tema på ett grekiskt verb. Ett fullständigt tema utgörs av följande former: 1:a pers. sing. indikativ av *presens aktivum*, *futurum aktivum*, *aorist aktivum*, *perfekt aktivum*, *perfekt medium-passivum* och *aorist passivum*. Att lära sig utantill grekiska verbs alla temaformer är inte lika självklart som i t.ex. latin. Det viktiga är att känna deras regelbundna bildningssätt. De båda sista formerna utelämnas i regel eftersom de oftast är förutsägbara och inte så vanliga.

1 **παιδεύω, παιδεύσω, ἐπαίδευσα, πεπαίδευκα, [πεπαίδευσμαι, ἐπαιδεύθην]** 'jag uppfostrar'

2 **φυλάττω, φυλάξω, ἐφύλαξα, πεφύλαχα, [πεφύλαγμαι, ἐφυλάχθην]** 'jag bevakar' (presensstam **φυλακ-** jω)

3 **πέμπω, πέμψω, ἔπεμψα, πέπομφα, [πέπεμμαι, ἐπέμφθην]** 'jag skickar' (avljud: **πεμπ-**, **πομπ-**)

4 **εύρίσκω, εύρήσω, εὔρον, εὔρηκα, [εὔρημαι, εὔρέθην]** 'jag finner'

5 **βούλομαι, βουλήσομαι, ἐβουλήθην, βεβούλημαι** 'jag vill' (för *deponens* anges motsvarande former i *medium/passivum*)

Verb med stam på nasal (**ν**) och likvida (**λ, ρ**) har som regel en *särskild futurform*, där stammen utvidgats med **ε** och mellanvokaliskt **σ** för *futurum tillkommit*. **σ** har senare bortfallit, varvid **ε** och personändelsen kontraherats: en *futurform* som **μενῶ** böjs som **κοσμῶ** (=kontraherad *presensform* av **κοσμέω**). Dessa verb har också en *särskild aoristform* (ljudkombinationen **νσ, λσ** och **ρσ** har förlorat sitt **σ**, vilket givit ersättningsförlängning av verbets vokal): **μένω, μενῶ** (<*μενεω <*μενεσω), **ἔμεινα** (<*εμενσα) 'stanna' **στέλλω** (<*στελ- jω), **στελῶ, ἔστειλα** (<*εστελσα) 'skicka' **δέρω, δερῶ** (<*δερεω <*δερεσω), **ἔδειρα** (<*εδερσα) 'flå'

Uppgift 6 Ta tema på följande verb (de fyra första formerna)!

1 λύω 'jag löser'

2 δέω 'jag binder'

3 τίττω (presensstam *ταγ- jω) 'jag ställer upp'

4 ἀγγέλλω (presensstam *αγγελ- jω) 'jag meddelar'

Uppgift 7

Läs den grekiska texten högt och översätt sedan!

- 1 Εὗρηκα, ἀνεβόησεν ᾽ Ἀρχιμήδης.
- 2 Ὁ γέγραφα, γέγραφα. (*Pontius Pilatus*)
- 3 Δεδηλώκασιν ἡμῖν πάντα.
- 4 Κατήχα τοὺς φυγάδας εἰς τὴν ᾽ Ἀττικὴν.
- 5 ᾽ Ἀπέκτονας τὸν προδότην.
- 6 Πάντα δεδήλωται.
- 7 Κῦρος λέγεται ὑπὸ πολλῶν πεφιλησθαι.
- 8 Οἱ ᾽ Ἀθηναῖοι τὰς ναῦς εἰς Δῆλον ἐπεπόμφεσαν.
- 9 Ὁ κύων πιστῶς ἐπεφυλάχει τὴν οἰκίαν.
- 10 Φίλιππος ἐπεφιλήκει τοὺς ἵππους.
- 11 Πολλοὶ τῶν ᾽ Ελλήνων ἐπεφεύγεσαν εἰς Πελοπόννησον.
- 12 Τῆς παιδείας ἔφη τὰς ρίζας εἶναι πικράς, τὸν δὲ καρπὸν γλυκύν. (*anses ha yttrats av Aristoteles*)

-
- 1 εὗρίσκω jag finner, εὐρήσω, εὔρον, εὗρηκα
ἀνα-βοάω jag utropar
 - 2 γράφω jag skriver, γράψω, ἔγραψα, γέγραφα
 - 3 δηλόω jag gör tydligt, visar, meddelar
 - 4 κατ-άγω jag för ned, för tillbaka, -άξω, - ἡγαγον,
- ἦχα - φυγάς, φυγάδος, ὁ, ἡ flykting
 - 5 ἀπο-κτείνω jag dödar, -κτενῶ, -έκτεινα, -έκτονα
 - 7 φιλέω jag älskar, tycker om
 - 8 πέμπω jag skickar, πέμψω, ἔπεμψα, πέπομψα
Δῆλος, ου, ἡ ö bland Cykladerna i Egeiska havet
 - 9 κύων, κυνός, ὁ, ἡ hund - πιστός, ἡ, ὄν trogen
φυλάττω jag vaktar (*presensstam* *φυλακ-ιω), φυλάξω,
ἐφύλαξα, πεφυλάχα
 - 10 ἐπεφιλήκει ἐ-πε-φιλήκει pluskvamperfekt av φιλέω
 - 12 παιδεία, ας, ἡ undervisning, kunskap - ρίζα, ης, ἡ
rot πικρός, ἄ, ὄν besk - γλυκύς, εἶα, ὅ söt *avsnitt 4.6*

5.10 Konjunktiv i presens och aorist

I svenskan förekommer modus konjunktiv inte så ofta, mest i stående fraser, t.ex. 'Leve jubilaren', 'Det *vore* bra, om du kunde hjälpa mig'.

Konjunktiven har i grekiskan två användningsområden:

1 i huvudsatser kan konjunktiven uttrycka exempelvis en uppmaning (Må vi sjunga! /Låt oss sjunga!/Sjunga!)

2 i bisatser kan konjunktiven uttrycka bl.a. avsikt (bisatsen inleds med t.ex. avsiktskonjunktionen **ἵνα, ὅπως** 'för att').

Den grekiska konjunktiven utmärks av lång temavokal (η och ω i stället för ε och ο). Dessa långa vokaler är konjunktivens 'modusvokal'. Personändelserna i presens konjunktiv och aorist konjunktiv är desamma som i motsvarande indikativformer. Om det efter den långa temavokalen följer ett **ι** i ändelsen för 2:a och 3:e person sing. blir detta **ι** ett iota subscriptum (-εις>ης, -ει>η). Observera att augment inte används i aorist konjunktiv!

Jfr pres. ind.:	Presenskonjunktiv (<i>presensstam</i> λυ-)	Aorist konjunktiv (<i>aoriststam</i> λυσ-)
λύ-ω	λύ-ω	λύσ-ω
λύ-εις	λύ-ης	λύσ-ης
λύ-ει	λύ-η	λύσ-η
λύ-ομεν	λύ-ωμεν	λύσ-ωμεν
λύ-ετε	λύ-ητε	λύσ-ητε
λύ-ουσι	λύ-ωσι	λύσ-ωσι

Böjningen av *presens konjunktiv medium-passivum* exemplifierar vi med personformerna: λύ-ω-μαι, λύ-η (<ησαι), λύ-η-ται, λυ-ώ-μεθα, λύ-ησθε, λύ-ω-νται.

Aorist konjunktiv medium belyser vi med motsvarande personformer: λύσ-ω-μαι, λύσ-η (<ησαι), λύσ-η-ται, λυσ-ώ-μεθα, λύσ-ησθε, λύσ-ω-νται.

Häststatyett i glasmonter. Museet i Olympia.

Terrakottabuvud av Atena, 490 f.Kr. Hon bär en attisk hjälm och ett diadem dekorerat med lotusblommor. Museet i Olympia.

Inskrift i Olympia (varför Flabios nämns är oklart)

ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ
ΕΔΟΞΕ ΤΗ ΒΟΥΛΗ
ΤΗ ΟΛΥΜΠΙΚΗ
ΦΛΑΒΙΟΣ ΦΥΛΑΞ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΥ
ΣΟΦΙΣΤΗΣ
ΘΕΣΣΑΛΩΝ
ΣΥΝΕΔΡΟΣ
ΑΘΗΝΑΙΩΝ
ΑΡΕΟΠΑΓΕΙΤΗΣ

TILL LYCKA
RÅDET FATTADE BESLUT [om stenen]
DET OLYMPISKA
FLABIOS VÄKTARE
SON TILL ALEXANDER FRÅN THESSALIEN
SOFIST
MEDLEM AV THESSALERNAS
RÅDGIVANDE FÖRSAMLING
DOMARE I ATHENARNAS
AREOPAGISKA RÅD

5.11 Optativ i *presens* och *aorist*

Optativen har i grekiskan tre användningsområden:

- 1 i huvudsatser kan optativen uttrycka en önskan (namnet optativ av lat. *opto* = 'jag önskar')
- 2 i bisatser som är styrda av ett verb i historiskt tempus kan optativen ersätta en indikativ- eller konjunktivform, dvs. vara *oblik* (styrd), jfr S 120, 2 eller BJ 264, 3d
- 3 i förening med partikeln *ἄν* kan optativen uttrycka en möjlighet (*modus potentialis*), jfr S 115,2 eller BJ 264, 2b.

Optativens morfem **ι** är i *presens* föregånget av **ο** och i *aorist* av **α**, dvs. **οι** resp. **αι**. Notera vidare att ändelsen för optativ 1:a person sing. slutar på **-μι** (jfr **εἰμί**).

Böjningen av *presens optativ aktivum* blir: **λύ-οι-μι, λύ-οι-ς, λύ-οι, λύ-οι-μεν, λύ-οιτε, λύ-οι-εν** och av *aorist optativ aktivum* **λύσ-αι-μι, λύσ-αι-ς, λύσ-αι, λύσ-αι-μεν, λύσ-αιτε, λύσ-αι-εν**. Notera att augment inte behövs i *aorist* optativ. I övrigt hänvisas till grammatikens böjningsmönster för optativ, S 63 och 75.1, BJ 144 och 179.

Observera att i *presens* och *aorist optativ medium* används följande personändelser **λυ-οίμην, -οιο(<σο), -οιτο, -οίμεθα, -οισθε, -οιντο** och **λυσ-αίμην, -αιο(<σο), -αιτο, -αίμεθα, -αισθε, -αιντο**, se f. ö. S 58 och BJ 137.

5.12 Översättning av *aorist*

I huvudsatser motsvarar *aorist indikativ* svenskt imperfekt. I bisatser översätts *aorist indikativ* ofta med svenskt pluskvamperfekt.

I *konjunktiv, optativ, infinitiv* och *particip* kan *aorist* praktiskt taget syfta på vilken tid som helst: närvarande, förfluten eller tillkommande. Valet av svenskt tempus beror på sammanhanget. Skälet till det är att *aorist* egentligen betecknar en *handlingsart* och att den till tiden är 'obegränsad' (a-*aorist* kommer av **α** privativum och **ορίζω** jag begränsar, alltså = obegränsad tid), jfr S 108 och BJ 254. *Aorist particip* utmärker dock vanligen *föregående* handling.

Uppgift 8

Läs den grekiska texten högt och översätt sedan!

- 1 Σχολήν ἄγωμεν.
 - 2 Μωρίας φεύγητε.
 - 3 Εἶθε τὴν ἀλήθειαν στέργοις.
 - 4 Ἡ ἐλαία ἡμῖν σκιὰν ἂν παρέχοι.
 - 5 Ὁ Ξενοφῶν μετέπεμψε τοὺς Ἑλληνας,
ἵνα συμβουλευσαιντο.
 - 6 Ξενίας ἔλεξέ μοι, τίνας ἄνδρας ὁ Ξενοφῶν
εἰς δεῖπνον δέξαιτο.
 - 7 Διώκωμεν τοὺς πολεμίους.
 - 8 Πάντα ποιήσομεν, ὅπως σε σφύζωμεν.
 - 9 Ἐλεγεν ὁ ἀγροῖκος, τίνι οἱ ἵπποι τρέφονται.
 - 10 Εἶθε συμβουλευοῖντο ἀκριβῶς.
-

- 1 σχολή, σχολής, ἡ ledighet, fritid, jfr *skola* (=tid för intellektuell sysselsättning) - ἄγω jag utför, här 'har (ledighet)'
- 2 μωρία, μωρίας, ἡ dårskap, dumhet - φεύγω jag undflyr
- 3 εἶθε partikel vid önskan: 'o att' eller lämnas ordet oöversatt
ἀλήθεια, ας, ἡ sanning - στέργω jag älskar
- 4 ἐλαία, ας, ἡ olivträd - σκιά, ἄς, ἡ skugga - ἂν partikel,
här med *optativ* för att beteckna en möjlighet - παρέχω jag
övertäcker, ger
- 5 μεταπέμπω jag skickar efter Ἑλλήν, Ἑλληνος ὁ grek
ἵνα för att - συμβουλεύω jag ger råd, *medium* jag överlägger
- 6 Ξενίας egennamn - λέγω jag säger - δεῖπνον, ου, τό
måltid - δέχομαι jag mottar - τίς, τί, se avsnitt 3.11
- 7 διώκω jag förföljer - πολέμιος ου, ὁ fiende
- 8 ὅπως avsiktsskonjunktion 'för att' - σφύζω jag räddar
- 9 ἀγροῖκος, ου, ὁ bonde - τρέφω jag föder upp
- 10 ἀκριβῶς (adverb) noga - συμβουλεύω se mening 5

5.13 Presens, imperfekt och futurum av fyra μι-verb: τίθημι, δίδωμι, ἵστημι, ἵημι

Det sista avsnittet i verbläran är μι-konjugationen. Det grekiska verbet rymmer två verbsystem: den *tematiska* eller ω-konjugationen (temavokal mellan stam och personändelse) och μι-konjugationen, där ändelserna läggs till stammen utan temavokal. Detta gäller för t.ex. tempus presens och imperfekt.

Μι-verben har följande personändelser i presens indikativ: -μι, -ς, -σι, -μεν, -τε, -ασι), vidare uppträder μι-verbens stam i vissa former med *lång vokal (längdstadium)*, i andra med *kort vokal (kortstadium)*, se rutorna på s. 171 och 172.

Beträffande μι-verben måste du - liksom beträffande ω-verben - känna till verbstammen för att kunna bilda olika tempus, t.ex. futurum, aorist, perfekt. Varje tempus har sin tempuskaraktär. Olika modus har vidare sina märken: konjunktiv hade *lång* temavokal (ω, η), optativ utmärks av ett speciellt märke ι.

Följande μι-verb har **presensreduplikation** (det är verbstammens första konsonant + vokalen ι): τίθημι 'jag ställer, lägger' (stam θη, θε), δίδωμι 'jag ger' (stam δω, δο), ἵστη-μι 'jag ställer' (stam στη, στε*) och ἵη-μι 'jag skickar, kastar'**.

Presens av τίθημι, δίδωμι, ἵστημι, ἵημι (kort stam i plur.)

jag ställer, lägger	jag ger	jag ställer	jag skickar, kastar
τίθη-μι	δίδω-μι	ἵστη-μι	ἵη-μι
τίθη-ς	δίδω-ς	ἵστη-ς	ἵη-ς
τίθη-σι	δίδω-σι	ἵστη-σι	ἵη-σι
τίθε-μεν	δίδο-μεν	ἵστα-μεν	ἵε-μεν
τίθε-τε	δίδο-τε	ἵστα-τε	ἵε-τε
τιθέ-ασι	διδό-ασι	ἵστᾱσι	ἵᾱσι

* ἵστημι 'jag ställer' (ur *σιστη-μι med upprepning av den första konsonanten σ + reduplikationsvokalen ι; σ framför vokal övergår till h-ljud, jfr septem / ἑπτὰ)

** ἵημι 'jag kastar' (av stammen ιη bildas presens med reduplikation: ιη-ιη-μι; uddljudande j övergår till h-ljud och i mellanvokalisk ställning försvinner nästa j)

Imperfekt av ἐτίθην, ἐδίδουν, ἴστην, ἴην (kort stam i plur.)

jag ställde, lade	jag gav	jag ställde	jag skickade, kastade
ἐ-τίθην	ἐ δίδουν	ἴστην	ἴην
ἐ-τίθεις	ἐ-δίδους	ἴστης	ἴεις
ἐ-τίθει	ἐ-δίδου	ἴστη	ἴει
ἐ-τίθεμεν	ἐ-δίδομεν	ἴσταμεν	ἴεμεν
ἐ-τίθετε	ἐ-δίδοτε	ἴστατε	ἴετε
ἐ-τίθεσαν	ἐ-δίδοσαν	ἴστασαν	ἴεσαν

Futurum (utan presensreduplikation): θήσω 'jag ska ställa, lägga', δώσω 'jag ska ge', στήσω 'jag ska ställa', ῥήσω 'jag ska kasta'

Presens infinitiv: τιθέναι 'ställa, lägga', διδόναι 'ge', ἰσάναι 'ställa', ἰέναι 'skicka, kasta'

Presens particip aktivum:

τιθείς, τιθείσα, τιθέν; τιθέντος, τιθείσης, τιθέντος etc.
 διδούς, διδοῦσα, διδόν; διδόντος, διδούσης, διδόντος etc.
 ἰστάς, ἰσᾶσα, ἰσάν; ἰσάντος, ἰστάσης, ἰσάντος etc.
 ἰεῖς, ἰείσα, ἰέν, ἰέντος, ἰείσης, ἰέντος etc.

Böjningarna av dessa verb kan studeras ytterligare i S 69 och BJ 152-153!

Uppgift 9 Översätt:

1 Ὑπετίθεις μοι ἐλπίδα. (*obs augmentet*)

2 Ὑποτιθείς ἐλπίδα καὶ θάρσος εἰς νίκην με ἤγαγες.

3 Δίδονται αὐτῷ μύριοι δαρεικοί.

4 Ὅπερ ἔδει δεῖξαι.

1 ὑποτίθημι jag ställer under, inger - ἐλπίς ἶδος, ἡ hopp

2 θάρσος, οὖς, τό mod - ὑποτιθείς presens particip i mask.

ἄγω, ἄξω, ἤγαγον, ἤχα jag för

3 δαρεικός, οὖ, ὁ persiskt guldmynt, dareik

4 ὅπερ (περ enklitisk förstärkande partikel) 'vilket', *relativt anknypande pron.* Imperfekt ἔ-δει det var nödvändigt, 'man borde/skulle' δείκ-νυ-μι jag(be)visar, δείξω, ἔδειξα, δέδειχα

5.14 κ-aorister för tre μι-verb: ἔθηκα etc

Aorist för τίθημι, δίδωμι, ἵημι bildas märkligt nog med **κ** jämte personändelsen **α**. Stamvokalen är förlängd i singularis men är kort i pluralis och då utan **κ**. Böjningen framgår nedan:

Aorist indikativ

ἔθηκα jag ställde	ἔδωκα jag gav	ἤκα jag kastade
ἔθηκας	ἔδωκας	ἤκας
ἔθηκε	ἔδωκε	ἤκε
ἔθεμεν	ἔδομεν	εἵμεν
ἔθετε	ἔδοτε	εἵτε
ἔθεσαν	ἔδοσαν (ἔδωκαν)	εἵσαν

Aorist infinitiv: θεῖναι 'ställa', δοῦναι 'ge', resp. εἶναι 'kasta'

Aorist particip aktivum:

θείς, θείσα, θέν; θέντος, θείσης, θέντος etc.

δούς, δοῦσα, δόν; δόντος, δούσης, δόντος etc.

εἷς, εἷσα, ἔν; ἔντος, εἵσης, ἔντος etc.

Inskrift i Delfi: ΔΕΛΦΟΙ ΕΔΩΚΑΝ ΧΙΟΙΣ ΠΙΟΜΑΝΤΕΙΗΝ

DELFI GAV ÅT CHIOSMEDBORGARE FÖRTUR [beträffande rätt att rådfråga oraklet]

Uppgift 10 Översätt:

1 Οἱ στρατιῶται Κύρω δῶρα προθέντι ἡδέως εἶποντο.

2 Εἷς τὴν ἀποθήκην τὰ ὄνια ἀπέθεσαν.

1 **προ-τίθημι** erbjuda, προθέντι *aorist part. aktivum* - **ἔπομαι**

(< *σεπομαι, lat. sequor) jag följer *m. dat.*, εἶποντο *imperfekt* (<*εσεποντο) - **ἡδέως** *adverb* gärna

2 **ἀποθήκη, ης, ἡ** magasin - **ἀποτίθημι** lägga ner, sätta bort, placera, jfr samma morfem i båda orden! - **ὄνια, τὰ** varor

5.15 Hunden och köttstycket.

Uppgift 11 Översätt fabeln Κύων καὶ κρέας

- 1 Κύων κρέας ἔχουσα ποταμὸν διέβαινεν.
 - 2 Θεασαμένη δὲ τὴν ἑαυτῆς σκιὰν κατὰ τοῦ ὕδατος
ὑπέλαβεν ἑτέραν κύνα εἶναι μείζον κρέας ἔχουσαν.
 - 3 Διόπερ ἀφείσα τὸ ἴδιον ὥρμησεν ὥς
ἀφαιρησομένη τὸ κρέας ἐκείνης.
 - 4 Συνέβη δ' αὐτῇ ἀμφοτέρων στερηθῆναι.
-

- 1 κύων, κυνός, ὁ, ἡ hund - κρέας, τό (i nom. o. ack.) köttstycke - ἔχω jag har - ποταμός, οὗ, ὁ flod - δια-βαίνω jag går över, *fut. i medium* δια-βήσομαι, *rotaorist* δι-έβην
- 2 θεάομαι jag ser - ἑαυτῆς *reflexivt pronomen fem. gen.*, se S 51, BJ 117 = 'sin' - σκιά, ἄς, ἡ skugga, spegelbild - κατὰ *prep. m. gen.* 'i' - ὕδωρ, ὕδατος, τό vatten - ὑπο-λαμβάνω jag antar, *fut. i med.* ὑπο-λήψομαι, *tematisk aorist* ὑπ-έλαβον (styr ackusativ med infinitiv: 'att det var en annan hund ...')
- 3 διόπερ därför - ἀφ-είσα *aorist part. fem. nom.* av μι- verbet ἀφ-ίημι jag släpper: 'efter att ha släppt' eller 'släppte hon ... och' ἴδιος, η, ον egen ('sitt eget köttstycke') - ὀρμάω jag sätter i rörelse, skyndar - ὥς förstärker vid *fut. particip* avsikten: '(för) att ...' ἀφ-αιρησομένη är *fut. part. medium* till verbet ἀφ-αίρῃω 'jag tar bort', i *medium* 'rycker till mig' τὸ κρέας 'köttstycke' ἐκείνης 'den där hundens'; ἐκεῖνος, -η, -ο
- 4 συμ-βαίνει det inträffar, *opers. (m. dat. 'för')*: *fut. i medium* συμ-βήσεται, *rotaor.* συν-έβη - ἀμφότερος, η, ον båda στερ-ίσκω jag berövar, *med gen.*, verbets stammar är στερ- alternativt στερε-: *aorist passivum* heter ἐ-στερή-θην στερηθῆναι är *aorist infinitiv passivum*: 'Det hände för denna (dvs. hunden) att [den] beröva[de]s båda (köttstyckena)'.

5.16 Den barmhärtige samariten

Uppgift 12 Översätt liknelsen:

- 1 Ὁ ἄνθρωπος τις κατέβαινεν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Ἱεριχῶν, καὶ λησταῖς περιέπεσεν, οἱ - καὶ ἐκδύσαντες αὐτὸν καὶ πληγὰς ἐπιθέντες - ἀπῆλθον ἀφέντες ἡμιθανή.
- 2 Κατὰ συγκυρίαν δὲ ἱερεὺς τις κατέβαινεν ἐν τῇ ὁδῷ ἐκείνῃ, καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἀντιπαρήλθεν.
- 3 Ὁμοίως δὲ καὶ Λευίτης κατὰ τὸν τόπον ἐλθὼν καὶ ἰδὼν ἀντιπαρήλθεν.
- 4 Σαμαρίτης δὲ τις ὁδεύων ἦλθεν κατ' αὐτὸν καὶ ἰδὼν ἐσπλαγχνίσθη.
- 5 Καὶ προσελθὼν κατέδωκεν τὰ τραύματα αὐτοῦ ἐπιχέων ἔλαιον καὶ οἶνον.
- 6 Ἐπιβιβάσας δὲ αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἴδιον κτῆνος ἤγαγεν αὐτὸν εἰς πανδοχεῖον καὶ ἐπεμελήθη αὐτοῦ.
- 7 Καὶ ἐπὶ τὴν αὔριον ἐκβαλὼν δύο δηνάρια ἔδωκεν τῷ πανδοχεῖ καὶ εἶπεν· ἐπιμελήθητι αὐτοῦ, καὶ ὃ τι ἂν προσδαπανήσης, ἐγὼ ἐν τῷ ἐπανέρχεσθαί με ἀποδώσω σοι. (Λυκ. 10: 30-35)

Participkonstruktionerna kursiverade

- 1 **κατα-βαίνω** jag går ned, -βήσομαι, -έβην, -βέβηκα
ἀπὸ *prep. m. gen.* 'från' - **εἰς** *prep. m. acc.* 'till' - **ληστής**, οὗ, ὁ
rövare **περι-πίπτω** jag stöter på (någon), råkar ut för, *m. dat.*, -πεσοῦμαι, -έπεσον, -πέπτωκα - **ἀπ-έρχομαι**
jag går bort, avlägsnar mig, -ελεύσομαι, -ἦλθον, -ἐλήλυθα
ἀφ-ίημι jag släpper, lämnar, -ήσω, -ήκα, -εἶκα
ἀφέντες *aorist particip (stam ἐ+ντ)*, se 5.13 - **ἡμιθανής**, ἐς halv-
död, se böjningen av adjektivet **σαφής** 'tydlig' i *avsnitt 3.12*
De två participkonstruktionerna inom tankstreck översätts så här:
καὶ ἐκδύσαντες αὐτὸν καὶ πληγὰς ἐπιθέντες *aor. part.*
'sedan de (både) slitit av honom kläderna och pryglat honom'

- ἐκδύω jag klär av - πληγή, ἡς, ἡ slag - ἐπι-τίθημι jag lägger, sätter på, tillfogar - θήσω, -έθηκα, -τέθηκα ἐπι-θέντες *aorist particip (stam θε+ντ)*, se avsnitt 5.14, s. 173
- 2 **κατά** *prep. m. ack.* 'enligt, av' - συγκυρία, ας, ἡ tillfällighet ἱερεύς, ἕως, ὁ präst - ὁράω jag ser, ὄψομαι, εἶδον, ἑώρακα: ἰδών den tematiska aoristens particip utan augment ἀντιπαρ-έρχομαι jag går förbi, -ελεύσομαι, -ἦλθον -ἐλήλυθα
- 3 ὁμοίως på samma sätt, likaledes - Λευίτης, ου, ὁ levit, leviterna var en av Israels 12 stammar, med prästerliga förpliktelser - Σαμαρίτης, ου ὁ samarier, samarit, ringaktat folkslag **κατά** *prep. m. ack.* 'längs, till' - τόπος, ου, ὁ plats
- 4 ὁδεύω jag reser - **κατ' αὐτόν** 'till platsen' - σπλαγχνίζομαι *pass.* jag fylls av medlidande ἐ-σπλαγχνίσ-θην *aorist passivum* 'jag fylldes av medlidande'. Före χ uttalas γ som äng-ljud.
- 5 προσ-έρχομαι jag går fram - κατα-δέω jag förbinder τραῦμα, ατος, τό sår - ἐπι-χέω jag ljuter, håller ἔλαιον, ου, τό olja, olivolja - οἶνος, ου, ὁ vin
- 6 ἐπιβιβάζω jag sätter på - ἴδιος, α, ον egen, jfr idiot κτήνος, ους, τό egendom, här åsna - ἄγω jag för, ἄξω, ἡγαγον, ἡχα - πανδοχεῖον, ου, τό värdshus ἐπιμελέομαι *pass. med gen.* jag har omsorg om, sköter om
- 7 ἡ αὔριον (ἡμέρα) morgondagen, morgonen - ἐπί 'mot, på' ἐκ-βάλλω jag kastar ut, tar fram, -βαλῶ, -έβαλον -βέβληκα - δηνάριον, ου, τό denar (romerskt mynt) δίδωμι jag ger, δώσω, ἔδωκα, δέδωκα - πανδοχεύς, ἕως, ὁ värdshusvärd - ἀγορεύω jag talar ἐρῶ, εἶπον ἐπιμελήθητι *imperativ aorist passivum* sköt om, *m. gen.* - ὃ τι allmänt relativt pron. vad helst - προσ-δαπανάω jag lägger ut ytterligare - Bisatsen har ἄν + konjunktiv när huvudsatsen har futurum, det s.k. futurfallet, S 126,2 eller BJ 290:5 - ἐν *prep. m. dat.* 'på, (in)vid' - ἐπ-αν-έρχομαι jag kommer tillbaka ἐν τῷ ἐπανερχεσθαι με *substantiverad infinitivfras i dativ, styrd av ἐν*: vid mig att återkomma, 'vid min återkomst' - ἀπο-δίδωμι jag ger tillbaka, betalar

5.17 En sådan seger till ...

Uppgift 13 Läs den grekiska texten högt och översätt!

- 1 Ἄν ἔτι μίαν μάχην Ρωμαίους νικήσωμεν,
ἀπολούμεθα παντελῶς.
 - 2 Τὸ εἶναι τοῦ φαίνεσθαι βέλτιον.
 - 3 Φαμὲν τὸ πράγμα οὕτως ἔχειν.
 - 4 Λεωνίδας ἀφίετο τῆς σωτηρίας.
 - 5 Συνῆκα πάντα, ἃ μοι διηγήσαντο.
 - 6 Ἔδωκεν αὐτῷ Ξέρξης ἀργύρια πολλά.
 - 7 Δὸς μοι ποῦ στῶ, καὶ κινήσω τὴν γῆν.
-

- 1 ἄν= εἰ ἄν 'om', *konjunktion med konjunktiv* - **μίαν μάχην Ρωμαίους νικᾶν** i grek. *dubbel ack.* 'besegra romarna i ännu en strid' (ack. lim.) - **ἀπόλλυμαι** jag går under, är förlorad, *fut.* **ἀπολούμαι, ἀπωλόμην** - **παντελῶς** 'helt' (Pyrrhus)
- 2 Substantiverat infinitivuttryck **τὸ εἶναι** 'att vara' är subj. **βέλτιον** (är) 'bättre', komparativ av **ἀγαθός** god - **τοῦ φαίνεσθαι** infinitivuttrycket står i gen.: eg. separativ gen. jämförelsens gen. ('utifrån/jämfört med att synas' = 'än att synas') jfr lat. *Esse quam videri praestat* 'Det är bättre att vara än att synas' och familjen Wallenbergs valspråk *Esse, non videri*
- 3 **φημί** jag säger, med stammarna **φη** (längdstadium) och **φα** (kortstadium), se S 72,II och BJ 159 - **πράγμα, ατος, τό** sak, gärning, jfr **πράττω** jag gör - **τί** + **ἔχει** + adverb 'något förhåller sig på visst sätt'
- 4 **ἄφ-ίημι** jag sänder iväg, **ἄφ-ίεμαι** *medium* jag avstår från något (*verbet följs av separativ gen.*), **ἄφ-ίετο** *imperfekt medium* 69:3, BJ 152 - **σωτηρία, ας, ἡ** räddning
- 5 **συν-ίημι** jag kastar samman, förstår - **δι-ηγέομαι** *medium* jag klarlägger, berättar, säger
- 6 **ἀργύριον, ου, τό** silvermynt
- 7 **δός** *aor. imperativ* 'giv' av *aor.* ἔδωκα (stam δο) - **ποῦ** var?, (en fast punkt) där - **στῶ** *aorist konj.* av ἔστην 'jag kan stå', S 78, BJ 191 - **κινέω** jag sätter i rörelse, förflyttar.

5.18 Sofokles Antigone

Först några ord om dramats metrisk form.

Varje versrad innehåller ett antal versfötter. Exempel på en versfot är jamben, se den inledande versfoten 'Du **víll**' (börjar med svag taktadel och följs av en betonad). Aristoteles ansåg att den jambiska formen passade det naturliga talet. Jambisk trimeter (tre dubbeljamber) användes under antiken i dramer, så av Sofokles i *Antigone*. Det var då i princip fråga om en växling i uttalstid mellan korta och långa stavelser, i modern tid är det däremot vid jambisk trimeter fråga om en växling mellan obetonade och betonade stavelser (tryckaccent). Exempelvis har Tegnér i *Frithiofs saga* använt jambisk trimeter på följande sätt:

Du **víll** / för **són**-/as. **Vét** / du **vád** / försón-/ing är?

Se **míg** / i **ög**-/at, **ýng**-/ling, **óch** / bliv **íck**-/e **blék**!

På **jórd**-/en **går** / försón-/arn **kríng** / och **hét**-/er **död**.

År 442 f.Kr. uruppfördes Sofokles drama om Antigone på Dionysosteatern i Aten. Sedan dess har dramat inspirerat såväl läsare som författare. Dess diskussion om individuellt ansvar och samhällligt maktanspråk har ofta varit i fokus.

Kung Oidipus hade nu dött. Kvar i Tebe levde döttrarna Ismene och Antigone, den senare trolovad med Haimon. Deras bröder Eteokles och Polyneikes skulle dela makten genom att styra Tebe vartannat år men blev osams. Polyneikes anföll staden, Eteokles försvarade den, men båda stupade. Makten övertogs av Kreon, Haimons far. Kreon, som var enväldig, påbjöd att Eteokles skulle få en ärofull begravning medan Polyneikes skulle ligga kvar på slagfältet, lämnad åt fåglar och hundar. Den som bröt mot detta påbud, skulle stenas ihjäl inför folket.

Detta uppväckte Antigones harm. Enligt den grekiska uppfattningen kunde ingen större vanära tillfogas en död än att man förvägrade honom eller henne vederbörlig begravning och lämnade den som dött utan 'heder bland de döda därnere'.

Huvudet på en marmorstaty som kallas 'den blonde efeben' (efeb är en yngling i de övre tonåren). Ca 480 f.Kr.

Svartfigurigt blandningskärl, som framifrån visar vagn dragen av fyra hästar och huvudet av en körsven. På båda sidor om vagnen en ryttare. Ca 540 f.Kr.

Teatern i Epidauros från åskådarplats högst upp. Teatern rymmer 14 000 personer.

Entré till scenen.

Scen ur Antigone.

Ur dramats scen 1:

Översättning av Hjalmar Gullberg

Tidig morgon, framför kungaborgen i Tebe.

Antigone (upprörd till Ismene):

--- Har Kreon ej av våra bröder funnit
den ene värd en grav men ej den andre?
Eteokles lär han ha gömt i jorden,
som seden kräver och rättfärdigheten,
att till de döda han med ära går.
Men Polyneikes stackars döda kropp
skall han i upprop ha förbjudit folket
bädda i jord och fälla tårar över:
nej, obegravd skall han få ligga där
och obegråten – som ett läckert byte
för fåglar, kommande att mätta sig. ---
Så är det ställt. Snart skall det uppenbaras,
om du gör heder åt din höga börd
och ej drar skam och nesa över oss.

Ismene:

39 Τί δ', ὦ/ ταλαίφ/ρον, εἰ/ τάδ' ἐν/ τούτοις,/ ἐγὼ
40 λύουσ'/ ἄν εἴθ'/ ἄπτου/σα προσ/θείμην/ πλέων;

Versfötterna markeras med snedstreck, lång betonad stavelse med fetstil
τίς, τί vem, vad - **ὦ** 'o' - **ταλαίφρων**, onos, ἡ oförfärad
person, här *vokativ utan kvantitativt avljud* - **εἰ τάδ' ἐν τούτοις**
(ἐστίν) se avsnitt 3.5, *demonstr. pron.* ὅδε resp οὗτος *här i neutr pl.:*
'om det är i detta läge' - **προστίθμι** jag lägger till, - **θήσω,**
- **έθηκα** τί... ἄν...**προσθείμην** (optativ med -ι-; ἄν+*optativ*
aorist medium) =modus potentialis S 77:1, 115, 2; BJ 186, 264, b:
'vad skulle jag kunna bidra med' - **πλέων, πλέων** eg. mera
λύουσ' εἴθ' (=ἤ) ἄπτουσα (**ἄπτω** jag fäster) *två pres. part.* 'ge-
nom att lösa eller dra åt (knoten)', 'genom att blanda mig i saken'

*Du oförfärade, om så är ställt,
vad kan jag göra till och från i saken?*

Antigone:

41 Εἰ συμπονήσεις καὶ συνεργάσῃ σκόπει.

σκοπέω jag betraktar, tänker över, **σκόπει** är *imperativ* av verbum contractum på **-εω** (<σκοπε+ε) S 63, BJ 144 - **συμπονέω** jag delar mödan, *här sigmatiskt fut.* - **συνεργάζομαι** jag hjälper till att utföra en gärning, *här sigmatiskt fut.*; ändelsen **-η** (<εσαι) är *medium 2 pers. sing.*, jfr **συνεργάσομαι** jag, **-η** du, **-εται** han, se s. 94

Bestäm, om du går med och hjälper till?

Ismene:

42 Ποῖόν τι κινδύνευμα; Ποῖ γνώμης ποτ' εἶ;

ποῖος; hurudan - **τίς, τί** *indef. pron.* någon - **κινδύνευμα, -ατος** **τό** fara - **ποῖ**; varthän, *med partitiv gen.*: 'ἵ - **γνώμη, ης, ἡ** tanke **ποτέ** då - **εἶ** 2 pers. sing. av **ἵεναι**: 'ska du gå', S 72 IV, BJ 158

I vad för äventyr? Vad gäller frågan?

Antigone:

43 Εἰ τὸν νεκρὸν σὺν τῇδε κουφιεῖς χειρί.

Ordna **Σκόπει εἰ** - **νεκρός, οὗ, ὁ** död - **κουφίζω** jag lyfter, **κουφιῶ, ἐκούφισα** S 64,2 BJ 166b - **χείρ, χειρός, ἡ** hand

Om du vill hjälpa mig att lyfta liket,

Ismene:

44 Ἡ γὰρ νοεῖς θάπτειν σφ', ἀπόρρητον πόλει;

νοέω jag tänker - **Ἡ γὰρ** verkligen - **θάπτω** jag begraver **σφ'**= σφε 'honom' - **ἀπ-αγορεύω** jag förbjuder, **-ἐρῶ, -εἶπον** **-εἶρηκα**; **ἀπό-ρρητος** verbaladjektiv = förbjuden S 88, BJ 212 **ἀπόρ-ρητος, ον** förbjuden; *neutrum*: 'fastän det är förbjudet'

som du vill jorda fast det är förbjudet.

Antigone:

45 τὸν γοῦν ἐμὸν καὶ τὸν σόν, ἣν σὺ μὴ θέλῃς,
46 ἀδελφόν. οὐ γὰρ δὴ προδοῦς' ἁλώσομαι.

Ordna (Θάψω) τὸν γοῦν ἐμὸν καὶ τὸν σόν ἀδελφόν
ἀδελφός, οὗ, ὁ broder - γοῦν åtminstone, förvisso - ἣν=
εἰ ἂν 'om' - θέλω jag vill, θέλῃς pres. konj. + ἂν i bisats
och futurum i huvudsats = *futurfallet* S 126, 2, BJ 290,5
ἀλίσκομαι jag fångas, ertappas, *fut.* ἁλώσομαι, *aor.* ἔάλων
προδοῦσα *aor.part.fem. av* προδίδωμι, -δώσω, -ἔδωκα jag sviker

Om du ej vill! Han är min bror och din.

Det ska ej beta att jag svikit honom.

Ismene:

47 ὦ σχετλία, Κρέοντος ἀντειρηκότος;

σχέτλιος, α, ον dumdristig - ἀντ-αγορεύω jag förbjuder,
-ἐρῶ, -εἶπον, -εἶρηκα - Κρέοντος *gen. av* Κρέων
ἀντειρηκότος *gen. av perfekt particip* ἀντειρηκώς, υῖα, κός
S 30, BJ 103, de båda genitivformerna utgör en *fristående genitiv*

Dumdristiga! Fast Kreon har sagt nej?

Antigone:

48 Ἄλλ' οὐδὲν αὐτῷ τῶν ἐμῶν μ' εἶργειν μέτα.

οὐδὲν inte alls - μέτα *adv.* = μέτεστι *m. dat.* αὐτῷ för honom är an-
del, han har rätt - μ' = με - εἶργω jag håller borta, *m. gen.* 'från'

Hans sak är ej att skilja bror och syster.

Ismene:

--- Nej kom ihåg att vi har fötts till kvinnor:
vår sak är ej att gå till strids mot män;
och som en starkare står över oss,
får vi fördraga detta och än värre.
Så ber jag dem som under jorden bo,
förlåta mig att härtill är jag tvungen,
och böjer mig för dem som äger makten.
Över förmåga handlar ej den kloke.

Antigone:

Jag ber ej längre. Vore än du villig,
så önskar jag ej nu att du är med.
Var du som du behagar! Honom skall
jag jorda själv. Min död blir härlig då.
Älskad hos den jag älskar får jag vila,
när jag begått min fromma synd. Ja, längre
bör jag behaga dem som bor i jorden
än göra dem som leva här till lags.
Där skall jag evigt bo. Men akta du
för ringa *det som himlen aktar högt!* (=τὰ τῶν θεῶν ἔντιμα)

Ismene:

78 Ἐγὼ μὲν οὐκ ἄτιμα ποιοῦμαι, τὸ δὲ
79 βία πολιτῶν δρᾶν ἔφυν ἀμήχανος.

ἄτιμος, ον vanärad: ἄτιμα ποιοῦμαι jag gör vanärat, dvs. vanärrar. Obj. till **ποιοῦμαι** är *neutr. pl.* rad 77 ovan τὰ τῶν θεῶν ἔντιμα 'det som himlen aktar högt', dvs. den gudomliga rätten **βία, ας, ἡ** kraft, våld, *dat.* βία med gen. = 'mot någons vilja' **τό... δρᾶν** 'att handla' (<δρα-ειν) - **ἔφυν** *rotaorist* (av φύομαι bli) jag blev (skapt) = 'är' - **ἀμήχανος, ον** omöjlig, utan möjlighet

*Jag aktar det (som himlen aktar högt) ej ringa. Till att trotsa
en samhällsordning är jag dock för svag.*

Antigone:

80 Σὺ μὲν τάδ' ἂν προὔχοι', ἐγὼ δὲ δὴ τάφον
81 χώσουσ' ἀδελφῷ φιλτάτῳ πορεύσομαι.

προ-έχομαί τι jag anför något som ursäkt **ἂν προὔχοι'** = **προ-έχοιο:** *personänd. är i opt. medium 2:a pers. sing.* - **ο** (<σο) du, **ἂν** med optativ = *modus potentialis:* 'det skulle du kanske kunna anför som ursäkt' - **τάφος, ου, ὁ** grav - **χῶ** jag kastar, upp **χώσουσα** *fut. part.* - **φίλτατος, η, ον** *obs o i superlativ förlorat* - **πορεύομαι** jag går **πορεύσομαι, ἐπορεύθην**

*Kom du med förevändningar! Jag skyndar
att kasta upp en gravhögd åt min bror.*

Ismene:

82 Οἷμοι ταλαίνης, ὥς ὑπερδέδοικά σου.

οἷμοι ('ack', *m. utropsgen.*) **τάλας, τάλαινα, τάλαν** 'olycklig'
ὥς hur - **ὑπερ-δέδοικα** jag fruktar gruvligen; perfektform med
presensbetydelse S 85,3, BJ 206, *med gen.* 'för någons skull'

O syster, jag har ångest för din skull!

Antigone:

83 Μὴ μοῦ προτάρβει. Τὸν σὸν ἐξόρθου πότμον.

μη negerar viljeuttryck - **προταρβέω** jag hyser fruktan, *m. gen.*
ἐμοῦ för min skull, **προτάρβει** *imperativ* av verbum contractum
på -**εω** (<προταρβε+ε) - **ἐξορθόω** jag rätar upp, förbättrar,
sörjer för - **ἐξόρθου** *imperativ* av verbum contractum på -**οω**
(<ἐξόρθο-ε); ὀρθός, -ή, -όν rak, rät - **πότμος, ου, ὁ** öde

Spar den och sörj för din bekvämlighet!

Ismene:

84 Ἄλλ' οὖν προμηνύσης γε τοῦτο μηδενὶ

85 τοῦργον, κρυφῇ δὲ κεῦθε, σὺν δ' αὐτῶς ἐγώ.

προμηνύω jag avslöjar i förväg, *här aor. konj.:* 'nåväl (**ἀλλά**)
förråd åtminstone (**οὖν**) för ingen denna sak' (**τοῦτο τὸ ἔργον**)
γε förstärker - **κεῦθε** jag döljer - **κρυφῇ** *adverb* hemligt: 'håll
det hemligt' - **σὺν** *adv.* tillsammans med dig - **δ' αὐτῶς**
likaledes - **ἐγώ** (κεύσω)

*Säg ej ett ord i varje fall till någon
men gör din sak i smyg! Jag lovar titta.*

Antigone:

86 Οἴμοι, καταύδα. Πολλὸν ἐχθίων ἔση
87 σιγῶσ', ἐὰν μὴ πᾶσι κηρύξης τάδε.

καταυδάω jag avslöjar, **καταύδα** *imperativ* av *verbum contractum* på -**αω** (<καταύδα-ε) - **πολλὸν**=πολύ - **ἐχθίων** är komparativ till **ἐχθρός** fientlig, förhatlig - **ἔση** *fut. av εἶμι* *har mediala former* ἔσομαι, ἔση, ἔσται S 72 I, BJ 156 - **σιγάω** jag tiger, **σιγῶσα** *pres. part.* - **ἐάν=εἰ ἂν** *m. konj.* 'om' - **κηρύττω** jag förkunnar, **κηρύξω, ἐκήρυξα ἂν** κηρύξης: *fut.* ἔση i huvudsats och ἂν + *aor. konj.* i bisats = *futurfallet* S 126, 2, BJ 290,5

*Sprid ut det! För din tystnad skall jag bata
dig mer än om du utbasunerar allt!*

Ismene:

88 Θερμὴν ἐπὶ ψυχροῖσι καρδίαν ἔχεις.

ψυχρός, -ά, -όν kall: ἐπὶ ψυχροῖσι *neutr. pl.* 'inför det som isar själen' - **καρδία, ας, ἡ** hjärta - **θερμός, -ή, -όν** varm

Du fattar eld för det som isar andra.

Antigone:

89 ' Ἀλλ' οἶδ' ἀρέσκουσ' οἷς μάλισθ' ἀδεῖν με χρή.

οἶδα jag vet, S 85,4, BJ 206, 2 - **ἀρέσκω** jag behagar, *m. dat.*; **οἶδα** *m. pres. part.* ἀρέσκουσα = mig behagande, 'att jag behagar' (**τουτοῖς**) **οἷς** 'dem som' **χρή** *opers. verb* det är nödvändigt (att behaga) **ἀνδάνω** jag behagar, *tem. aor.* ἔαδον *tem. aor. inf.* ἀδεῖν *m. dat.*

De gillar mig som jag vill gillas av.

Ismene:

90 Εἰ καὶ δυνήσῃ γ'. ' Ἀλλ' ἀμηχάνων ἐράς.

δύναμαι, δυνήσομαι, ἐδυνήθην jag kan, förmår: **δυνήσῃ** <-εσαι *fut. deponens 2 person sing.* 'du' - **καί** hör till verbet **γ'** = **γε**, förstärker - **ἐράω** jag älskar, traktar efter, *m. gen.* **ἀμηχάνων** som är *neutr. pl.* av **ἀμήχανος, -ον** omöjlig

Ja, om du lyckas med det otänkbara.

Antigone:

91 Οὐκοῦν, ὅταν δὴ μὴ σθένω, πεπαύσομαι.

οὐκοῦν alltså, väl - **ὅταν δὴ** så snart som - **σθένω** jag förmår
παύσομαι jag slutar, av metriskä skäl **πεπαύσομαι**= **παύσομαι**

När jag ej orkar mer får jag väl sluta.

Ismene:

92 Ἀρχὴν δὲ θηρᾶν οὐ πρόπει τὰμήχανα.

ἀρχήν överhuvudtaget - **θηρᾶν** *inf. av* **θηράω** jag jagar, eftersträ-
var - **τὰμήχανα**=**τὰ ἀμήχανα** - **πρόπει** det anstår (*opers. verb*)

Ofarbar väg bör man ej ens beträda.

Antigone:

När så du talar väcker du min avsky
och avskys av den döde – och med rätta.
Låt mig få bära följden av min dårskap!
Ej är det lidande som väntar mig
stort nog att hindra mig att dö med ära

Ismene:

Gå, som du vill. Men minns: din väg är dårens -
hur trofast mot de dina än du är.

Ismene går tillbaka in i palatset

För Antigone är begravningen av brodern en plikt, för vilken hon gärna dör. Kören i bakgrunden har delade meningar i frågan, ännu ett vittnesbörd om konflikten mellan familjens och statens påbud. Antigone tas på bar gärning av Kreons väktare medan hon utför begravningsriterna över sin bror, och en väktare för henne till Kreon. Större delen av dramat består av häftiga dispyter i konflikten mellan Antigone och Kreon. Kreon hävdar ovillkorlig lydnad för härskarens påbud (verserna 441-525).

Kreon [*till* Antigone]

Du där som sänker huvudet mot jorden,
tillstår du eller nekar till din gärning?

Antigone

Alltsamman tillstår jag och nekar ej.

Kreon [till väktaren]

Vart det behagar dig, befriad från
ansvarets tunga börda, kan du gå.

[Väktaren går. *Till Antigone*]

Nå, säg mig utan omsvep rakt på sak:
var du ej underrättad om mitt upprop?

Antigone

Naturligtvis. Det var ju allmänt kungjort.

Kreon

Du tordes likväl trotsa mitt förbud?

Antigone

Ej var det Zeus, som kom med detta upprop;

ej Dike som bevakar död mans rätt,
har människorna skänkt en sådan lag.

Ej trodde jag en dödlig av ditt bud
fick kraft att överskrida

gudarnas oskrivna, oföränderliga lagar.

Ej från i dag, ej heller från i går

bestå de, men av evighet, och ingen
vet när de höga buden fingo liv.

Jag ville ej, av mänskopåfund skrämnd,
försumma dem och av en gud bli straffad.

Jag måste dö en gång — det är ju klart,
din föreskrift förutan. Skall jag dö

i förtid, är det blott en vinst för mig.

Kan den vars liv är fyllt av sorg som mitt,
väl se i döden annat än en vinning?

Mig kan fördenskull ej den undergång,
jag går till mötes, vålla minsta smärta.

Men om jag lämnat utan grav på marken

min moders son, det skulle grämt mig djupt;
inför det andra är jag känslolös.

Och kallar du mitt handlingssätt för dårskap,
beter du dig som dårars like själv.

Körledaren

Styvsinnet har hon ärvt från Oidipus;

hon vet ej hur man viker för en fara.

Kreon

Den ande som är stram till överdrift,
böjer man lättast. Härdar du för hårt
ett stycke stål i elden, blir det sprött:
i bitar får du se det springa sönder.
Med minsta betsel vet jag man har tyglat
vildsinta fålar; att förhåva sig,
anstår ej den som är en träl hos andra.
Slipad i fräckhet var hon sannerligen,
då hon i dag mot min förordning bröt.
En andra fräckhet är att efteråt
stoltsera med och le åt sin bravad.
Här vore jag ej mannen utan hon,
om onäpst för sitt självsvåld hon fick gå.
Är hon min systerdotter än så mycket,
ja, om hon främst bland släkt och anförvanter
med mig förenades av blodets band,
skall hon dock lika litet som Ismene
gå fri från straff. Ty jag beskyller systemen
för del i planen att begrava honom.

[*Till vaken*]

Kalla på henne, som jag såg därinne
vild och ej mäktig sina sinnens bruk!
Så röjer sig på förhand deras själ,
som i det dunkla spinna onda planer.
Men särskild avsky känner jag för den,
som när han gripits under brottslig gäming,
vill efteråt försköna vad han gjort.

Antigone

Begär du av din fånge mer än döden?

Kreon

Nej, intet. Har jag detta, har jag allt.

Antigone

Vad tjänar då att dröja? Ej ett ord
som utgår ur din mun behagar mig
- och må ej nånsin kunna mig behaga!
Och min person berör dig lika illa.
Fanns dock en bragd så ärofull för mig
som den att skänka åt min bror en grav?
Av alla här jag skulle prisas högt,

om fruktan ej satt lås för deras tunga.
Med envåldsmakten följer mången fördel:
härskaren gör och säger, vad han vill.

Kreon

Bland Kadmos' folk du ensam tycker så.

Antigone

Nej alla, fast de smickra dig med munnen.

Kreon

Skäms du ej för att skilja dig från dem?

Antigone

Blodsbandets lagar skäms jag ej att lyda.

Kreon

Var den som föll mot honom, ej din broder?

Antigone

Det var han, son till samma far och mor.

Kreon

På hans bekostnad hyllar du den andre.

Antigone

Den hädangångne skall ej vittna så.

Kreon

Förrädaren du gjorde till hans like.

Antigone

Det var hans broder, ej hans slav som föll.

Kreon

I uppror mot vårt land, som brodern värijde.

Antigone

Men Hades kräver lika rätt för båda.

Kreon

Mot samma öde gå ej god och ond.

Antigone

Vem vet om lagen lyder så därnere?

Kreon

Vår ovän blir i döden ej vår vän.

Antigone

Jag föddes ej att dela hat men kärlek.

Kreon

Din kärlek må du dela ut därnere!

Mig styr i detta livet ej en kvinna. - - -

*Antigone förs bort. Haimon kommer ut ur palatset för ett samtal med sin far.
Han väddar om nåd för Antigone.*

Haimon

Fader, en gud gav människan förståndet,
av alla gåvor vi ha fått, den främsta.
Bevisa att du icke talat rätt,
det kan jag ej och vill ej heller kunna.
Skäl för sin mening ha väl också andra.
Jag är ju den som spejar för din räkning
på vad folk säger, gör och har att klandra.
Inför din egen blick törs allmänheten
ej yttra, vad du kan ta illa upp.
Men jag hör, vad som viskas i det tysta,
hur staden djupt beklagar denna flicka,
hon som av alla kvinnor minst är värd
att dö i smälek för en härlig handling:
'Hon som ej lät sin egen broder, fallen
i striden, till ett koppel hundars rov
och gamars mättnad ligga obegraven,
är ej den kvinnan värd ett pris av guld?'
Så lyder talet, som går kring i lönn.
Ej finns en skatt för mig så värdefull
på hela jorden, fader, som din välgång.
Ty finns ett större smycke för en son
än faderns ära — och för fadern sonens?
Låt ej *en* tro, den enda, dig behärska,
att vad du sagt, allt annat ej, är rätt!
Ty den som ensam tror sig ha förstånd,
tunga och tanke som ej någon annan,
befinnes, när han blottas, vara tom.
Hur vis han vara må, är det ej skam
att lära sig av andra och ej heller
att icke spänna bågen alltför hårt.
Du ser hur trädet som för vårens flöden
mjukt böjer sig, bevarar så sin gren;
men det som stretar mot, rycks upp med roten.

Körledaren

Konung, är rådet gott, så hör din son!
Och du din far! För bådas ord fanns skäl.

Kreon

Skall jag om rätt och orätt undervisas
vid mina år av en som är så ung?

Haimon

Om orätt ej. Och är jag än så ung,
så fäst dig ej vid åldern mer än saken!

Kreon

Är saken, att de ohörsamma hedras?

Haimon

Hedra förbrytare har jag ej bett dig.

Kreon

Är hon ej märkt av deras smitta då?

Haimon

Så faller inte folkets dom i Tebe.

Kreon

Befaller folket, vad jag har att ordna?

Haimon

Nu talar du ju som en minderårig.

Kreon

Vem angår statens ledning utom mig?

Haimon

Det land som tillhör en, är ingen stat.

Kreon

Anses en stat ej ägas av monarken?

Haimon

Ett ökenland styr du förträffligt ensam.

Kreon

Han gör, så sant, gemensam sak med kvinnan!

Haimon

Är kvinnan du? Min omsorg gäller dig!

Kreon

Slyngel, går du tillrätta med din far?

Haimon

Jag ser dig ju på orättvisans väg.

Kreon

För att mitt ledarskap jag håller heligt?

Haimon

Heligt är ej att trampa gudars lag.

Kreon

Ynkrygg, som underkuvas av en kvinna!

Haimon

Av intet skamligt skall jag underkuvas.

Kreon

Blott hennes talan är det, som du för.

Haimon

Och din och min och gravens gudars talan.

Kreon

Fruentimmersträl, du pratar ej omkull mig!

Haimon

Du vill ej lyssna, vill blott prata själv.

Kreon

Ej levande skall kvinnan bli din brud.

Haimon

En annan drar hon med sig i sin död.

Kreon

Går du så långt i fräckhet att du hotar?

Haimon

Hotar? Jag talar blott till huvudlösa!

Kreon

Själv utan huvud! - Det skall stå dig dyrt!

Haimon

Ej far jag borde kalla dig men dåre!

Kreon

Verkligen? Men jag svär dig vid Olympen:
du får ej glädje av att håna mig.

[*Till tjänarna*]

För kreaturet hit, att vid hans sida
inför sin brudgums blick hon strax må dö!

Haimon

Inbilla dig blott ej, att vid min sida
min brud skall dö! Nej, aldrig mer i livet
skall du med dina ögon se din son.

Rasa mot folk, som finner sig i sådant!

[*Skynkar bort*]

Körledaren

Konung, han rusade åstad i vrede:
ett hjärta vid hans år tar sorgen tungt.

Kreon

Må han förhäva sig i verk och tanke:
från döden räddar han ej dessa systrar.

Körledaren

Du ämnar låta båda mista livet?

Kreon

Rätt frågat! Ej den som stod utanför.

Körledaren

Och vilken död bereder du den andra?

Kreon

Dit mänskofot ej styr, skall hon bli förd
och levande bli spärrad i en klippgrav.
Mat får hon endast till försoningsgården,
som krävs att staten ej av skuld må fläckas.
Ber hon till Hades, som av alla gudar
hon dyrkar, slipper hon kanhända dö;
i varje fall skall hon begripa där,
att fåfängt dyrkar man de dödas rike!
[Går med sitt följ²e in i palatset]

Kören tar i dramat ställning än för den ena, än för den andra parten.

Medan Antigone förs bort för att dö i en igenmurad grotta, varnar den gamle siaren Teiresias Kreon för att han står 'på ödets yttersta rand'. Siaren kommer med en mörk förutsägelse om kommande katastrofer. Kreon inser att han har gått för långt och beger sig snabbt iväg för att befria Antigone ur gravkammaren, men för sent. Antigone har med hjälp av en snara hängit sig. Haimon begår självmord i sin sorg och Kreons maka Eurydike tar också hon sitt liv i förtvivlan över sonens död.

Med sin självsvåldiga handling har Antigone utmanat såväl kungens maktposition som hans manliga identitet och därmed hans roll som överhuvud inom ett patriarkaliskt styrt samhälle. Motsättningen mellan kungen och Antigone åstadkommer även en konfrontation mellan far och son, och tragedin iscensätter därmed en generationskonflikt. Men oavsett mellan vilka kampen står ställs frågan: tål makten att ifrågasättas eller förutsätter den ovillkorlig acceptans?

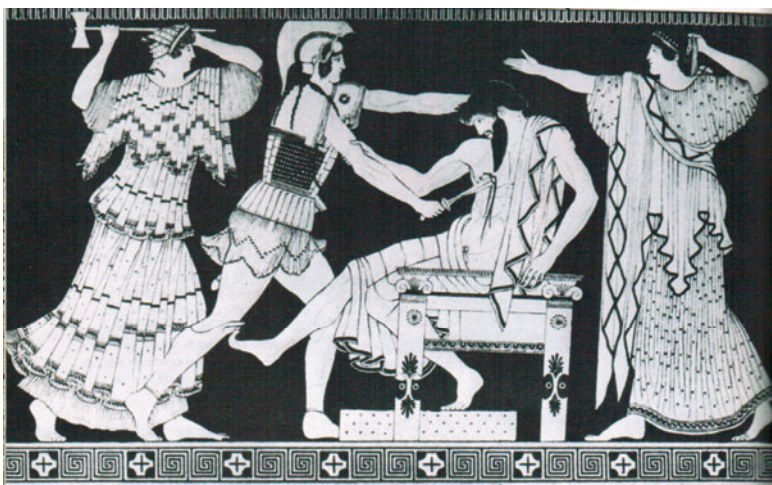
Vid tragediens slut är kungen ensam kvar. Mörkret som omger honom kan tyckas kompakt. Kreons klagan och självförebåelser lämnar ändå utrymme för en viss hoppfullhet. Människan är trots allt i stånd att erkänna sina felsteg och att ompröva sina övertygelser. En smal ljusstrimma letar sig fram från Sofokles tid till vår.

Uppgift 14. Läs om

5.19 Det grekiska dramat

Kort utdrag ur Alf Henrikson, Antikens historier del I:

Teaterföreställningar var i antiken alltid bundna till vissa fester. Man spelade alltså inte ständigt, såsom teatrarna gör nu. I Aten firade man Dionysosfester med dramatiska spel åtminstone ett par gånger om året, men den största festen hölls i mars månad, då tre tragöder fick tävla med tre tragedier och ett satyrspel var och fem andra poeter tävlade med var sin komedi. Tävlingen avgjordes av särskilda domare sedan man funnit det mindre lämpligt att låta publiken döma, och den diktare som förklarades som segrare belönades med en krans. Fyra pristagare i sådana atenska tävlingar på 400-talet f.Kr. spelas fortfarande då och då på teatrar i alla kulturländer. Deras namn är Aiskylos, Sofokles, Euripides, Aristofanes.

Vasbild med scen ur Orestien: Agamemnons son Orestes dräper med systemen Elektras hjälp sin fars mördare Aigistos. Klytimestra längst till höger möter inom kort samma öde, eftersom hon var Aigistos medhjälpare.

Av de tre tragöderna var Aiskylos trettio år äldre än Sofokles och fyrtiofem år äldre än Euripides. Alla tre var utomordentligt produktiva. Aiskylos lär ha skrivit ungefär nittio dramer, Sofokles hundratjugo och Euripides över åttio. Av dessa finns det kvar respektive sju, sju och aderton jämte en del fragment. Flera andra tragöder än dessa är kända till namnet, exempelvis Frynichos som var verksam redan före perserkrigen, men Aiskylos brukar dock

betraktas som den egentlige grundaren av det grekiska dramat. Han införde nämligen en skådespelare till, varigenom det blev möjligt att använda sig av dialog. Tidigare hade man bara haft kören och en dramatisk solist, den som Tespis på sin tid hade skapat. Sofokles lade i sinom tid till ytterligare en skådespelare. På det viset fick man tre personer att fördela rollerna emellan. De kallades protagonisten (**πρῶτος** 'först'), deuteragonisten (**δεύτερος** 'andre') och tritagonisten (**τρίτος** 'tredje'). Ät den förstnämnde anförtroddes alltså de största och viktiga uppgifterna. Sofokles ökade också kören från tolv till femton personer, men hans efterträdare Euripides intresserade sig mera för handlingens spänning än för det lyriska och använde alltså kören sparsammare och på ett mera operamässigt sätt än företrädarna. Euripides är för oss den siste av de attiska tragöderna, därför att det praktiskt taget inte finns någonting kvar av de dramer som skrevs i Aten efter hans tid.

Det grekiska dramat utvecklade sig alltså under en mansålder i Aten från ett oratorieliknande körframträdande till verkligt skådespel. I vad mån man eftersträvade illusion och realistisk trovärdighet råder det emellertid delade meningar om. Euripides tycks ha kostymerat kören på ett sätt som samtiden uppfattade som realistiskt, men det föll honom aldrig in att rubba de för oss egendomliga konventioner som kännetecknade grekisk skådespelarkonst. Skådespelarna bar alltid mask för ansiktet och koturner under fötterna. Sistnämnda föremål var ett slags skor med enormt tjocka sulor som fick gestalten att verka högre. I komedien använde man inga koturner men däremot groteska masker. Av dessa verk finns praktiskt taget ingenting i behåll. Det enda som återstår av den atenska komedikonsten är elva stycken av Aristofanes, vilken sammanlagt lär ha skrivit femtiofyra. Hans komedier är närmast ett slags politiska revyer med sång och dans, konservativ tendens och våldsamma utfall mot aktuella personer. Vad Aristofanes tillät sig i den vägen är i själva verket häpnadsväckande.

Lästips: ett eller flera skådespel ur Världsdramatik 1,

Den klassiska traditionen, red. Bengt Lewan (Studentlitteratur 1998). Boken innehåller följande grekiska skådespel från 400-talet f.Kr.: Aischylos, 'Agamemnon', Sofokles, 'Antigone', Euripides, 'Medea', Euripides, 'Backanterna', Aristofanes, 'Lysistrate'.

Grekiska prefix och morfem vanliga som förled i ord

(ytterligare morfem utöver dem på s. 4)

a, an	<i>icke, o-</i>	ateist, anarki (<i>an framför vokal</i>)
amf(i)	<i>på båda sidor, dubbel</i>	amfiteater, amfibie
an(a)	<i>upp, åter</i>	anatomi, anakronism
ant(i)	<i>mot, mottemot</i>	antipati, antagonist
aut(o)	<i>själv</i>	autodidakt, autograf
di(a)	<i>tvärsigenom, mellan</i>	diameter, diarré, dialog
dys	<i>svår, dålig</i>	dyslexi, dysfunktionell
en, em	<i>i, in i</i>	energi, empati
ep(i)	<i>efter, till, på</i>	epigon, epilog
eu	<i>väl</i>	eutanasi
hemi	<i>halv</i>	hemisfär
hol(o)	<i>hel</i>	hologram
hyper	<i>över</i>	hyperkänslig, hyperintelligent
hyp(o)	<i>under</i>	hypotes (<i>antagande underställt prövning</i>)
is(o)	<i>lika</i>	isoterm
kat(a)	<i>ned</i>	katastrof (<i>allt vänds upp och ner</i>)
mega(lo)	<i>stor</i>	megafon, megabyte (=1 miljon)
melan	<i>svart</i>	melankoli
met(a)	<i>om-, efter</i>	metamorfos, metastas (<i>omplacering</i>)
mikro	<i>liten</i>	mikroskopisk, mikrokosmos
mon(o)	<i>ensam, en-</i>	monografi, monolog, monopol
neo	<i>ny</i>	neorealism, neolitisk,
orto	<i>rak, rät, riktig</i>	ortopedi, ortografi
pale(o)	<i>gammal, form-</i>	paleografi
pan(to)	<i>all, hel</i>	panteism, panorama, pantomim
para	<i>vid sidan av</i>	parafras, parallell (<i>bredvid varandra</i>)
peri	<i>omkring</i>	periskop
poly	<i>många, mycket</i>	polykrom, polygrip, polyfon
pro	<i>före, framför, förut</i>	prolog, program
prot(o)	<i>först</i>	prototyp
pseud(o)	<i>falsk, föregiven</i>	pseudonym, pseudohändelse
syn, sym	<i>med, sam(man)</i>	syntax, symfoni, symbios

Grekiska basmorfem

(ytterligare morfem utöver dem på s. 4)

agon	<i>kamp, att tävla</i>	antagonist
and(e)r, andr(o)	<i>man</i>	androgyn
antrop(o)	<i>människa</i>	antropolog, misantrop
ark(eo)	<i>främst, att härska, gammal</i>	ärkebiskop, oligarki, arkeologi
ast(e)r(o)	<i>stjärna</i>	astronomi, astronaut
bapt	<i>dop, att döpa</i>	baptist
dendr(o)	<i>träd</i>	rododendron
didak(t)	<i>att lära, undervisa</i>	autodidakt, didaktik
dra(mat)	<i>att handla, handling</i>	drama, drastisk
dynam(o)	<i>kraft, makt</i>	dynamisk, dynasti
ek(o)	<i>bus, hushållning, omgivning</i>	ekonomi, ekologi
erg(o), -urg	<i>arbete, verk(an)</i>	ergonom, kirurg
fen, fan	<i>sken, att skina, visa sig</i>	fenomen, fantast
for, fer	<i>att bära</i>	periferi, semafor, fosfor
fos, fot(o)	<i>ljus</i>	fosfor, fotograf
fren	<i>sinne, själ</i>	schizofren, frenetisk
fys(io), fyt	<i>natur, alstra, växa</i>	fysiologi, saprofytt
fas	<i>att tala</i>	afasi, emfas
fon	<i>ljud</i>	telefon, fonetisk
gam	<i>gifte</i>	bigami, kryptogamer
ger(ont)	<i>åldring</i>	gerontolog, geriatrik
gno(s)	<i>kunskap, att veta</i>	diagnos, prognos
gon(o)	<i>hörn</i>	polygon, trigonometri
graf, gram	<i>skrift, beskrivning, skriva</i>	autograf, grammatik
gyr(o)	<i>ring, krets</i>	gyrokompass
heli(o)	<i>sol</i>	heliocentrisk, helium
hydr(o)	<i>vatten</i>	hydrofor
hygr(o)	<i>fuktighet</i>	hygrometer
iat/e/r, iatr(o)	<i>läkare, läkekonst</i>	psykiater, geriatri
kine(mato)	<i>rörelse, att röra (sig)</i>	kinematograf
kir(o)	<i>hand</i>	kirurg, kiropraktiker
klin, kli(t)	<i>att böja, att luta, säng</i>	klinik
kri(n), kri(t)	<i>avskilja, avgöra</i>	kriterium, kritisk, kris

krom(o), krom(at)	<i>färg</i>	polykrom, kromatisk
kryp(to), kryf	<i>att dölja</i>	kryptogram, krypta
kykl(o)	<i>kerets, ring</i>	cykel, cyklisk
leg, log	<i>ord, vetenskap, att tala</i>	lexikon, geolog, dialekt
lit(o)	<i>sten</i>	litografi, monolit
ly(s)	<i>att (upp)lösa</i>	analys, dialys, paralysera
man(o)	<i>galenskap, att svärma</i>	pyroman, manisk
met(e)r, metr(o)	<i>mått, att mäta</i>	ergometri, taxameter
morf(o)	<i>form, gestalt, att bilda</i>	metamorfos, amorf
nau(t)	<i>skepp, att segla</i>	nautisk, kosmonaut
nekr(o)	<i>lik, död</i>	nekrolog, nekropol
nou, no(i)	<i>sinne, förstånd</i>	paranoia, paranoid
ont(o)	<i>varandet, väsen</i>	paleontologi
op(s), op(t)	<i>syn, att se</i>	synops, optik
pat(o)	<i>lidande, känsla, att känna</i>	sympati, patetisk
ped	<i>barn</i>	pedagog, pediatri
pod	<i>fot</i>	antipoder
poli(t)	<i>stad, stat, sambälle</i>	kosmopolit, politik
prak(t), prax	<i>handling, att handla</i>	praktisk, praxis
psyk(o)	<i>själ</i>	psykopat, psyke, psykisk
skep(t), skop	<i>betrakta(nde), tvivla(nde)</i>	periskop, skeptisk
sof	<i>vis(bet)</i>	filosofi, Sofia
som(at)	<i>kropp</i>	somatisk
sta(t)	<i>ställa (sig), stå, avväga</i>	statisk, termostat
sten	<i>styrka</i>	asteniker
tak(t), tax	<i>ordning, uppställa</i>	taktik, taktisk, syntax
tekn(o)	<i>konst (teknik)</i>	pyroteknik, teknologi
ten, ton	<i>spänning, att spänna</i>	hypotenus, ton, monoton
te(t)	<i>uppställning, sätta</i>	tes, kartotek, bibliotek
te(t)	<i>uppställning, sätta</i>	tes, kartotek, bibliotek
tea	<i>betrakta, beskåda</i>	teater, teori
teo	<i>gud</i>	teologi, ateism
top(o)	<i>plats, ort</i>	topografisk, biotop
trof	<i>näring, att nära</i>	atrofi, hypertrofi
xyl(o)	<i>trä</i>	xylofon, xylografi
zo(o)	<i>djur</i>	zoologi, zodiakern

Alfabetisk ordlista

till Från alfa till Antigone. Det klassiska Greklands språk och kultur. Vid flera temaformer av ett verb upptas dessa i ordningen presens, futurum, aorist och - när temaformen är frekvent - perfekt. Observera att slutvokal hos prefix elideras framför augment.

Α

ἄ-βατος, -ον

ἀγαθός, ἀμείνων, ἀμεινον, ἄριστος
βελτίων, βέλτιον, βέλτιστος

ἀγαπάω

ἀγάπη, -ης, ἡ

ἄγγελος, -ου, ὁ

ἄγνοια, -ας, ἡ

ἀγορά, -ᾶς, ἡ

ἀγορά πλήθουσα

ἄγριος, -α, -ον

ἀγροῖκος, -ου, ὁ

ἄγω, ἄξω, ἡγαγον, ἤχα

ἀδελφός, -οῦ, ὁ

ἄδικος, -ον

ἀεὶ

ἀθροίζω

᾿Αθῆναι, -ῶν, αἱ

᾿Αθηναῖος, -ου, ὁ

αἰτία, -ας, ἡ

αἰτιόμαι

αἵτιος, -α, -ον

ἀκούω, ἀκούσομαι, ἤκουσα, ἀκήκοα

ἀκρίβεια, ἀκριβείας, ἡ

ἀκριβῶς

ἄκρον, -ου, τό

ἀλαλάζω

᾿Αλέξανδρος, -ου, ὁ

ἀλήθεια, -ας, ἡ

ἀλίσκομαι, ἀλώσομαι, ἐάλων, ἐάλωκα

ἀλλά

ἄλλος, -η, -ον

ἄλλότριος, -α, -ον

᾿Αλυσ, -υος

ἀλώπηξ, ἀλώπεκος, ἡ

otillgänglig

god, dugligare, dugligast

god, bättre, bäst

jag älskar, uppskattar

(Guds) kärlek

budbärare

okunnighet, brist på insikt

torg

förmiddag (tid när torget är fullt)

vild

bonde

jag för, ’firar’, utför

broder

orättvis, orättfärdig

alltid

jag samlar

Aten (*endast i pluralis*)

atenare

orsak (*m. gen.*)

jag anklagar (*i medium*)

skyldig

jag hör, lyssnar

noggrannhet

noga (*adv.*)

topp, höjd

jag hurrar

Alexander

sanning

jag fångas, ertappas

men

annan

en annan tillhörig

flod i Mindre Asien

räv

ἁμαρτία, -ας, ἡ	fel
ἁμήχανος, -ον	omöjlig
ἅμφι	runt omkring, omkring (<i>m. ack.</i>)
ἁμφότεροι -αι, -α	båda
ἄνα-βαίνω, -βήσομαι, -έβην, -βέβηκα	jag stiger upp
ἄνά-βασις, ἄνα-βάσεως, ἡ	uppgång
ἄναβοάω	jag utropar
ἄν-αίτιος, -ον	oskyldig
ἄνδρεία, -ας, ἡ	mod
ἄνεμος, ἄνέμου, ὁ	vind
ἄνῆρ, ἄνδρός, ὁ	man
ἄνθος, -ους, τό	blomma
ἄνθρωπος, -ου, ὁ	människa
ἄνοιγω, -οίξω, -έωξα, aor pass -εῴχθην	jag öppnar
ἄντ-αγορεύω	jag förbjuder
ἄντ-έχω	jag står emot, uthärdar
ἄντιπαρ-έρχομαι, -ελεύσομαι, -ῆλθον	jag går förbi
ἄν-υδρος, -ου, ἡ	öken
ἄπ-αγορεύω	jag förbjuder (<i>m. dat.</i>)
ἄπ-άγω	jag leder bort
ἄπ-έρχομαι, -ελεύσομαι, -ῆλθον	jag går bort, avlägsnar mig
ἄπό	från, av (<i>m. gen.</i>)
ἄπο-βλέπω	jag ser
ἄπο-δίδωμι, -δῶσω, -ἔδωκα, -δέδωκα	jag ger tillbaka, betalar
ἄπο-θήκη, -ης, ἡ	förrådsrum
ἄπο-κινέω	jag rör, driver bort
ἄπο-κτείνω, -τενῶ, -έκτεινα	jag dödar
ἄπ-όλλυμι, -ολῶ, -ώλεσα	jag fördärvar, förgör
ἄπ-όλλυμαι, -ολοῦμαι, -ωλόμην	jag förgörs, går under
ἄπο-πέμπω	jag skickar bort/tillbaka
ἄπό-ρρητος, -ον	förbjuden
ἄπτω	jag fäster
ἄπ-ώλεια, -ας, ἡ	undergång, fördärv
ἄργύριον, -ου, τό	silvermynt
ἄριθμός, -οῦ, ὁ	räkning, mönstring
ἄρχή, -ῆς, ἡ	början, välde
ἄρχιτέκτων, -ονος, ὁ	överbyggmästare
ἄστυ, -εως, τό	stad
ἄστήρ, -έρος, ὁ	stjärna
Ἄρταξέρξης, -ου, ὁ	Artaxerxes, bror till Kyros
ἄ-τιμος, -ον	vanärad
Ἀττική, Ἀττικῆς, ἡ	Attika

αὐτός, -ή, -ό
 αὔριον, ἡ
 ἀφ-ίημι, ἀφ-ήσω, ἀφ-ήκα
 ἀφ-αιρέω

själv (*utan bestämd artikel*)
 morgon, morgondag
 jag släpper, förlåter
 jag tar bort, *medium* rycker till

β

βαίνω (st βη, βα), βήσομαι, ἔβην, βέβηκα
 βακτήριον, -ου, τό
 βάλλω, βαλῶ, ἔβαλον, βέβληκα
 βαρβαρικός, -ή, -όν
 βάρβαρος, -ου, ὁ
 βασίλεια, -ων, τὰ
 βασίλειος, -α, -ον
 βασιλεύς, -έως, ὁ
 βάσις, -εως, ἡ
 βία, βίας, ἡ
 βιβλίον, -ου, τό
 βίβλος, -ου, ἡ
 βίος, -ου, ὁ
 βλάπτω, βλάψω, ἔβλαψα, βέβλαφα
 βλέπω, βλέπομαι, ἔβλεψα, βέβλεφα
 βοάω
 βότρυσ, βότρυος, ὁ
 βουλεύω

jag kommer, går
 liten stav
 jag kastar
 utländsk, persisk
 icke-grek, utlänning
 palats
 kunglig
 kung
 bas
 våld, makt
 bok
 bok
 liv
 jag skadar
 jag blickar, ser på
 jag ropar
 druva
 jag uttänker, *medium* jag
 överlägger
 råd. rådsförsamling
 jag vill *deponens*

βουλή, -ής, ἡ
 βούλομαι, βουλήσομαι, ἐβουλήθην,
 βεβούλημαι
 βοῦς, βοός, ὁ, ἡ
 βραβεῖον, -ου, τό
 βραχύς, -εῖα, -ύ
 βωμός, -οῦ, ὁ

oxe, ko
 tävlingspris, segerkrans
 kort
 altare

γ

γέμω
 γῆ, γῆς, ἡ
 γίγας, γίγαντος, ὁ
 γίγνομαι, (st γεν), γενήσομαι, ἐγενόμην,
 γεγένημαι
 γινώσκω, γινώσομαι, ἔγνων, ἔγνωκα
 γλυκύς, -εῖα, -ύ

jag är full av ngt (*m gen*)
 jord
 jätte
 jag blir, föds, befinner mig,
 kommer
 jag märker
 söt

γνώμη, -ης, ἡ
 γονία, ας, ἡ
 γράφω, γράψω, ἔγραψα, γέγραφα
 γραῦς, -ός, ἡ
 γυνή, γυναικός, ἡ
 γύψ, γυπός, ὁ

tanke; förstånd
 hörn
 jag skriver
 gumma, gammal kvinna
 kvinna
 gam

δ

δάκτυλος, -ου, ὁ
 Δάνα, -ας
 αὐτως
 δέ

finger
 stad i Kappadokien
 likaledes
 1) adversativt = men;
 2) kopulativt = och, *se* μέν

δείκ-νυ-μι, δείξω, ἔδειξα, δέδειχα
 δεινός, -ή, -όν
 δεινῶς
 δέιπνον, -ου, τό
 δέκα

jag visar
 fruktansvärd, ofantlig
 mycket, förskräckligt (*adv*)
 måltid

δέκατος, -η, -ον
 δένδρον, -ου, τό
 δεύτερος, -α, -ον
 δέχομαι

tio (*grundtal*)
 tionde (*ordningstal*)
 träd
 andra (*ordningstal*)

δή
 Δῆλος, -ου, ἡ
 δηλώω, δηλώσω, ἐδήλωσα, δεδήλωκα,
 aor pass ἐδηλώθην

jag mottager
 nu, då
 ö bland Cykladerna
 jag visar, omtalar, yppar

δῆμος, -ου, ὁ
 δηνάριον, -ου, τό
 διά, δι'

folk
 denar (romerskt mynt)
 genom (*m gen*), på grund av
 (*m ack*)

διαβαίνω, βήσομαι, -έβην
 διακόσιοι, -αι, -α
 δια-λάμπω
 διαφθείρω, -φθερῶ, -έφθειρα,
 aor pass -εφθάρην

jag genomgår, övergår
 tvåhundra (*grundtal*)
 jag lyser igenom, fram
 jag förstör

διδάσκαλος, -ου, ὁ
 δίδωμι, δώσω, ἔδωκα, δέδωκα
 δι-ηγέομαι
 δίκαιος, δικαιότερος, δικαιότατος
 δικαίως
 διό, διόπερ

lärare
 jag ger
 jag klarlägger, berättar
 rättvis; rättvisare; rättvisast
 rätttrådigt, rättfärdigt (*adv*)
 därför

δίπλωμα, -ώματος, τό
 δις-χίλιοι, -αι, -α
 δίψος, -ους, τό
 διώκω
 δόσις, -εως, ή
 δράμα, δράματος, τό
 δράω
 δύναιμαι, δυνήσομαι, ἐδυνήθην
 δύο
 δυσ-άλωτος, -ον
 δώδεκα
 δῶρον, -ου, τό

Ε

ἐαρ, ἔαρος, τό
 ἐβδομήκοντα
 ἐγκράτεια, -ας, ή
 ἐγώ
 ἐθέλω, ἐθελήσω, ἠθέλησα, ἠθέληκα
 εἰ
 εἶδον

εἶδωλον, -ου, τό
 εἴκοσι
 εἰμί, imp ἦν, fut ἔσομαι
 εἶργω
 εἷς, μία, ἓν
 εἰς
 εἰς-άγω
 εἰς-βαίνω, -βήσομαι, -έβην, -βέβηκα
 εἰς-βάλλω, -βαλῶ, -έβαλον, -βέβληκα
 εἰς-βολή, -ής, ή
 εἰς-έρχομαι, ἐλεύσομαι, ἦλθον
 εἰς-πίπτω, -πεσοῦμαι, -έπεσον,
 -πέπτωκα

εἶθε
 ἐκ, ἐξ
 ἑκκαίδεκα
 ἑκαστος, -η, -ον
 ἑκάτερος, -α, -ον
 ἑκατόν

hopvikt brev
 tvåtusen (*grundtal*)
 törst
 jag förföljer
 dos
 drama
 jag handlar, utför
 kunna *deponens*
 två (*grundtal*)
 svår att intaga
 tolv (*grundtal*)
 gåva

vår
 sjuttio
 självbehärskning
 jag
 jag vill
 om (*villkorskonjunktion*)
 jag såg (*tematisk aorist av*
 ὁράω jag ser, s. 212)
 av(guda)bild
 tjugo (*grundtal*)
 jag är
 jag håller borta (*m. gen.*) från
 en, ett (*grundtal*)
 till, mot, in i (*m. ack.*)
 jag för in, fram; inbjuder
 jag går in, inträder
 jag bryter mig in (*m ack*)
 invasionsväg
 jag går in, kommer in i
 jag faller (in i)

o att (*partikel vid önskan*)
 från, ur (*m gen*)
 sexton (*grundtal*)
 var och en, varje
 vardera (av två), båda
 hundra (*grundtal*)

ἐκβάλλω, -βαλῶ, -έβαλον, -βέβληκα	jag kastar ut, tar fram
ἐκ-δύω	jag klär av
ἐκ-πλήττω	jag förskräcker, jag griper
ἐκ-χέω	jag håller ut
ἐλαία, -ας, ἡ	olivträd
ἐλαιον, -ου, τό	olivolja
ἐλέφας, ἐλέφαντος, ὁ	elefant
Ἑλλάς, -άδος, ἡ	Hellas, Grekland
Ἕλλην, -ηνος, ὁ	grek
ἐλληνικός, -ή, -όν	grekisk
ἐλπίς, ἐλπίδος, ἡ	hopp
ἐμβάλλω, -βαλῶ, -έβαλον, -βέβληκα	jag kastar in; injagar
ἐμπροσθεν	fram till
ἐν	på, i, (in)vid (<i>m. dat.</i>)
ἐν τούτῳ	härunder
ἐνδεκα	elva (<i>grundtal</i>)
ἐνεκα	för...skull (<i>efterställd prep. m. gen</i>)
ἐνενήκοντα	nittio (<i>grundtal</i>)
ἐνθα	där
ἐννέα	nio (<i>räkneord</i>)
ἐννεακαίδεκα	nitton
ἐνταῦθα	där
ἐντεῦθεν	därefter, därifrån
ἐν-τυγχάνω, τεύξομαι, ἔτυχον	jag stöter på, möter (<i>m. dat.</i>)
ἐξ	sex (<i>grundtal</i>)
ἐξ-ελαύνω	jag tågar
ἐξ-έρχομαι, -ελεύσομαι, -ἦλθον	jag går ut
ἐξ-οικοδομέω	jag fullbordar
ἐξ-ορθόω	jag rätar upp, förbättrar,
	sörjer för
ἐορτή, -ῆς, ἡ	fest
ἐπαινος, ἐπαίνου, ὁ	beröm
ἐρείπια, -ων, τά	ruiner (<i>plur.</i>)
ἐπαν-έρχομαι, -ελεύσομαι, -ἦλθον	jag kommer tillbaka
ἐπειτα	därefter
ἐπ-έρχομαι, -ελεύσομαι, -ἦλθον	jag går emot, rycker an
ἐπί	på (<i>m. gen.</i>); på grund av (<i>m. dat.</i>); till, mot, upp på (<i>m. ack.</i>)
ἐπιβιβάζω	jag sätter på
ἐπιμελέομαι	jag har omsorg, sköter om
	(<i>deponens, m. gen.</i>)

ἐπιστολή, -ῆς, ἡ	brev
ἐπι-τίθημι, -θήσω, -έθηκα	jag lägger, sätter på
ἐπι-χέω	jag ljuter, håller
ἐπομαι	jag följer (<i>m. dat.</i>)
ἐπτά	sju (<i>grundtal</i>)
ἐρχομαι, ἐλεύσομαι, ἦλθον	jag går, kommer (<i>delvis dep.</i>)
ἐργον, -ου, τό	verk, arbete, gärning
Ἑρμῆς, -οῦ, ὁ	Hermes
ἐρως, ἐρωτος, ὁ	kärlek
ἔσθην rotaorist, av presens ἵστημι jag ställer	jag ställde mig, trädde
ἕτερος, -α, -ον	annan, olik
ἔτι	ännu
ἔτος, -ους, τό	år
εὐθύς, εἶα, ὅ	rak, rät; direkt
εὐρύχορος, -ον	bred
εὐρίσκω, εὐρήσω, εὗρον, εὕρηκα	jag finner
εὐρωστος, -ον	stark, uthållig
εὐτυχής, -ές	framgångsrik, lyckobringande
εὐφρων, εὐφρονος	munter; förståndig
εὐχομαι, εὐξομαι, ἠΰξάμην	jag ber
Ἐφιάλτης, -ου, ὁ	Ephialtes
ἐχθρός, -οῦ, ὁ	ovän, fiende
ἔχω, ἔξω, ἔσχον, ἔσχηκα	jag har, håller
ζ	
ζωή, -ῆς, ἡ	liv
ζῶον, -ου, τό	varelse
η	
ἦ	eller; <i>vid komparativer</i> än
ἦ	sannerligen (<i>adv</i>)
ἦδη	redan
ἡδονή, -ῆς, ἡ	njutningen, glädjen
ἡδύς, -εἶα, -ύ	ljuv
ἡλιος, -ου, ὁ	sol, Helios
ἡμεῖς	vi
ἡγεμών, -μόνος, ὁ	anförare
ἡγέομαι	jag leder
ἡμέρα, -ας, ἡ	dag
ἡμιθανής, -ές	halvdöd

ήνίκα
ήρωος, ήρωος, ό

när (*tidskonjunktion*)
hjalte

θ

θάλαττα, -ης, ή
θάνατος, -ου, ό
θάπτω (st θάφ-), θάψω, έθαψα
θαυμάζω
θεάομαι, θεάσομαι, έθεασάμην
θέατρον, -ου, τό
θέλω > έθέλω
θεραπεύω

hav
död (subst)
jag begraver
jag beundrar
jag ser, *medium*
åskådarrum, teater
jag vill
jag tjänar, sköter
Termopyle, 'de varma
portarna', trångt pass i
mellersta Grekland
varm
tes
jag jagar
djur
dörr
jag offrar

Θερμοπόλαι, -ών, αί

θερμός, -ή, -όν
θέσις, -εως, ή
θηρεύω
θηρίον, -ου, τό
θύρα, -ας, ή
θύω

läkare
egen
präst
tempel
jag kastar
för att (*avsiktskonjunktion*)
ryttare
häst
jag ställer
segel
starkt, mycket (adv)
stark
styrka, mäktighrt

ι

ιατρός, -οῦ, ό
ίδιος, -α, -ον
ίρεός, -έως, ό
ίρόν, -οῦ, τό
ίημι, ήσω, ήκα, είκα
ίνα
ίππεός, -έως, ό
ίππος, -ου, ό
ίστημι, στήσω, έστησα
ίστίον, -ου, τό
ίχυρώς
ίχυρός, -ά, -όν
ίχύς, -ος, η

läkare
egen
präst
tempel
jag kastar
för att (*avsiktskonjunktion*)
ryttare
häst
jag ställer
segel
starkt, mycket (adv)
stark
styrka, mäktighrt

Κ

καθέζομαι
καθεύδω

jag sätter mig
jag sover

καί	och, även
καί ... καί	både ... och
καιρός, -οῦ, ὁ	tillfälle, 'nöd'
καίω	jag bränner
κακόν, -οῦ, τό	ont, olycka
κακός, -ή, -όν, κακίων, κάκιστος	dålig; sämre; sämst
κάκτος, -ου, ὁ	kaktus
κάλλος, -ους, τό	skönhet
καλός, -ή, -όν	vacker
καλύπτω, καλύψω, ἐκάλυψα	jag döljer
Καλυψῶ, -οῦς, ἡ	Kalypso
κάμινος, -ου, ὁ	ugn
κάμνω, καμουμαι, tematisk aor. ἔκαμον	anstränga sig
Καππαδοκία, -ας, ἡ	Kappadókien (landskap i Mindre Asien)
καρπός, -οῦ, ὁ	frukt
καρδία, -ας, ἡ	hjärta
κατά	utför, ner under, i (<i>m. gen.</i>); längs, utefter, enligt, till (<i>m. ack.</i>)
κατα-βαίνω, -βήσομαι, -έβην, -βέβηκα	jag går ned
κατ-άγω, -άξω, -ήγαγον, -ήχα	jag för ned, för tillbaka
κατα-δέω	jag förbinder
κατα-καλύπτω	jag döljer, täcker över
κατάλογος, -ου, ὁ	uppräknings
κατα-λύω	jag upplöser, störtar
κατα-πλήττω, passiv aor. -επλάγην	jag nedslår, förskräcker
κατά-σκοπος, -ου, ὁ	spejare
καταυδάω	jag avslöjar
κατ-εσθίω (st.εδ), -έφαγον (st.φαγ)	jag äter upp
Κελαιναί, -ῶν, αἱ	Kelainai, stad i Frykien
κελεύω	jag befäller
κεῖθω	jag döljer
κηρύττω, κηρύξω, ἐκήρυξα, κεκήρυχα	jag förkunnar
Κιλικία, -ας, ἡ	Kilikien (i Mindre Asien)
Κίλισσα, -ας, ἡ	kilikisk kvinna
κινδύνευμα, -ατος, τό	fara
κινέω	jag sätter i rörelse, förflyttar
κίστη, -ης, ἡ	korg, kista
κλέπτω, κλέψω, ἔκλεψα, κέκλοφα	jag stjäl
κλίμαξ, κλίμακος, ἡ	stege
κοῖλος, -η, -ον	'hålig', med en sänka
κομίζω	jag för, forslar

κόπτω (st κοπ-), κόψω, ἔκοψα, κέκοφα	jag hugger
κόρος, -ου, ὁ	pojke
κόσμος, -ου, ὁ	världsalltet, rymden
κουφίζω, κουφιῶ, ἐκούφισα	jag lyfter
κράνος, -ους, τό	hjälm
κρατέω	vara stark, besegra
κρατήρ, -ήρος, ὁ	blandningskärl för vin
κράτος, -ους τό	styrka, välde
κραυγή, -ῆς, ἡ	skrik
κρίνω	jag dömer, prövar
κρίσις, -εως, ἡ	omdöme; <i>jfr kris</i>
κρυπτή, -ῆς, ἡ	dolt rum
κρυπτός, -ή, -όν	hemlig
κρύπτω, κρύψω, ἔκρυψα, κέκρυφα	jag döljer
κρυφή	hemligt (<i>adv.</i>)
κτάομαι	jag förvärvar <i>deponens</i>
κτήνος, -ους, τό	egendom, förvärv
κύβος, -ου, ὁ	tärning
κύων, κυνός, ὁ, ἡ	hund
κωλύω	jag hindrar

λ

λαλέω	jag talar, säger
λαμβάνω, λήψομαι, ἔλαβον, εἵληφα	jag tager
λαμπάς, -άδος, ἡ	fackla
λαμπρός, -ή, -όν	strålande
λάμπω	jag lyser, strålar
λέαινα, -ης, ἡ	lejoninna
λέγω	jag talar, säger, meddelar
λείπω, λείψω, ἔλιπον, λέλοιπα	jag lämnar
Λεονίδας, -ου, ὁ	Leonidas
Λευίτης, -ου, ὁ	levit, prästerlig stam
λευκός, -ή, -όν	vit
λέων, -οντος, ὁ	lejon
ληστής, -οῦ, ὁ	rövare
λύπη, -ης, ἡ	sorg, bedrövelse
λύω	jag löser
Λύκαια, -ων, τά	offer till Zeus Lykaïos
Λυκαονία, -ας, ἡ	Lykaonien (landskap)
λύρα, -ας, ἡ	lyra

μ

μάχη, -ης, ἡ
μακρός, -ά, -όν
μανία, -ας, ἡ
μανθάνω
μαθητής, -οῦ, ὁ
Μαίανδρος, -ου, ὁ
μάχομαι
μέγας, μεγάλη, μέγα
μείζων, μείζον, μέγιστος, -η -ον
μέλας, μέλαινα, μέλαν
μέλλω
μέν ... δέ
μένω, μενῶ, ἔμεινα
μέρος, μέρους, τό
μεστός, -ή, -όν
μετά
μετα-πέμπω
μέτρον, -ου, τό
μετρέω
μή
μήτηρ, μητρός, μητρί, μητέρα, ἡ
μικρός, -α, -ον, ἐλάττων, -ον
ἐλάχιστος, -η, -ον
μογέω
μουσεῖον, -ου, τό
μουσοποιός, -οῦ, ὁ
μύριοι, -αι, -α
μυστήριον, -ου, τό
μωρία, -ας, ἡ

ν

ναυμαχία, -ας, ἡ
ναῦς, νεώς, ἡ
ναῦς μακρά, ἡ
ναυτικός, -ή, -όν
νεκρός, -οῦ, ὁ
νεφέλη, -ης, ἡ
νικάω
νίκη, -ης, ἡ
νοέω

kamp, strid
stor
galenskap
jag lär mig
lärjunge, elev
Maiandros, flod i Turkiet
jag strider, kämpar (*m. dat*)
stor
större; störst
svart
jag ämnar (*m. pres. el. fut. inf.*)
visserligen ... men
jag förblir, stannar kvar
del
full av (*m. gen.*)
med (*m. gen.*), efter (*m. ack.*)
jag skickar efter
mått
jag mäter
inte
moder
liten; mindre; minst
jag tål, lider
plats helgad åt muserna
körlyriker
tiotusen (*grundtal*)
hemlighet
dårskap, dumhet

sjöslag
skepp
krigsskepp
sjövan
död
moln
jag segrar, övervinner
seger
jag tänker

νομίζω, νομιῶ, ἐνόμισα, νενόμικα
νόμος, -ου, ὁ
νόσος, -ου, ἡ
νυνί
νύξ, νυκτός, ἡ
νήσος, -ου, ἡ
νώτον, -ου, τό

jag anser
lag, sed, vetenskap
sjukdom
nu
natt
ö
rygg

Ξ

Ξενίας, -ου, ὁ
Ξέρξης, -ου, ὁ

Xenias
Xerxes

Ο

ὅστις, ἥτις, ὅτι
ὀγδοήκοντα
ὀ, ἡ, τό
ὄδε, ἥδε, τόδε
ὀδεύω
ὀδός, -οῦ, ἡ
ὀδούς, ὀδόντος, ὁ
Ὀδυσσεύς, -έως, ὁ
οἱ πολλοί
οἶκαδε
οἰκοδομέω
οἶκος, -ου, ὁ
οἶμοι
οἶνος, -ου, ὁ
οἶομαι
ὀκτώ
ὀκτωκαίδεκα
ὀλίγος, -η, -ον
ὄλος, -η, -ον
ὁμοίως
ὁμός, -η, -ον
ὄμφαξ, ὄμφακος, ἡ
ὀνειδίζω
ὄνομα, ὀνόματος, τό
ὀπισθεν
ὀπλίτης, -ου, ὁ
ὄπλον, -ου, τό
ὄπως

vem, vad som (*allm. rel. pron*)
åttio (*grundtal*)
bestämd artikel
den här
jag genomtågar, jag reser
väg
tand, (elefant)bete
Odysseus
de många, massan
hem
jag bygger
hus
ack (*m utropsgen*)
vin
jag tror
åtta (*grundtal*)
arton (*grundtal*)
liten, få
hel
på samma sätt, likaledes
sam(ma), lik
icke mogen druva
jag smäddar
namn
baktill
tungt beväpnad infanterist
vapen (*oftast i pluralis*)
för att (*avsiktskonjunktion*)

ὁράω, ὄψομαι, εἶδον, ἑώρακα
 ὁρθίος, -α, -ον
 ὀργίζω
 ὀρμάω
 ὅτε
 ὅτι
 οὐ
 οὐδεῖς, οὐδεμία, οὐδέν
 οὖς, ὠτός, τό
 ὀφθαλμός, -οῦ, ὁ
 ὄψις, -εως, ἡ

jag ser
 brant
 jag gör vred, förtörnar
 jag sätter i rörelse, skyndar
 när; eftersom (*konjunktion*)
 1) att, 2) eftersom
 inte
 icke en, ingen
 öra
 öga
 anblick

π

παιδεία, -ας, ἡ
 παιδεύω, παιδεύσω, ἐπαίδευσα,
 πεπαίδευκα
 πανδοχεῖον, -ου, τό
 πανδεχεύς, -έως, ὁ
 παντελῶς
 παντοδαπός, -ή, -όν
 πανταχόθεν
 πάνυ
 πάπυρος, -ου, ἡ
 παρά
 παράδεισος, -ου, ὁ
 παραμυθέομαι
 παρασάγγης, -ου, ὁ
 παρασκευάζω
 παρ-έχω
 παρθένος, -ου, ἡ
 πᾶς, πᾶσα, πᾶν
 Πατηγύρας, -ου, ὁ
 πατήρ, πατρός, πατρί, πατέρα, ὁ
 πεδίον, -ου, τό
 πειράομαι
 πέλαγος, πελάγους, τό
 πέλεκυς, -εως, ἡ
 πελταστής, -οῦ, ὁ
 πέμπω, πέμψω, ἔπεμψα, πέπομφα
 πέντε

undervisning, kunskap
 jag uppfostrar
 vårdshus
 vårdshusvärd
 helt
 av alla slag
 från alla håll
 helt, mycket (adv)
 papyrusträd
 från, av (*m. gen.*); till (*m. ack.*)
 djurgård, park
 söka lindra
 parasang (5,5 km)
 jag utrustar
 jag tillhandahåller, bereder,
 överräcker, ger
 jungfru
 varje, all, hel; *plur.* alla
 vän till Kyros
 fader
 slätt
 jag försöker *deponens*
 hav
 bila
 lättbeväpnad infanterist
 jag skickar
 fem (*grundtal*)

πεντεκαίδεκα	femton (<i>grundtal</i>)
πεντήκοντα	femtio (<i>grundtal</i>)
πέπειρος, -ον	mogen
περί	om, angående (<i>m. gen.</i>)
περι- γίγνομαι, -γενήσομαι, -εγενόμην	jag är överlägsen, segrar
περι- πίπτω, -πεσοῦμαι, -έπεσον, -πέπτωκα	jag anfaller, råkar ut för (<i>m. dat.</i>)
Πέρσης, -ου, ὁ	perser, (såsom adj persisk)
πέτρα, -ας, ἡ	klippa
πήρα, -ας, ἡ	säck, ränsel
πικρός, -ά, -όν	bitter, besk
πίνω, tematisk aor. ἔπιον	jag dricker
πιστεύω	jag litar på (<i>m dat</i>)
πίστις, -εως, ἡ	tro
πιστός, -ή, -όν	trogen
πλατύς, -εῖα, -ύ	bred, vid
πληγή, -ῆς, ἡ	slag
πληρόω	jag gör full, fyller
ποῖ	varthän
ποιέω	jag gör
ποῖος	hurudan
πολέμιος, -ου, ὁ	fiende
πόλις, -εως, ἡ	stad, stat, stadsstat
πολιτικός, -ή, ὄν	samhällelig
πολίτης, -ου, ὁ	medborgare
πολλάκις	ofta
πολύς, πολλή, πολύ	mycken
πορεύομαι, πορεύσομαι, ἐπορεύθην	jag färdas, går, beger mig, reser, marscherar (<i>deponens</i>)
ποταμός, -οῦ, ὁ	flod
ποτέ	en gång (<i>enklitiskt adverb</i>)
πότμος, -ου. ὁ	öde
ποῦ	varest, där (<i>frågeadverb</i>)
πρᾶγμα, -ατος, τό	sak, gärning
πρᾶξις, -εως, ἡ	praxis
πράττω, πράξω, ἐπραξα, πέπραχα	jag handlar, uträttar, gör
πρόβλημα, -ήματος, τό	uppgift
προ- δίδωμι, -δώσω, -έδωκα	jag ger i förväg, förräder
προδότης, -ου, ὁ	förrädare
προ-έχω τι	jag håller fram något, anför
Προπύλαια, -ων, τά	något som ursäkt Propyläerna i Athen

προ-μηνύω
 πρόσ
 προσ-δαπανάω
 προσ-έρχομαι, -ελεύσομαι, -ήλθον
 προσ-τίθημι, -θήσω, -έθηκα
 προταρβέω
 πρώτος, -η, -ον
 προ-φαίνω
 πύλη, -ης, ἡ

jag avslöjar i förväg
 vid (*m. dat.*); till, mot (*m. ack*)
 jag lägger ut ytterligare
 jag rycker fram, går fram
 jag lägger till
 jag hyser fruktan (*m. gen.*)
 första (*ordningstal*)
 jag visar (fram)
 port

ρ

ῥάδιος, ῥάων, ῥᾶστος
 ῥέω
 ῥίζα, -ης, ἡ

lätt, bekväm; lättare; lättast
 jag flyter
 rot

σ

Σαλαμῖς, Σαλαμῖνος, ἡ
 Σαλαμῖνιος, -α, -ον
 σαφής, σαφές; σαφέστερος, σαφέστατος
 σθεναρώς
 σιγάω
 σιγή, -ῆς, ἡ
 σχέτλιος, -α, -ον
 σκευάζω (st σκευαδ), σκευάσω
 ἐσκεύασα, ἐσκεύακα
 σκέψις, -εως, ἡ
 σκιά, σκιᾶς, ἡ
 σκοπέω
 σχολή, -ῆς, ἡ
 σοφός, -ή, -όν
 Σπαρτιάτης, -ου, ὁ
 σπλαγχνίζομαι, aor pass ἐσπλαγχνίσθην
 στάδιον, σταδίου, τό
 στέγη, -ης, ἡ
 στενός, -ή, -όν
 στέργω, στέρξω, ἔστερξα
 στερίσκω, στερήσω, aor pass ἔστερήθην
 στόμα, -ατος, τό
 στράτευμα, -ατος, τό
 στρατεύω, στρατεύσω, ἐστράτευσα,
 ἐστράτευκα

Salamis, en ö vid Attika
 salaminsk, 'vid Salamis' (*adj.*)
 tydlig; tydligare; tydligast
 starkt, med kraft (*adv.*)
 jag tiger
 tystnad
 dumdristig
 jag bereder, utrustar
 skepsis
 skugga
 jag betraktar, tänker över
 ledighet, fritid
 vis(het), klok(skap)
 spartan
 jag fylls av medlidande
 stadion, rännarbana
 hus
 trång
 jag älskar
 jag berövar (*m. gen.*)
 mun
 krigshär
 jag drar i fält

στρατηγός, -οῦ, ὁ	fältherre
σταθμός, οὔ, ὁ	rastställe, dagsmarsch (ca 25 km)
στρατιά, -ᾶς, ἡ	krigshär
στρατιώτης, -ου, ὁ	soldat
στρατόπεδον, -ου, τό	läger
σύ	du
συγ-γιγνώσκω, συγγνώσσομαι, συνέγνω	jag erkänner, förlåter
συγ-γραφεύς, -έως, ὁ	författare
συγκυρία, -ας, ἡ	tillfällighet
Συνέννεσις	härskare i Kilikien
συμ-βαίνω, -βήσομαι, -έβην	gå samman, hända
συμ-βουλεύω	jag råder, <i>medium</i> jag överlägger
συμ-πέμπω	jag skickar med (<i>m dat</i>)
συμ-πονέω	jag delar mödan
συμ-φέρω	jag bringar samman, hjälper,
	gagnar (<i>m dat</i>)
σύν	med (<i>m dat</i>)
συν-εργάζομαι	jag medverkar
συν-ίημι, -ήσω, -ήκα	jag sätter samman, förstår
σύστημα, -ήματος, τό	ngt sammanställt
σφάττω, σφάζω, ἐσφαξα	jag slaktar
σφόδρα	mycket
σχῆμα, -ατος, τό	mönster, plan
σωτηρία, -ας, ἡ	räddning
σώφρων, σῶφρον	klok
σφάζω	jag räddar, botar

Τ

ταλαίφρων, -ονος, ἡ	oförfärad kvinna
τάλας, τάλαινα, τάλαν	olycklig
τάραχος, -ου, ὁ	oordning, stor oro
τάττω (st ταγ), τάξω, ἔταξα, τέταχα	jag ordnar, ställer upp
aor pass ἐτάχθη	
τάφος, -ου, ὁ	grav
ταχέως	hastigt (<i>adv</i>)
τεθλίμμενος, -η, -ον	smal
τείχος, -ους, τό	mur
τέκνον, -ου, τό	barn
τελευτάω	jag slutar, dör
τέλος, -ους, τό	slut
τέταρτος, -η, -ον	fjärde (<i>ordningstal</i>)

τέτταρες, -α
 τήλξε
 τήμερον
 τιμάω, τιμήσω, ἐτίμησα, τετίμηκα
 τιμή, -ῆς, ἡ
 τίς, τί, τίνος, τίνι, τίνα, τί
 τίς, τί, τινός, τινί τινά, τί
 τίθημι, θήσω, ἔθηκα, τέθηκα
 τοιγαροῦν
 τολμάω
 τόπος, -ου, ὁ
 τραῦμα, -ατος, τό
 τραχύς, -εῖα, -ύ
 τρεῖς, τρία
 τρέπω, τρέψω, ἔτρεψα, τέτροφα,
 passiv aor ἐτρέφθην eller ἐτράπην
 τρέφω
 τρέχω
 τριάκοντα
 τριακόσιοι, -αι, -α
 τρίτος, -η, -ον
 τυγχάνω, τεύξομαι, ἔτυχον, τετύχηκα
 τύχη, -ης, ἡ
 τύραννος, -ου, ὁ

Υ

ὑδάτιον, -ου, τό
 ὕδωρ, ὕδατος, τό
 ὑγία, -ας, ἡ
 υἱός, υἱοῦ, ὁ
 ὑμεῖς
 ὑπερ-δέδοικα

ὑπό

ὑπολαμβάνω, -λήψομαι, -έλαβον
 ὑψελός, -ῆ, -όν

Φ

φαίνομαι, φανοῦμαι, ἐφάνην
 φαίνω, (st φαν), φανῶ, ἔφηνα, πέφαγκα
 φαντασία, -ας, ἡ

fyra (*grundtal*)
 i fjärran
 idag
 jag hedrar
 ära
 vem, vad
 någon, något (*enklitiskt*)
 jag ställer, lägger
 därför, för den skull
 jag vågar
 plats
 sår
 ojämn, stenig
 tre (*grundtal*)
 jag vänder,
passivum jag drivs på flykten
 jag föder upp
 jag springer
 trettio (*grundtal*)
 trehundra (*grundtal*)
 tredje (*ordningstal*)
 jag får på min lott (*m gen*)
 öde, lycka
 tyrann

vattenpuss
 vatten
 hälsa
 son
 ni
 jag hyser stor fruktan, *perf-*
form med presensbetydelse (m. gen)
 under; av (*m. gen.*)
 jag tror (*styr ack. m. inf.*)
 hög

jag visar mig, syns, *deponens*
 jag visar
 uppenbarelse

φάρμακον, -ου, τό
 φέρω
 φεύγω, φεύξομαι, ἔφυγον, πέφευγα
 φημί (st φη φα), imperfekt ἔφη, φήσω,
 ἔφησα eller εἶπον
 φιλέω
 φίλος, -η, -ον
 φίλος, -ου, ὁ
 φόβος, -ου, ὁ
 φοινικιστής, -οῦ, ὁ
 Φοῖνιξ, -ικος, ὁ
 φονεύω
 φρήν, φρενός, ἡ
 φυγάς, -άδος, ὁ
 φυλάττω (st φυλακ-), φυλάξω, ἐφύλαξα
 φύσις, -εως, ἡ
 φωνή, ἥς, ἡ

läkemedel
 jag bär, bringar
 jag flyr, undflyr
 jag säger
 jag älskar
 kär
 vän
 fruktan
 hovman
 fenicier
 jag dödar
 förstånd; hjärta, sinne
 flyktig
 jag bevakar
 natur
 ljud

Χ

χαλεπός, -ή, -όν
 χρόνος, -ου, ὁ
 χεῖρ, -ός, ἡ
 χελιδών, -δόνος, ἡ
 χθές
 χίλιοι, -αι, -α
 χόω
 χώρα, -ας, ἡ

besvärlig, svår
 tid
 hand
 svala
 i går
 tusen (*grundtal*)
 jag kastar upp
 land

Ψ

ψάω, ψάσω, ἔψαυσα,
 ψεύδω, ψεύσω, ἔψευσα, ἔψευκα
 ψυχρός, -ά, -όν
 ψυχή, -ῆς, ἡ

jag vidrör, når
 jag bedrager
 kall
 själ, sinne

Ω

ὦ
 ὥς

’ο’ (*interjektion*)
 komparativt: ’såsom’;
 vid fut. part för att
 utmärka avsikt ’för att’
 följdkonjunktion ’så att’
 (*med infinitiv*)

ὥστε

Grammatiskt register

Ämne:	Sida
Allmän språkkunskap	
Avljud	88
Morfem	5
Ordklasser	6
Satsdelar	7
Det grekiska alfabetet	
Accent	2
Enklitiska, proklitiska ord	3
Spiritus	2
Artiklar	
Bestämda artiklar	13-14, 20
Substantiv	
1:a dekl	13, 20
1:a dekl genusregel	30
1:a dekl stam på kort α	30
2:a dekl	14, 20
2:a dekl genusregel	30
3:e dekl stam på konsonant (ej $-\sigma$)	62
3:e dekl stammar på $-\sigma$	113
3:e dekl stam på $-\iota$ eller $-\upsilon$	134
3:e dekl stammar på diftong	138
Pronomen	
αὐτός, αὐτή, αὐτό	28
Demonstrativa	100
Interrogativa	110
Personliga	19
Possessiva	21
Relativa	28
Adjektiv	
1:a och 2:a dekl.	15, 21
μέγας 'stor'. πολύς 'mycken'	56
3:e dekl stammar på nasal	129
3:e dekl stammar på $-\sigma$	114
3:e dekl stammar på $-\upsilon$	134
Komparation	129

Adverb	
Bildning och komparation	130
Räkneord	
Grund- och ordningstal	18, 121, 142
Verb	
Imperativ	12, 99
Presens	12, 42
Utvidgning av stam med j-suffix	94
Imperfekt	46, 47
Futurum	93
Futurum i passivum	160
Aorist, sigmatisk	96
Aorist, tematisk	53
Aorist, rot-	142
Aorist i passivum	157-158
Perfekt	162
Pluskvamperfekt	163
Temaformer för ett grekiskt verb	164
Kontraktion hos vissa verb	104
Konjunktiv i presens och aorist	166
Optativ i presens och aorist	169
Översättning av aorist	169
μι-verb: τίθημι, δίδωμι, ἵημι etc	171
κ- aorist: ἔθηκα, ἔδωκα, ἤκα	173
ἐγώ 'jag är'	27
ἦν 'jag var'	47
In f i n i t i v e r: pres 11, 42 , fut 94	se till
sigm aor 99 , tem aor 54 , rotaor 142 ,	vänster!
pass aor 158 , perf 162 , μι-verb 172	
P a r t i c i p: pres 64, 65 , fut 94	se till
sigm aor 101 , tem aor 65 , rotaor 142	vänster
pass aor 159 , perf 162 , μι-verb 172	
Syntax	
Ackusativ med infinitiv	133
Fristående genitiv	137
Infinitivens funktioner	133
Instrumental dativ	56
Participen som satsförkortning	102
Prepositioner med gen, dat eller ack	66

Mikrogrammatik: Substantiv, adjektiv och pronomen

Solders, Grekisk skolgrammatik (S), Blomqvist-Jastrup, Grekisk grammatik (BJ)

1 Bestämnda artikeln. Första och andra deklinationerna,

jfr S 17, 18, 19, 21, 23 (adj.) och 26 (adj.); BJ 51, 54, 62, 64, 99 (adj.)

Best. art.	2:a dekl. <i>hást</i> (M)	Best. art.	1:a dekl. <i>seger dörr</i> (F)	Best. art.	2:a dekl. <i>träd</i> (N)
ὁ	ἵππ-ος	ἡ	νίκη θύρα	τ-ὁ	δένδρ-ον
τ-οῦ	ἵππ-ου	τ-ῆς	νίκης θύρας	τ-οῦ	δένδρ-ου
τ-ῶ	ἵππ-ω	τ-ῇ	νίκη θύρα	τ-ῶ	δένδρ-ω
τ-ὸν	ἵππ-ον	τ-ῇν	νίκην θύραν	τ-ὸ	δένδρ-ον
οἱ	ἵππ-οι	αἱ	νίκαι	τ-ὰ	δένδρ-α
τ-ῶν	ἵππ-ων	τ-ῶν	νικῶν	τ-ῶν	δένδρ-ων
τ-οῖς	ἵππ-οις	τ-αῖς	νίκαις	τ-οῖς	δένδρ-οις
τ-οὺς	ἵππ-ους	τ-ὰς	νίκας	τ-ὰ	δένδρ-α

Observera 1: *θάλαττα, θαλάττης, θαλάττη, θάλατταν* (kort **a** i nom. o. ack.)

Observera 2: Inom ramen för 1:a deklinationen finns substantiv som har genus maskulinum och följande böjningsmönster: i singularis *ὁ πολίτης*, (jfr *ἵππο-ς*), *τοῦ πολίτου*, (jfr *ἵππ-ου*), *τῷ πολίτῃ*, *τὸν πολίτην* 'medborgaren', i pluralis *οἱ πολῖται*, *τῶν πολιτῶν*, *τοῖς πολίταις*, *τοὺς πολίτας*.

2 Tredje deklinationen (exkl. sigmastammar och stammar på halvvokal/diftong), jfr S 29, 31, 34, 36 samt 33:1 (pres. part.) och 35 (adj.); BJ 71, 72, 74, 76, 78, 80 samt 99-101 (adj.) och 104:2 (pres. part.)

<i>lejon</i> (M)	<i>natt</i> (F)	<i>mun</i> (N)
λέων	νύξ	στόμα
λέοντ-ος	νυκτ-ός	στόματ-ος
λέοντ-ι	νυκτ-ί	στόματ-ι
λέοντ-α	νύκτ-α	στόμα
λέοντ-ες	νύκτ-ες	στόματ-α
λεόντ-ων	νυκτ-ῶν	στομάτ-ων
λέου-σι	νυξί	στόμα-σι
λέοντ-ας	νύκτ-ας	στόματ-α

3 Tredje deklinationen: *πᾶς* 'hel, varje, allt, alla', jfr S 32, BJ 104:1

πᾶς	πᾶσ-α	πᾶν	πάντ-ες	πᾶσ-αι	πάντ-α
παντ-ός	πάσ-ης	παντ-ός	πάντ-ων	πασ-ῶν	πάντ-ων
παντ-ί	πάσ-ῃ	παντ-ί	πᾶ-σι	πάσ-αις	πᾶ-σι
πάντ-α	πᾶσ-αν	πᾶν	πάντ-ας	πάσ-ας	πάντ-α

4 Tredje deklinationens stammar på σ och halvvokal/diftong,
jfr S 37, 40 och 42 samt 38 (adj.); BJ 82, 88 och 92 samt 106 (adj.)

<i>blomma</i> (N)	<i>tydlig</i> (Adjektiv MFN)	<i>stad</i> (F)	<i>konung</i> (M)
ἄνθος	σαφής, -ής, -ές	πόλις	βασιλεύς
ἄνθους*	σαφοῦς	πόλεως*	βασιλέως*
ἄνθει	σαφεῖ	πόλει	βασιλεῖ
ἄνθος	σαφή, -ή, -ές	πόλιν	βασιλέα
ἄνθη	σαφείς, -είς, -ή	πόλεις	βασιλείς
ἄνθων	σαφῶν	πόλεων	βασιλέων
ἄνθεσι	σαφέσι	πόλεσι	βασιλεῦσι
ἄνθη	σαφείς, -είς, -ή	πόλεις	βασιλέας

*urspr. ανθεσ-ος

*urspr. πολη-ος * urspr. βασιλη-ος

5 Komparation av adjektiv och adverb, S 46, 47 och 48; BJ 110, 111 och 113

πικρ-ός	πικρ-ό-τερ-ος	πικρ-ό-τατ-ος	bitter, bittrare, bittrast
καλ-ός	καλλ-ίων, -ιον	κάλλ-ιστ-ος	skön, skönare, skönast
πολ-ύς	πλείων, πλείον	πλείστος	mycket, mera, mest
πικρ-ῶς	πικρ-ό-τερ-ον	πικρ-ό-τατ-α	bittert, bittrare, bittrast

6 Personliga pronomen, m.m., jfr S 50, BJ 116

OBS! Som personligt pronomen i 3:e person **nominativ** ('han, hon, den, det; de') använder grekiskan olika pronomen, t.ex. ὅδε, ἥδε, τόδε 'denne, denna, detta'.

(1:a pers. sing.)	(2:a pers. sing.)	(3:e pers. sing.)		
ἐγώ <i>jag</i>	σύ	[ὅδε]	[ἥδε]	[τόδε]
μου <i>min</i>	σου <i>din</i>	αὐτ-οῦ <i>hans</i>	αὐτ-ῆς <i>hennes</i>	αὐτ-οῦ <i>dess</i>
μοι <i>mig</i>	σοι <i>dig</i>	αὐτ-ῷ <i>honom</i>	αὐτ-ῇ <i>henne</i>	αὐτ-ῷ <i>den, det</i>
με <i>mig</i>	σε <i>dig</i>	αὐτ-ὸν <i>honom</i>	αὐτ-ήν <i>henne</i>	αὐτ-ό <i>den, det</i>
(1:a pers. plur.)	(2:a pers. plur.)	(3:e pers. plur.)		
ἡμεῖς <i>vi</i>	ὑμεῖς <i>ni</i>	[οἶδε]	[αἶδε]	[τάδε]
ἡμῶν <i>vår</i>	ὑμῶν <i>er</i>	αὐτ-ῶν <i>deras</i>	αὐτ-ῶν <i>deras</i>	αὐτ-ῶν <i>deras</i>
ἡμῖν <i>oss</i>	ὑμῖν <i>er</i>	αὐτ-οῖς <i>dem</i>	αὐτ-αῖς <i>dem</i>	αὐτ-οῖς <i>dem</i>
ἡμᾶς <i>oss</i>	ὑμᾶς <i>er</i>	αὐτ-οὺς <i>dem</i>	αὐτ-άς <i>dem</i>	αὐτ-ά <i>dem</i>

Nominativerna αὐτός, -ή, -ό betyder ensamma eller före bestämd artikel 'själv' men efter bestämd artikel '(den) samme': ὁ αὐτός, ἡ αὐτή, τὸ αὐτό.

7 Relativa pronomen, jfr S 54, BJ 121

I nominativ heter **relativa pronomen** i singularis ὅς, ἥ, ὅ, i pluralis οἷ, αἷ, ἅ och böjs i övrigt som αὐτός ovan. Alla former har accent och i genitiv och dativ singularis och pluralis är denna cirkumflex, dvs. gen. οῦ, ῆς, οῦ etc.

Mikrogrammatik: Verb

Solders, Grekisk skolgrammatik (S), Blomqvist-Jastrup, Grekisk grammatik (BJ)

8 Presens och futurum, jfr S 63, BJ 144, 170

Aktivum	Medium-passivum
λύ-ω jag löser	λύ-ομαι jag löser (mig)/jag löses
λύ-εις du löser	λύ-ῃ du löser (dig)/du löses
λύ-ει han/hon/den/det löser	λύ-εται han etc. löser (sig)/ löses
λύ-ομεν vi löser	λυ-όμεθα vi löser (oss)/vi löses
λύ-ετε ni löser	λύ-εσθε ni löser (er)/ni löses
λύ-ουσι(ν) de löser	λύ-ονται de löser (sig)/de löses

Presens infinitiv aktivum heter λύ-ειν 'att lösa'.

Presens infinitiv medium-passivum heter λύ-εσθαι 'att lösa (sig), lösas'.

Futurum bildas med tillägg av -σ- till stammen: λύσ-ω jag ska lösa etc.

Presens konjunktiv aktivum heter λύ-ω, -ῃς, -ῃ, -ωμεν, -ῃτε, -ωσιν

Presens konjunktiv medium-passivum heter bl.a. λύ-ωμαι, -ῃται, -ονται

Presens optativ aktivum heter λύ-οιμι, -οις, -οι, -οιμεν, -οιτε, -οιεν

Presens optativ medium-passivum heter λυ-οίμην, λύ-οιτο, λύ-οιντο

9 Imperfekt och tematisk aorist, indikativ akt., jfr S 63, 76; BJ 184

Imperfekt: augment + presensstam	Aorist: augment + aoriststam
φευγ- 'vara stadd på flykt'	φυγ- 'ta till flykten'
ἔ-φευγ-ον jag var stadd på flykt	ἔ-φυγ-ον jag tog till flykten
ἔ-φευγ-ες du var stadd på flykt	ἔ-φυγ-ες du tog till flykten
ἔ-φευγ-ε han. var stadd på flykt	ἔ-φυγ-ε han tog till flykten
ἔ-φεύγ-ομεν vi var stadda på flykt	ἔ-φύγ-ομεν vi tog till flykten
ἔ-φεύγ-ετε ni var stadda på flykt	ἔ-φύγ-ετε ni tog till flykten
ἔ-φευγ-ον de var stadda på flykt	ἔ-φυγ-ον de tog till flykten

Den tematiska aoristens infinitiv aktivum heter **φυγ-εῖν** 'att ta till flykten'

10 Sigmatisk aorist, aktivum och medium, jfr S 75:1, BJ 179

Aktivum	Medium
ἔ-λυ-σ-α jag löste	ἔ-λυ-σ-άμην jag löste (mig)
ἔ-λυ-σ-ας du löste	ἔλύν-σ-ω du löste (dig)
ἔ-λυ-σ-ε han/hon/den/det löste	ἔλύν-σ-ατο han etc. löste (sig)
ἔ-λύ-σ-α-μεν vi löste	ἐλυ-σ-άμεθα vi löste (oss)
ἔ-λύ-σ-α-τε ni löste	ἐλύν-σ-ασθε ni löste (er)
ἔ-λυ-σ-α-ν de löste	ἐλύν-σ-αντο de löste (sig)

Aorist infinitiv aktivum heter λύ-σ-αι 'att lösa' (aoristisk aspekt).

Aorist infinitiv medium heter λύ-σ-ασθαι 'att lösa (sig)' (aoristisk aspekt)

Aorist konjunktiv aktivum heter λύ-σ-ω, -ῃς, -ῃ, -ωμεν, -ῃτε, -ωσιν

Aorist konjunktiv medium heter bl.a. λύ-σ-ωμαι, -ῃται, -ωνται

Aorist optativ aktivum heter λύ-σ-αιμι, -αις, -αι, -αιμεν, -αιτε, -αιεν

Aorist optativ medium heter bl.a. λυ-σ-αίμην, λύ-σ-αιτο, λύ-σ-αιντο

11 Aorist passivum. Perfekt aktivum, jfr S 80 b, 82, 83 och 84; BJ 195, 204

Aorist passivum	Perfekt aktivum
ἔ-λύ-θην jag löstes	λέ-λυ-κα jag har löst
ἔ-λύ-θης du löstes	λέ-λυ-κας du har löst
ἔ-λύ-θη han/hon/den/det löstes	λέ-λυ-κε han etc. har löst
ἔ-λύ-θημεν vi löstes	λε-λύ-καμεν vi har löst
ἔ-λύ-θητε ni löstes	λέ-λύ-κατε ni har löst
ἔ-λύ-θησαν de löstes	λέ-λύ-κασι v de har löst

Aorist infinitiv passivum heter **λυθῆναι** 'att lösas' (aoristisk aspekt).

Aorist particip passivum heter **λυθείς, λυθείσα, λυθέν** 'en som har lösts'

Perfekt infinitiv aktivum heter **λελυ-κέναι**

Perfekt particip aktivum heter **λελυ-κώς, λελυ-κυῖα, λελυ-κός**

12 Particip bl.a. på -ντ (typverb λύω), S 33: 1, 3 och 4 samt 30:3; BJ 104

Presens och futurum particip, jfr punkterna 3 λέων och 1 θάλαττα			
Futurum particip bildas med tillägg av -σ- till presensstammen (λύ-σ-ων, λύ-σ-ουσ-α)			
λύ-ων	λύ-ουσ-α	λύ-ον	pres. part. aktivum:
λύ-οντ-ος	λυ-ούσ-ης	λύ-οντ-ος	'lösande, som löser'
λυ-όμενος	λυ-ομένη	λυ-όμενον	pres. part. med. pass.:
λυ-ομένου	λυ-ομένης	λυ-ομένου	'som löser (sig), som löses'

Sigmatisk aorist particip, 'havande löst, efter att ha löst', jfr πᾶς			
λύ-σ-α-ς	λύ-σ-ασ-α	λύ-σ-αν	aktivum
λύ-σ-αντ-ος	λυ-σ-άσ-ης	λύ-σ-αντ-ος	
λυ-σ-άμενος	λυ-σ-αμένη	λυ-σ-άμενον	medium

Aorist passivum particip, 'löst, efter att ha blivit löst, en som lösts'			
λυ-θείς	λυ-θείσ-α	λυ-θέ-ν	passivum
λυ-θέ-ντ-ος	λυ-θείσ-ης	λυ-θέ-ντ-ος	

Perfekt particip, 'havande löst, efter att ha löst'			
λε-λυ-κ-ώς	λε-λυ-κ-υῖ-α	λε-λυ-κ-ός	aktivum
λε-λυ-κ-ότ-ος	λε-λυ-κ-υῖ-ας	λε-λυ-κ-ότ-ος	

13 Presens och imperfekt av μι-verben εἶναι 'att vara' resp. τιθέναι 'att ställa, att lägga', jfr S 72:1 och 69:2; BJ 151 och 156

εἶμι jag är	ἦν jag var	τί-θη-μι jag ställer	ἔ-τί-θην jag ställde
εἶ du är	ἦσθα du var	τί-θη-ς du ställer	ἔ-τί-θεις du ställde
ἐστί han är	ἦν han var	τί-θη-σι han ställer	ἔ-τί-θει han ställde
ἐσμέν vi är	ἦμεν vi var	τί-θε-μεν vi ställer	ἔ-τί-θεμεν vi ställde
ἐστέ ni är	ἦτε ni var	τί-θε-τε ni ställer	ἔ-τί-θετε ni ställde
εἶσι de är	ἦσαν de var	τι-θέ-ασι de ställer	ἔ-τί-θεσαν de ställde

Futurum 3:e person singularis av εἶναι heter **ἔσται**.